

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

9th pr 92^{ea}

Bartoli

Printed by Google

Ph. Pr. 79.
92^{ba}

Philos. Ethica popul.
2110.

28

CHARACTER
HOMINIS
LITERATI,

Olim à P. DANIELE
BARTOLI

è SOCIET. JESU
ITALICE EDITUS;

N U N C

à P. LUDOVICO JANINO
EX EADEM SOC.
LATINE REDDITUS.

*Opusculum, docentibus æquè ac discipulis
utile ac necessarium.*

COLONIÆ AGRIPPINÆ,
Apud PETRUM ALSTORFF,
Anno MDCLXXIV.

Permissu Superiorum.

BAVE MICH
STAATIS
BIBLIOTHEK
MÜNCHEN

PRÆFATIO

AD LECTOREM.

Literarum splendorem duplex maculat nævus: alterum huic offundunt imperitorum calumniæ, alterum ipsimet suis vitiis literati. Odere ignari literas, ut quas non valent contueri: nam si demus noctuis oculos, jam noctuæ esse desinant, & in Solis alites evadant. Pars verò literatorum non minima literis utitur, tanquam luce maleficæ stellæ, ad cæli pestilentis circumferendam luem; remque omnium summè amabilem in omnium invidiam trahunt.

ã 2

Sic

PRÆFATIO

Sic sua literas nihil juvat ad conciliandam sibi hominum gratiam sincera integritas ; dum hinc malèsanis aliorum damnantur judiciis, inde aliorum vitiis inquinatæ traduntur vulgò pro noxiis. Quid vetet igitur ab uno quopiam, non dico excultioris ingenii, sed sensûs mediocris, innocentiam illarum defendi, & lato risu cum Anaxagorâ, vulgi rudis ignorantiam falsè ludi? Is enim de Solis, ut ita dicam, gloriâ non minùs sollicitus, quàm ejus motuum sedulus inspector & doctus, cùm defectio Solis aliqua contingeret, & homines videret Soli tenebras imputare, quas eorum oculi Lunæ objectu paterentur,

AD LECTOREM.

rentur, imperare sibi non poterat, quò minus tam crassum imperiti vulgus errorem risu & sibilo castigaret. Enimverò dispensatorem ac dominum lucis non posse luce illâ *Sed* tem destitui; quæ sic esset illi congenita, ut cum eâ unum efficeret. *Vnde* (quærit egregius Orator) *obscuritas literarum? Nisi quia vel obrectationibus imperitorum, vel ab utentium vitio splendor is intercipitur?* Sed cùm pauca pro illarum causâ dicenda occurrant, ut quæ suo fere se tuetur jure, pro copiâ verò argumenti multa; ego neutri auctoratus, quæ dicenda putavi, otio mensus sum, quod mihi indicebat fervens canicula; eaque laxando potius stylo,

ã 3

quàm .styl.

quàm

PRÆF. AD LECT.

quàm ad cujusquam documentum fudi. Hæc verò perpauca sint licèt, non dubito tamen visum iri etiam nimis multa, cùm dici malè nihil potest tam breviter, quin credatur dictum prolixius.

TOTIUS

PARS POSTERIOR.

IGNORANTIA INFELIX.

I gnorantia cum sanctitate.	p. 63
Ignorantia in dignitate.	p. 71
Ignorantia in armis.	p. 80
Ignorantia in divitiis.	p. 89
Ignorantiae pudor inter eruditorum sermones muta.	p. 96

LITERARIA PLAGIARIORUM FURTA.

<i>Astu multiplici fructum alieni laboris sibi vendicant non pauci.</i>	p. 104
<i>Nihil est ab aliis auferendum, sed novi aliquid de suo excogitandum.</i>	p. 116
<i>Qui possint furto laudabili, nedum innocenti, alieni labores in nostros usus verti.</i>	p. 131

LIBRI OBSCOENI.

Obscœni poëtæ infamis professio. p.141

Defensiones poëtarum impudicorum improba. p.147

De probo improborum librorum usu. p.157

Ad scriptores impudicos parenæsis. p.166

MALEDICENTIA.

Pronus ad obtreſtandum genius, & ad hoc insita ingenio pravitas. p.174

Qui errat scribendo, detreſtare non debet emendationem, nec illam qui nescit vel exigere vel tentare. p.181

Lubricum scribendi adversus alios & pro se negotium, & apta utrique monita. p.193

PRÆFIDENTIA ERUDITIONIS.

Magnifica suæ in literis doctrinæ opinio, aliena vilis contemptio. p.202

Incre-

*Increduli res fidei philosophicè tractantes,
res philosophicas religiosè venerantes.*

p. 211

IGNAVIA ET ERROR.

*Ignavia & error parum studentium &
multum scire volentium.*

p. 218

IMPRUDENTIA.

*Inanis & cassa eorum contentio, qui ad-
versante genio discendas suscipiunt li-
teras.*

p. 230

*Ingenii optimi argumenta, quæ de suis ob-
servationibus Physiognomi colligunt,
infida.*

p. 238

*Ingeniorum varietas, excellentia, procli-
vitates diversæ, quos ortus habeant.*

245

A M B I T I O.

*Quàm sint stulti, qui doctrinæ famam
dum appetunt, inscientiæ claram fa-
mam edendis libris assequuntur.*

p. 257

*Quàm infortunatus in studendo sit labor,
qui confertur ad inutilia scribenda.*

p. 267

A V A R I T I A.

*Reum esse ignorantia multorum, qui libris
scriben-*

scribendis eam, cum possit, non corrigit.

P. 275

Bonorum auctorum felicitas incomparabilis.

P. 282

OBSCURITAS.

*Due illius causæ: confusi natura ingenii,
Et ambitiosi affectatio.*

P. 289

*De materia delectu, quæ scribentis vires
non superet.*

P. 296

*Argumenti partitio, Et primis lineis ad-
umbrata tractationis eius designatio.*

P. 301

*Apparatus materiae quem sylvam nomi-
nant.*

P. 304

*Hesitatio eorum, quibus inceptu nihil
difficilius.*

P. 310

*Accommodanda est variis argumentis
varietas.*

P. 314

*De stylo recentioris ævi, quem vernaculâ
linguâ modernum vocant.*

P. 322

*Ubinam erret iudicium in usu floridioris
styli, Et nimis exquisiti.*

P. 339

*De suorum cuiusque operum examine Et
emendatione.*

P. 337

APPRO-

P. 338

APPRO

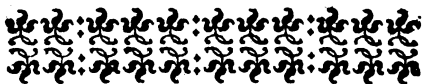
APPROBATIO.

EGO infrascriptus Societatis Jesu per provinciam Rheni Inferioris Præpositus Provincialis, potestate mihi à Patre Nostro P. Joanne Paulo Olivâ Præposito Generali ad id factâ, concedo *Petro Alstorff*, Civi & Typographo Colonienſi facultatem recudendi Tractatum, *Characterem hominis literati* dictum, olim à *P. Daniele Bartoli* è Societate Jesu Italicè editum, nunc à *P. Ludovico Janino* ex eadem Societate Latinè redditum, eidemque Jus Cæsarei Privilegii usurpandi eatenus indulgeo, ut ipso invito Librum hunc nemo deinceps recudere, nemo intra S. R. Imperii fines, & hæreditarias S. Cæs. Majest. provincias importare, aut venum exponere audeat. In cujus rei fidem has literas manu nostrâ subscriptas, & sigillo nostro munitas dedimus. Coloniae 25 Octobris, 1673.

Winandus Weidenfeldt.

m.p.

CHARA-

CHARACTER HOMINIS LITERATI.

PARS PRIOR.

SAPIENTIA FELIX.

Viles ferè in aulis virorum Principum literati, haud tamen minùs propterea felices.

EST hæc miseræ virtutis, meliùs dixerò, infelicitas quàm fatum, ut nusquam gentium pasciscatur sedem merito suo parem, nusquam basin locandæ statuæ capacem. Fluxère pridem illa quondam tota ex auro contexta sæcula, quibus sub hasta prostabant coronæ, nec cerebris modò laxioribus adstringendis fasciæ

A para-

parabantur, sed multo ambitiosius, sapientum ornandis capitibus, & condecorandæ gravitati. Frustra dudum templi quærentur vestigia quod olim Honori sacratum, neminem admittebat, nisi quem meriti fores arduæ induxissent. Verum ita nunc solo non modò æquatum, sed tantis altius sepultum est spatiis, ut ejus nec excitandi spes reliqua sit, nec monumentum agnoscendi. Nitatur in sublime virtus quoad valet ac volet, palmo altior non evadet, ut nec vicinæ Antarctico stellæ, quas sexaginta sæculorum vertigo assidua nondum potuit videndas nostro sistere Horizonti. Fœti auro montes, carent deliciis nemorum, & ubertate pascuorum, cinerem fere exhibent & glabreta; rupiumque suarum velut ossium grandiorum propudiosa nuditate, vestitis collibus horroni, & contemptui sunt. Hac inter homines conditione degit virtus. Venis auri distenta rumpatur, tanto egebit exterius, quanto erit apud se ditior, nec suos cuiquam in dubio relinquet natales, quibus proditur quondam in Paradiso voluptatis, uno partu cum nuditate in lucem venisse, nec ab ea unquam postea disjuncta. Habetur honos vestibus corporis, non mentis. Claudat hæc sinu Bonitatem, & sapientiam, omnemque cœli gazam; si conchæ prætulerit asperum corticem, omnium oculos, nedum animum averret.

Porro

Porro hæc sibi cum literis communi forte sic nata est virtus, ut astrum idem utraque copulet, suoque in ortum earum, ascensu, ascensum iis vetet fato immobili. Adversa iis omnium gratia & favor; mecœnates & liberalitas; aspectus benefici, & fortuna omnis nisi quâ parte infortunata est.

(*) Vetus nobis ostentatur prodigium Dionysii tyranni Platoni suo, in regio curru aurigantis, velut solem triumphantem duceret; Alexandri Severi Ulpiano ad venerationem, & tutelam paludamentum obtendentis; Justiniani, Sigismundi, & similium, aulas suas in literatorum domos vertentium, & eas frequentius quàm palatia sua terentium, magnisque illos habentium sumptibus, per quos vitam in posteris ducturi essent immortalem. At isti tam quondam feraces Elysi, ne umbram quidem, nedum aliquid fructuum suggerunt. Latent aulis clausi virorum principum arctius quam Æoli antro illi ætatis beatæ favonii, aurum olim proflantes, nec illud modò interiit, ut penes sapientes regnum sit, quod illi ætati Possidonius ait in usu fuisse, verum illud item *ut penes Reges sint sapientes.*

A 2

Nec

(2) *Ælian. l. 4. var. hist.*

Nec verò propterea, quòd aliqui fortè literatorum libri, apud ingenia divitum gratiam nacti sint, ejus gratiæ partem ullam in suos auctores transferre potuerunt; sed iis in re præsentī factum, quod Lactantius alibi sculptoribus exprobrat, nempe ut illorum adoraretur manus & labor in statuis, cæterum ipsi spernerentur; donis statuæ colerentur, premerentur tributis earum artifices; suspicerentur pro diis saxa, pro saxis sculptores calcarentur. (a) *Quid inter se tam contrarium, quàm statuarium despicere, statuam adorare, & eum ne in convivium quidem admittere, qui tibi Deos faciat?*

Beatos Dux quidam Mediolanensis censebat Principes, quibus esset in promptu purpureum, & aureum rete, quo magna ingenia dignis conditionibus piscarentur in omnī genere artium, iis nullas esse gemmas principum digitis digniores. Famosa est illa divitis antiqui stoliditas, qui ex bove aquila fieri ambiens, magnis pretiis lucernam emit, ad quam vigilans Epictetus sapientiæ solem de illa sibi accenderat. Sed enim cartis lucem non ingenio lucerna suggerebat, & nullo studiorum compendio, ab oculis mentem, ut erat, cæcam & stupidam subibat.

Ardens

(a) *De orig. error. c. 2. ex Seneca.*

Ardeat viva luce literati, ad cujus radios illa
dereguntur, agnoscunturque Palladia, qui-
bus ditionum felicitas, & securitas principum
continetur. Hi sunt veri de fabula oculi,
quibus vel mutuò acceptis, cæcus princeps,
Argus fit totus oculus. Nec planè minoris
existimandi sunt, si pace verum est, quod
bello censeret Vegetius: (a) *Neque quenquam
magis decet, vel meliora scire, vel plura quàm
principem, cujus doctrina omnibus potest prod-
esse subiectis.* Hujus adhuc rudis consilii Dio-
nysius Rex, joco magis quàm serio interroga-
vit Aristippum, unde tanta Philosophorum
turba, divitum fores pro pane obsideret; Phi-
losophorum januis nemo dives pro sapientia
adstaret? Cui scitè ac statim Aristippus, inde
id fieri, quòd ignorarent divites, qua re e-
gerent potissimum, Philosophi noscent.
Quòd ægrè quingentos post annos, phænicis
instar, prodigiosa spectentur ingenia, suis in-
ventis, & artibus homines ditatura, non fa-
cit regionum sterilitas, aut ævi ullius effecta
indoles; sed quia occludunt appulsis portum,
aut subducunt escam volantibus. (b) *Pauci
sunt Poëta, literati pauci. Feras etiam fu-
gat cubilis defectus & pabuli.* Quòd di-
vinioris scientiæ gloriosa fama, in stuporem

A 3

morta-

(a) *Procem. lib. 1.* (b) *Ariost.*

mortales jam rapiat nemo , error est divitum , qui ponendis theatris Vitruvii monita non advertunt. Cavendum videlicet imprimis , ne theatri fabrica surda sit , & frustra comœdi , ac musici pulmones rumpant , ac fauces lacerent. Quàm multi ut gravis & emortuus vapor , palmo à terra vix assurgunt quos solis benefici favens radius si afflaret , panderetque illorum laboribus sinum , nihilo forent stellis majoribus minores. Feracitatem vitis suam , ulmo debet cui innititur , & cui adhæret. Quovis in genere , ac professione literarum excellere , & primas assequi , nec est opera levior cujuscunque hominis viribus nec vita brevior. Quid mirum igitur , si tanti quis , nolit tam nihilum emere , vitamque absumere , dumtaxat ut victum consequatur.

Velociora sunt decuplo cœteris large picta navigia , & probe uncta volant quæ ante plumbea videbantur ; nec dissimiliter ingeniis beneficentia ingenium subdit , atque ubi ad vellus aureum navigatur , remis per se , mobilibus cursum suum Argo præcipitat. Quotidianus certè cum egestate misera conflictus , & parandæ ad cœnam patellæ anxietas improba , nidum in literis tranquillum non præbet. Mella ex apibus qui poscunt , vento iis cavent ,
alio-

alioqui nec alvearia exituris, nec flores passim libaturis, nec prædam convectoris per intercipientium objecta flatuum. Nunquam literato, laboris eximii facultatem dabit, sollicitudo urgentis subsidii multiplex, & captandi victus dura necessitas. In quietem studendi otiosam, pulchrè id ac belle recidit, quod in poëtas quidam ludit. (a) *Latum nidum, escam dulcem, mitem auram Cygni amant. Mordaces curas Parnassus non capit. Suo semper cum fato, & inopiâ disputans raucescit, cantum perdit, obmutescit.* Exprobrabat Athenis Demosthenes sacrosanctam navim, Sacerdotibus Delphos ad Sacrificia devehendis destinatam, animantibus & lignis profanari; ventis indignantibus, & mari, tantum ab eâ quæ fuerat descivisse. At enim ecquid est sacrilegii tolerabilioris; cœlo missum sublimis ingenii animum, & magnarum in utilitates publicas cogitationum, cariorumque superis, quàm hominibus notum, pane quærendo occupari; tegendæ nuditati, laxandæ fami, siti, frigori, miseriis nobiles curas impendere. Usque adeò volatus heroicorum sensuum, & susceptorum magnificentiam operum deorsum retorquet necessitatis importunæ dura violentia, & ge-

(a) *Plut. an seni gerenda Resp.*

nerosis eorum conatibus obstitit. Hinc illa Satyrici adversus Numitorem, ejusque tunc similes indignatio, cum feris cerneret receptum præberi commodum; ubi hominibus, & dicere liceat, majoribus homine non daretur: implendis leonum ventribus carnes abundare; Emaciato Poetæ, vix panem suppetere.

Non defuit illi,

Vnde emeret multâ pascendum carne Leonem,

(a) *Iam domitum. Constat leviori bellua sumptu,*

Nimirum, & capiunt plus intestina Poëta,

Jam si aulæ in templa mutantur, ab literatorum aditu atque usu, ad colendos simiorum vultus, & scurrarum sannas publicè transcripta; quid aliud fuerit nisi cælum, & sydera excipiendis dividere belluis, Elysios inferis sepelire, metarique apud eos sedem? dum interea signorum cœlestium nomine, scorpius, hydra, caper, mundi capitibus imponuntur, adeoque Achillis, & Orphei, & semideorum toti choro? Solis ornatu fulgere

(a) *Juven. Sat. 76.*

fulgere bestias, & de Plutonis vicinia fumosos
conspici præstantes viros, ac latebras quæ-
rere?

Thronus tamen animi caput est, solus-
que portandæ coronæ Rex, idcirco membris
altius cæteris, ut ab succollantibus venerabun-
de portetur. Quid hoc ergo absurdi, & mon-
strofi; sublime pedes ferri, caput in luto vo-
lutari? Crotoniatis reperiri novos, qui sto-
lidi bovis indecorâ sarcinâ tumeant, dum il-
lustris, sed egens Cleanthes, ne fame intereat,
veluti bos sudat?

Verum hoc aggressus opusculum à felici-
tate hominis literati, cui nihil habenti ni-
hil desit, & se solo contentus, à Seneca par-
vus non frustra Jupiter hominetur; etsi
sum acrius in eorum invecus duritiem, qui
ejus inopiam subsidio merito non hono-
rant, horum tamen vitium potius, quàm ul-
lam ejus miseriam attigi, aut aliquem in eo
nævum, unde venire in contemptum possit.
Nempe aurum suis effossum, & repurgatum
venis, ut majori luce oblectaturum sit ocu-
los, & Regum æraria ditaturum, plus ta-
men perdit, qui effodiendo id sibi non asse-
rit, quàm aurum latendo, & nativæ jura li-
berratis, intra latebras retinendo. Ad hæc
probari melius non possunt literatorum egre-

gia merita, quàm meoœnatum in illos avarorum tenacitate parca, & sordida.

Jam occurrit videndum quî possit apud se literatus vivo illo carere Deorum nectare, saporum omnium sic abunde complexo delicias, nihil ut restet fruendum alibi vel querendum. Sed hoc, per singulas excurrendo scientias, etsi forte non fastidiosum, certè nimis prolixum, placet uno solum in genere experiundi causa proponere, non illo quidem præcipuo, nec summè recondito, sed communi cunctisque vulgato; cœlo, inquam, ejusque contemplatione, quod quidem cœlum oculo judice, naturæ pars est maxima atque pulcherrima; animo judice, partium præstantissimarum non infima.

Contemplatio coelestium corporum brevis, ad specimen mirabilium voluptatum quas alia habent scientia.

Commune fuit Pythagoræ, & Platoni dogma, consertas inter se musicis spatiis moles cœlestium corporum, sua vertigine concentum edere, modis omnibus numerisque

risque perfectum. (a) Quod Macrobius affirmat ex naturalibus sonorum principiis: [*Ex his, inquit, inexpugnabili ratione collectum est musicos sonos de sphaerarum coelestium conversione procedere. Quia & sonum fieri ex motu necesse est, & ratio qua divinitus inest, fit sono causa modulaminis.*] Nec propterea fides huic musicae vel minor praebenda, vel prorsus neganda, quod non possint de illa nostrae aures ferre iudicium. Sunt enim ejus tam tenues & delicati sonorum modi, ut eos elementorum assiduus obtundat, & extinguat pullus.

*Mutum non est ut creditur caelum;
Surdi sumus ipsi, quibus aures obturat
Terrarum insolens strepitus.
Frustra inter pulsus tam dissonos
Lyra captatur coelestis harmonia
Quam tangit sua manu Deli Deus.*

Nisi forte Philoni ex vero visum sit, ad ejus concentus delicias Deum providere nobis audiendi vim omnem elisisse, in commodiora tempora reddendam; ne suavitate illa attoniti, & extra nos positi, nihil adverteremus non dico agrorum, & negotiorum,

A 6

sed

(a) *Lib. 2. de somn. Scip. c. 1.*

12 *Character hominis literati,*

sed ne ad nostri quidem conservationem spectantium.

Verum enimverò musices illius percipiendæ symphonix, nihil quicquam opus est, ut globorum illorum (sic eos nomino, ne pugnem cum iis, qui esse unum volunt molis unius liquentem globum) ad nos soni pertingant. Beare mentem possunt, si volatu masculino ad eos enitatur, haud quidem mendaci Phaëtonis exemplo, qui

(a) *Ausus aternos agitare currus,
Immemor meta juvenis paterna,
Quos polo sparsit furiojus ignes,
Igne recepit;*

Non item Vulcani periculo, cui saltu in terram prospero illo quidem nihil gravius accidit, præter luxatam pedis commissuram. Hæc cæli pars lubrica monumentum est Phlegræ fulminantis, & vetus Gigantum in Deos arietatio. Illic Hercules cum Bellerophonte; Prometheus & qui non? Sed pars illa principum doctrinarum, interioris cæli verax & fidelis interpres, profectò beabit animum, cui sic deterfos acuerit oculos, ut cernat, quanta velocitas moles agat immensas; influxu quàm vario & discordi, in unam

con-

(a) *Senec.*

conjurent naturæ servandæ concordiam; quàm pigris aliæ, quàm rapidis aliæ motibus, cursu tamen uno in exitus pergant constantes, & ratos; quàm scrupulosa observatione, flexuum principem sequantur orbem primum; quâ nihilominus motus proprii libertate? unde iis tantus in profundo immenso nitor, & perspicuitas; in ejusdem formæ consensione varietas; majestas in dulci amabilitate; in rapiditate lex ita inviolabilis; in actuosis conversionibus quies tanta; in metiendis temporibus, dierum vicibus, mutationibus tempestatum, tam certa, & una, & ineluctabilis norma & ratio? Hæc tam longo prospectu assequi qui potest, & his sibi ascensum ad mirabilia spectacula munire, imò hacce adminiculante cælestis naturæ pretiosissimâ catenâ (cujus supremum annulum Jupiter suo throno æternum affixit,) hanc inquam omnino, qui valet admolari ad formas archetypas viam, & illas, quas vocant ideas primæ mentis, quæ pondus, numerum, & mensuram dictavit condendi operis, quod naturæ totius ordine continetur: qui sapientiam perspicit auctoris, à quo tot rerum vicissitudines providentiæ stabilis cursu immobili dispensantur, ut occulta ejus certaque consilia, in disiectos erumpant innumerabilium rerum casus, destinatis

nihilominus finibus nodo insuperabili adstrictos; sic ut fortuita quæ putantur, decreta sint, opusque providentiæ sempiternæ: tantis, inquam, pares spectaculis oculos qui habet, an non hoc solo, beatior quàm reliquum vulgus mortalium, omnibus sensuum voluptatibus demersum? Dicat expertus ille de Platonis schola Philo (a) Alexandrinus [*vagata (mens) circa stellarum tum fixarum, tum erraticarum cursus, trahitur amore sapientia se deducens, atque ita emergens supra omnem sensibilem essentiam, demum intelligibilis desiderio corripitur. Illic conspiciat exemplaria, ideasque rerum quas vidit sensibilem, ad eximias illas pulchritudines, ebrietate quadam sobriâ capta, tanquam Corybantes lymphatur, alio plena amore longe meliori, quo ad summum fastigium adducta rerum intelligibilem, ad ipsum magnum Regem tendere videtur.*] Hæc dici magnificè potius quam verè, quippe nunquam expertus, qui putat, aptius à me responsum non ferat, quàm quo Nicostratus picturæ veneres rudibus oculis, & incredulis spernenti satisfecit.

Zeuxis ille pictorum Phœnix, & picturæ lumen, umbraque æmulorum, Helenam pinxit tam docta & felici manu, ut veram Hele-

(a) In Cosmopæa.

Helenam pictæ gratia vinceret, & quæ Paridem vivens ad sui raptum Trojâ exciverat; Græciæ totius picta raperet admirationem. Cujusmodi esset animo fingite. Formæ præstantiam libenter ignoro; pingi Helenam posse elegantius non puto, quam rapto de Troja ardenti titione, nec illuminari splendidiùs quàm flammis cineratæ urbis atque imperii; nec denique adumbrari nisi perpetuo, & infami probro. In hanc Nicostratus picturam cum forte incidisset, pingendi & ipse non ignarus, in Medusam visus non in Helenam incidisse, instar saxi mox ita obstupuit, ut vivam Helenam referret tabula, Nicostratum mortuum suus stupor. Hic bardus nescio quis, nec minus ingenio quàm oculo rudis, excitatum rogat, quid tantum in illa stuperet Helena: nimis multa quærebat verbo uno; utque oculis Helenam nisi stolidis non videbat, ita nec dociles habebat ad responsum Nicostrati aures; hic ergo, *ista, inquit, non est vespertilionibus depicta tabula; istos tibi oculos erue, meos à me mutuos accipe, & si nunc talpa es, optabis illico Argus esse. Non interrogares me si meos oculos haberes.*

Couingit hoc plenè suspicienti cœlum, cui tanquam pulcherrimo vultui, lineamenta sui, quorum erat capax impressit Deus, ut extra se, nec sui sat compos hæreat admirans,

rans, potuisse unquam tantarum segetem voluptatum existere, quæ ingenium absorberet, beatitate mentem incomprehensa syderaret. Atqui haud paulò plures cælum vident, quàm qui cernant atque intelligant: qui verò intelligunt, perinde inter se differunt, ut qui Arabicæ linguæ ignari, scripturæ in characteribus toti sunt, auro, & minio formosis; dum eorum alii texturam perlegunt, & significatum percipiunt, unamque videndi oblectationem præ intelligendi jucunditate vilem habent.

Sed esto sit intelligentiæ tanquam mellis sapor, nullo unquam sermone ita credibilis, ut stillæ unius experientia, & gustu. Placet tamen hîc morum prudentem magistrum audire Senecam, explicandis gaudiis diffluentem, quibus ex cæli contemplatione animus saginatur, cum aspernatores infirmorum, & majores humano spiritus illic conceperit. (a) Assurge sis, anime, cogitationibus quantum vales, dum volvi sub pedibus Saturnum, & Jovem, & Martem prospicias, ignesque cæteros suo quemque errori constanter insistere. Inde moles corporum mirare, nulla circumscribendas vastitate; velocitate nulla sat æquandas; stellarum multitudine distinctas supra omnem opinionem, & numerum

(a) *Natur. quest.*

merum investigabili ; quas soles totidem censeas , cū tibi hactenus scintillæ viderentur. Post ubi exhausseris oculos , vastarum molium portentoso complexu frustra describendo ; mundi hujus in theatrum regredere , & terram in eo require , quæ spectanti de stellis tantula fuerit , ut ne cernatur quidem , nisi tibi cælestis interpres visum acuerit , quo cū abs te putaveris deprehensam , dicas , hæccine illa est , quam aut videre videor , aut cerno ? hæc nempe terra est , quæ tot in provincias & regna dividitur ? tot obsidionibus , incendiis , impressionibus , bellorum , armorum , & artium tam crudeliter laceratur ; tam immani naturæ rotæ , perpetuæque strage ac funere , ut sistantur objectu cadaverum flumina , cæli tactus putrescat graveolentia pestilenti ?

Portentum humani furoris incredibile , & stupendum ! Puncto mergitur uno cupiditatum nostrarum immensitas ; imo puncti unius minimo apice ! Quid aliud egerint formicæ , si detur iis ratio ? num & ipsæ in multas provincias sortituræ sint terræ palmum ? num fixuræ iis metas , ne Jovi quidem cessuras fulminanti , num ex areola potentem monarchiam ; Nilum ex rivulo , ex fossa Oceanum dicturæ ? munitio-
pibus certè ac propugnaculis ditiones suas
defen-

defensuræ ; alienas explicatis signis , & digestis agminibus invasuræ ; veteres & juris dubii vindicaturæ præliis iteratis ; pugnaturæ ; morti ardentèr ituræ obviam ; triumphaturæ ; hostium spoliis, & ditionibus posituræ ; hoc est terræ glebâ longe palmo minori ; & hanc triginta millium formicarum bello formidabili asserturæ. Quis risum hic teneat ? nos tamen quid aliud agimus in hoc terræ puncto ? Isther Daciam claudat ; Rhenum Germania ; Thraciam Strimon ; Parthos Euphrates ; Danubius Sarmatas ; Galliam, & Hispaniam Pyrenæi. Alpes Italiam. *Formicarum iste discursus est in angusto laborantium.* Regna distinguitis & grandi molimine, Regnis fines, & metas ponitis. Stulti ! quos pauperes immodica facit cupiditas. Mundi totius quisque dominus est ; ejus sibi partem qui soli ambit, totum cujus erat Dominus partitur. Unam omnes mortales conflamus familiam, domum unam, quæ ipse mundus est.

Adeste atque hinc supremo ex orbe , vestra mihi regna designate, & quarum intumescitis titulo, nominibusque ditiones. Indeprehenso scilicet, & individuo in puncto, puncti ejus partes minimas cernere potestis, & hæ vos adeò superbos faciunt atque impotentes. Adsit melius infra stellas non videntas

das solum, sed & possidendas, quisquis regnum optat desideriiis regnandi non impar. Æmulum sentiet neminem, vel altercaturum secum de regni finibus, quod integrè possidet; nec de regno pulsuum, quod etsi sit omnium, tamen eripitur nemini.

Sic juvat inter sydera vagantem, divitum ridere pavimenta, & totam suo cum auro terram. Quid ergo delectabilius, & majus, quàm curas tam nobiles, & tam generosos spiritus induisse. Assuetus victoriis Alexander, si quando ex Græcia audiret à suis aliquid benè gestum, sive urbem captam, seu dirutam arcem, accipiebat illa ridens, tanquam facinora fortia Batracomyomachias Homericæ. Proh! quantula, & quàm vix apparent infima, dum prospectantur è sublimi. Quanto illorum, quæ se propius ostentabant, decrescit immensitas & majestas, dum è stellis cernuntur! Quàm gaudet superba mens, augeri sibi animos omnium contemptores, quæ ab aliis tam ambitiosè, velut mancipiis, adorantur? Quod docuit Seneca, occuparat pridem Anaxagoras exequi, qui spectando cælo se natum professus, relictâ patriâ tanquam viventium sepulchro, ne terræ objectu præpediretur sibi ad cælum aditus; agebat sub dio solitarius & pauper; gaudens tamen, & tumens, sereni vastissimi conopæo
se

se tegi cæruleo , & cingi stellarum innumera-
bili coronâ; & vesti attritæ, lucis primæ au-
rum à sole allini; & quicquid ubique nasce-
retur novi, ad se cælo nuntio referri; or-
bis totius purpuras, & diademata, & ob-
sequiosos aularum spernebat strepitus: ac
suis licet à Clazomeniis pro stulto ridetur,
(a) (*quod hic cætus astrorum, quibus im-
mensi corporis pulchritudo distinguitur, popu-
lum non convocat,*) vice versa eorum ludebat
ludibria. Tanti verò ducebat, quòd esset ho-
minibus invisus, quanti quòd cælum vide-
ret, & propitiis à cælo, hilaribusque oculis
videretur. Quod sibi etiam gratulabatur Sy-
nesius, dum scriberet, (b) *Me stella etiam ipsa,
benignè identidem despectare videntur, quem
in vastissima regione solum cum scientiâ sui in-
spectorem intuentur.*

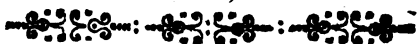
Quod egi hætenus, ut probarem ex cæli
notitiâ, scientiis omnibus, felicitatem in-
esse quandam, quæ sensus incantet, & infe-
riorum omnium in iis desiderium extinguat;
de iis rebus multò magis intelligendum est,
quæ sui numero, vastitate, ac nobilitate pos-
sunt uberius literatorum ingenia, & jucun-
dius implere, quos ait Pythagoras apud Syne-
sium, in theatrum inductos novarum perpe-
tuò,

(a) *Seneca ibidem.* (b) *Epist. 100.*

rud, & mirabilium rerum spectatores. (a) Ita
Pythagoras Samius, sapientem nihil aliud esse
 ait, quàm eorum quæ sunt, fiuntque, specta-
 torem. Perinde enim in mundum, ac in sacrum
 quoddam certamen introductum esse, ut iis, quæ
 ibidem sunt, spectator intersit. Jam à volup-
 tate contemplandi, si ad integritatem viven-
 di purgatissimam literæ revocentur, maximè
 verò graviores; deturque mihi (quod ultrò
 conceditur,) sapientis nomine vocare litera-
 rum, cujus longa & recta scientiarum tracta-
 tio acuerit animum, & ab iis mentem purè
 expiarit affectionibus terrenis, quæ bellui-
 num aliquid sapiunt, adèd ut noverit adver-
 sis deinceps & prosperis æqualem se tradere;
 mihi statim in promptu fuerit circumdu-
 ctum hujusmodi hominem per ea, quæ vul-
 gò magis formidantur, tantò iis altius loca-
 tum exhibere, quantò sunt stellarum supre-
 mæ à defectionibus luminum ob terræ
 longinquitatem securæ.

SAPIEN-

(a) *Synesius de Providentia.*

SAPIENTIA IN MISE- riis etiam beata.

Sapiens in Paupertate.

Nomen est unum Paupertas, sed multiplex malum, in quo notas qui callet numericas, miseriarum legit iliadem. *Turpis* à Poeta *egeſtas* dicitur, & cum alia monſtrorum colluvie ad orci fores jure ſtatuitur: quas enim domos ſemel obſederit, ſe ſolâ in eas calamitatum exercitum inducit. Fame intus graſſatur in viſcera; nuditate carnes dehoneſtat; pudore arcet à publico; egeſtate ſecretis extrudit & latebris; ignominia ſilentem metu, peſtes mille divellunt inopiae urgentis; mendicanti nec fides, nec ſubſidium præbetur: quando patitur duriora, tantò frigidiùs & reſpicitur, & habetur: nihil tamen in iis graviùs nobili præſertim atque ingenuo, quàm quòd patet contemptui, & ſannis.

Nihil

Nihil habet infelix paupertas durius in se,

Quàm quòd ridiculos homines facit.

Nulla paupertatem sequitur umbra infestior; crassiori nulla arctatur compede. Denique multis levior visa mors, quàm foris neglectos aspici, velut arbores inhonoras, & suis frondibus exutas.

Quis tamen credat cruciabilem hanc & sævam carnificem, quæ posset quarta furiis tribus addi, si cum literis, & sapientiâ copuletur, velut diateffaron absonum diapenti mixtum, in concentum exire longè gratissimum, & mulcentem aures suavitate singulari.

Paupertatem cum sapientiâ, par esse divinum, Stoicus asserit, quòd cum habeat nihil, omnibus affluit; potest quin imò ea per se largiri, quibus qui caruerit, omnium egebit; sapientiam scilicet largiri potest, complexu divite omnia possidentem. An non hæc Deorum conditio mera est? (a) *Respice enim mundum, nudos videbis Deos omnia dantes, nihil habentes.* Quid ultra potest universo ex omni expetere, qui philosophando prudentius, quàm hæreditatibus captan-

(a) *Seneca de tranquill. cap. 8.*

captandis inhiando, universum juris sui fecit, & patrimonii. Quæ uno casus arbitrio, & fortunæ indulgentiâ possidemus; aliena magis sunt quàm nostra, & commodata quàm propria; nec possunt veriùs beatos facere, quàm ficta vultus humani species, verum ex statuâ hominem facit. Mundum scire, inquit Manilius, possidere est, sic ut roganti nos Demetrio cuilibet, *quid captâ patriâ superfuerit nobis?* liquidò suppetat illud ejusdem Megarensis: *Nullum vidi, qui res meas auferret.* Paucis egent peregrè agentes, prægravantur multis, & impediuntur. Homini suarum ædium numquam parietibus concluso, velut centro suum intra circulum; sed cogitationibus explicatis vaganti, quò illum sciendi cupido vehemens incitat; peregrinari ab suo lare atque adeo à seipso amanti, dedecori non est viatico defici, quod foret peregrinanti pondus. Ex quo manavit illud Senecæ effatum: (a) *Si vis vacare animo, aut pauper sis oportet, aut pauperi similis.* Sed hîc prodeat Platonius eloquens, cui vel joco vel seriò cum objiceretur sua publicè tanquam vilis aut rea inopia, exprobranti respondit, si tam esses philosophus, quàm dives, intelligeres esse

te

(a) *Apul. in apol. pro se.*

te pauperem, me verò divitem. Namque *is plurimum habet, qui minimum desiderat. Habet enim quantum vult minimum; Quidcirco divitia non minus in fundo, & in fœnore, quàm in ipso hominis æstimantur animo.* Vitæ hujus in mari tempestates & fluctus nudo portum non invident, sed ei, qui madenti vestium gravi-que sarcinâ implexus est. Hæc tibi emersum ex luto homulum attrita, quâ vestior, tunica repræsentat; baculus, quo nitor, impolitus etiam viliores. *Dic sodes, quid amplius ille habuerit, Jovis filius Hercules, Semidcus, & mundi victor. Ipse Hercules illustrator orbis, purgator ferarum, gentium domitor; is inquam, Deus cum terras perageret, paulo prius quàm in calum, ob virtutes ascitus est; neque unâ pelle vestitior fuit, neque uno baculo comitator.*

Quin & ipsi Deorum primi, suis in ditionibus quid habent, quo locupletes sint? Venas undeaureum & argentum ducant? ad piscationem gemmarum oceanum? purpuris exprimendis conchilia? cogendis tributis populos? an è contrario spretis his omnibus, & seipsis pleni, se solis beati, videntur pauperes, quòd nihil habeant; ditissimi sunt, quòd nullo indigeant? (a) *Igitur ex nobis, cui quàm minimis opus sit, is erit Deo similior.*

B

Obeat

(a) *Laërt. in Socr.*

Obeat itaque portus omnes , & emporia omnia Socrates pauper, verum literatus; & particulatim lustratis per otium bonorum acervis, quos avaritia & superbia ostentat, exclamet lætus ; & multum gaudenti succinant, non dissimiles mente ac moribus reliqui. *Quam multis ipse non egeo.*

Luget Alexander, negante Anaxagorâ naturam, quamvis agendi & volendi metas habeat nullas, plures uno mundos vel voluisse in lucem edere, quod avara fuerit ; vel potuisse, quod sterilis. Adeo, ut nec immensitatis vacua spatia, infinito mundorum, quorum ideas gerit, impleat numero ; nec creatum æquarit possibili ; nec omnium, quæ mente complectitur, externam fabricam explicuerit. Horum tot mundorum, imò etiam unius non adhuc potens & dominus Alexander cruciatur & rugit(a) *immanium ferarum modo, qua plusquam exigit fames, mordent.* Imperat tamen Græciæ, Indiis, Persidi, *in unum enim regnum multa regna coniecit.* Post hæc tantum suam flet paupertatem, quantum est quo caret; caret autem omni, quod impotenter desiderat.

Quid enim interest, quot eripuerit regna, quot dederit ? quantum terrarum tributo premat ? tantum illi deest, quantum cupit. Eget itaque
Alexan-

(a) Senec. ep. 74.

Alexander, orbis possessor dimidii; quâ enim potitur, pars illa dimidia, præ illis quos ambit mundis innumeris, nihil est. Crates vicissim homo literatus, solo se locuples, & trito pallio, quo quidem utitur magis, ne appareat nudus, quàm ut videatur philosophus; Jovem in terris vivit. Divitiis omnibus, quas nullas possidet, opulentior Alexandro omnia possidenti. (a) *Flet Alexander propter infinitos mundos, ab Anaxagorâ auditos; cùm Crates pera & palliolo instructus, vitam tanquam festivitatem quandam per jocum & risum ageret*, vellem stylo posse Diogenem assequi, nempe illum visentis potius Alexandri admiratione, quàm obsequio celebrem, qui orbis Dominum ad se adeuntem nihil motus excipiens, (b) *supra eum eminere visus est, infra quem omnia jacebant.*

Dabit hujus mihi tesserarium symbolum Claudianus, sed manu Apellis coloribusque expressius.

*Lapis est cognomine magnes,
Discolor, obscurus, vilis, non ille re-
pexam
Casariam Regum; non candida virginis
ornat*

B 2

Colla,

(a) *Plutar. de tranquill. animi.* (b) *Senec. l. 5. de Ben. c. 43.*

*Colla, nec insigni splendet per cingula
morsu;*

Sed nova si nigri videas miracula saxi;

*Tunc superat vivos cultus, & quicquid
Eois*

Indus littoribus, rubrâ scrutatur arenâ.

Ecquid illum hispidus barbæ glomus, & incultum caput, & deformis aspectus, & vestes; ad hæc inurbanus & agrestis affatus, cum summâ pauperie; saxo illi nudo, glabro, nigra, impolito, parum graphicè assimulant. Domus illi fuit versatile dolium: hoc latifundio putabat se laxè habitare. Quocumque esset libitum, versabat illud, & cæli conversiones interea fortunæque ridebat, quòd nec in suum dolium jus haberent ullum; nec sibi cælum boni quicquam dare nolenti posset, nec fortuna auferre nihil habenti. At huic tam malè habito, & despicibili homulo, unde vis ut ita dicam magnetica tam potens, ut ad se obscurum, & mendicum, sydus orbis clarissimum, & opulentissimum traheret orbis monarcham, & arbitrum? Fuit hæc pimirum philosophiæ gratia, quæ per Diogenem velut solem nube tristi velatum, aut vestitam Satyro Venerem, tantum foras mittebat radiorum, ut Regem tantum in sui raperet admiratione-

mirationem, & mendicabuli venerabundum obsequium.

At mendicabat Diogenes? Pendantur æquatis castigato examine lancibus utriusque opes. Nihil eorum, quæ obtulit Macedo, Diogenes admisit, quòd nullo eorum egere se diceret: Alexander cui deest, quicquid habet; ne quicquam sibi quod cuperet, deesset, optat Diogenes fieri. Ergo, subdit meritò Seneca, (a) *multò potentior, multò locupletior fuit Diogenes, omnia tunc possidente Alexandro. Plus enim erat, quod hic nollet accipere, quàm quod hic posset dare.*

Eam ob rem junctæ cum paupertate tranquillâ literæ, illam efficiunt primi ævi beatam temperiem, cum suo quisque viveret contentus, procul metu jacturæ ullius, & tantum dives, quantum nullius egens, nec appetens. Hinc Palæmonem, & Cratetem, amicos ambos, & Philosophos, & mendicos Arcesilaus honoris gratiâ, ætatis aureæ vocabat reliquias, interque alienas opes, & privatam suam pauperiem, agebant (quod de familiari suo Seneca,) *non tanquam contempsissent omnia, sed tanquam aliis habenda permisissent.*

Non usque adeò divites excæcat auri splendor,

B 3

dor,

(a) Seneca ibidem, (b) Ep. 62.

dor, quin horum bonorum agnoscant pretium.

Prodeat, sultis pauper literatus, inter holoserica sordidus, inter purpuras obsoletus, inter plenos & floridos vultus, pallens & emaciatus studendi assiduitate. Illi se perinde circumspiciunt, ut lanis aureis superbas pecudes; literatos, ut veterum Deos saxi licet insculptos rudibus, & lutea ex cretâ fictos, venerantur tamen apud se, quasi auro fusos, & conciliatos.

Altera illa Argo, cui nomen victoriæ indidit gloriosa orbis circumlustrati prosperitas, post emensum Ducis sui Magellani fretum in Europam redux, pro mundi miraculo suspiciebatur, ejus latera pavendis toties oceani tempestatibus invicta; vel fideli contra omnem ventorum rabiem obsequio defuncta; temo, & malus, & antennæ, ac membra singula, digna stellis adscribi censebantur, quod triumphatis elementis, non vellus aureum, sed montes aureos secum retulisset. Hanc naves cæteræ non sine invidia spectabant, adorabantque ut dominam; & acceptas ejus per tot sulcata maria cicatrices verebantur, præ valido suo & fulgente picturis instructu, quo pacto solent ducum ex bello fortia vulnera, populorum admiratione celebrari. Vacuam, quassam, solutam Victoriæ remigio, & ornamen-

namentis nudam ancillari assiduitate observabant. Sic planè inopem literatum magni faciunt divitesignari, eisque sæpè nec advertentes eas invident internas animi opes, quibus illam plenè cumulatèque instructam, se planè vacuos sentiunt. (a) *Vllane autem tam ingentium opum, tam magna potentia voluptas, quàm spectare homines veteres & senes, & totius orbis gratia subnixos, in summa rerum abundantia confitentes id quod optimum sit, se non habere.* Enimverò in malè paratum à fortunæ bonis literatum, cæterum ab animi divitiis paratissimum, egregiè quadrant hi Lucani versus:

*Qualis frugifero quercus sublimis in agro
Exuvias veteres populi, sacratæque gestans,
Dona Ducum, nec jam validis radicibus ha-*
rens,

Pondere fixa suo est, nudósque per æra ramos

Effundens trunco non frondibus efficit um-
bram,

*Sed quamvis primo nutet casura sub Euro,
Tot circum sylva firmo se robore tollant;
Sola tamen colitur.*

SAPIENS EXUL.

Constat præcepto veterum sapientum, quibus adhuc superstites Græcia; mundus post mortem auditorium fuit, philosophari rectè volentibus, & sine errore, diu esse multumque errandum; & multarum aditu regionum Sapientiæ thesauros ab ejus possessoribus corrogandos. Natam in cælo veritatem, esse ajebant in terris peregrinam: Solos eam peregrinantes invenire, qui fluminum instar eundo crescunt, & exilibus ex rivis tantum non crescunt in maria. Certè nunquam vapores stellarum formam induerent, nisi patriâ relictâ, ubi lutum erant, emergerentur post Solem assurgere, felicius in cælo peregrini, quàm in terra cives. Non est hominum indoles tanquam stellarum errantium, quarum nusquam vis major, quàm in domus propriæ statione. Novercam interdum Patriam experimus; humum externam matrem; haud secus ut nativo in solo succis imbutæ venenatis plantæ; in alieno, patriæ vitium emendant, & salubrem ex eo saporem, virtutemque exugunt. Habeant sapien-

Sapientes in patriâ , ut in horizonte stellæ, nascentibus, locum, nequaquam loculum morituris. Inde primæ ducant sapientiæ auroram, quæ ascensu crescat, donec medios ignes cum sole accenderit.

Ad hoc viri præstantes de cælestium ingenio exemplum sumebant, quæ motum pro quiete habent: longinquis excursionibus ad questum uberioris sapientiæ festinabant, quocumque illos novæ Academiæ exciret fama. Erat vita illorum, (ut Synesius loquitur,) doctrinæ acris, perpetuæque venatio in Græciam, Ægyptum, Persidem, Indias, & undecumque gentium ad prædam auctiorem, spes erudita invitasset. Sic Pythagoras, Socrates, Plato, Democritus, Diogenes, Anaxagoras, sexcenti alii, pretiosissimas scientiarum gazas ut sibi compararent, tractus orbe toto semotos, nullo tamen eorum dispendio expilarunt; similes fontibus, qui lapsu felici per subterranea, in auri & argenti, smaragdi & sapphiri venas inducti, quidquid iis venis inest salutare ac pretiosum, exugunt, ac novis opibus aucti, & multo quam antea ditiores, ulterius feruntur.

En ergo, ut sapor literarum, & sciendi ardor longinquitatem à patria quamlibet, non tolerabilem modò efficiat, sed jucundam. Flagrantem cupiditate hac Philosophiæ quærendæ

34 *Character hominis literati,*
rendæ nullum terribit exilium; nihil in eo
præter nomen dolebit.

Ignaris fateor aliorum bonorum, præter-
quam eorum, quos vulgus beneficio fortunæ
imputat; patriâ expelli malum est haud ab-
simile sorti nidorum impluvium, quos cunis
ejectos casu elidi necesse est, ac perire. At
verò alas qui habet nubium tractibus, & ven-
tis non impares; nidum ex stipulis quo jace-
bat sepultus, mutat cæli aperti dominatus;
quem sua ipsi, volandi quâ volet, libertas affe-
rit.

Quis te, inquit pastori Tityro pastor al-
ter, quis te patriâ pepulit, misitque externas in
oras advenam?

*Et qua tanta fuit Romam tibi causa vi-
dendi?*

Tædium serviendi, respondet Tityrus, ni-
do me patrii laris extrusit; in externa egit de-
siderium libertatis:

*Libertas, qua fera, tamen respexit iner-
tem,*

Candidior postquam tondenti barba cadebas.

(a) Ille (subdit Petrarcha) ut libertatem in-
veni-

(a) L. 2. ep. 4.

veniret, patriam se reliquisse gloriatur; tu Philosophus defles? Sine lugeat Maurus, suam in Africam, ex Hispania rejectus, dignam monstris talibus patriam. In hanc enim haud redit velut solum mutans, sed de cælo præceps. Respectat madentibus oculis Granatam, & jurat omnino illi Regno Paradisum desuper imminere. Sybaritarum hic sensus est, qui patriam veluti stabulum amant, ut qui vitam vivant quadrupedum; aut Atheniensis illicius stolidi, qui Lunam Athenis quàm Corinthi, aiebat esse plenior; cùm tamen non plenior Athenis Luna, sed minus plenum, aut etiam omnino vacuum esset stolidissimi hujus capitis cerebrum. (a) Et hoc idem (addit Plutarchus,) accidit nobis, cùm extra patriam constituti, mare, aërem, calum, dubiè consideramus, quasi aliquid iis desit eorum, quibus in patria fruebamur.

Pereat Stilponi patria, inter omnium lachrymas ridebit siccus, solusque inde ac nudus exiens, sua omnia secum feret, seipsum videlicet, sapientem, inquam, & literatum; quem affirmabat Aristoteles, (b) *etiamsi omnia deessent, solum sibi sufficere.*

Fugent Clazomenii Anaxagoram civem suum, excedet patriâ tam lætus, ut si è carcere? Terræ palmo, amplitudini mentis suæ angusto excludi gestiet, ut fiat cæli

(a) *De exilio.* (b) *Laërt. in Aristot.* civis,

civis, & stellarum cognatus. Quocúmque perrexerit, sub eodem quo prius incedet tecto, nec se domum putabit amisisse, sed conclave mutasse. (a) *Quid enim refert, quàm diversâ parte consistat. Valles quidem, & lacus & flumina, & colles alios videt: calum unum est. Illuc animum erigit, eò cogitationes suas ex omni mundi parte transmittit, nec aliud quàm sub tecti unius amplexu, ex alio in alium thalamum transivisse cogitat.* Ridebunt Antisthenem Athenæ, quòd lare careat, ridebit ipse homines, & cochleas esse dicet, quæ nunquam sine domibus sunt: Ac sub Dio aget Semideorum more in campis Elysiis habitantium, quorum nemini domus certa. Gratias aget Diogenes indicenti sibi exilium Sinopensium suorum nomine; iis planè haud impares, quas egit Herculi Theseus, ab Saxo revulsus pertinacis pœnæ insculpto Epigraphe:

Sedet, aternúmque sedebit.

Et ab illo exemprus otio, quod totis inferis erat illi molestius futurum. Exprobtabunt illi exilium cives maledici: Extrudere me (inquit) patriâ cives mei; ego in eam illos damno. Vivant mundi totius exules Synope conclusi; Ego extorris Synope, mundi civis.

Procul

(a) *Petrarcha.*

Procul Synopem contemplor tanquàm mare, cujus improvisis fluctibus ejectus in Scopulum, aliorum ex tuto specto naufragia ; & meo felix periculo, nec jam mare requiro à quo ejectus sum, nec navigantium fortunæ invideo ; sed casibus timeo.

Vin' tu ad vivum expressam à Senecâ pſſetore doctissimo, vel duntaxat designatam, urbanarum occupationum imaginem ? En tibi conferta hominum multitudo, semper multum sudans, nihil agens ; minus otiosa cum dormit, quàm cum laborat. (a) *Horum si aliquem exeuntem domo interrogaveris, quo tu ? Quid cogitas ? Respondebit tibi, non me Hercule ! Scio : si aliquos videbo, aliquid agam. Sine proposito vagantur, quærentes negotia ; Nec quæ destinaverunt, agunt, sed in qua incurrerunt.*

Observasti quandoque populum formicarum, quæ ferventi agmine una post aliam in truncum arboris adrepunt, cumque ad summum evaserint, velut tacto cœlo, stellisque salutatis : parte alterâ descendunt, & suo se cavo restitunt ; *His plerumque similem vitam agunt, quorum non immeritò quis inquietam inertiam dixerit. Hi deindè domum cum supervacua redeuntes lassitudine jurant, nefuisse se ipsos quare exierint, ubi fuerint ; postero*
C die

(a) De Tranquill. animi c. 12.

die erraturi per eadem illa vestigia. Et dolebit se procul ab his locis exulare, quem sapientiae oculus, æstimatorum veri fecerit non falsum? Ac non potius idem quæret, quod Stratoniceus in Seripho ex hospite, a quo cum audisset exilii pœnam fraudulentis omnibus infligi; ut quid igitur (retulit) operam fraudibus non datis universi, ut hinc vos item pellamini?

Jam ille de patria exitus si cunctis bonis nos spoliet; esto? Si quidem (ut censet Plutarchus) jactura Philosopho non major quàm serpenti, vetustam sibi pellem inter Saxorum angusta deradenti, ut in juventutem expeditior reflorescat. Literato est certè quidem hæc jactura, quàm alteri cujus tolerabilior, ut cui nusquàm desit & victus & patria; sitque navibus similis, quæ gemmis ab India, & auro fartæ, portus beant quoscunque subierint.

Romanus Hercules Scipio, non monstri unius, sed totius domitor Africæ, monstrorum parentis, devicto Asdrubale, Haunone occiso, capto Siphace, post Carthaginem diruram, subactam Lybiam, coronatamque tot insignibus trophæis sui nominis famam, unidenique sibi par, & Imperii sol, ægros invidiæ oculos pupugit, excivitque ex iis lachrymas; & quanto erat illustrior, tanto

cœptus

ceptus iniquius aspici. Dolebant annuli
gloriis auctum immodicis, & Carthaginis
eversæ ruinis attolli superbius. Officiebat
eorum luminibus tantum decus, & obscurari
se illius splendore existimabant; cumque
fulmineis linguarum telis, nulla satis obsisteret
laurus, nulla nos tutò subducant merita;
triumphi honoribus magnificè perfunctus, &
decretò sibi victà ex Africâ sublimi cognò-
mento, monstra Romæ invenit Africanis pe-
jora, accusatores maledicos, qui Porcio Ca-
tone auspice, contendebant reum indigno
judicio probare. At enim cujus noxæ? So-
lus nimirum, quam illi dolebat, sibi optabat
invidia. Non tulit animus viri tanti, aut de
se risum inimicis, aut mœrorem præbere: i-
niquis eorum oculis se subduxit, & volunta-
rius exul, Carthagine crudeliorem sibi Ro-
mam sensit; ex qua nimirum urbe exilium
referebat, cùm retulisset paulò ante ex destru-
cta Carthagine triumphum.

Interni ergò captavit angustum imma-
nissimæ tempestati portum. Imperatorem
mutavit agricolâ, & quâ manu recoctas A-
fricæ arenas severat victoriarum suarum pal-
mis eadem colendo instabat prædolo; & vi-
ce prorsus insolenti, erat illi sarculum pro en-
se, pro ariete armato stiva, pro equis boves.
Ex operibus castrorum discebat rusticos

40 *Character Hominis literati,*

aggeres struere; ex fossis, ductus rigando hortulo; ex arte explicandorum ordinum, plantas & arbores digerebat; de usu profligandi hostis, spinis & lapidibus agellum liberabat. Prælia denique in ruris laborem verterat, & victorias in frugum messem. Sepem nihilominus tam densis adstringere, ac firmare spinetis nequivit, quin se intrò Romæ fastidia penetrarent; nec ita schemate rusticano se deformaverat, quin civiles eum agnoscerent & torquerent curæ. Susceptum ingrata ex urbe ultrò exilium ne infligeretur etiam invito, indignatione in illam tam vivaci ejus pectus accendit, ut fato quoque suo voluerit esse superstitem, & in suis etiam extrà patriam sepultis ossibus arde-
re. Habes hic discrimen excelsæ mentis, & magni pectoris non parvum. Vir sapiens, nec minus ingenio potens, quam manu Scipio, amissâ vel relictâ Româ dixisset cum Socrate Athenis exule, (a) *Mihi omnis terra eadem mater, omne cœlum idem tectum, totus mundus est patria.* Cogitasset ex urbe Romuli se exire, Jovis urbem quod agebat Musonius intrare, non revinctam murorum circulo, sed cœlo; linguis omnium tritam nationum, quas pro suis agnoscit vernaculis;
Deo-

(a) *Apud Stob. de exilio.*

Deorum denique suorum senatu ac populo mobilem. Roma exisset ut rivuli tenues angustioribus ex ripis, per quas lapsu erratico vix se trahunt, mari se vasto miscerent, in quo non pereunt (ut vulgus fabulatur) sed exile quod humum lambebant, aquæ filum sic cum eo confundunt, ut cum eo diffusi, mundi utriusque littora verberent. Verum opus est celsâ mente, quæ probro ducat servilem animum, patriæ angusto bipalmari, habere tenaciùs affixum, quàm libertati grandium contemplationum, quibus orbẽ infrâ se videt universum.

Qui ejusmodi est animo, quod longiùs à patria distat, eò evadit illustrior; Lunæ instar, cujus lumen tantò crescit indies gloriosius, quantò à Sole, unde habet ut splendeat, longiùs in alias cœli regiones excurrit. Quin etiam ex usu domestico magnorum hominum, in quos peregrinando incidit, se indies magis ac magis proficere sentiens, seque ipse admirans, cum Alcibiade apud Regem exterrum tres urbes nacto, suo paratas receptui; exclamat lætus, *Perieramus nisi perissemus.*

Proh ! quantum debet exiliis sapientia vel spontaneis vel coactis? Per hæc Pallas haud paulò majoribus crevit divitiis, quàm cum ipsa Argonautarum olim dux ad vellus aureum navigavit. Priusquàm in lucem

42 *Character Hominiſ literati,*
navigandi ars prodiret ; ignota latebat mun-
di pars altera, jacebat altera inculta, utramque
barbaries obtinebat.

(a) *Sua quiſque piger litera norat,
Patrioque ſenex factuſ in arvo,
Parvo dives, niſi quaſtulerat
Natale ſolum, non norat opes.*

Quid munduſ bonorum clauderet, igno-
rabat munduſ ; ſuſpicabatur aut indagabat
nemo. Nulluſ mare ſulcabat otioſum & ſo-
litarium ; nulluſ venti præbebant uſum ; vix
erat qui cœlum interdum ſuſpiceret, nedum
qui aliquid ex eo commodi captaret.

*Nondum quiſquàm ſidera norat,
Stellisque quibus pingitur æther
Non erat uſuſ.*

Nunc totuſ in Regnum munduſ coaluit,
cũ munduſ totidem, tot ante Regna effi-
cerent. Nulla ſui avara regio, nulla eſt alieni
egens : quo abundat, illud permutat peregri-
niſ. Unuſ conſtat terra corp긱 beneficum,
cujuſ pars dives, ſuccurrit inopi. Unuſ eſt
hodie quaſi dom긱 uniuſ cœli tectum ; no-
runt

(a) *Seneca*

runt omnes invicem mortales, possuntque
verius Manilio canere :

(a) *Iam nusquam natura lateo; pervidimus
omnem,*

*Et capto potimur mundo; nostramque pa-
rentem*

Pars sua conspicimus.

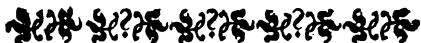
Quam laudem consequuti essent Græci,
Chaldæi, Gymnosophistæ, nisi fortunatos
Ulyssis errores secuti, sapientiam, quâ care-
bant, extra patriam quæsisissent? quantò me-
lior est videns quàm cæcus oculus; tantò ille
præstantior, quem sive exulem, sive peregri-
num vivendi scientia, & sapientiæ quæstus
exstimulat in longinqua terrarum, & homi-
num, tanto (inquam) ille præstantior haben-
dus quàm truncus, ubi primum erupit in ger-
men, illic hærens, illic missis radicibus
vivens, ac putrescens.

✽:(†):✽

C 4

8A

(a) *Astron. lib. 4.*

S A P I E N S I N

Carcere.

HAbent, scribebat antiquus sapiens Philosophorum animæ pro domibus corpora; ignorantium verò pro carcere. Eæ siquidem, tametsi ad somnum & quietem suis se corporibus contineant, suo tamen ex iis evolant arbitratu, quocumque commodum, & quoties lubitum fuerit. Istæ corporum muris arctè clausæ, membrorum revinctæ catenis, unis pupillarum duabus foriculis malignam lucem excipiunt, nec ullius cogitationis generositate à rationibus corporis sublevantur. Hinc premit indectos carcer duplex, dum uni addicuntur; literatos haud quaquam. Claudipars illorum melior haud magis potest, quàm venti retibus; aut crystallo lumen. Romæ Tullianum, Crypta Syracusis, Lethe Persis, Ceramon Cypriis, & quotquot ubique sunt reorum ergastula, animam verè philosopham non valent tam profundè haurire, ut eam sepeliant; tandiu luce privare ut excæcent; tam angustè habere ut stringant; tam firmis, & sollicitis foribus observare, ut claudant.

Alis

Alis quas animæ tribuebat Plato, Sapientia illam non modò è carcere, sed vel extra mundum, si libuerit volatu feret. (a) Nam cogitatio ejus circa omne cœlum, & omne præteritum, futurumque tempus immittitur. Corpusculum hoc custodia ac vinculum animi, huc atque illuc jactatur: in hoc supplicia, in hoc latrocinia, in hoc morbi exercentur. Animus quidem ipse sacer, & æternus est, & cui non possit injici manus.

Non est igitur carcer, animo sapienti carcer; domus est ex qua liberum ipsi est, quoties placuerit prodire. (b) Totum autem se animus circumfert, inquit Tertullianus ad Martyres, & quo velit transfert.

Ad animum quidem nihil refert ubi sedeat corpus, dum extra corpus liberis cogitationibus spatietur. Sic Hermotimi animus, permisso sibi cum vellet corpore, extra illud vagus peregrinabatur; semotos visebat longinquis regionibus populos, observans quid illic ageretur; de perpeffionibus corporis, tam nihil sentiens, ut eas etiam ignoraret, eoque flammis crudeliter ardente, ipse alibi, quod fiebat ignorans, hilaris gestiret. Xantippes lux clamoris molestius, aptum Socrates sibi parâ-

C 5 rat

{ a) Senec. consol. ad Helv. c. 11. (b) Ad Martyres c. 2.

rat remedium; in superiora domus evadēbat, dum illa in infimis tumultuaretur. Præstat in stellas conscendere; frui earum luce; illarum periodis, cursibus, dimensionibus oblectari; fierique illarum consortem mentium à quibus reguntur; quàm tenebras carceris, angustias, tædia, ærumnas, ignavè perpeti. (a) *Nihil erus sentit in nervo, cum animus in coelo est.*

Jucundè ille apud Horatium delirabat Græcus, qui multas quotidie horas habebat spectaculis occupatissimâs, non quæ reipsâ exhiberentur, sed quæ sua illi edebat stultitia,

(b) *Et se credebat mires audire tragædos.
In vacuo latens sessor, planusque theatron*

Nullus interea toris Argis eò beatior, donec ejus miserti amici, pietate incautâ miserum fecere. Dum multo helleboro ejus caput sanant, beatitatem occidunt illam stultam quam nullâ mundi sapientiâ permutâisset. Sibi ergo nunc sanus, invidet olim deliranti; revocatum se in miseras queritur, & de spectatore tragico, argumentum spectaculi factus.

Me

(a) *Tertul. ibid.* (b) *Horat. 2. epist. ad Plorūm.*

(a) *Me occidistis amici*
Non servastis, ait, cui sic extorta voluptas;
Et dampnus per vim mentis gratissimus error.

Tantum potest stulta cogitantis imaginatio, ad saginandum animum fictâ voluptate, dum illum sibi subducit, & rei jucundæ meditationibus affigit.

Quod valet efficere stultum caput, & cerebro cassum, hoc sapientia non valebit in capite contemplationibus heroicis assueto? non poterit scilicet tam gratis spectaculorum illecebris mentem demulcere, ut loci oblita quo tenetur, credat se nunc in terræ infimo; nunc in conceptaculis aquarum fundi expertibus; cum ventis in aëre; cum sole in cœlo; inter stellas, & mundi ultimos circulos, ipsumque adeò extra inane immensum divagari? Hæc sunt quæ mentes sui aspectu rapiunt & beant. Hæc vera somnia vigilum oculorum, quæ sic dormientibus eadem operâ quietem conciliant cum erudita voluptate. *Scis enim Philosophi spectaculum;* ait inter Platonicos excellens Maximus Tyrius; (b) *cui maximè simile dico? insomnio nimirum manifesto, & circumqua-*
 C 6 quo

(a) *Horat. ibid.* (b) *Serm. 6.*

que volitanti, cuius integro corpore manente, animus tamen in unīversam terram excurret; ex terra effertur in cœlum, unīversum mare pertransit, unīversum pervolat aërem, terram ambit cum sole, cum luna circumfertur cœtero-que astrorum choro; minimumque abest, quin una cum Iove unīversa gubernet, & ordinet. O operationem beatam! ô spectacula pulcra! ô insomnia verissima!

His imaginibus occupatam mentem, qui defert in carcerem, audenter dicat cum Tertulliano *auferamus carceris nomen, secessum vocemus*, locum mutat fortunâ integrâ; domicilium corporis, non animi studia: ut-que Semideos poëta refert, eadem illa inter Elysios sub terra tractare; quibus quondam inter nos afficiebantur.

(2) *Qua gratia currum*

Armorumque fuit vivis; qua cura nitentes

*Pascere equos; eadem sequitur tellure re-
postos.*

Sapientem, dum subit in carcerem hac imbutus tam nobili cura investigandi semper ad-
discendique altiora,

Ea-

(2) *Æneid.*

Eadem sequitur tellure repositum,

Nec timet quicquam ex loco dedecoris, & obscuritatis, sed eum potius illustrat, parique cum Socrate prærogativæ jure, intrat (a) *ipso loco ignominiam detracturus, nec enim poterat carcer videri in quo Socrates erat.*

Sed nascitur alius sapienti, ex carcere fructus præstantior: illi enim haud raro vertitur in Lycæum carcer, & tentus in compede, manûs stylique triumphat libertate. Qui latens vixerat sibi uni notus, tandem instar bombycis ovo suo exclusi mutatus in alitem, libris suis, per doctorum manus volitat gloriosus; mutatoque in scholam carcere, ex privato, & capto fit orbis magister. Ira sol, dum se nobis subducit, suam mundo adverso lucem partiturus, infinitam nobis stellarum plebem vice sui relinquit, & tanto suo decore, quanto nostro lucro sub terras se condit. Conchæ fundo maris captivæ, scopulisque affixæ, sine luce ac sine oculis uniones elaborant, concreti toris puncto patrimonia integra pensuros, & regum capita ad venerationem mortalium ornaturus. (b) Sic parietum quatuor detentus angustis, quadrandi circuli

(a) *Sen. de consol. ad Helv.* (b) *Plutar. de Exilio,*

circuli mensuram, & numeros Anaxagoras invenit. In turris barathro Nævius, haud tri-
stior quam in verticibus Parnassi, magnam
partem poematum suorum cecinit. (a) Li-
ber Euripides sed spontè defossus subterranea
in specu, illas conscripsit tragœdias, quæ orbi
theatrum, & miracula dederunt. (b) Arcebat
adeuntes à tantorum virorum aspectu carcer,
sed eos sua luculentius prodebant opera quam
ora, quodque de Bruti & Cassii tabulis in
publico funere velatis innuît Tacitus, *eo ipso*
præfulgebant, quod non visebantur; istos li-
miter majori luce suæ tenebræ decorabant,
quàm si per publicum volitassent.

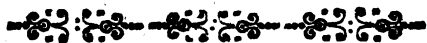
Quàm bellè in eos, illud Tertulliani cadit,
de luce trans mare in occasu sepultâ; (a)
Rursus cum suo cultu, cum dote, cum sole, en-
dem & integra, & tota, universo orbi reviviscit;
interficiens mortem suam, noctem; rescindens
sepulturam suam, tenebras. Ingrediebantur
hi viri suas latomias, ut grana seminum suas
glebas, victura suis in tumulis, nec inde susci-
tanda nisi plenis superba spicarum manipulis;
adco ut deindè constaret omnibus ipsos dum
mortem simulabant, multorum commodis,
& vitæ laborasse. Claustris arctati ahencis in-
defessâ volutandarum speculationum medi-
tatione

(a) Gell. l. 3. c. 2. (b) Idem l. 15. c. 20. (a)
De Resurr. c. 12.

tatione, facti sunt publico utiles, & tanquàm horariæ machinæ, quæ & ipsæ turnibus clauduntur, indice horarum digito, cunctas urbium maximarum dispensant curas. Echonis instar, solidis vivo è saxo sepulti cavernis, omnia seque ipsos propemodum perdidere, in vocem dumtaxat conversi vacuam, quam articulant secti carceris lapides, faciuntque orbi universo intellectu sic pronam, atque plausibilem, ut de illorum unoquoque possit non incite dici, quod auctor metamorphoseon de Echone:

———— *Latet, nullaque in luce videtur.*
Omnibus auditur; sonus est qui vivit in
illa.

Sodales studiorum fidos, solitudinem ac silentium, quos alii ædium in penetralibus, in sylvarum secessu captabant alii; comites carceris individuos isti habuerunt, tantò minùs soli, quantò mente collectâ perspicacitate ingenii plura detegebant, fiebantque ex imò illius sui putei habiles ad cernendas etiam de meridie stellas.

S A P I E N S I N Morbo.

DEucaionem jactavit fabula, philosophia
Zenonem : illum saxa in homines do-
ctum convertere, hunc ipsos homines in saxa,

Instaurator mundi Deucalion è summi
Parnassi verticibus, qui unus extabat ex terra
diluvio sepultâ portus, retrorsum mittebat la-
pides ossa magnæ matris.

(a) Saxa, quis hoc credat, nisi sit pro teste vetu-
stas ?

Ponere duritiem cæpere, suumque rigorem,
Molliriq; morâ, mollitaque ducere formam.

Zeno contrâ, illos quos in discipulos lege-
rat, transfusâ cautis venâ, imprimis satage-
bat durare in filicem sensus omnis expertem,
teneritate omni ex eorum animis exclusâ, ut
videretur illius Porticus, sculptorum potius
officina fingendis statuis, quam sapientiæ
schola formandis philosophis. Primum illi
ac supremum fuit, animum velut in arcere-
gia

(a) Metam.

gia constituere, ab impressionibus amoris & odii, desperationis, & spei tutâ; unde cujusvis perturbationis seu violentiam, seu dolos re-
tunderet, nec dedendi sui ullas aliquandò cogitationes audiret. Morbis porro jactato corpore efferatisque illius humoribus, & vitæ extremi articulo pulsata periculi, stare immotam jubet mentem velut pelagi rupem fluctus quibus aspergitur, ludentem, & in spumas graciles dissipantem; quicquid autem dolorum membratim torquet ac lacerat, eodem colore, vultu æquali, & pari robore, infrâ se spectantem; ut nec audiatur ullus ipsius ex ore gemitus, nec lachryma prorsus ulla stillare ex oculis videatur.

Docet quin etiam quantò immaniùs incrudescit dolor, tantò lætiùs frontem explicare, ut per gelidos aquilones, limpidiori cœlum sereno vestitur.

Quid dico Zenonem & Stoicos? Epicurus ipse, animam pro sale circumferens, ne inter probrosas voluptates vivus putresceret; negavit posse beatum fieri, qui sibi nesciret spinarum aculeos in flores vertere; mella ex absinthio premere; de calamitatibus gaudia & lætitiâ metere. Cum enim assereret beatitudinis fontem esse voluptatem, & dici beatum posse negaret, qui talis interdum esse desinere; proinde nosse sapientem debere inquebat
quo

quo pacto æquè in adversis, & cruciantibus atque in prosperis gauderet. Quare (ait apud Senecam ille met) *sapiens, si in Phalaridis tauro peruratur, exclamabit, dulce est, ad me nihil pertinet.*

Verùm ad hæc tam ardua, debilitatem opinor suam excuset natura, optetque sibi sic sapientiam inseri, ut non extinguatur humanitas. Cordatius alii docuere, non esse affectus ab radicibus extirpandos tanquàm germina virulenta; sed (quod solet in plantis sylvestribus fieri) cicurandos culturâ domesticâ, & insitione mitiori corrigendos. Dissonarum vocum confuso strepitu nihil esse deformius; ac si has ratio mensuris modisq; aptè attemperet concentum auribus parere longè gratissimū: verum enimverò quod rigidiores illæ Stoæ tantum sibi sumplerint, ut affectus omnes eorumq; fibras, jactarent se ab suis posse revelle-
re; hinc tantum conficitur, ejusmodi nobis in omnes animi perturbationes imperium à philosophia conferri, ut si minus hominem obstupefaciat, ejusque incantet cruciatus, certe quidem non sinat desperare, vel tempestatibus malorum, tranquillo mentis deturbari. Siste tibi coram ægrotum sapientem, non dico distentum in lectulo, & inter dolores validdè febrientem; sed in nausea pertinacissimæ feròs inter gurgites tempestatis. Cedunt flatibus

bas vela; gemunt latera fluctuum verberere; malus tremit, quatit, quatitque omnia armamenta, undarum ferox arietatio. Non est hoc naufragii discrimen, sed maris ingenium. Navarchi peritia, & nautarum ardor, navim per tot procellas in tuto statuent. Sedeat modò ad gubernaculum animi ejusque motuum, infirmus sapiens; quantumcumque ingruat malorum evadet liber, & ubi navim fregisset aliàs, ibi portum leget.

Videbis in corpore prostrato viribus erectum animum; in membris distractis ita compositum ut te duas personas intueri putes; unam Philosophi, alteram ægroti: In hac, mediæ speciem Olympi, nubibus hispidam; pluviam; fragore fulminum, & telis perforatam: in illâ montis supremum verticem, sereno semper nitentem cœlo, & sole aut stellis gaudentem. Illa in pluviam solvitur; hæc instar Iridis roridæ in fletu ridet.!

Scire aves quâ arte id fiat? Ignoras videlicet, ad tranquillitatem mentis, quantum juvet sanitas corporis. Tantus est invicem utriusque nexus, ut alter alterius tangatur sensu, velut chordæ unius pulsui, respondet altera etiam intacta, sed ejusdem notæ, & intentionis. Perturbationes venti sunt animi; mare, turbati humores corporis. Dum venti sæviunt, in tempestates mare convolvitur. (a) *Quid-*

(2) *Senec. ep. 91.*

quid

quid è contrario *animum evexit*, etiam *corpori prodest*. Jam philosophia si nihil aliud præstet, nisi ut mortem suo merito æstimemus (cujus meriti ad manum habemus dicta robusta, & fortiâ) quanti foret nobis metum mortis ab eâ eximi, sæpe febri pestiferâ pejorem? Quam multos levia morbi tentamenta sanos licet occidunt, quibus mortem consciscit moriendi timor ignavus, & suspicax; & detractum ex aranei telâ filum, (a) ut olim Diophanti) sufficit ad fauces elidendas.

Æneæ inferos ingressuro, occurrere ad limen formæ terribiles, Centauri, Harpyæ, Chimeræ, Gorgones, & terruere impavidum, manumque Herois ad defensionem capulo armavere.

(b) *Et ni docta comes tenues sine corpore vitas
Admoneat volitare cavâ sub imagine for-*
ma,

Irruat, & frustra ferro diverberet umbras.

Eandem hanc operam præstare philosopho sapientia consuevit. Feri mortis metus inferorum emerfi faucibus, illique oberrantes, cujusmodi sint edocet; nempe tenues sine corpore vitas, illudque inculcat Romani sapientis, (c) *Non hominibus tantum, sed & re-*
bue

(a) *Epigr. grac.* (b) *Æneid. 2.* (c) *Epist. 42.*

Beus persona demenda est, & reddenda facies sua, tolle istam pompam sub qua lates & stultos territas. Mors es, quam nuper servus meus, quam ancilla contempsit. Stultis interea medicinam morbo quærentibus, congelat pectus metu mortis, dum corpus febriculâ stringitur; nec ferunt quidquam videre aut ipsis ad videndum objici, quod iis aliquam mortis excitet cogitationem; stolido illi perfimiles qui lucernam exinguebat, ne cerneretur à pulicibus à quibus mordebatur.

Non me inquit, cernent amplius hi pulices.

Sed enim hic metus perspicacior est, acutiorque in tenebris quàm in clarâ luce.

Tantum ergo si valet animus rite comparatus, in affectum corpus; quanta fuerit prærogativa sapientis, cujus mentem serenam, nullus angat aut mordeat timor: morbi acerbitas quælibet in tranquillitate animi conquiescet. (a) *Levem morbum*, inquit Seneca, *dum putas facies. Omnia ad opinionem suspensa sunt. Non ambitio tantum ad illam respicit, aut luxuria, aut avaritia. Ad opinionem dolemus: Tam miser est quisque quam credit.*

Sed leve est, malum non ingravescere, nisi etiam

(a) Ep 78.

etiam minuatur : minuitur verò in eodem gradu , quo mensalibi occupata (quod est facile homini literato) præsentis doloris sensui suffuratur sese ; ac dum grandinat & pluit , in modum aquilæ, nubes emensa, & fulgura , in serenum evadit. Captis à Marcello Syracusis, Pæane hostili & civium lesso omnia miscen-
te, percurstantibus utrisque tumultu ingente urbem totam; illis ad prædam, istis ad latebras, & fugam; ducendis Archimedes immersus lineis, nihil videt, nihil audit, nihil ad ea quæ tanto fragore circum obstrepebant advertit animum; totus suis illis in mathematicis descriptionibus extra se positus impatientiâ militis necatur, & mortis metum, casu non præviso moriens antevertit; graviusque illi fuit quod inchoatam figuram quam quod solitum & naturalem vitæ cursum non absolveret. Soloni pariter animam agentis cum adstarent amici philosophi, & de re quapiam movissent quæstionem, ille quasi moriendi oblitus, fugitivam in cerebrum revocat animam, & vigilantis in modum oculos aperit, aures præbet, nec prius desinit vivere quam illi disputare. Num fugit quandoque Seneca in abditissimas latebras philosophicæ contemplationis, ut accessionis febrilis horas vitaret imminentes? Quid Theologiæ Angelus S. Thomas, cum sensum dolori subtraxit, quem inultura
illi

illi erat ferri candentis medicina, coactis videlicet totius animæ viribus in profunda suarum cogitationum ? Qui usus colligendi sui erat etiam illi in studendo familiaris, & quotidianus.

Teneris lecto corpore affixus, fac ne simul animus teneatur : tam longè aberis à sensu dolorum præsentium quàm longè animus à corpore abscedet. (a) *Illud est quod imperitos in vexatione corporis malè habet. Non assueverunt animo esse contenti. Multum illis cum corpore fuit. Ideo vir magnus ac prudens, animum deducit à corpore, & multum cum meliore, & divinâ parte versatur, cum hac querulâ & fragili quantum necesse est.* Innuit Seneca circino similem esse sapientem, qui defixo in centrum pede uno, propius longius circulos circa illud describit.

Sed hic nobis unus præcepta omnium exprimat in seipso. Possidonius sapiens & ægrotus, quod dixi stabiliet, literis nimirum & sapientiâ, restagnantibus dolorum aquis jacentis supervahi, non secus ut crocodilus dorso nidum portans suum, refuso Nilo supernatat.

Erat hic multorum annorum & philosophus, & ægrotus, pluribus divulsus cruciatibus quàm membris, nulla sui parte dolorum exers, qui si forent in multos divisi, erant nosophomium

(a) *Epist. 22.*

comium integrum conflaturi; in Possidonio collecti ægrè unum ægrotum fecerant, Nempe animi robore, debilitatem firmabat corporis, nec magis animum cruciatus membrorum attingebat, quam elephantis viscera sagittæ, quæ in ejus pelle casso vulnere moriuntur.

Magnificum Porienæ, Romani pectoris ostentum dedit Mutius Scævola, cum erroris sui, quàm manus ardentis dolore iratior spectavit illam intrepidus nudatis ossibus defluentem, quam errantem ab ictu sine indignatione non potuerat videre. Tantus certè fuit Regis stupor, non modo ut suum laudaret parricidam, dolentem quòd non occidisset, sed ejus defensor contra se ipsum accederet; juberetque stillanti manui subtrahi foculum, quæ sola erat digna luce; & majorem palmam errando promerita, quàm si ab ictu suo non errasset. Unum hoc fuit unius Scævolæ, unâ manu ad brevissimum tempus cruciati, ausum unum, & quidem Scævolæ Parricidæ, Scævolæ non illo tantum cruciatu, sed morte dignissimi, & acerbe sibi ac furiosè inimici: Possidonium tot annos in lecti equuleo diltractus in modum Anaxarchi membratim in mortario triti, tunctiones dolorum perpetuas toto corpore perpeflus, & hoc uno superstes tot mortibus ut diutius moretetur; sui totius miserabilem lanienam oculo despectat non audenti

arenti modo sed hilari. Quin etiam mutato in exedram conclavi, lecto in pulpitem, ærumnas suas in philosophandi vertebat argumentum. Concurrebatur Rhodum ad spectaculum hominis, qui ex vulneribus propriis balsamum miscebat alienis; mirabilior colosso illo æneo, qui fauces Rhodii portus superbo situ calcabat simul & amicè complectebatur. Videre hominem voluit Pompejus Græciam obiens, & certam rerum fidem cum famâ componere; inciditque ut illum in eo videret cruciatum extremo, quo nunquam fuerat excarnificatus atrocius. Venit; vidit, victus est. Dolentem ex Possidonio, Pompejum putas- ses ægrotum, Possidonium sanum & valen- tem. Dum enim placidè admodum & prolixè cum Pompejo philosopharetur, effatum illud intrepido & imperturbato animo asserens, (a) *Nihil bonum esse, quod honestum non sit,* ejusque interim vitalia intima atrocissimus dolor discerperet, dolorem illum suum mini- mè dolens, sed increpans, *nihil agis dolor* (in- quit) *quamvis sis molestus, nunquam te esse confitebor malum.*

Sic sapientia literarum medulla & princeps longè melius quàm in palude Stygiâ Achilles hominem temperat ut sit petitionibus dolo- rum impenetrabilis; abstinereque mentem tan-

D

to

{a) Cic. 3. Tuscul. quest.

62 *Character Hominiū literatī,*
to ipsi feliciora cogitandum argumenta ob-
jecit.

Sit ergo sapiens in egestate, in carcere, in
exilio, in morbo; habet horum malorum uni-
cuique verbis duobus præsentem medicinam.
(a) *Pauper fiam? Inter plures ero. Exul fiam?*
Ibi me nasum putabo, quò mittar. Alligaber?
Quid enim? num solutus sum? Ad hoc me na-
tura corporis mei grave pondus adstrinxit. Mo-
riar? Hoc dicis. Desinam agrotare posse, desinam
alligari posse, desinam mori posse.

Indicatâ igitur paucis verbis beatitate,
quam suis alumnis literæ conferunt; ut lucu-
lentiùs emineat color quo tam nobile
argumentum visus ium mihi suâ in luce sta-
ruisse, obducam illud suis umbris; & si non
obscurè probavi hætenus, suis quoque in ma-
lis sapientiæ bene esse, nunc palam
faciam suis etiam in bonis igno-
rante am esse infelicem.

(a) *Senec. Ep. 2*

IGNO-

IGNORANTIA

cum felicitate misera.

Ignorantia cum sanctitate.

Sanctitas gemma est omni superior æstimatione; auro etsi non fulget, auri luce non eget, ut inter splendoras ingenii faces, & scientiarum radios se ostenter. Nihil ei propterea decedit meriti, nec minoris sit ab illo negotioso mercatore, qui totâ suâ re nihilominus illam emit.

Acumen ingenii, castigatum illud æquitatis divinæ examen floccipendit, integritati probæ mentis omne præteritium adscribit: Ingeniosa sensa pro ludicris habet: ardentes affectus unicè æstimat, solosque prædicat benevolentia suæ prærogativa dignos. Novit nimium Luciferi judicii hujus sanctum & terribile discrimen. Totus in animo ingenii facibus ardens, & fulgurans; totus glacie concretus in pectore; dum vasto ambitu veri solis in cælo affectat imperium, tenebrarum imperio apud inferos damnatur. Hic enim verò cum detractis ab se domicilio suo stellis præceps,

mortales edocet, quanti sit vitæ integritas, præ acumine sciendi ; dum homines indocti & rudes illuc evolant, unde doctissimi, & perspicacissimi scientiarum omnium Angeli excidére.

Caput à nemine Deus exegit unquam, excepto nemine cor ab omnibus poscit. Creationem orbis chronologo suo Moyfi dictans, cœli molem, stellarum numerum, aspectus, affluxus luminis, defectiones, vias, colores Iridis, ventorum volatus, conditionem cœlestium liquidam aut duram, accessiones maris & decessiones, & quidquid illud est quod terram movet, & concutit, omisit. (a) *Qua nihil ad vos* (inquit B. Ambrosius) *quasi nihil profutura præterit.* Ea solum dictavit quæ fundandæ in hominum animis fidei, futura usui censuit, & legis quam ferebat observationi opportuna ; cætera tacuit quasi (b) *marcescentis sapientia vanitates.*

Dei verò sapientia verbum Patris, omnium exemplar idearum, num primam habuit in speluncâ scholam ? In præsepi suggestum, in bove & asino confessum, ut mediæ noctis silentio, veræ Philosophiæ arcana fletu & gemitu traderet ? Quid deinde professor, disputator, scriptor ? An de se aliquid unquam prodidit literarum, quod (ut ait lepidè Augustinus,

(a) *Lib. 6. Hexamer. cap. 2.* (b) *Ibidem.*

nus) *jota unum non fuerit*, minima scilicet literarum; aut minimâ minor *apex unus?*

Venit ille, fateor, ad Philosophiam Lycæi & Academiæ convellendam, & ignorantiaë nomine publicè traducendam; ad hoc tamen styli tumore & subtilitate ratiocinandi exoticâ prorsus abstinuit: verbis simplicibus est usus: *fecit lutum de sputo*; & parabolarum quasi luteo quodam medicamento, & arrepto ex trivio, cæcorum oculos reparavit. Quid deinde Christianarum latores legum Apostolos, & æterna veri oracula, cujusmodi legit: imperitos, agrestes, remulcandis, solvendis, applicandis naviculis non ineptos, cæterum illiteratos ac planè idiotas. Horum tamen rudi sermone & solæcismis (inquit, Theodoretus) philosophantium omnium elisit argumenta.

Hac Deus gloriâ sanctitatem literarum expertem decoravit, quo minus streperam, hoc ipso pulchriorem; quo minus subtilium disputationum emunctam torculo, hoc meliorem & succo saturam pinguiori.

(a) Prorsus nihil ignorat, quæ præter Deum ignorat omnia. Hunc si quis ignorat, nihil scit. Quare haud cunctanter admittit Origenes, scelestum illum publici curatorem, & sacrilegum sacerdotem Caipham Hebræo-

D 3

rum

(1) Bern. ser. 36. in Cant.

rum Satrapis, verè objecisse, *vos nescitis quicquam. Verè enim nihil noverant, qui Iesum veritatem ignorabant.*

Dignetur me Deus merito ejus laudis qua Stephanum Monachum ornavit S. Gregorius: *Erat (inquit) hujus lingua rustica sed docta vita.* Se ipsum me doceat, se mihi aperiat; & fontem sapientiæ terrenæ, utnamque seu cupiditatem ejus hauriendæ, æterni obijcio.

Hactenus ex aliorum sententiâ potius quàm ex mea sum locutus; eaque in medium attuli, quæ non ita sunt omni ex parte vera; licet ea nonnulli tanquam certa minimeque dubia palam jactitent, nonnulli (inquam) qui (ut refert Nazianzenus) (a) *ad inscitia prætextum*, piscatorum se discipulos profitentur, & quas ipsi vel neglexere, vel assequi minime potuere scientias, eas reprehendunt in aliis tanquam à Christi & Apostolorum scholâ alienas.

Clericus aliquis eximie ignarus, sed in rationum suarum ac census annui versandis codicibus insigniter doctus, tuebatur se patrocinio illo S. Pauli, *littera occidit*. Huic egregius ille in Anglia Thomas Morus vel emendando, vel ludendo, Epigramma hoc scripsit:

Magne

(a) *Orat. 27.*

*Magne pater : clamas , occidit litera , in ore
Hoc unum , occidit litera , semper habes ,
Cavisti bene tu , ne te ulla occidere posset
Litera . nam nulla est litera nota tibi .*

Sanctitatem indoctam & simplicem, summo habendam in pretio , quis negavit unquam? Meliorem esse literato sanctum, cui venit in mentem dubitare ? At enim qui junctam cum doctrinâ fœdere nobili possidet sanctitatem , præstare utrique , haud scio an quisquam ausit ambigere. Lucere simul & ardere, quod de suo Baptistâ Christus; De ardore ignes, de flammis latè splendorem spargere, quod perfectum S. Bernardus pronuntiat ; manus habere sub pennis actuosas, pennas ad volatum extentas ; collectum è cœlo ac terrâ favum sic ore præferre, ut de illius melle vitam cœlestem hauriat animus, de cerâ lumen doctrinarum aliis suggeratur ; cum lege Manna eodem condere aureæ arcæ sacrario, ut in ejusdem Edeni horti beatis areolis cum vitæ arbore arbor sapientiæ clauderetur ; Deum denique simul & amare & nosse , quis neget esse in terris expressum rudimentum beatitudinis sempiternæ , atque etiam posse par illud beatorum copulatæ cum scientiâ sanctitatis, thronum Dei duobus fultum Cherubinis non immeritò appellari?

Inter singularia illa dona, quibus intimos suos Dei magnificentia dignatur, certò sunt literæ. Nam si tanti fuit unam Abrahamo nominis suæ dedisse literam, ut solent Reges, ait Chrysostomus, *Præfæctis aureas tabulas tradere, signum videlicet Principatus*; Quid si quibus non addit unam de suo literam Deus, sed mentem prorsus instruit doctrinarum suppellectili copiosâ; quâ tanto sibi similiorem facit, quanto eos attollit ad plurimum sublimiorem intelligentiam? (a) Priore hac osculi petitione quâ sua cantica sponsa exorditur, & sponsi amorem, & cognitionem ex eo poposcit, illum in mutuo labiorum contactu; hanc in eloquendi facultate, simul cum spiritu, in os ipsius ab exosculante sponso transmittendâ. *Petit osculum* (ait S. Bernardus) *id est spiritum sanctum invocat, per quem accipiat simul. & scientia gestum, & gratia condimentum. Et bene scientia quæ in osculo datur, cum amore recipitur, quia amoris indicium osculum est.* Isti Bedâ interprete sunt (b) *filii lucis. Dies diei eruclat verbum. Per diem enim accipimus limpidissimum, & lucidissimum ingenium ad divina contemplanda habentes, (utque cum Ambrosio loquar) () Ipse est dies, Dei filius, cui Pater dies, divinitatis suæ eruclat arcanum; sic istis*
ipse met

(a) *Serm. 8. in Cantic.* (b) *In Psal. 18.* (c) *In Psal. 18.*

ipsemet est dies filius, scientiarum fons, suaque in eos abundè partitur sapientiæ lumina. Sunt iidem ex Origene lilia, & veritatis candorem dicendo præferunt, agendo purpuram vel aurum Caritatis. Hi, si nodo felici, *docere & facere* junxerint, *fulgebunt ut stella in perpetuas æternitates*: fundabunt Hierusalem auream, tanquam inæstimabilis pretii lapides; quod magno Cypriano tribuit Augustinus, idem & ipse promeritus cum Cypriano, cum Arcopagita, cum Athanasio, Nazianzeno, Chrysostomo, Hieronymo, Ambrosio, Gregorio Magno, aliisque ingenti numero, qui sanctè vivendi pariter, & sciendi præstantiâ admirabiles extitere.

(a) Homo sanctus, sed literis carens, oculo altero orbis est; talem hunc putavit Theologus. Ad cognoscendum enim Deum, ex quo sequitur ut eum amemus, magnum scientiæ præsidium conferunt. De quo en nobis sollicitissimi specie animadversum ab S. Ambrosio arcanum. (b) *Defecerunt oculi mei, dicentes, quando consolaberis me?* Quam enim aptè de *te oculi*, dicunt, *me*? Lineæ quidem seu radii, quos centrales vocant, oculi utriusque; juncti uno in puncto, utriusque vim totam sic in unum conferunt, ut gemini licet oculi, minime tamen gemina judicent singula quæ sub

D 5

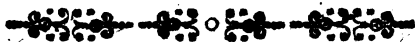
aspectum

(a) Orat. 20. (b) Psal. 118.

aspectum cadunt ; perinde ac si unus duntaxat videret oculus : sed unus ille vel potius instar unius videns geminus oculus , multo res acutius perspicit , & distantium rerum spatia metitur omnino certius. Ad cognoscendum Deum cum fide accedat scientia , (quod forte innuit Rex vates) ex utroque quis neget validiorem effici oculum , planéque lynceum ? Non nocent igitur literæ sanctitati , sed magno utrinque compendio sociam illi commodant operam , vel præstant famularem. Christi ad exemplum quod attinet , ut ex eo item perspicuè constet indoctæ sanctitati quantum prætulit eruditam , an ab suo illo miseriarum posttrarum tam vasto , diligenti , & avaro complexu temerè illum putabimus solam ignorantiam exclusisse ? An potius ne in eo qui se *lucem mundi* profiteretur esse , locum tenebræ invenirent ? In paupertate summâ egens ; in exhausto corpore imbecillus ; in desertis solus ; in sui contemptu neglectus , & abjectus ; in nuditate sanctissimi corporis , proh ! quanto pudore circumseptus ; in acerbitate dolorum atrocium , ante crucem , in cruce , ubique malis omnibus saturatus ; nusquam ignarus videri voluit : sed Jacobi vocem , sub agrestibus & hispidis Esau involucribus constanter retinuit ; ne aut sapienciam Patris aliquid lateret , aut mundi magi-

Anna

strum, latuisse aliquid videretur. Quod enim aliùs Philosophiæ suæ sacrosanctæ dictata divina non efferret, efficiebant oculi noctuorum, ægrè ipsam quam iis admovebat lucernam tenuem ferentes. Ut verò tunc tacito propè silentio opus sibi à patre mandatum peregit, sedecim exinde sæculis, tot orbem magistris de sapientiæ suæ thesauro infinito edoctis & exaggeratis implevit, eorumque stylo & linguis tam sublimi & clarâ voce loqui pergit, ut non dubitanter jam possit illud à quolibet dici. *Hoc quod continet omnia, scientiam habet vocis. Laudate igitur pueri dominum* (inquit Augustinus (a) *fit senectus vestra puerilis, & fit pueritia senilis, ut nec sapientia vestra sit cum superbiâ, nec humilitas sine sapientia, ut laudatis dominum ex hoc nunc, & usque in sæculum.*

I G N O R A N T I A *in Dignitate.*

STultè meâ quidem sententiâ faciunt sculptores, qui non possunt gigantem aspectu terribilem fingere, quin ei divaricata tam
fœdè

(.) *In Psal. 118.*

foedè crura, manusque utrinque tam latè projectas affingant, ut si terram foret uno passu mensurus. Transfert errorem hunc Plutarchus in Principes, qui putant suam majestatem ut venerationi sit omnibus, terribili specie efferendam. Gravitatem ergo, & severitatem meditati nescio quam, frontem asperant, torvè respiciunt, superbè oculos & avarè dispensant; demumque ipsos intuentibus, proximè, in mentem revocant illum alium de quo Poeta: .

(a) ——— *Magna par Regni crucis*
Et ipse Dominus, cujus aspectum timet
Quidquid timetur.

Auctoritatem cordati principis & magni assequitur nemo vultuoso & feroci aspectu; nec major habetur qui terribior, sed in quo plus est tum scientiæ tum potestatis. Ille (inquam) qui totus oculus, & totus sceptrum est, plus habet de magno principe, & divino; quod Ægyptii volebant intelligi, dum utroque hoc symbolo Regem exprimebant Eger prorsus majori scientiæ instructu, quisquis publici arbiter & privati, destituitur ingenio, eaque soliditate judicii, quæ præceptiones illi officiorum suorum dicter, præscribat.

(a) *Seneca in Herc. fur.*

scribatque quid possit ut Princeps jubere ; præstare ut Juxta ; ut Pater consulere. Tantum alioqui decedit Principi dignitatis, quantum hujus eruditionis, cogiturque ille maximè obscura & difficilia alienis oculis videre. Ac si quem pudeat partem sui præcipuam quâ continetur intelligendi vis, suorum cuiquam formandam subicere, malitque per sese illa statuere quæ trutinam possunt suâ illâ indoctâ castigationem, *Tum vero* (ajebat Xerxes) *Ignorantia Principis Regni navim agit in Syrtis*. Erret planè oportet in multis gravi suo & aliorum damno princeps, paucis tantum aspersus literis, aut officii sui partes aliis permittat ; hoc est vivat exinde princeps truncus & mutilus ; ut qui gemino ad tenendum Reip. clavum non sit instructus absoluti Principis brachio, sapientiâ videlicet & potestate. Mori maluit Joannes Imperator, quam truncandam præbere manum venenato vulnere corpori lethalem, *forem enim tunc* (ajebat) *semi-Imperator, nec mundi habenas flectere unâ manu possem, quas agrè antea duabus tenebam*. Formæ suæ pars deest media, cui desunt literæ ; mutilus ille & semi-Princeps est.

Quid illi tandem, nescio cui, subire incerebrum & stylum potuit, qui contendebat ignorantiam esse Principum dotem sum-

E

mam,

em si

mi

nam, illisque pro omni encyclopædia lineam illam sufficere, quam unam Ludovicus XI. filium Carolum VIII. doceri; *Qui nescit dissimulare, nescit regnare.* Somniabat forte is quisquis est, non posse quempiam doctum simul esse ac prudentem; & cum Regni administrandi curis, non posse meditationes Philosophiæ conciliari. Sic Regum manibus sceptrum aptabat, enssem lateri; Capiti Midæ aures;

(a) *Aures lentè grandientis aelli.*

Aures aptas grandioribus fabulis.

Talem sibi Agrippina filium, maritum, parricidam formavit Neronem, ne esse desineret bellua, si cœpisset esse Philosophus: Talem se ipse finxit Licinius Imperator, qui literas omnes iussit reas esse majestatis, etsi ab iis nec offensus esset unquam, nec agnitus; cum esse homo non prius cœpisset quàm quadrupes.

Contra hunc itaque vel tam crassum errorem, vel amentiam potius, inter alios centum exurgant Augustus, Germanicus, Titus, Adrianus; sequatur Antoninus cognomento Philosophus, Alexander, Constantinus, Theodosius; omnes duplici, sapientiæ & Imperatoris, coronâ præfulgentes.

Hinc

(a) *Metam. Tertul. de pall.*

Hinc stet ille orbis per annos quadraginta
tūm prudentissimus, tūm felicissimus arbiter
& rector Augustus, quem Suetonius & Dio
referunt horas quotidie aliquot suffuratum
decretoriis belli curis, quas literarum studio
occuparet. Stet inde omnium inscientissi-
mus Domitianus, qui statam & ipse horam
habebat quotidie, sed configendis muscis;
quarum ut quamque figendo necasset, nega-
bat rectius collineaturum fuisse Apollinem.
Hinc ille, pro altero Jove habitus Alexander
Severus, non idcirco quia Imperator esset &
manu gestaret fulmina, sed propterea quod
esset Philosophus & Palladem in capite ge-
staret. Inde stultum illud imperii ludicrum,
indutus Bacchum Caligula, hederā coro-
natus, vestitus tigride, plusque ex eā de be-
stiā referens quam de Deo; prodeat, in-
quam, & responsa edat, huic belluino paratui
consona.

(a) Quis illum docuerat Thracem barba-
rum Cosingam in editissimo rupis celsæ ju-
go scalas admoveere cœlum versus; & ascen-
su jam altius provecto, velut in primo stan-
tem cœli vestibulo, ex ore Junonis quæ ad
rem publicam facerent auscultare; excepta
ad suos referre? Norat barbarus imperia Prin-
cipum, & leges, tanto apud populos pluris

E 2

esse

(a) *Polian. strat. 7.*

esse, quanto creduntur   nobiliori, & intelligentiori mente descendere. Hac ego potius de caus  quàm conversionum sphaeris illis aut per se mobilibus, aut saltem levissimis, magistras vertiginum mentes, opinor ab scholis omnibus philosophantium attributas, ut mundus pacatior su  acquiesceret gubernationi, dum scilicet c lestium in terras influxuum impressiones varias, & vim illam syderum fatalem earum mentium consilio ac providenti  dispensari unusquisque intelligeret. Alexander etiam tum puer, & verba omnia sua ex Aristotelis arbitrio ac disciplin  fingens; Persarum excipiendis legatis, cum Philippi parentis obiret vices, iis magn  fuit admirationi. (a) Nimirum petitionibus eorum sagacissime tentatus ita satisfecit, ut Magni Regis consequeretur ab iis opinionem, & titulum, dum esset adhuc puer Princeps. *Iste, inquit, puer Magnus Rex est, noster autem Dives*, qu  re tantum in iis sui desiderium accendit, quam illustre sapienti  senilis ostensum præbuerat. Demptis cert  nævis aut juvenilibus, aut ex bellicosæ, & ardentiori natur  fervidis, si tanti Monarchæ vita omnis ad limam vocetur, non illam Senec  Cynicam magis quam Stoicam, sed prudentissimi Plutarch , *libebit*

(a) *Plutar. orat. 2. de fort. Alex.*

ad singulas ejus actiones exclamare Philosophicè!

Et verò cum in aulâ suâ Princeps magnus ita se habeat quemadmodum suo in loculamento statua, quæ dum loculamentum ornat, ab eo quoque decoratur, adeo ut mutuus utrinque splendor affulgeat; cujusmodi esse decebit aulam principis literati? Delirabat musicè Nero suos inter cantores Apollinem agens cum musis novem. Ælius Verus imperator inter suos variorum plumis ventorum, Austri scilicet, Boreæ, Zephyri personatos, Æolum referens & verè ventosus ridiculâ sese ostentabat & jactabat infaniâ. At verò doctus Princeps suis stipatus aulicis, Soli medias inter Sirenes consistenti citra fabulam & mendacium similis videri poterit; & quemadmodum Solem Sirenibus pro plectro esse Cleanthes ait, quo illæ plectro tactos planetas reliquos agunt, & harmonicos eorum cursus moderantur: ita sapientes aulici, quibus Regni administrandi cura committitur, regii nominis auctoritate tanquam plectro, Provinciarum Præfectos & urbium, minora scilicet regni sidera, suæ quemque provinciæ aut urbi, tanquam certo & peculiari cœlo affixum movent; literato Principe Solis inter eos merito nomen & locum obtinente. Et verò si de cœlo ut de aulâ scitè Manilius cecinit, *sunt*

stella procerum similes &c. & Julianus Imperator Solem Regem putavit cui famularentur assidua stellarum obsequia ; Quidni aulam vocemus cœlum , & Regem Solem ; qui doctâ scilicet ingenii luce splendeat ; qui polleat imperandi vigore ; qui tot inter astrosum lumina , quot sunt prudentes aulici sapientiæ suæ eruditos radios partiatur , & ab iis per obsequia sibi præstita refusus cum fœnore & lucro recipiat ?

Verius & pretiosius hoc aulae Regiæ cœlum est , quàm materiaturum illud à Cosroe quod in aulae capacis sibi camerâ finxerat. Ejus curvaturam sereno pinxerat cæculo ad similitudinem nocturni ætheris. Cæculum illud micantibus ex auro stellis seminarat , & sphærarum mobilium commissionibus ordinatissimis in modum & speciem hujus universi distinxerat. Sedebat otiosus in medio Barbarus instar magis aranei de texturæ suæ insidiantis cavo , quàm Monarchæ circumstructum orbem moderantis.

Beatius Seneca nihil invenit quo admirabilitatem sui Jovis mortalibus proderet , quàm si statuisset illum in circulo Deorum aulicorum , ex adamantibus limpidissimis ita fuso , ut lucidissimos singuli ab Jove exciperent radios & exceptos vicissim in Jovem ipsi refunderent ; fieretque privata cujusque
lux

lux omnium publica. Et sanè si hic ipse Jupiter flectat parumper oculos in sapientem aulam Principis literati, vel stupens vel gestiens dicturus idem planè sit, quod, cum vidit orbem universum à magno Archimedo exigui vitri angustis comprehensum, fertur dixisse: is enim

*In parvo cum cerneret athera
vitro*

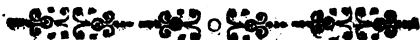
Risit, & ad superos talia verba dedit:

Huccine mortalis progressa potentia cura?

Sic meus in fragili luditur orbe labor?

Invasit aliquando Dionysium tyrannum philosophandi seu ardor nobilis sive cacoheteres, quo fessam tractando ferro tyrannidem quam exercebat in corpora, movendâ linguâ felicius in hominum animos exerceret. Utcumque fuerit, Athenis Platonem accersit Syracusas, nec par erat futurus quibet alius eruderando illi saxo, ex quo tamen nunquam excudere Mercurium valuit. Nempe homines potens in philosophos mutare; feram in hominem vertere non norat. Venit Attico melle fluens Plato, sed illam cæsorū sanguine imbutam spongiam mellis ejus vel una stilla subire non potuit. Mox tamen ut audiri cœpit apud

Dionysium Plato, ex tibi conversione repentinâ scenam tota aula mutare, & quasi virgæ contactu magicæ, ab ea quæ fuerat videri penitus alia. Hæc Regia cruentum civium macellum, & Caci spelunca; hodie lyceum & sapientiæ augustal, in quo non soli philosophabantur homines, sed & parietes quorum nulla pars erat vel geometricis vacua descriptionibus, vel numerus philosophicæ computationis. Ipse cognomen carnificis publici, Philosophi nomenclatione venerandâ sepelierat Dionysius, spectabaturque jam inter Principes tanquam Semideus, & celebrabatur ab iisdem, quibus paulo ante execrationi fuerat, & horro-ri. Tantum valent in Principem literæ; tantum in suos Princeps literatus.

I G N O R A N T I A

in Armis.

Ridebor hic fortè dum videor unionum
 serto collum militis coronare, & spon-
 am magis excolere quàm Polydamantem.
 Quorundam est hallucinatio, enervari ani-
 mos

mos literis, & illos cordis igneos spiritus elaboratos ad robur corporis, earum studio, in enpite absumi. Proin quantò illis utuntur feliciùs, stylo assueti; tantò languidiùs rem ferro agere soliti.

*Scilicet ingenuas didicisse fideliter artes
Emollit mores nec sinit esse feros.*

Quæ plus ingenii prædunt animantes, timidiores sunt; quæ magis sylvas & lustra sapiunt, bello sunt aptiores. Philosophia, leges, & poësis haud magis militem decorant, quam Poetam strictus ensis; Juris peritum libratus in ictum scopus; crispata Philosophum lancea. Quod de se nimium probavit Hercules, cum lyrâ tereti ad magistri caput comminutâ scholæ valedixit, non valens manum carpendis fidibus accommodare, clavæ ac cædibus destinatam; nec aures natas monstrorum spernendis rugitibus, & supremis cadentium tyrannorum vocibus audiendis; cytharæ modulis alluere facere.

Neque verò id ago ut velim virum bellicosum Platonem agere, vel Archimedem, aut Homerum; id solum mihi nemo contenderit, quemadmodum illum arma non dedecent, auri saltem exigui bracteolis ali-

E 5

quor

quot illusa ; sic neque ingenium specimine aliquo aspersum literarum ab ejus armis & dignitate abhorrere. Aquila fingens oculo Solem, & ungue prædam ; Hercules manum domandis monstris sic commodans, ut ferendo cœlo cervicem non deneget ; Apollo cum lyrâ simul aptans sonantem lateri phœtrem ; Pallas stylo armata & lanceâ ; Mars demum quilibet nonnullo tinctus colore doctrinæ, non video cui damno Reip. vel dedecori sit. Nisi forte rubigo informis quæ arma deformat, ingeniis ornamento sit. Tantumne igitur itarum est hastam inter & stylum ; inter centurionis lacertosum robur, & pectus cordati hominis ; inter pugnantium conatus egregios, & prudentiam viri cœteroqui fortis, sapienter scienterque, ut tulit occasio, verba facientis ?

Lis est inter otiosos vetus, præstetne facere scribenda, an scribere facienda ? ferat quam volet quisque sententiam, communi consensus *felicissimi sunt quibus contigit utrumque.* Instet ferro manus, factis immortalibus gerendis ; instet etiam stylo iisdem factis æternitati consecrandis ; sit ipsa suimet historica, & fideliter scribat quæ fortiter gerit ; Principem denique siderum æmuletur Solem, qui seipse qualis & quantus est ultrò manifestat, absque adminiculo lucis alienæ. Enim-
verò

verò potest ne supra illum geminæ gloriæ apicem, mortaliū virtus ac nomen in terris allurgere? sunt enim ferè historiæ, aut mancæ ac mutilæ si seriùs prodeunt; aut si celerius, suspectæ. Sic nimirum comparati sunt à naturâ ut plurimū scriptores, ut, dum bella sonant aliena, pro suo quæstu pugnent, & ne moriantur fame inhonestâ, indigno plane commercio plus licenti suum calamum & famam immortalitatis addicant. Li corvinâ ingluvie *Victorem Cæsarem* pascendi cantant, non vincenti; & putribus nitedulis similes, ventre lumen ducunt, quod alios fundant. Quantò præstat suimet ipsius historicum agere, fidèque præviâ & honore sic stylo imperare, ut nihil fingat non verum fidelitas; nihil veri justique honoris, sincera laudis cupiditas omittat. Plus debet Julius Cæsar stylo suo quam ensi: ense hostes cæcidit, stylo vivit; retinètque duplicem gloriam, & præstantis historici, & fortissimi bellatoris.

Suo quidem ensi Rogerius Siciliæ Rex in paucis eximius, hanc jussit insculpi epigraphen,

*Appulus, & Calaber, Siculus mihi servit,
& Afer.*

Aptius profecto stylo suo quam ensi Cæ-

far de tot præliis, & hostibus victor, triumphorum gloriam inscribere potuit, utpote quem fecerat ensis in campis, ubi pugnaverat, victorem; stylus verò in orbis universi, & temporum omnium theatro spectabilem.

Risit Alexander (& quis risum teneret.) Græci sculptoris vanitatem; qui assimulatus in Herculem, [Tuâ Rex virtute, inquit, & felicitate ensis hujus tui generosi, orbis universus tibi in templum mutatus est honoris. Tua deest huic templo statua, quam aliarum more statuarum metiri tua non sinit excelsitas. Virtus tua Deorum æmula, & gigantibus major, nihil habet jam cum hominibus affine. Volo per te, si licet, opus meum & artem tuo nomini consecrare; tibi que sculpendo, & nomine tuo quod meo in opere semper vivet; & operi meo quod tui nominis fama commendabit, immortalitatem affingere. Mens itaque est mihi editissimum orbis montem in statuam tuam incidere, ut qui terrâ cœpisti esse major, cœlo sis æqualis. En ex Thesialiâ mons Athos montium supremus, suum tibi verticem submitti, rogatque in Alexandrum fingi. Ego verò sic fingam ut pede altero vastum mare, altero terram premas, sitque hoc tibi utrumque pro basi magnificâ elementum. Faxo item ut manu alterâ, ingenti

genti fundas ex urnâ fluvium; alterâ urbem sustententes egregiam. Nec justo quicquam futurum est immoderatiùs, si fundas manu alterâ fluvium, alterâ urbem portes, cum pugno reipsâ orbem complectaris.] Subrisit, ut dixi, Alexander, & vasti sculptoris artisque insanam respuit vastitatem. Ardebat is quidem si quis alius cupiditate majestatis, & æternitatis ad posteros; sed volebat agnosci non in colosso gigas, & procerus; sed in præliis, in dictis & gestis, sæculorum dignus admiratione. Eamobrem cælum, & scalptra Stasivratidis rejecit, Homeri sibi musam optavit heroicam, inviditque, exclamans, fortunæ Achillis, quòd suppeditasset Homero fortia merita, laudes ab eo meritis pares recepisset. Proh quanto fuisset opportunior Alexandro poetâ historicus, qui veris hominem gestorum illustrium clarum argumentis, procul mendacio fabulæ, posteritati commendaret? Quin potius, quid erat cur Alexander id officii non præstaret sibi, aut ambiret immortalem ab alio famam, cujus penes se haberet potestatem, si tam stylo quam ferro non dedignaretur excellere? Omitto non rarò in armorum usu eloquentiam esse pernecessariam; si vel animandus, vel increpandus est miles, vel forte inhibendus. Non dico machinis, & munitionibus

construendis quantum opis geometria conferrat. Hoc nostræ, hoc veteres loquuntur historiæ. Juvit etiam interdum astrorum nonnulla cognitio, ne orto ex defectione Solis terrore stolido dissiparetur sine hoste ac vulnere, & per se debellatus periret exercitus. Quod factum alias non semel, haud potuit aliâ nisi rusticæ ignorance intoleraudâ culpâ excusari; quâ ille sanè culpâ sed tunc innocenti laboravit, cum decem in menses annum divideret, cui dixit Fastorum Romanorum cantor:

*Scilicet arma magis quam sidera, Romule,
noras.*

Hæc & similia, quod belli Duces tangerent potissimum, libens prætereo; unum est ad quod animos adverto militarium virorum; non stare illos semper in acie & armis; remitti eos identidem ad pacis otium, aut necessariam quietem, ut vitæ civilis parte aliquâ perfruantur. Illic nisi utcumque literis excultri fuerint, quantum saltem exposcet virorum honestorum, quibus consuecunt, non planè impolita, nec omnino indocta conditio; patebunt dictæ ludentium illos ut tympana bellica, quibus voce omni pax interdicit, quæque bello tantum strepunt,

& mugiunt; vel ut priscos illos Romanos equites qui confectis bellis redibant ad colendum agrum; quasi fera esset homo miles, quæ raptâ ex habitato prædâ, suam se in sylvam retruderet.

Victo Perse Paulus Æmilius, & Macedoniâ subjugatâ, victoriam illam cum Regni Baronibus repetebat, frequenti conviviorum apparatu, sed eo tam ingenioso, ut mensa campus videretur, in qua se prima discorum acies in discumbentium oculis explicabat, quæ prælio inito post impressionem jam vacua & levis, recipiebat sese, novisque subsidiis locum dabat. Mensam tamen constanti obtinebant gradu cibi quidam, dum citius alii, alii tardius exhausti cederent. Nonnulli operis lancibus, insidiosè subibant in pugnam; aperto quidam aditu & effronti aggrediebantur, nec erat prælii convivalis minus jucunda materia quam figura. Gratulantibus eam Æmilio convivis, respondit eleganter, & suâ ex arte: (a) *Ejusdem esse, & armatam aciem, quam maximè terribilem, & convivium quàm incundissimum instruere.*

Verum enim verò, si non latius pateant in milite doctrinæ commoda, & hos tantum ad usus valere possit, ut quis castrenses labores delitiis urbium mutare sciat, fiatque

(a) *Plut. Sympos. I.*

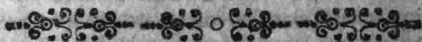
ex Ajace Bellicoso flos elegans ; curta plane est hujus scientiæ suppellex, nec forte melior ignoratione. Quantò suavius ingenium oblectant, & pascunt literæ. Quàm brevi, & placidè ferociam indolis mitigant, & illud nescio quod ferum cicurant, atque ur-bico imbuunt, quod illis ars assueta cædibus & cruori, diu infuderat.

Sunt (inquit Cassiodorus) (a) *arma in bello necessaria, in pace decora*, alterum tantum de literis, & verè dixeris, si tempus mutaveris. *in pace necessaria, in bello decora.*

Scholam quotidie duplicem adibat Achilles, alteram in sylvis ubi cum leonibus pugnabat, in specu Chironis alteram, ex quo ly-ræ modos, & philosophiæ naturalis discobat arcana, ut bello & pace in utrumque paratus, esset hostibus pavendus, amabilis civibus. Quæ fuit pariter Achillis Romani, Scipionis gemina gloria, qui bello fulmen invicti roboris ; pace ingenii clara lux, non minùs rapuit spectantium oculos pugnando, quam aures dicendo. (a) *Semper enim aut belli aut pacis servit artibus* (scribit Vellejus) *semper inter arma & studia versatus, aut corporis periculis, aut animum disciplinis exercuit.* Rara hæc avis cœlo nostro volat. Miraculo fuerint aures ex tubarum clangore, & tym-panis

(a) lib. 7. (b) lib. 1. *Hister.*

panis callosæ, nec ad sapientiæ sensum surdæ. Paucos reperire est bellatores Herculi similes, qui clavam de olivâ acceptam à Pallade, Mercurio appendant. Quò pauciores, hoc illustriores profecto sunt, qui duabus illis ornantur dotibus, quas nexu divino in iis virtus ususque sociavit, *terrore* pariter, & *Decore*. Sic eas Cassiodorus nominavit, & classi triremium armatæ, similes dixit esse; quâ classe seu ludicrum navale ludat, negat posse quidquam videri pulchrius; seu seriò agat, fortius, & terribilius.

I G N O R A N T I A *in divitiis.*

Quæstum in literis qui rimatur, & Mercurio utitur velut argento vivo aurifices, ut extracto & adjuncto sibi aliorum auro potiatur, non facile capit quàm sit absurda, & deformis in divite, ignorantia literarum. Nam si divitiis abunde instructus sit, quid attinet cerebrum deinceps premere ad exprimendam illam quam nominant, quintam bonæ fortunæ essentiam, hoc est pecu-

pecu-

ho.o

pg

pecuniam? Parum refert Afinus fit ille, modò fit aureus. Dat pecunia honores, & amores. Nullis major usquam auctoritas commendatitiis, quàm mensariorum literis : nullarum elarius, & visibilius atramentum.

(a) *Ingenium quondam fuerat pretiosius auro:
At nunc barbaria est. grandis habere nihil.*

Quò tantum philosophantium & scientiarum, nisi ut tantulo quòd residuum est boni cerebri, caput exhauriant funditus? Repetite animo antiquos Philosophos; manus profectò Midæ potius ad faciendum aurum desiderabitis, quam philosophorum ad has concinandas Chimæras capita. Quis sibi exsculpat oculos, ut perspicacius in obscuro cernat, & velit talpa fieri ut fiat aquila? Quis factat in mare divitias, ne pauper evadat? quis legit suo lari locum, in solo perpetuis obnoxio motibus, ut vivat lætius in assiduo mortis periculo, habitetque domum securior, mox in tumultum convoluendam. Mavult alius in dolio vivere, ut cubili canis, quàm ædes incolere. Ardentem hic Æthnam ingreditur; ut originem illorum ignium scrutetur tam propè dum iis absumatur.

(a) *Ovid.*

Tur. Ille maris accessionibus extricandis impar, in ejus se fluctus immittit præcipitem, stultamque hujus sui facinoris desperationem æternum celebrandam in posteros transmittit. In centum bestias transformat sese Pythagoras; in gruem Socrates, pede in uno solidum exigens super uno argumento diem; Anaxagoras in aquilam solem tuens; in saxum sensu omnino cassum Xenocrates; Zeno in caudicem affectus cujuslibet expertem; in canem Diogenes; in porcum Epicurus; in desperabundum Heraclitus semper lugens; in stultum Democritus semper ridens. *O curas hominum!* quis nolit capite carere potius, quam tot monstra tam stulta, tam insana capite gerere? Et hoc sit esse Philosophum, & literati cognomentum mereri? Rotunditatis præcipuæ, & magnitudinis uniones, quâ utraq; ignari divites prærogativâ gaudent, inæstimabili apud omnes habentur in pretio. Bos, esto, si mutus; aurum me facite, & Deus fio. Hanc apothecosin initiavere in deserto Hebræi sacrilegi: viget etiamnum ejus usus, vigebitque post nostra in ævum, ni fallor, tempora.

Hæc est multorum philosophia, quam per ludibrium occentant literatis, præsertim famelicis & pannosis. Vellem vice versâ, si tantum ingenio valerem, iis reponere defor-

mos

juere deest

mes vultus divitis ignari : prorsus ille à nobis pari horrore spectaretur, quo pictoris Orgagnæ suorum temporum principis spectata est olim Medusæ tabula, deformitatum quascumque nancisci potuerat, diligentissime doctissimeque collectum apographum.

Spartani suos ab otio & delitiis averfuri, Reip. illius severæ duabus pestibus, conventum indixere, in quo productum in edicto Naclidem populo ostentârunt. Erat Naclides saginâ fartus, adeps totus & totus venter. Quid multa? damnationis ejus causam crassâ illa obesitas peroravit. Iudicatus est illam pingui, & inertî otio parâsse; proscriptus est, urbéque illâ pulsus; in qua reus & cunctis damnosus habebatur, quisquis sui unius incumbere commodum. Statuamus coram in medio divitem ignarum : frustum videbimus Lydii lapidis. Auro argentoque probando nihil doctius : digitis duobus sentit legitimum, & distinguit à falso vel adulterino, de cœtero saxum est. Spongia est tota oculea, & tota os undique adfugendū, verum adeò sensu carens, ut ignoretur, an sit animal, & vivat. (a) Induamus eum lineis, sericis, purpureis vestibus, quascumque Palæstina, Sinæ, Tyrus, Calabria, elabo-

(a) *Lucian. in Demonax.*

elaboravere pretiosissimas, & huc se quidam Demonax penetrans, roget (illa, Domine quâ splendes lana, tegebat opinor antea pecudem; ob hoc humeros tuos tam concinne ornat, seque tibi tam lepidè utique applicat, rata sibi mutatum dominum non ereptum: Ut verò quo tincta est, vivax purpuræ repetitusque color nihil verat quominus lana sit, & quidem pulchrior, & pretiosior; certè non facit os hominis quod præfers, quin sis animal mutum & stolidum, quanquàm pili alterius, & formæ honoratioris.] quid responsurus sit Demonacti, dives beatulus?

(a) Addo ex Seneca, ut inducamus eum in palatium luxu regio instructum, & amœnitate ruris, ac rerum omnium magnificentiam superbum & elegans; qui dominum nōrit, prætereuntium nemo non illi dicturus sit, quod de Vatiâ quodam, otiosam & ignoranter languidam in campestri palatio vitam agente, non nemo, *Vatia hic situs est. Nempe, vivit is, qui se utitur.* Nec caput ventris obsequio mancipat, sed ventrem capiti; cui refovendo, animandoque idonea parat ad humana non pecudum opera, spiritus purgati subsidia. Alioqui (pergit) *qui latitant, & serpent, sic in domo sunt, tanquàm in conditorio.*

Hortensius

(a) Senec. ep. 55. & 60.

94 *Character Hominis literati.*

Horum licet in limine ipso nomen marmori inscribas, mortem suam antecesserunt. Hanc illiterati divitis indolem acutè perspexerat Atheniensis ille sapiens in paucis Themistocles, qui sorori suæ pauperi, & ipse pauper virum quærens, paratum eam ducere hominem opulentum, sed qui literas duas in numerato non habebat, rejecit; & Fortunæ illius aureæ munus previt, quod Fortunæ munus pars magna civium non arripuisset modò, sed etiam totâ hecatombe Pythagoræ gratias egisset maximas tanti beneficii authori Deæ. Hoc verò suum Themistocles præclarum adeò facinus pretiosiori divitis illius opibus dicto est prosecutus: *Quæro, inquit, virum, qui indigeat pecuniâ, non pecuniam qua indigeat viro.*

Hic ego clausurus hoc caput, mihi non possum imperare, quin familiis quibusdam effusè gratuler, in quibus non tam jure hæreditario pingues divitiæ, quàm fidei commissio literæ in setos nepotes sic à majoribus transcribuntur, ut perindè ac in nidis aquilarum, suspectæ originis habeatur, qui vivacem ingenii oculum, Soli tuendo parem, nascendo non tulerit. (a) *Degener est qui lumina torfit.* In iisque non solum a vulso uno non deficit al-

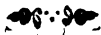
167

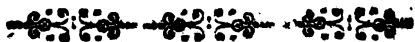
(a) *Claud. Virgil.*

ver aureus » Sed nunquam desunt, qui frugem, qui flores, qui frondes edant ; & ætatis gradus, doctrinæ gradibus adæquent discendo, fruendo & docendo.

Pulchrum illud quondam Lacedæmoniorum, qui tres in choros divisæ ætatibus, statæ per annum solemnia saltu simul & cantu decorabant : ac senum quidem illud erat carmen, *nos fuimus fortes*, virorum autem, & *nos modo sumus* ; adolescentium denique, & *nos erimus aliquando*.

Qui par huic symphonizæ concentus ? cum avus filius, & nepos sua de litteris referunt egregia merita, honorum gradus, atque insignia ; & avus quidem, illud emeritum voce gravi depromit, *fui*. Secundus harum splendore literarum, ac notis illustribus tunc florens & insignis succinit, *Sum*. Tertius sui certam spem faciens addit *Ero*. Ut possit etiam aliquando jactare, *sum*, & *fui*. O præclarum familiæ stemma, & consertam auro atque adamantibus seriem posterorum ! quorum sunt
dives & pretiosum patrimonium, omnes
thesaurus infinitus.

IGNORANTIAE PVDO R,
inter eruditorum sermones
muta.

INgenii pabulo & voluptatibus eruditis quibus oblectantur literati, dum mentem exercent in perspicientia veritatis, oppono id ultimum, triste, & inhonestum silentium quod ignorantia imperat, ubicumque sermo inducitur, qui hominem deceat. Ignarum pudet utrobique, tacere, vel loqui; ut quem silentium accuset, inscitiae, sermo damnet. (a) Picturae rudem Alexandrum, in Apellis icholla, pro scite contractis mutila, pro umbris maculas, errores pro arte laudantem, risere tacite pueri pictores. Miseri omnino sunt homines ignari, qui non alium in coetu doctorum habere possunt locum, quam eum, quem vocales inter mutae consonantes obtinent, & inter citharae fides eae quae dicuntur falsae, quaeque nihil sonant nisi dissonum. Aures habent illi, sed ad pedes procul a capite, ut Dionysius tyrannus. Quapropter res tantum infimas & abjectas auditu percipiunt, & habent argu-
mento

(a) *Plutarch.*

mento cuius nobilis intelligentiæ impat caput.

Ut autem sonantiùs vasa respondeant, quæ fuerint vacua, sic fit, ut parciùs donatis iudicio verba profluant abundantius; & ii magis avidi conciliandæ sibi opinionibus, quàm docti putentur, quàm cauti & solliciti tegendæ silentio ignorantia, de iis quorum sunt plane rudes, multa deblaterent. Quo quidem id assequuntur, quod Neanti evenit, qui se persuasus alterum Urania filium, furtim Orphei lyra è templo Appollinis direptâ, intempestâ nocte apertum prodiit in campum, ut naturam haberet perca silentia, suos ad cantus otiosiores. Illic ut cœpit infelix instrumentum, manu hebeti, & rusticâ pulsare, nulla fuit chorda, quæ non, hei mihi, occineret, & voce quâ poterat non vibrari se leuiter ad numeros, sed acerrimè vexari quereretur: ergo Orphei lyra, si unquàm aliàs, jure truncos & saxa movisset in Neantem, nisi excitati stridore incondito molossi *asinumque ad lyram* ex cantu odorati, Neantem pro asino lanialsent. In quo si minùs fuit Orpheo similis suavitate cantus, atrocitate mortis certè exitit ex nimium similis. Mitius sed ore plurium lace-ratur absurdorum cantatrix & parens, ignorantia hominum illiteratorum, dum ludus sunt, narrantibus, & latè ridentibus inepra-

quæ passim ponunt, quæ stultè concludunt, quæ rudentur audacter, atque impudenter pro magnificis venditant. Incideris fortè aliquandò in ejusmodi doctorum par beatum, versantium inter se quæstionem, ut sit, aliquam aut problema ; tibi que haud dubiè in mentem venerit Demonax, qui disputantibus magnâ voce, alteri nihil ad rem ponenti *mulges tu quidem capram*, alteri extra rem longius etiam respondenti, *tu verò*, inquit, *cribrum illi pro mulctrâ subji. is.*

Miserum magis an ridiculum est ? audite quæ elucubrârunt prolixis distincta paginis, & plenis conferta marginibus, ita quibus nulla sit linea, quæ argumentum à centro non aberreret, nulla quæ propositum tangat, ut illic appositè videatur facturus fuisse Diogenes, quod fecisse fertur aliquandò, cum in scopum concessit, ut esset cæcus à sagittario, cujus nec una de centum sagittis ad scopum proprius accessit.

Hoc autem si quis neget stupidi esse, prorsus ingenii, & extrâ communem hominum dicendi facultatem ; institutum sermonem multas in horas ita producere, ut nihil ex instituto, nihil ad rem & propositum dixeris ; Audiat Gallienum Cæsarem, in re haud ab simili sententiam dicentem. Is enim redux è venatione celeberrima, victorem illum dixit, qui

qui taurum ingentem, decem lanceis petitum
 ē propinquo, præterierat intactum. Et verò
 coronam illicò ad eum misit, adjecitque hoc
 & tanti Imperatoris sapientiâ, & tam impe-
 riti sagittarii dexteritatē dignum encomium,
*peritiorem illo censendum neminem. Hastis e-
 nim ad usque decumanam, tanta molis in sco-
 pum, tam propè collineare nec tangere, facinus
 esse quod nemo mortalium fecisset.* His verò in-
 super si hoc infortunii accadat, ut in sannas et-
 iam posticus reflectant oculos, quibus vice
 plausuum celebrantur, quos illi tam scienter
 deperibant; projectionis quidem audaciæ
 nonnullos, subit dolor iratus, & amaror im-
 pudens, fatale enim verò esse virtuti ajunt ha-
 bere invidos; ex luce gloriæ umbras nasci ma-
 lignas; ex laudum merito maledicentiam,
 velut ex triumphantium curru mancipia. Mo-
 destiores verò trivialibus excusandæ infortiæ
 formulis, onus fatentur iniquius humeris sub-
 limitatem materiæ Atlante dignam, suis viri-
 bus graviolem. Faustulum diceret formicâ
 excussum in qua equitabat, reponere circum-
 ridentibus etiam Phaëtonem simili præcipi-
 ratum casu.

*Faustulus insidens formicæ ut magno Ele-
 phanto*

Decidit, & terra terga supina dedit.

F 2

Moxque

MM

*Moxque idem ad mortem est multatus, cat-
cibus ejus.*

*Perditus, ut posset vix reparare animum
Hic tamen est situs; quid rides improbe livor?
Quod cecidi? cecidit, non aliter Phaeton.*

Ab hac autem excusatione, quâ sibi dum
perplacent risum colligunt alienum; se jungi
non possunt dictoria, & sales quibus aspergun-
tur etiam dum tacent, homines quidem ha-
bitu literati; cultu verò expertes literarum;
titulis interdum Thales doctiores, cœtera
vox, prætereâ nihil. Nobilitatus Herculis
humeris Nemæus Leo, nunquàm adeò vi-
luit, ut cum illo induta est fœmina. (a) Cre-
do, & jubeas pectinem passas ne cervicem ener-
vem incurreret stiria leonina. Hiatus crinibus
insartos, genuinos inter antias adumbratos totâ
oris contumeliâ mugiret si posset. Nemea certè
(si quis loci genius) ingemebat, tunc enim se
circumspexit Leonem perdidisse. Sic literato-
rum abollas majores & titulos, characteres, &
notas illiterati dedecorant, sortem suam in-
faustam lugentibus tot clari honoris insigni-
bus, quod sint perpetuò damnata mendacio,
& Leonem præferant pro caballo. Quod ge-
nus homines eleganter sanè & acutè Lucianus
libro

(a) Tertul. de pal.

libro similes pronuntiavit exterius culto, splendido, pretioso, & aureis gemmatisque ornato umbilicis; at verò interius albis vacuo foliis, & omninò literarum experti.

Quàm multos videas hujus farinae sapientes, tumidos, superbos, tanquàm globos ad perfectam geometriam exactos, vix uno terram contingentes puncto, adeò summis duntaxat pedibus eam libant affectata, quâ carent doctrinae specie planè ridiculi. Qui ubi circumspexerint, quam præbent sui pompam, Bucephalos pures, ephippiario stragulo tam gloriosè fulgurantes, ut tangi nisi ab Alexandro nolint.

(a) Talis homulus fuit in quem falsè jocatur Lucianus, qui, quod hodieque non pauci factitantes scientiæ suæ censum prædivitem de numero æstimabat authorum quos habebat, & multos, & doctos; velut pretiosum quod servaret in obturatis ampullis philosophorum ingenium, & posset cum luberet, in suum cerebrum sugendo transfundere, totidemque illic componere bibliothecam librorum, quot suis monstrabat digestos in pluteis.

(b) Sic apud desidiosissimos videbis, quicquid orationum, historiarumque est; & tecto tenus

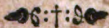
F 3

extracta

(a) *Adversus indoctum.* (b) *Senec. de tranquill. c. 2.*

b) *Seneca*

extructa loculamenta : Sed hoc perelegans studium, excutiendi pulverem codicum, nullâ interim adhibitâ operâ ad deradendam ingenii rubiginem, *membranarum amorem* vocat Sidonius, (a) *literarum nequaquam*. Hinc verò redit illa scilicet egregia laus, ut hospite ac domino suo fiat domus ornatior & spectabilior. Quod certè quidem abundè olim assecutus est Archelaus, cum ejus palatium Zeuxis tam rarâ manu, & excellentibus picturis ornasset, ut concurreretur undiq; spectandi palatii gratiâ ; spectandi gratiâ Archelai, pedem (inquit Socrates) moveret nemo. (b) *At quid dulcius libero, & ingenuo animo, & ad voluptates honestas nato ? quam videre plenam semper, & frequentem domum, concursu splendidissimo hominum ; idque scire, non orbitati, non officii alicujus administrationi, sed sibi ipsi dari.*

PARS

(a) lib. 4. Epist. (b) Ælian. lib. 14. Hist. Quintil.

PARS ALTERA:

L Iteratorum vitia periniquè conjiciuntur in literas, nec debet rei cujusquàm naturæ attribui, quod ex pravo solum proficiscitur ejus usu. Solem inficiunt Horizontis sordes; Lunæ maculant globum, repercussæ ex terra expirationes (si qua errori fides;) stellas motu jactatas perpetuo, aëris vapor nobis repræsentat. Ergone Sol propterea squalidus, maculosa Luna, stellæ instabiles? nihil est tam innocens, quod aliena culpa recti non faciat si pravos in usus deducatur. Crudelitatis officina est bellum; ambitionis columen sceptrum; lasciviarum illecebra, formæ decor; luxus adminicula divitiæ; superbæ pabulum honores; conciliatricula fastus nobilitas. Quid attinet plura percurrere? cum ipsamet sanctitas, in usus deflectatur fictæ probitatis, & vera religio privatarum fiat famularationum. Non damnat igitur literas, usus præposterus cui coguntur famulari, ut nec floris pulchritudinem aranei, qui venena

ex iis conficiunt. Quod si litera , ut sunt lux mentis germana, & propria, sic illud etiam de luce retinerent, ut ex Patre profecta radios haberent minim  a vero & bono flexuosos, sed instar lucis   sole progressa rectos semper, & quocumque ferri oporteat recta propagandos; quanto feliciores ea t m forent, quanto mundus iis beatior?

Sed cum & hoc oprare parum sit, & immodicum sperare, mihi sat fuerit indicasse, ubi sit usus litterarum, t m nocentior, t m aliis vulgò, tum verò etiam iis perperam utenti, qu  mihi hujus mali duo capita selegi, ad extirpandum eorum emendationem, quos hoc vitio laborare contigerit.

F U R T U M,

*Quo astu multiplici fructum laboris
alieni sibi vendicant non pauci?*

ARs antiquissima furandi, egestatis filia, sed adoptione in commoditatis familiam transcripta, officio suo handquaquam segnius in re literaria, quàm in argentaria fungitur.

Tam 

Tam altè Clemens Alexandrinus ejus originem repetit, ut non priùs ingenia suas opes proferre cœperint, in publicum commodum, quam fures in privatam ad diripiendas illas ungues exerere. Formosas vix Helenas lux ista viderat, cum centum illicò Menelai, & centum Parides, earum raptui institere. Nec apud me tantum, (ut jocum Comici torquem) homo trium literarum, hoc est literis ægrè tinctus, artis hujus tenetur manifestè reus, & alieno amat dives ac splendidus clarere : præstantissima quæque ingenia, consecravere hanc industriam rei alienæ tam facili usurpatione, ut non verè minus de leonibus, quàm de formicarum legionibus dicatur.

Conveclare juvat prædas, & vivere rapto.

Aristotelem fama est, opere musivo, artè-que incomparabili elaborasse suos libros; eorumque materiam ex diverso plurium dominorum erudasse solo. Quod si Speusippus quem tribus emisse fertur talentis; Democritus & similes alii, quorum divitibus monumentis locupletabat ejus Musæum & stylum Alexander; postliminiò suum quisque ab Alexandro repeteret, quis non videt illum, ex Phœnice qualis tunc erat, in corniculam de-

F 5

fiturum

culam
fiturum

situtum? Audivit Plato ex ore maledici fut
es, nomine Philolai, ex quo suum Timæum
non exscripserat quidem, sed saginaverat eru-
ditione, ex libris eliquatâ novi illius Pytha-
goræ; quod sic breviter sugillat Timon :

(a) ——— *Exiguum redimis grandi are li-
bellum.*

*Scribere per quem orsus, perdoctus ab inde
fuisti.*

Si foret aliquis Archimedes, qui nosset in
libris subtili oculo furtiva metalla, & legitima
inter se distinguere; si Aristophanes qui lin-
guam calleret mortuorum ex ore sonantem
viventium; si Cratinus qui libros in equuleo
distentos sua compelleret fateri furta; ut fecit
in Menandri poëmata, ex quibus furtorum
composuit libros sex; profectò nobis evi-
dentiùs nihil foret, quam esse Mercurium non
minus furandi, quàm literarum Deum.

Cæterùm videtur eorum Respublica, qui
suo nomine labores edunt alienos, tribus or-
dinibus optimè comprehendi, quorum est al-
lius alio nequior, & odiosior. Primi ex variis
hinc inde passim collecta scriptoribus, novis
tum titulis; tum paginis, mutato plerum-
que & inverso ordine ita committunt; ita
libros

(a) *Gell. lib. 3. c. 17.*

libros ex iis texunt; ut ex plurimis furtis, quæ seorsim modica sunt, conflatur unum aliquod & ingens totum sanè exquisitum & elegans; ex multis undequaque lectis floribus corona pulcherrima instruatur. Unde fit, ut cum ex unoquoque nonnisi paucissima sufferentur, injuriam nullus doleat, pauci advertant.

Horum nomen grandi caractere libri frontem magnificè obtinens, tot se patrem pudet videri filiorum, quorum novit ad se spectare neminem, sed nec iis fuisse progignendis parem.

(a) *Miraturque novas frondes, & non sua poma.*

Stupet se pro divite haberi, cum in re, ac censu nihil habeat, quo sibi vel partem asserat possessionis tam honorificæ.

Sed habet pro arcana lege natio hæc literatorum furacium, ut ignorare se fingat auctores ex quibus prædam agunt, ne suspicionem aliquam furtorum suorum moveant. Itaque Plinianum illud oscitanter legunt, (b) *obnoxii animi, & infelicis ingenii esse, deprehendi in furto malle quàm mutuo reddere; cum præsertim fors fiat ex usura.* Neque ad illum etiam satis advertunt

(a) Virgil. (b) In præf. oper.

vertunt priscum morem, quo refert Varro folios semel quotannis puteos ob subministratam abundè toto anno aquam, floreis & fragrantibus fertis coronari.

Illud quin etiam velut sacrum habent, & supremum artis suæ caput, ut eorum carpant lucubrationes & tanquam indoctas contemptim vellicent, ex quibus furto deraferint, quicquid boni, & docti edidere, ut eo illarum mendaci fastidio persuadeant, se nihil ex eis dignatos attingere.

Monte decurrens velut amnis imbres,

Quem super notas aluere ripas.

Rapit, sorbet, conditque in sinu si quid est solidum; stirpes tantum & paleas, & quicquid est sordium ostentat, palamq; omnium oculis objicit. Sic Harpyæ, quadris alienis ingurgitatâ fame, mensarum reliquias fœdâ proluvie inquinabant. (a) Sic quod ridebat Diogenes, emungebat amicos Dionysius tyrannus, dum pretioso turgent balsamo, vacuos in modum testæ inutilis confringebat. Sic in Sicilia propè Pharus frangebant naves scilla; Charibdis fractas cum mercibus, & nautis sorbebat, nec enim hi merces damnant alienas ut reproben, sed ut diripiant, (b) nec expiunt naufragia, sed devorant.

Proin

(a) La dert. (b) Text. de pal. c. 3.

Proin sibi propriè dictum velint, quod in re dissimili Plutarchus, rectus morum arbiter edixit; *Non debemus suffurari gloriam eorum, qui nos in altum extulerunt, nec esse ut Regulus Æsopi, qui deseruit Aquilam, cum ea lassâ ulterius non potuit volare.*

Dixi de prima furum classe. Sequitur altera multò pejor. Hanc efficiunt quidam nimium fortunati, qui nacti, quâ sorte nescio, excellentium auctorum opera posthuma, sed nondum ultimo doctrinæ, & ingenii conatu perfectâ, teneritate Ossifragæ Aquilæ, pullos aquilinos nido excussos levant, & implumes, & velut abjectos domialunt, in suos denique adoptant; ignorantia pudore, furti adhuc latentis probrosam infamiam superante frustra que illos Synesius admonet; (a) *magis impium esse mortuorum lucubrationes, quam vestes furari, quod sepulchra perfodere dicitur.*

Proh quanti! si caput sepulchris attollant, & videant laboriosas suas facultates, in hæredes injustos transisse exclament, nisi vox hiantes frustretur, quod pastor Mantuanus.

Infere nunc Melibœæ pyros, pone ordine vites.

Quam decorum illud in Græcia, magnis & modestis pictoribus solemne, ad honorandum

G

(a) Ep. 141.

dum eorum memoriam qui excelluissent in ea arte, ne quis penicillum in tabulis duceret, quibus manum auctoris ultimam mors præripuisset; quo significabant, inchoata illa, & mutila conceptorum operum rudimenta, esse absolutis spectabiliora. (a) De quo Plinius, *illud*, ait, *perquam rarum, ac memoriæ dignum, etiam suprema opera artificum, imperfectasque tabulas, sicut Irim Aristidis, Tyn-daridas Nicomachi, & Venerem Apellis, in majori admiratione esse quam perfecta.*

Verum tantæ lege modestiæ, ac fidelitatis, quotus quisque se putat in re literaria teneri? usque adeo laudis quæ ex fama ingenii nascitur vasta cupiditas se effert, ut rapaces manus injiciat in aliorum labores imperfectos haud quidem auctorum nomine absolvendos, sed sibi per summam injuriam suæque industriæ asserendos.

(b) Qui thesaurum in suo invenit, totum sibi habeat, jussit Hadrianus; qui in alieno, cum fundi domino dividat. Præclare omnino, in re nummaria sancitum, quod sit tamen in gaza ingenii, & literarum divitiis æquius.

Terti demum furantium ordinis tolerari frons impudentissima non potest, est enim hoc iis singulare, ut eruditæ aliorum laboribus nihil addant præter nomen suum. De

Leo-

(a) *Plin. l. 13. c. 11.* (b) *Spart. in Had.*

Leone pellem circumferunt solum, & ostentant primæ videlicet paginæ generositatem, cœtera omnia, sua esse jurant, quasi majoris non sit negotii, auctorem se libri facere, quam templum, Deorum cuiusdam dicare, cujus nomen sit satis fronti præfigere. Quid ausa est turpius illa Imperatorem induta bestia, princeps Caligula, cum præciso Jovis Olympii capiti suum substituit? ut pro illo exinde coleretur. (a) Nullum fuit Persis peccatum gravius quam ære obstringi alieno; secundû huic nulli mendacio parcere, neutrum hi possunt à se defendere, alienum est quod tenent, & ignominioso mendacio id tenent & vindicant.

Fuit tamen in iis qui manifestè deprehensus dum expectaretur furtum verecundiâ saltem velaturus, quod mendacio nequibat, fronte liberâ, ut erat manu promptus; depulsiōi criminis audenter gradum legit, illamque prætendens sympathiam quam consensionem explicamus, tanto à quibusdam tumultu jactatam, negavit de furto alienarum lucubrationum, posse sibi quicquam penitus imponi, nisi prius certò probaretur dissensione animi ab iis laborasse, quos expilasse diceretur; duorum enim consonam indolem, & consensum ingenii naturalem, vi nexus sympathici hoc habere, ut iisdem ferantur animi

G 2

moti-

(a) *Plutar. de vit. are alien.*

motibus, eadem cogitarent, iisdem gauderent inventis, eidemque insisterent eorum dispositioni. Causam alioqui Keplerus, Mersenius & Galilæus occultam mihi prodant, cur duæ fidium in soni unius numerum æqualiter in octava ex quinta ita consentiant, ut si una tangatur, subsiliat altera, & vel intacta moveatur. Est hoc problema, ut quodvis aliud, non di omnino difficilis, si præsertim ingeniis inter se consonis, negemus inesse vice fidium musicarum vibrationes illas ad normam exactas, quæ dum in harmonicos incidunt perfecti concentus numeros, similem motum edant; in quo errant qui putant, vibratione impulsæ aëris moveri fides, cum tremore sonori corporis communicato moveantur. Sed est ut dixi hoc problema cui nullus sufficiat Oedipus, quæ possint duorum inter se capita consensu sympathico, & sponte naturæ ita concurrere, ut in ejusdem argumenti delectum incidant; iisdem illud & figuris & verbis explicent, nec utravis in parte apicem nedum syllabam mutant, voce demum staturâ, conformatione totius operis adeo similes, ut nec Plautinis cessuri sint menechmis.

*Ita formâ simili pueri, ut nutrix sua,
Non internosse posset qua mammam dabat,
Neque adeo, mater ipsa qua illos pepererat.*

Fecit

Fecit horum furtorum ambitiosa dexteritas auctores egregios in custodia suarum compositionum prope Zelotypos, iis verò furtim spoliatos in querelas egit sempiternas. Animantes natura docuit, quod edunt pretiosissimum, & summè jucundum, hoc tantò solertiùs à furum unguibus tueri, quantò ab iis impotentius captatur, conchas claudit pinna margaritaria, ut se primà luce deprehendi sentit. (a) *Cum manum videt* (tametsi cæca est) *comprimit sese, operitque opes, gnara propter illas se peti, manumque si præveniat acie suâ abscindit, nullâ iustiore poenâ.*

Apes succis amaris alvearia oblinunt, (b) *contra aliarum bestiolarum aviditates, id se facturæ conscia quod concupisci possit. Sed quia nihil est deterius latrone nudo.*

(c) Et hosce Mercurios Argi centum haud satis caverint, hinc illas tot auctorum querelas, quibus verè complures sua sibi asserere contenderunt. Est prorsùs in iis & patientia minimè facilis, & dolor maximè acutus: nam & æreæ statuæ, nocturnis pulsatae latronum securibus, esto sensu doloris careant, sed gemunt sub ictibus, (d) *nec in toto muta sunt, quando à furibus percussa, custodes videntur tinnitibus admonere.* Pono tamen hic verbis

G 3

duo-

(a) *Plin. l. 9 c. 35.* (b) *l. 11. c. 6.* (c) *Mart.*
(d) *Cassiod. l. 7. form. 21.*

duobus, remedium duplex famis hujus caninæ, aliorum laboribus turpiter inhiantis. Primò nullus est usquam forensium cognitor, tam rudis & ineptus, quin illi publica seu fama sive infamia; quin testes atque indicia, quandoque tandem furtum probent. Nullâ itaque spe latendi audeas, quod nunquam diu latere poterit. Verte sis omnia in diversam, & partem & ordinem ab ingenio auctoris in tuum; etsi fueris Cacus, non deerit Hercules, qui prædam averfis tractam vestigiis, in spelæo tuo inveniat, producat, fraudem publicè damnet, & puniat. Ipsi tibi, ne dubita, vel ore vel stylo aliquid excidet, quo te catus quivis, & nasi sagacis, furem tacitus credet, & palam clamabit; in quo nec satis corvi stultitiam vitabis, nunquam adeò cautè dissimulantis raptam prædam, quin cruento etiam tum rostro, insanum crocitet, velut in se pastores fundibularios accersat:

(a) *Nam tacitus pasci si posset corvus, haberet
Plus dapis, & rixa multo minùs invidiaque.*

Ac ut ipse callidè taceas, tuæ te damnabunt paginæ; furti causam contra te liber tuus tuo cum dedecore perorabit: quâ fiduciâ Martialis, spernebat eorum vanitatem qui Epi-
gram.

(a) *Horat.*

grammata ab se composita, pro suis venditabant, imò & vendebant; omissisque illorum prolixis vindiciis, ajebat:

(a) *Iudice non opus est nostris nec vindice libris,
Stat contra, dicitque tibi tua pagina fur es.*

Alterum est, certò habeas persuasum, malum esse tolerabilius indoctum censerì, quam furto alieni notam ignorantix vitare. Si tibi caput obtigerit, nudum capillis qui speciem referunt doctarum cogitationum, ne te nihilominus sollicitent mortui qui caput retinent capillatum, ad concinnandam tibi ab iis cæsariem:

(b) *Calvo turpius est nihil, comato,*

Præstat suo egere, quam esse divitem alieno, sapitque dulcius profitenti, meum hoc est quantulumcumque est, quàm illud magnum & invidiosum sed non meum. Nullum æquè carmen suo in Poëmate Manilio arrisit, ut liberum illud:

(c) *Nostra loquar, nulli vatum debebimus orsa,
Nec furtum sed opus veniet.*

G 4

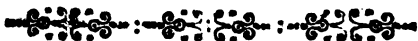
Scri-

(a) lib. i. cap. 54. (b) Martial. (c) l. 2. .

Scribe tu quoque aded confidenter , ut in fronte tuarum compositionum, illa non obscure intelligatur Epigraphæ, quam in suarum ædium janua Ariostus Poëta semper voluit inscriptam eminere :

*Parva, sed apta mihi, sed nulli obnoxia, sed
non*

Sordida ; parva, meo sed tamen are domus.

**NIHIL ESSE AB ALIIS
auferendum, sed novi aliquid de
suo audendum, & cogitandum.**

SI tantum valeret apud eos qui scribunt, docti spes nominis ad sollicitanda eorum ingenia , ut suis inventis posteros augerent, quantum valet ad eorum ungues in alieni ex-pilationem acuendos ; multi quorum sunt cum furtis proscripta nomina & decus , immortali clarentur gloriâ: Esset planè literarum proventus lætior , & fructus uberior annorum quos bona ingenia plurimos , scriptitando incassum absumunt ; si omissio vilicohete mutandi quadrata rotundis , & quæ
sunt

¶ Sunt artificioso contracta penicillo in nudam speciem evolvendi ; contentiones omnes conferremus, ad locupletandas novo aliquo invento scientias, quod majoribus ignorum, vel prodesset posteris, vel placeret. Una styli hujusmodi pagina , sat esset plausibus obtinendis, quos crassa sæpe volumina irritò ambitu mereantur.

Illud quinetiam inventorum novorum curiosius studium, tametsi ex voto non procedat, suâ nihilominus non caret laude, quia utili non caret. (a) *Plurimum enim ad inveniendum contulit, qui speravit se posse reperire, & quem generosæ stimulant cogitationes, is mavult sibi per sese, viam in Cælo, sudando tentare, quam ponere, alios in terra subsequi, avens illud cum Poëta, fronte non timidâ profiteri ;*

(b) *Libera per vacuum posui vestigia Princeps,*

Non aliena meo pressi pede.

Nam etsi volatum molienti , pronior est casus, quam humi securè incedenti : sed illud denique, *Magnis tamen excidit ausis*, tam gloriosum est, ut tentati volatûs magnanimitati,

G 5 caden-

(a) *Sen. l. 1. nat. quæst. cap. 5.* (b) *Horat. ep. 19.*

cadentis, si quod est, dedecus longè cedat; habétque nunc etiam audentis Icarì confidens ad stellas ascensus, multo plures tam celsi admiratores consilii, quam præcipitii derisores:

(a) — *Stirvaque innixus arator*

*Vidit, & obstupuit, quique aethera carperè
posset,*

Credidit esse Deum.

Ego tritam dum cerno, & regiam viam ægre à lapsibus, aut offendiculis sat tutam; quod multis in rebus scire nostrum, credere magis sit, quam scire; & cæcutire magis in nostris erroribus quam iis carere; idem in literis, cum Senecæ amico libenter sensero *si cadendum est mihi, Cælo cecidisse velim.*

Optarim nostra ingenia, cum nostris studiis perinde transigere, ut suis cum pullis Aquilæ: plumis enim & aliis parum adhuc ad volatum firmos nido pellant, & in venationem mittunt. Estis demum exinde Aquilæ, nec deinceps implumes; & nidum fovetis ignavæ? valetis rostro, & unguibus, nec pudet buccellam tanquam pullos hirundinis capere? ite, venamini, victum rapto parate, ad hoc vobis arma in promptu sunt, ad hoc Aquilæ estis.

Quic-

(a) *Metam.* (b) *Vagell. apud Sen. natur.*
q. l. 6. c. 2.

Quicquid in literario labore, ad inventionis alicujus non pertineret novitatem, damna-
bat Hippocrates, tanquam longè ab scopo ab-
errans, in quem decet tendere literatos. Mor-
tuorum scriptorum vetabat colligi analecta,
Quasi bona naufragantium, sed jubebat pro-
vehì longiùs in quæstum novarum mercium,
quibus & mundus ditesceret, & celebraretur
quærentium gloria. (a) *Mihi verò invenire
aliquid eorum quæ nondum inventa sunt; quod
ipsum notum, quàm occultum esse præstet: scien-
tia votum & opus esse videtur.*

Quot ab rerum novarum indagatione ex-
cepit ea laus, ut invenisse dicerentur, quod
nunquam priùs quæsitum fuerat. Ardor in-
gens ducendi ex vilioribus metallis auri, quas
in artes ingenia, & curas non acuit? ex quibus
ad ultimum illa erupere naturæ miracula,
quæ nunc avidè chymicos occupant. Nam
quæ illos deinceps Philosophiæ naturalis la-
teant fundamenta? dum eorum initiis, poste-
riorum non desit industria, qui de comperta
rerum experientia regrediantur ad primas ea-
rum origines. In quo idem prorsus iis conti-
git, quod invenibus Æsopi, quibus moriens
pater significaverat sepultum à se in agro
suo aurum. Illi magno labore dum aurum
quod nusquam erat, quærunt effodere, agrum

G 6

ubique

(a) *In arte initio.*

ubique sic totum versant & subruunt, ut pinguis-
 simus & feracissimus ex sterili fieret, &
 aurum quidem quod frustra quærebatur non
 redderet, sed messem auro tanto æqualem.
 Non fecit effectam veritatem Doctrinæ co-
 pia quam nostris majoribus peperit innume-
 rabilem, (a) *Etiam quicumque sunt habiti*
mortalium sapientissimi, multa scisse dicuntur
non omnia. Incredibili licet vertendorum co-
 dicum assiduitate, nec piscationem gemma-
 rum exhaustere, nec meditando spem omnem
 nobis abstulere inveniendi semper aliquid
 quod ipsi non viderint. Magni viri, non ne-
 go, sed non totidem fuere Hercules, qui me-
 tas naturæ, vel reperere jam positas, vel ere-
 ctis columnis posuere, adscriptâ illis ad mor-
 tales omnes edictione, (b) *Non plus ultra.*
Patet omnibus veritas, nondum est occupata:
multum in illa etiam futuris relictum est. No-
 lebant Spartani ditionem suam ullis aut mon-
 tibus aut fluminibus circumscribi, sed iis
 dumtaxat spatiis extra quæ hastam non pos-
 sent jacere. Non impar iis est bonarum
 artium amplitudo; eò usque tendit ac por-
 rigit sese, quò potest ingenii vastitas, ve-
 locitasque pertingere. Nullo est hic opus A-
 lexandro sexto qui ductâ per insulas promon-
 torii viridis utrumque in polum lineâ, navi-
 gatio-

(a) *Columel. de re rust. in fine.* (b) *Ser. ep. 33.*

gationibus in Ortum. Tentarunt veteres hanc lineam ducere, Græcâ inter, & Latinâ Poësin, transfilivit eam Horatius, & lauros Atticas Romanis connectens, Latinâ cytharâ Græcum lyricum cecinit. Improbavere seniores spuria (ut vocabant) Musæ partum, & monstrum Hybridis. Adicito ipse in plectri vindicias stylo, defensionis propriæ dum incumbit, malignitatem alienæ vulgar invidiæ. [Enimverò ut suas odissent lucubrationes non tam elegantia antiquæ studio fieri, quàm recentis suæ invidiæ æmulatione, quâ seipsos inscitia damnabant, cogeanturque cum pudore à juvene discere, quod ipsi natu grandiores non potuissent invenire. Hunc suis æmulis unum esse malevolentis in se animi fontem.]

(a) *Vel qui nil rectum, nisi quod placuit sibi dicunt,*

Vel quia turpe putant parere minoribus, & qua

Imterbes didicere, senes perdenda fateri :

Dici certè apud Minutium cum eodem potest :

Cui invidemus, si veritas nostri temporis, aetate maturuit ?

G 7

Usque

(a) l. i. ep. i.

Usque adeo ne addictum est antiquitati bonum, ut esse illi novum non liceat? quod de religione scripsit Arnobius, de iis item est verum quæ tempus & studium quotidie detegit. *Non quod sequimur verum est; Sed nos serò didicimus quod nos sequi oportet.*

Quis ergo metas ingeniis figat, & inventorum angustias immensitatem illorum arctet, quasi jam in rebus inveniendū nihil supersit?

Hæc prisca secula si lege vixissent, nihil sciretur, (a) nusquam enim invenietur, si contenti fuerimus inventis. Propterea qui alium sequitur, nihil sequitur, nihil invenit, imò nec quarit. Caditque in illum quod Dantes de sequacibus oviculis venustè: (b) *caulis, inquit, exeunt vel bina vel terna, timidulis cæteris rostrum & oculus humi prementibus. Quod audet prima sequuntur & reliqua, tergo ejus incumbunt si subsistit, curque id factitent ignorant. Quare addit Danti Italo Latinus, cum sapere, id est, veritatem tenere omnibus sit innatum, sapientiam sibi adimunt, qui sine ullo judicio, inventa Majorum probant, & ab aliis pecudam more ducuntur.* Quadrat bellissimè in hanc rem Erasmi Echo, quæ Tulliano mancipio jactanti sæpius, se annos decem consumpsisse in legendo Cicerone, respōdit, *one, quibus Syllabis duabus*
illi

(a) *Sen. ep. 33.* (b) *Cant. 3. purgat.* (c) *De Orig. error c. 8.*

illi exprobravit, dum æmuletur fieri simius Ciceronis, vice Ciceronis asinum evasisse.

Sed facile video paucorum esse vim illam ingenii ad suscipiendas, & promovendas feliciter, inventiones rerum utilium. Hæc enim molientem, aut metus territant intestini, aut improbantium suasiones contrariæ. Habent id commodi stellæ fixæ, quæ communi Cœli raptu minimè moventur, ut non sint obnoxia vel motûs effrænâs reprehensioni, vel erroris. Planetæ contra, viam sibi per sese pro suo arbitrio qui sternunt, quod statam motus sui & simplicem regulam, specie aliquâ descensus & ascensus, tarditatis & celeritatis variè temperent; vagæ vulgò dicuntur, & incertæ suo in flexu constantia; magisque errores quam raras periodos, labyrinthos quam circulos nobis describere.

Alexandri ambitio mundorum capax plurimorum, sui tamen meminit aliquando, provectusque ad littus Oceani, hoc etiam mundo quem suis putaverat longè multumque desideriis imparem, ultro se minorem fallus est; veritusque ne mari, quam terrâ foret infortunatior, cupiditatis insanæ contraxit vela, quibus nova trans mare meditabatur imperia. E timido prudens, etiam hunc metum suorum dissimulavit consilio, suamq; illorum precibus condonavit fugam.

(A)

(a) [Græcia, Domine, ajebant, ac ne tota quidem plus satis fuit ut victa Herculem crearet semideum ; tibi terra omnis videtur angustior ut te faciat Herculem. Orbis quem possides jacturam ne facito, dum alium quæris. Si essent aliæ trans mare Regionēs, adspostasset in illas hostes tuos fuga , quos armorum tuorum potentia inferis obruit, contentus esto naturæ finibus , nec optes ulterius regnum porrigere : servabit æternum hoc litus, pedum sui domini impressa vestigia , & metas ultimas humanæ generositatis. Celebraberis Hercules Orientis , ut Occidentis Alexander dici potuit Hercules] ad hæc Alexander

(b) *Constitit, & magno se vinci passus ab orbe est.*

Colūmbus ille magnanimus, & malis invictus, qui novos ultra Oceanum mundos vidit, si tantumdem fecisset, nesciret hodièque aromatum delicias Europa, & opum fodinas, & Americam orbi medio parem. Obstabat ejus consiliis repulsa duarum Rerum publicarum , sed ventorum secutus arcana suffragia, qui ab Occidente, insusurrabant illius auribus, patère illic amplissimas regiones, ex quibus ingentem flatuum copiam ducerent , solutis anchor-

(a) *Senec. suas.* (b) *Lucan.*

anchoris vela explicuit, & navi modicâ cum duobus cercuris, in illam se immisit immensitatem aquarum interjacentium; ut nec dubii cursus exitus, in mari antehac innavigabili; nec periculorum ubique urgentium incerta longinquitas; nec monstrorum occurfus terribiles; nec intestine suorum conjurationes; non accisi desertis in plagis comeatus; non tempestatum vis, ignotas subinde in oras jactantium; non illa naufragiis sævior quâ confixus hæsit in zonâ torrente malacia, retrò illi proram vertere potuerint. Quo præter alia non illud tantum prærogativum jus ab Castellæ Regibus accepit, ut familiæ suæ scutum domesticum orbis ab se inventi adjunctione partiretur cum hoc desuper Lemmate:

*A Castilla y por Leon
Nucuo Mondo diò Colon.*

Sed immortalibus etiam meritis sibi, Genuæ, atque Italiæ, mortales obstrinxit universos, fecitque mundi unius debitores. Sic novas quærentem in scientiarum infinitate terras, quod est mari se dare non ante sulcato, opus est multa coquere tædia cursus longissimi, & laboris prope non tolerabilis, inter crebros desperantis ingenii suafus; seque ipsum fortiter

titer vincere, nec maris pericula & ærumnas,
sed prorsus quietem, & gloriam cum illis in-
gentis animi ducibus cogitare :

(a) ——— *Tu sola animos mentemque peruria
Gloria, te viridẽ videt immunemq; senectũ
Phasidos in ripa stantem, juvenẽsque vocan-
tem.*

Homerus princeps inter heroicos, & Poë-
tarum Heros duplici titulo in iis excelluit, &
quod præcessit illum nemo, à quo scribendi
exemplum duceret, & secutus est nemo qui
scite illius exemplum referret; major in illo
majoribus, in hoc posteris melior. Encomiũ
duplici vix quicquam addendum reliquit Vel-
leius. (b) *Neque ante illum quem imitaretur, ne-
que post illum qui eum imitari posset inventus
est.* Splendebit hic inter literatos dum vivent
literæ, vivent autem quandiu vivet mundus :
eminebit ut Argo illa fortunæ domina quæ
post enavigata maria portum in Cœlo legit,
ubi stellis dives, & Heroibus quos vexit :

(c) ——— *Mari quod prima cucurrit,
Emeritum magnis mundum tenet acta pro-
cellis,
Servando Dea facta Deos.*

Sic

(a) Val. Flacc. 1. Argon. (b) L. 1. Hist.
(c) Manil. Astron.

Sic ille inter alios sexcentos ævo nostro virginus, Lyncæi oculi Galilæus, qui mentis acumine, & canaliculato speculari, terræ cum cœlo commercia miscuit; & Stellas tum ante videri dedignatas, in conspectum dedit; tum nitoris sui nævos abscondere cupidas, oculorum censuræ exposuit. Lyncis hujus Sepulchrum hoc carmine lugeat, quo in navem Argo Poëta jocatus est:

(a) *Arge jaces, quodque in tot lumina lumen habebas*

Extinctum est, centumque oculos nox occupat una.

Addo huic libenter Christophorum Schei-
ver, qui raptâ ex nobilibus faculis, & Solis
maculis cœlesti luce, reconditarum, & multi-
plicium probatarumque doctrinarum, Astro-
nomiæ & Philosophiæ peregrinam gazam
mirificè auxit. In quibus duplex est Solis mo-
tus, alter quo turbinis in modum, indefessa se
circuitione eosdem in gyros circumagit; alter
quo eodem tempore ex utroque polo sui axis
constanti ordine duos circulos describit, unde
varietas nascitur ludentium desuper macula-
rum: præter conjecturas non vanâ nixas pro-
babilitate, de conceptaculo, de ortu, de
incrementis earumdem, interdum etiam de
regres-

(a) *Ovid. Meta.*

regressu, & defectione, ex quibus non pauca de Solis substantia, ejusque adeò natura statuuntur. His ille Astronomiam tam abstrusis locupletavit notitiis, ut si tantumdem singula sæcula promoverent, non minoris brevi futura esset in cælo juris, quàm Geographia in terris. (a) *Macti ingenio este cali interpretes, rerumque natura capaces, argumenti repertores, quo Deos hominésque vicistis.* Digni quibus ut olim Metoni ponatur statua linguam auream habens cum hac Epigraphe, (b) *Ob divinas prædictiones.* Columnam enim reliquerat moriens, in qua justo linearum ductu vias Solis omnes descripserat: digni quos cælum se toto remuneret, & liberaliter suis stellis coronet, ut Carolus quintus Americæ historicum Oviedum, crucis recens in cælo repertæ stellis quatuor pictis donavit. Viri nempe sunt isti, qui

(c) *Admovere oculis distantia sidera nostris,
Ætheráque ingenio supposuere suo.*

Duos memoravi, ne omnes filerem, cum loqui de singulis non possem. Nobis, qui sequimur, incumbit illud Senecæ monitum:

Agamus

(a) *Plin. l. 2. c. 22.* (b) *Idem l. 7. c. 37.*

(c) *Fast. 1.*

Agamus bonum patremfamilias: faciāmus ampliora qua accepimus: major ista hereditas à me ad posteros transeat: multum adhuc restat operis, multumque restabit, nec ulli nato post mille sæcula præcluditur occasio aliquid adhuc adjiciendi.

Verumenimverò, hæc à me haudquam ad hoc prædicantur, ut inveniendi studio quæ latent, novitatis magistros creare cupiam, & extra naturæ lineas, calcaturumque tot sæcula, tot ingeniis iter, eò impellere, unde unum reportent temeritatis plausum vel erroris. Pergant sanè, qui volent cum Cynico contra omnium sensum ire mortalium, velut sapiant soli, & ex Heracliti puteo expiscati sint soli rerum veritatem. Ingeniorum se Solem fingere, non prærogativa splendidioris scientiæ est, sed audacia impudentiæ jactantis.

(a) *Nitor in adversum, neque me qui cætera,
vincit*

Impetuos, & rapido contrarius evahor orbi.

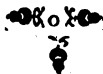
Quid hoc est aliud, quàm ex ruina infamiam, & risum quærere? Tutas lucis currus, & claras signarat orbitas:

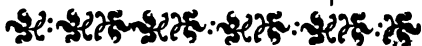
Hac sit iter; manifesta rota vestigia cernes.

Jam.

(a) *Metam. 2.*

Jam terram moveri periodis annuis sub
 ecliptico circulo, quotidianis circumferri,
 ab occasu in Orientem gyris: Lunam cæ-
 terosque planetas, habitatores habere popu-
 los, diversæ ab nobis naturæ: mundi mo-
 lem esse infinitam, immensisque intra se spa-
 tiis, mundos innumerabiles claudere, hæc
 & similia novitiorum Chimææ sunt, par-
 tim ex putridis ossibus Cleanthis & Philo-
 lai excitatæ; partim ex tumulo & cadaveri-
 bus Pythagoræ, & Heracliti; Democriti de-
 mum, & Metrodori; cum quibus sepultu-
 ræ tot jam sæculis jacebant. Ferales has um-
 bras & veri expertes evocare, non est mun-
 dum novis scientiis, sed antiquis erroribus
 ditare; nec magistrum fieri posterorum, sed
 discipulum veterum, eodem cum illis au-
 storamento & pretio, ut eorum nobis,
 cum infanias, & vigilum somnia
 æterna oblivio de-
 leat.

*QUI POSSINT FURTO LAU-
dabili nedum innocenti alieni
labores in nostros usus verti.*

REm sum aggressus nimis difficilem, dum
ut literatos à furtis literariis deterrerem,
persuasum iis esse volui oportere illos novis
ingenii sui inventis augere scientias, suoque
id grandi facturos compendio.

Præstabat me artem docere, justè, ac lau-
dabiliter furandi. Furta lucis de solari curru
(quem lubens interpreter ingeniorum præ-
stantium librum, & veritatis triumphalem
currum) non sunt omnia rea Caucaſi, & A-
quilæ voracis. Fas est multa ex eo tollere im-
pune, sed quo more cryſtallus exceptos ra-
dios reflectit in Solem cum fœnore, tantum
abest ut quicquam iis detrahat; non autem
ut Luna, quæ tam malâ fide lumen à Sole
accipit, ut cum fuerit Soli propinquior, &
lumine plenior, tunc Solem à quo illumina-
ta est, ingrata obscuret. Apes ingenioſæ pa-
xiter & prudentes:

Candida circum lilia funduntur?

Sed

Sed rapinâ ita innocenti, ut nullâ odoris depravatione, nullâ venustatis labeculâ, nullâ integritatis imminutione, ceram & mella ex floribus, sibi aliisque abundè colligant.

Prima ergo furandi ratio, quæ laudem meretur, solerti constat imitatione. Sux conscius pumilo staturæ, in turtis, edita conscendit, inde metitur quâ, & quò securè, rectâque iter sit. Cujus angustia capitis theatrum non capiunt natarum apud se imaginum perfectæ designationis, ex usu veteris, & rudiarie picturæ, umbras circum sequatur absolutarum figurarum, & ex typo illarum suum opus absolvat.

Atheniensis Venus Phrine, tam impudica quàm formosa, exemplar erat pictoribus, ex quo suas pingebant Veneres, quò pulchriores, hoc divinitate digniores. Schola erat picturæ exquisitissimæ illius aspectus, inde rara non modò ducebant ectypa, sed pulchritudinis absolutissimæ, quem mente gerebant archetypum perficiebant admirabiliter, proportionem partium nusquam eatenus animadvertâ; temperamento coloris, & suavitate; compositione corporis, supra omnem oculorum experientiam & artis regulam. Ejusmodi ferè sunt excellentium virorum compositiones; quæ sagaci oculò accuratòque introspectæ, paulatim sui nobilem ideam ingenius

geniis imprimunt, ultrò ad opus simile provocantem. Et sanè experti scimus, qui assueverint legendis attentius scriptionibus heroicorum sensuum, & sublimioris argumenti, eodem illarum instinctu ebrios nec scire aliter, nec posse scribere: quod lusciniis narrant evenisse, quæ nidos ad sepulchrum Orphei fingerent, eas scilicet ex canoro illo Musicorum Poetarum principis cinere, halitum hausisse, quo modulatiùs cæteris & doctiùs canerent, audirenturque ut Syrenes præ saltuariis, & nemoralibus.

Atque in hac attenta, & assidua lectione eruditarum lucubrationum, ad transcribendam in animum legentis earum imaginem, solerter institutâ; eadem videntur edi miracula, quæ imaginum formatrix facultas occultè molitur. Nasci videmus interdum filios oris angelici, ex agrestibus, distortis, & rusticis matribus, tanquam ex bulbo vilissimo narcissos: fœtibus enim, quos gerebant omnes elegantiae venteres impresserunt, formosissimarum tabularum fixo & repetito sæpius adspectu.

Nec facit nostra ingenii meticulosa tenuitas, ut fructu careat imitationis, hæc magnorum auctorum contemplatio vel æmulatio. Pullis suis nido expellendis circumvolant Aquilæ, & flexu vario ad primos volatus erudiunt;

H

diunt;

diunt, subinde quoque alâ cædunt. Pullos adhuc malè plumis instructos angit & retinet timor, ne matres in summa nubium sequantur; sollicitat tamen amor deferendi nidum, & explorandi alas. Cedit enim ut plurimum prosperè quod placet, maximè si ad genium naturæ, delectus accedat voluntatis: & quæ adhibetur ad hoc contentio, si quid habet laboris, jucunditate operis evanescit.

Coram igitur spectare felices magni ingenii volatus, non modò ad similes desiderium excitat, sed subdit cogitationibus animos, & vires menti; dum plura se posse comperit quàm existimasset. Quo nisu tametsi non pulsatur ascensu cælum, nec stellæ calcantur; humo aliùs surgitur, nidus contemnitur. Exemplaris delecti, si periculis paribus non obtinetur majestas, & dignitas; fit saltem quod facit heliotropium radice fixum, sed flore solem sequens; cum sole perpetuo mobili, parvo gyro rudimentum describens immensi circuli, quem sol per utrumque describit (a) Horizontem.

Sed tenuis lucri est, si Quintilianus non fallitur. Alienorum hæc imitatio. Sit ergo opera furandi solertia nec lege vetita, nec expers summæ laudis. Tolle ab aliis quod lubet,

(a) L. 10. c. 2.

lubet, verum à te de quo sic perfice, ut esse illorum desinat, tuum fiat. Quo modo Adamas radium lucis quem fundo excipit, tot multitudine colorum variat, ut sole faciat pulchriorem. Furti perperam is notatur, qui cum satù sui ingenii cœlestis, maris gracilem spumam tam scitè commiscet, ut inde Venus pulcherrima existat; partus, inquam, literarius elegantiae singularis.

Ille tantopere decantatus Phidiae Jupiter, artis orbisque prodigium, constabat ex ebore; nec propterea poterat bellua palmare operis divini specimen sibi arrogare, furtumque nominare eximium illud quod ei de suo sculptor contulerat. Membrorum inter se nunquam prius spectata proportio, oris divinitas, & totam statuæ illius artificium humano præstantius, quod vetabat eam cum alio manûs cujusvis opere comparari, Elephanti non erat sed Sculptoris. (a) *Phidia manus Jovem Olympium ex ebore molitur, & adoratur; nec jam bestia, & quidē insulsiſſima, dens est, sed summū saculi numen. Non quia Elephanteus, sed quia Phidias tantus.* Truncos informes qui providè legît, ut elaboraret in statuas admirationi futuras spectantium; vitrea ut in adamantes; stillas roris in pretiosos uniones; dici

H 2

fur

(a) *Tertull. de resur. c. 6.*

fur absque injuria non potest; sed clarus artifex. Debet illi materia quicquid pulchri habet, honoris, & pretii; ipse materiam nemini. Quod fiet etiam magis perspicuum ex theatris fontium, qui Romæ, Tibure, & Tusculi cum stupore visentium oculos rapiunt: ubi aquæ in tormentis ludunt, & ingeniosæ ad parandum, plures se in rerum species transformant, quàm Proteus. Videas illos è crustis immanibus, & amplis specubus stillare guttatim in pluviam, cribro haud minus æquabili, quàm si eam de cælo nubes divideret. Videas prodire velut ab Æoli cavernâ ventos, afflâtûque humido australes, placido zephyros, aquilones procelloso & frigido. Videas texturâ se tam subtili distendere; explicatione tam planâ diffundere, ut jures vela esse aerei staminis Soli derepentè obductâ: videas iterum in stillas se comminuere tam exiles, ut de se nubem contexant roridam, quæ adverso Sole arcum Iridis, & colores trahat fallaci ludibrio jucundè spectabiles. Aquas demum illa videas animare motu, cultûque vario mortuas statuas; è subterraneis furtim emicare, & sursum vibratas crispare in tubulos sese; lugentium edere gemitus, gaudentium cantus, furentium mugitus. Nec illam solum revocare, à Terulliano nominatam, (a) *potentissimam Archimedis*

(a) *De Restr. carn.*

medis munificentiam, quam suspiciebat in hydraulis, sed omnes prorsus imitari varietates, modos, & conflictus vocum: velut ductuum faucibus & ore canerent, (a) *non spiritus, qui illic de tormento aquæ anhelat*, sed ipsæ fontium incolæ Syrenes. Ad hos amphitheatrum aquei parandos ludos, & erudiendos occultiori disciplinâ fontes, accersuntur ex obviis quibusque, seu rivis, seu lacubus vulgares aquæ, reptaturæ de cætero inter riparum lutulenta & avia, vixque idoneum animantibus potum præbituræ, nisi eas industria cœno evectas vernaculo, in usus transferret nobiles; infusioque iis genio altiori, hortorum gloriæ, & deliciis Principum eas adhiberet. Quid hoc? An non est opere materiam superare, sibi que illam pro sua asserere. Idem faciant fures. Materię furtum operosâ laboris sui arte sepe liant, in iis, quæ de suo addunt, absumatur prorsus quod erat alienum.

Verum hæc rebus sic perficiendis industria, ut jam sint diversæ ab iis quæ fuerant; nobisque penitus mancipatæ, probè nota, sed perperam obita, non paucos fefellit, nempe homines mutare faciles, sed instaurare ac perficere ineptos. Qui sanè tantò gravius sunt rei, quantò est foedius pulchritudinem absolutissimi operis deformare, quàm furto illud sub-

H 3 duce-

(a) *Ibid.*

ducere. Ne fures audiant fiunt homicidæ : quod pulchrum, vegetum, & rarum eminebat in iis quæ rapuerant, deformant & extinguunt; integritatem operis membratim distrahunt; dispositionem subvertunt; tam infeliciter felices, ut paucis lineis Helenam mutant in Hecubam; Achillem in Therfitem. Eandem claris aliorum laboribus ignominiam infert eorum inscitia, quàm indignatio Atheniensium trecentis Demetrii statuis, quas probro illius sempiterno conflarunt in usus fœdissimos, & sordidissimos. Certat Circæâ cum virgâ illorum stylus, potens suâ imperitiâ illustres scriptores in monstra vertere, dum Heroas contactu magico in porcos transmutat. Quod Comædus agrestis, & rusticus cum non esset veritus audere in versus Poetæ elegantissimos, loquacitate manuum (antiquo mimorum invento) tam absurdè illos stolidèque expressit & reddidit, ut ex fabulâ Niobes in saxum conversâ, ex mutato in truncum Daphnide promettus sit hoc encomium :

(a) *Saltauit Nioben, saltavit Daphnida Memphis*

Ligneus ut Daphnis, saxeus ut Niobe.

Quan-

(a) *Epigr. Græc.*

Quaquam autem tollendis furto alienis; ea reverentia & moderatio adhibetur quam adhibuit ales Jovis in rapiendo Ganymede, parcens & unguibus, & cuivis molestiæ; qualem eum Leorcas pari arte ac judicio ex ære fudit (a) *sentientem* quid rapiat in Ganymede, & cui ferat, parcentem unguibus etiam per vestem; non plenè tamen satisfacit hæc reverentia. Furti culpam minuit, sed non tollit. Quanto tamen gravius fur infert rapto manus? deformat, confundit, distorquet alienum ut suum faciat, suum planè, ut ille apud Martialem,

(b) *Quem recitas meus est, ô Fidentine, libellus :
Sed malè cum recitas, incipit esse tuus.*

Ornatui operis, ingeniosa variatione ex alio sumendi (quod furtum innocens vocari placuit) addo ad ultimum, decerptæ materiæ mensuram quam ex minimo seminis grano vel surculo crescere oportet in arborem. Multa bonis auctoribus obiter excidunt, intentoque vix digito ita indicantur, ut facile oculos fugiant visus crassioris; sunt tamen notæ compendiarie magnis, & amplis gravidæ sensibus, quas si quis novit evolvere, & quas arctant opes explicare, tantum non ex

H 4

nihil

(a) *Plin. l. 34. c. 8.* (b) *L. 1. Epig. 39.*

nihilo, clarum sibi opus conficiat, & propriè suum.

Stellas habet, cælum innumerabiles; septem ex iis legit, quibus suam singulis attribuit sphaeram, cum potestate vagandi quâ vellent. Reliquis si privatos gyros, & periodos assignasset; quæ stellarum septem erroribus, cæli vastitas nunc ægrè sufficit, infinitati aliarum quomodo par esse potuisset? Ita ferè scriptores egregii dum libros componunt, materiam seligunt proposito intimam; & argumenti sui sphaerâ circulisque conclusam tractant quidem ubertim atque magnificè; sed non possunt quin passim pulcros ignes, tanquam stellas minores, peregrinarum cogitationum sensusque reconditi spargant; quæ cæli unius volumina facile impleant, si mentem invenerint, à qua circumagantur, idoneam. Hæc de alieno qui surripit, felix in furto est; minimum aufert, multum addit; utrumque sibi jure non dubio asserit; scintillam quam rapuit, in Solem accendit; seminis granum attollit non vulgarem in cedrum, sua ingenii singulari gloriâ; ex notis aliquot verborum simplicium Palladem excudit eloquentem, & pulcram. Demum ex Herculis vestigio, Pythagoricæ computationis artificio sagaci, molem corporis struit suis & membris & mensuris omni ex parte absolutam.

OBSCOE-

OBSCOENITAS OBSCOENI

Poëta infamis professio.

BEatus Hieronymus, ille de speluncâ Bethleemicâ Leo, qui suo rugitu grassantem orbe coercuit hæresim, terrore scelera castigavit, non prætermisit Poetarum obscœnorum flagitiosam damnare licentiam, qui stellis etiam larvas induerant impudicarum imaginum, divinorum invidi calumniatores, Phlegæis in cælum facinorosius rebelles; impressionemque in Deos ausi, non erutis rupibus, sed portentosis scelerum molibus. (a) *Non debemus, (inquit,) sequi fabulas poëtarum; ridicula, ac portentosa mendacia, quibus etiam cælum infamare conantur, et mercedem stupri inter sydera collocare; cæli prorsus terræque indignationem commeriti,*

(b) *Quorum carminibus, nihil est nisi fabula cælum.*

Orbi nempe parùm luculenter constabant propu-

(a) *In c. 5. Amos.* (b) *Manil.*

propudiosa Jovis furta ; nisi splenderent inter
 stellas : non sat suo illo infami , & sacrile-
 go errore dehonestaverant marmora , æra,
 plausus, aurésque scenarum turpium, nisi da-
 retur iis pro theatro Cœlum ; stellæ pro ima-
 ginibus ; pro spectatore mundus. Et post hæc
 minantur sancti piique monitores ab Jove
 fulmina in terras , & reos scelerum mortales,
 quorum magisteria in cœlo statuere Calisto
 adultera poli obtinens stellas , una duabus
 præsidet sortibus, navigationibus in mari, &
 naufragiis in terra ; suo illic igne præluce-
 stis ut fiant adulteræ , si Jovem reperiant, qui
 adulteria stellis remuneret :

(a) *Sic Ariadnaus stellis cœlestibus ignis*

*Additur ; hoc pretium noctis persolvit ho-
 nore*

Liber, ut athereum meretrix illuminet axem.

Tam turpium aspectus syderum , quos
 possint in terras influxus mittere , nisi turpes,
 & flagitiosos ?

Verbum publicè dicturus Architas , non-
 nihil à summa deflexum modestia , cum id
 ad labra revocasset , tam indignum putavit
 linguâ hominis edi, ut carbone pro linguâ
 usus

(a) *Prud. contra Symmac. l. 1.*

usus sit & stylo igni cognato ; quo illud in parietis extimo significaret, magis quam scriberet. Ah ! linguæ stellarum aureæ, dum attenta mundo nox silentia indicit, quid sonant? Quid docent? Lucis suæ splendidis vocibus flagitia in cœlo prædicant, quæ celandæ ignominia, cæcam noctem & tenebras querunt. Atque hanc utinam Ethnicorum scriptorum poesin nefariam, Christianorum vena probrosa non vinceret; quæ non modò pingendâ imaginibus confictis variâ stellarum impudiciâ, sed ipsis quoque scelerum portentis in chartas, ipsosque aded in sensus intimos insculpendis, tam felici ac fœdo artis infelicissimæ exitu adlaborat. Non desunt sui hodiernæ poeticæ Nasones, qui Parnasso Idam, lauro myrtos, columbis cygnos, Delio Cupidinem anteferant, Musasque virgines, publico meretricio prostituant. His quoque nihil possit optari melius quàm in Mæcenatem Augustus aliquis; in temperamentum impuri ardoris, nix scythica; in medicinam, Ponti gelu. Invaluit nempe lues hæc ed usque, ut esse nemo sat poeta credatur, nisi sit impurus; quem fere in modum Antisthenes de Ismenia argumentabatur, *si bonus tibicen est, ergo malus homo est.*

Quis dubitasset per quicquid est sacrum sanctumque affirmare Ethnicorum poesin in

Christianorum deductam colonias, facturam idem, quod Venus Spartanorum ex Europâ Spartam ingressura. Confracto speculo, divulsis torquibus, meretricii mundi projectis quisquiliis, modestiam induit, & gravem, imò & armatam, & Palladem pro illâ, quæ fuerat, impudicâ. Scilicet ! creavit beato transgressu mali perniciēs, scribendi licentiam, quam olim frænabant exilia, nunc merces auctorat, & præmia; efferuntur inter astra lyræ, quibus novi Orphæi fœda omnia decantarunt, & magno hiatu, reſeratis tartari faucibus, non unam ex iis absolvēre Euridicen, sed infontes, & simplices animas infinitas illuc egere præcipites. Volant orbe toto illorum poemata, donantur ubique Civitate, & omnium linguis; quasi metus sit, ne mundus virgo intereat, nisi fuerit ubique libidinum omnium infanis aculeis ad fœda omnia stimulatus.

Præferunt frontibus titulos virorum Principum, quorum nominibus fuere consecrata, perguntque quâ gentium lubet hâc tutelâ, quò tutius hoc effrenatius. Sic fiunt patroni libidinum, quos esse oportebat illarum vindices, & auctoritatem cum nomine sceleribus commodant; ut Scythæ barbari, qui suis in carris turpiter occupati, (a) *suspendunt*, (inquit Tertullianus) *de jugo pharetras, indices, ne quis*
intet

(a) *Contra Marc. l. i. c. 2.*

intercedat ; ita nec armis erubescunt. Eat nuuc, & leges publicas Hippocratis arguat, quod nullâ medicis imperitis constitutâ poenâ, facultatem iis constituerint, ut essent homicidæ. (a) *Discunt enim, ait Plinius, periculis nostris, & experimenta per mortes agunt : medicoque tantum homines occidisse summa impunitas est.* Quantò verò detestabilius, qui venena publicè condiunt, hoc præsentiora quò magis blanda. Coronatis incedunt capitibus, cum damnari capite debuissent. Si quâ arte pseudologi linguam induxit Lucianus ad maleficia narranda, quibus patrandis ab eo sceleratissimè adhibita fuerat ; eadem posset homicida, & sanguinarius scriptorum turpium stylus cogi, ad recensenda singillatim flagitia, quibus nequissimè versandis, & perpetuandis casta prius ingenia dementârunt : an essent, qui pinguibus honorariis illos conducerent, & laudibus meriti dignarentur humanâ excellentiâ majoris ?

Minus his reus, & veniâ dignior, si qua impurissimo portento dari potest, ille apud Senecam Ostius, qui ad execrabiles prospectus admoto speculo, (b) *ea sibi ostentabas, quibus abscondendis nulla satis alta nox est.* Ostentabat (inquam) sed sibi. Dracones dum
I suis

(a) L. 19. c. 10. (b) *Natur. q.*

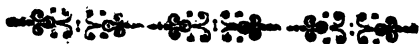
suis se tegunt cubilibus, nemo illos ad cædenti magnoperè indagar; si statu Cœlum corrumpere cœperint, nemo non cupidè ardentè-que occidat. Sed ingerere in mortalium oculos, *ea quibus abscondendis nulla satis alta nox est*; (a) hoc verò est eò flagitiosius aspectus hominum incestare, quo ars tota in iis doctius, insanit & delicatius, moreque antiquæ Græciæ nihil velat. Atque hæc, quibus nullum sat foret supplicium, etiam præmia invenire. quid querat, aut dicam, sitne levius stultitiæ hominum portentum quam criminis, & malignitatis?

Virorum probro est, vestitu velle feminam videri; at enim omni turpitudinum omnium studioso paratu seortum vetus, & putrem apertè præferre ac profiteri meretricem hocine est statuas, hoc honoraria promereri?

DEFEN-

(a) *Plin. l. 34. c. 9.*

DEFENSIONES POE-
tarum impudicorum improba, &
flagitiosa.

AUdiamus tamen depulsiões culpæ nõ-
quissimas, quibus sua tuentur impura
pœmata, & raptò ex face cupidinis furore, de
Poeta minus quam de lymphatico videntur
sapere.

Primum est defensionis caput, hilaria pœ-
seos, & lepidos versus (a) ! Sic apud eos tota
impuritas vocatur urbanitas,) jucundè ani-
muin fabulæ voluptate, & suavitate carminis
elegantis per amatoria in fontem circumferre ;
nihil cogitantem præter solas eorum, quæ le-
git imagines. Ex quo conficitur, oblecta-
mentum quod inde oritur ad ingenium potius
& mentem, quàm ad blanditias, & lenocinia
sensuum spectare.

Hic velim respondeant illæ modò sorores
miserrimæ, quæ primæ in hujus generis inci-
dere pastoritium diama, recens tunc è typis in
publico visum ; ejusque lectitatione in omnẽ
repentè iere spurcitiam ; & mutatâ in lupanar

I 2

demo,

(a) Minut. in Octav.

domo, ambæ magistras libidinum sunt professæ. Respondeant illæ tot maritæ simplices, quæ audita pastoritiâ ejusdem poematis recitatione (quod pridem, & certâ observatione notatum est) inde meretrices rediere, quò se innocentes, & castæ contulerant: & in usu illius quam illinc hauserant disciplinæ, amandi videlicet quos vellent, deprehensæ; cum suis necatæ adulteris, simulatum impudiciæ drama, cruentâ sed verâ catastrophe clausurunt. Verùm totâ quâ patet Europâ, & quocumque illa se pestis diffudit, quanta scenarum nimium veracium quàm foeda mutatio, quàm lachrymabiles theatrorum exitus contigerunt; postquàm honestissimæ virgines purarum candori mentium suppare, ex poculo aureo poescos impudicæ, venenâ duxere; quibus deinceps fascinatæ, humanâ specie vitam semper egere belluinam. Primo illorum inspectu carminum, virginitatem oculorum amiserunt, utque apud Plutarchum ait non nemo *pupillas virgines in meretrices verterunt*. Indè virginis animi secuta jactura; infatuato denique jam sale castæ sapientiæ, tota in tabum, & saniem caros fluxit.

Indignatur jure B. Augustinus Homero mendaciorum poeticorum patri, quod Deos cum fingeret latrones, homicidas, adulteros,

tan-

tanquã divinæ propria naturæ scelera consecrasset; idque volens nolens persuasisset hominibus, *Vt quisquis ea fecisset, non homines perditos, sed coelestes Deos videretur imitari.* At hi qui suas, & linguas, & calamos personis poeticis commodant, naturam docent vel esse nimis imperfectam & mancã, quod tanto pondere feratur in amatorias voluptates, à quibus lege inhibetur; vel iniquam legem, quæ proclivitatem naturæ insitam tam severe jubeat coerceri, ac reprimi. Docent iidem ad constantem castarum Virginum infringendum pudorem, formam cum annis marcescere; cum pulchro amabile, quod in iis præcipue quæritur; canos incallum id suspirare, quod olim flavi rejecerant; ævo tam brevi, amorem unum parum sufficere; honestatem aliud nihil esse nisi artem, & fucum honestatis. Hæc & similia venena expressa ingenio, manu diluta, & sparsa calamo hominis Christiani, *qui soli uxori suæ masculus nascitur* (inquit Tertullianus) & qui (subjungit Minutius) *cupiditate procreandi aut unam scit aut nullam*, quid monstrant apertius, quàm planam ad crimen & facilem viam, dum creditur voluntaturæ magis legem esse, quàm culpã; indolem quàm vitium voluntatis: ætati nimirum deberi, doceri exemplo, persuaderi occasionibus, fragilitate excusari: lat denique

esse dum lateat & cautione occultetur. Hæc sunt videlicet oblectamenta cogitationis innocentis, & amores aerei, abstracti à concretionem sensuum, Platonici denique non Epicuræi, & flagitiosi? Enimverò quid dicturus sit aliud aut sensurus, non dico ille amatoris Ovidii adorator, & discipulus Ælius, sed quadrupes quivis si scholam aperiat & amandi artem poeticè doceat?

Nec censuræ vim retundit fallax illud, quo se tuerentur effugiū, documenta hæc, & exempla fictis personis attribui; nec enim consiliarius, sed ipsum consilium; non persona sed factum persuadet. Quid porro agunt personæ poeticæ; nisi quod cavernæ rupium, quæ jocosam vocis reddunt imaginem? Auctoris vox ea est, quamvis ab alio edatur; ut ejus quoque est scriptio, licet eam charta exhibeat. Indutus Ascanium Amor nihilo frigidius infelicem Reginam urebat, quàm si nudus, & suâ cum faculâ in ejus gremio insedisset.

Jam si magnam veri magistratam consulas experientiam, docet ea quotidiano malo, dum leguntur amores alieni, concipi proprios; Infortunia miserabilia repudiati spretique amoris, mollire animum ad ejus, si urgeat, assensum. Quæ in fictis personis vocatur crudelitas in amantem, & pertinax à blanditiis ejus aversio, teneritatem legenti suggerit in ejus-

modi

modi officiorum illecebras mitiorem. Sic parato in chalybem fomite, ictus oculi unus inter salutationis vel alia urbanitatis officia, ignem excutit, flammâ rapit, & crimen peragit.

Edomatur pectus igne alterius; sensimque instar ceræ sigillum admittit affectuum quos alius fingit. (a) Nec enim unus Augustinus veris lachrymis flevit, desertæ Didonis fictas lachrymas, & querelas. Et verò licet non raro amantem interius lateat, quid eum alterius amore solliciter, amat tamen in eo nesciens ignotum quiddam, ut stultus ille de fabula puer, qui vacuæ aspectu imaginis ad verum amorem movebatur; (b)

Quid videat nescit; sed quod videt, uritur illo.

Pudet cum Clemente, Veneres duas memorare, Cypriam unam, Gnidiam alteram; ex ebore illam, istam ex marmore, utramque vitæ ac sensûs expertem, sed vivis similem vultibus meretricum, & flagitiosos latè ignes proflantem. (c) Epiphonema tamen Clementis conficit quod volo: par enim est omnino periculum lascivæ poëseos, & sculpturæ nudas obscœnasque statuas molientis. *Tantum ars valuit ad decipiendum, qua homines amoris deducit illexit in barathrum.*

I 4

Sequi-

(a) L. I. Confess. c. 13. (b) *Metam. Clem.*
(c) *Alex. Protrep. ad Gentes.*

Sequitur depulsio altera, lascivientium Poëtarum. Negant huic generi componendū, maliquicquam inesse præter speciem & larvam, quæ meræ de bonis moribus philosophiæ sensus premat, & melle conditos fabularum, sorbendos jucundius propinet. Sic quondam in Creta pueris, leges musicæ tradebantur: sic legis divinæ partem magnam Davidis vena Psalmis exposuit, (a) *Ut dum suavitate carminis mulcetur auditus, divini sermonis pariter utilitas inferatur.* Nihil verò obesse ajunt, quò minus Poëtæ suis operibus breve illud Dantis præfigant monitum. *Vos quibus sanamens, attendite peregrinorum versuum, involucris reconditam doctrinam.* Poëtas denique (inquiunt) si probè inspicias, (b) *reipsâ Philosophos dixeris, nomine poëtas; qui invidiosam rem ad eam artem perduxerunt, qua maxime populum demulceret.*

An est audita unquam poësis magnificentius, & perniciosius mentiri? Volunt morum magistri audiri, morum pestes, & carcinomata.

Et simulant Curios, cum Bachanalia scribant:

Cessit quondam Pompejo ex animo, tam illustre altumque mendacium. Theatrum
illud

(a) *August. in Ps. 1.* (b) *Max. Tyr. serm. 26.*

illud suum quod turpitudinum omnium nefandis ædificârat spectaculis, ne subruerent boni cives, (a) *quasi morum laxienam*, ædiculæ Veneris dedicatione tutatus est; cui *subjicimus* (inquit) *gradus spectaculorum*. Ita *damnatum & damnandum opus templi titulo prætexit, ac disciplinam superstitione delusit*. Hodie profectò nemo est tam bardus, & stolidus, quin illis videat allegoriæ coactæ velis malè regi poematum obscœna propudia: nec initio spectasse auctorem ut allegoricè scriberet; sed offensionem quam dabat utcumque leniendæ, excogitatas ab aliquo illas magis chimeras, quàm allegorias, & violentos conatus volentis libidines in mysteria mutare.

Aliud est Ceбетis tabula, cujus labyrinthis in lucem evolvendis opus sit sene interprete, ne Sphynxis illius externis ignorans ænigmata, inde referat mortem unde lucrum petebat; aliud sunt recentia poemata, quæ Sphinx melius sexcentis obscuret ænigmatis, quàm ullus explicet Oedipus.

Non nego veterum nonnullos, ne Theologiæ suæ recondita vulgi oculis profanarent, involvisse illa Silenis & fabulis quæ sacra, & vera judicârant. Nihil tamen nobis Ægypti sapientes de arcanis illis fecere residui,

(a) *Tertull. de spect. c. 10.*

præter simios, noctuas, aliasque illorum imagines hieroglyphicas tunc, & doctas; nunc ipreta ex pyramidum rudibus ectypa. Ex antiqua vero Theologia Ethnicorum, quid restat posteris, præter adulteria, furta & homicidia Deorum; indignas planè imagines, quæ adhibeantur ad sacra vel explicanda vel tegenda?

Sed enim ævi nostri Poetis nihil causæ omninò est quamobrem id agant; cum potius futuri essent vel insigniter impudentes, vel perniciosè maligni, si bonis moribus statuerent, & persuadendis impuras fabulas adhiberent; quibus nihil est ad eos extirpandos perniciosius. *a* Foret enim id ex Nazianzeno per scopulos ducere ad littus. Facessat itaque hic pastorum à lupis, & Philosophorum à Poetis impuris ornatus.

Tertia tamen eorum defensio etsi est frivola, est illa certè in Christianis haud paulò magis rea. Non quærimus, ajunt, dum scribimus, ullius perniciem; sed honoris privati ambitu agimur. Præferunt nostræ poeses grandi caractere illud Ausonii (*b*) *Cui hic ludus noster non placet, ne legerit; aut cum legerit, obliviscatur, aut non oblitus ignoret.* Poetam ne accuset qui cadit; debilitati suæ lapsum attribuat:

(*a*) *Oraa. 3.* (*b*) *Prefat. Cent.*

tribuat : nec scripsit Poeta, nec edidit, ut obnoxius lapsui, legendo caderet. Quid peccant saxa si contra hæc arietent vitrea ? Qui umbratilem palæstram non didicit, cur in seriem descendit ? Qui non est maris, & nauticæ peritus, cur se procellosis committit tractibus ? Apem esse oportet lectorem, & mel de ingenio Poetæ, scribendi lepore, & imitationis studio legere ; non perversitate aranei. de obscœnitate venenum, & mortem. Ajunt ne ipsas quoque divinas paginas, incestum Ammonis, adulterium Davidis, & nefandas tacere Sodomitarum libidines ; fuisse tamen Dei digito scriptas, nec esse propterea reas ; quod possit quis peccandi exemplum ex iis ducere, lenocinio scelerum illecebrosius expugnatus, quàm supplicio territus. Ut quid igitur culpatur potius insons auctor, quam imprudens lector, si liber ad profectum ingenii scriptus, curru pendis moribus usurpetur.

Quàm sapiens argumentatrix sibi videtur ignorantia humana ! (exclamat Tertullianus in re consimili) Potuitne sophisma lepidius syllogismo vestiri ? Expectabam mihi, ut persuaderent peccatum quoque non esse peccatum ; cum per se id nemo appetat, sed jucundo & utili contentus, culpæ malitiâ aversetur. Nam quod (rectè inquirunt) minime quæritur, reum facere non potest. Dicant

ergò quibus ex academiis hauserint, nolle me quod dico me nolle, dum ex proposito, & data operâ nihil omitto, quò possim ad illud pertingere; nec plura, nec alia, nec actius facturus, si directè illud, & apertis votis ambirem. Si hoc unum Poetæ haberent propositum, nec præter id aliud spectarent, quàm ut fabulæ delectatione, ac blanditiis versuum acuerent stimulos impudicarum libidinum; an possent vel plausibiliùs, vel efficacius id præstare?

Erant verò adeò stupidi, & cœci dum scriberent, ut mentem ad hoc nequaquàm adverterent? Et jactent post hæc se id noluisse, quod modis omnibus fieri contenderunt? Nunquàm illud profectò desinet eos lancinare, quod Tertullianus feminis exprobrat, mundo muliebri ultrà modestiam intentis.

(a) *Quid alteri periculo sumus? Quid alteri concupiscentiam importamus? perit ille tuâ formâ, si concupiscit. Tu facta es gladius illi.* Primis item Ecclesiæ sæculis Christiani quidam ante baptismum statuariam professi, sacro fonte abluti optabant eâ in arte pergere Joves, Martes, Veneres ut antea fingere, fundere, venales proponere. Nimirum aliorum se peccatum odisse; sed suo lucro consulere, & familiarum suarum victui locare operam contendebant.

Arte

(a) *De cultu formæ.*

Arte sua se uti, cæterum à cultu abhorrentes; qui fabricatis ab se tribuebatur simulacris; adorationem illam, idololatriæ, non statuariæ culpam esse: Ex lege Christi se vivere; ex artis præceptionibus vendibilem operam & victum aucupari. In quo quid tandem inerat religionis censurâ castigandum? Nostri Poetæ in causa communi libenter starent istorum à partibus, nisi Tertullianus damnaret utrosque; & manus illorum pronuntiaret (a) *esse idolorum matres, & ferro pracidendas*; ipsos vero sacrilegii summi reos, & idololatriæ non modò sacerdotes, sed plus quàm sacerdotes; *cum per te, inquit, Dii habeant sacerdotes.*

DE PROBO VSV *improbiorum librorum.*

LYcurgus Spartanos ebrietate in perpetuum exempturus, exlex certè in hoc legislator, jussit vires ubique revelli stirpitùs; pejus malo ferens remedium, ut si quis sibi exculpat oculos, ne se deformem cogatur inspicere.

Sapientius Plutarchus, debuisse illum, loca vineis confita, deductis fontibus irrigua facere; Bacchum Naiadibus emendare, amentem Deum Nymphis prudentibus. Idem sit, si quis damno motus, quod omnes libri hominibus inferunt, libros omnes de mundo tolli velit. Sunt hæc remedia extrema quæ medici, extremis jubent reservari malis, omni-que aliâ curatione carentibus. Multi sunt libri ut Polypi caput, (a) (quod de Poesi retulit Plutarchus) habent aliquid boni, & mali aliquid: periclitabitur Cato vetus, & ei similis, *librorum belluo*, promiscuè omnia utilia noxia, nullo delectu vorans, undè illi post doleat stomachus, & morbus interitum minetur. Per me licet, inquit S. Augustinus, (b) prædam facias ex pravis scriptoribus, sed qualem Hebræi ex Ægyptiis. Abstulère ab iis vasa scilicet aurea, Idola nequaquam tamen si aurea. Acue-sis ingenii falcem Philistæorum cote, ut Hebræi, sed de messe illorum ne securus manipulos colligas? habet enim plus lolii, quam boni tritici.

Qui valet oculis, tam multa & varia apud scriptores egregios notat, quam multa Ulysses in mercatorem subornatus, virginibus Scyri vœnalia protulit; latentem in iis Achillem inven-

(a) *De Aud. Poetis.* (b) *De Doct. Christ.*

invento sagaci, ad bellum quæritans, quem mater timida fœmineo habitu, inter virgines illas abdiderat. Aliis cupidè speculum, aliis in aures, monilia, puellarum nugas, optantibus; ensen memor sui Achilles occupat, quem simulatâ incuriâ paulum à fœmineis illis crepundiis cautè seposuerat Ulysses. Hinc agnoscitur Achilles, vincitur, dat manus, Ulyssi fit ad bellum, & Trojâ comes. Talem se masculus & nobilis animus in legendis auctoribus exhibet: quicquid est fœmineum & molle despuit, solas suâ dignas generositate cogitationes; & desideria admittit.

Quod in hoc etiam sibi similis egit Alexander. Paridis cytharam quâ suam Helenam dux mulierosus toties decantârat, ne aspectu quidem dignatus est. Achillis expetiit Lyram, qua cruentis ex cæde Leonum manibus, in antro Chironis, vires, & animum laxabat.

Parum est legendis scriptoribus lubricis, boni aliquid spectare, nisi legantur etiam circumspectè, & perinde sibi attendat lector, ut qui semper, (a) *per ignes incedit suppositos cineri doloso.* Quod mirè Sanct. Basilii exponens, negat unquam auctoris manibus quem legis, clavum animi tui debere permitti sic, ut possit eum torquere quò lubeat. Procul te ab

tot-

(a) *Homil. de utilit. ex lib. gent.*

torpedine tantumdem spatii amove, quantum suo veneno potest inficere; ejus alioqui ligaris frigore, stupes, sensu extingueris, illius præda sis. Herbæ, (pergit idem) quantumvis adoratæ, cicutâ & napello mixtæ; flores elegantîâ, & colore formosi, sed nidulantibus viperis & aspidibus consueti; cautâ magis, & suspensâ manu, quam curiosâ legi debent. Quo se periculum abscondit occultius, hoc meticulosius agendum. Risus oris, & vultûs amænitas, proditioes prætexunt malignè cogitatas.

Non soli Demosthenis, Cleopatrar, & Annibalis annuli toxicum palâ tegunt; sua etiam sub gemmis libri venena premunt, haud minus idcirco lethalia, quod pretiosè latentia. Sublimium ingenia sensuum, & cœlo paria, luceque inventorum tanquam stellis blandum ex se fulgurantia, non sunt usque adeo securè tractanda, ut omni abjecta sollicitudine fiant nobis familiaria. Sunt in libris non raro, ut in cœlo stellæ, pulcherrimæ fateor, sed in figuras digestæ monstrosas & deformes; opusque est in iis obeundis, monito Solis præverti Phaërontem, à viâ orbitis oculos, manum à lupatis remittat nunquam; nempe quamvis iter sit per stellas:

(a) *Per insidias iter est, formaque ferarum.*

Huc

(a) 2. *Metam.*

Huc facit canum industria, qui aquas de Nilo, fugiendo, bibunt; maluntque raptim lambendo aquam, sitim suam mulcere, quam bibendi morâ, laniandos se exponere. Crocodilis. Facit hûc & Aquilæ cautio, quæ draconem raptura virulentum.

(a) *Occupat adversum, ne sava torqueat ora.*

Et hoc de libris volo intelligi, ex quibus vales quæstum scientiæ facere; &, si oculo suspicaci, cautaque manu ad illos accesseris, frugem bonam nullo detrimenti ullius periculo ex iis metere. Nam si erunt, qualia Terullianus reprehendit veterum theatra, (b) *quorum summa gratia de spurcitiâ plurimùm concinnata est*; si venenatis sint doctrinis suffusi & pestilentibus præceptis; juvatne (ut agebat Poëta comicus) (c) *de pulcra arbore strangulari*? Igitur si Naso, si quivis alius antiquus aut recens Poëta nunquam ignes obscœnos de vaporario corrupti pectoris in vulgus sparsisset, Poeta esse non possem? Et nisi Lucullus luxuriaretur, Pompejus non viveret? Quod medico turdum extra anni tempus ex Luculli vivario petendum suggerenti, ægrotus & indignans respondit Pompejus.

Li-

(a) 2. *Metam.* (b) *De spect.* c. 6. 7. (c) *Ariftophan.*

Libris ergò ejusmodi, mortiferâ illuvie, aut fœda imbutis quid agas? idem quod Crates recepto ex bonis venditis pretio, qui confectas ex iis pecunias in mare projiciens; *Ite*, inquit, *perdo vos, ne perdar à vobis*. Et verò post Origenem S. Ambrosius, has ingeniorum feracium pravas opes, *peccatorum divitias* nominavit.

Sirenum cantu nihil erat suavius, nihil mirabilius, nulla vi tanta Echeneis ventis actas furentibus naves dente sistit, quanta Sirenes suis carminibus. Otiosis anchoris, & velis hærebant naves velut in sicco immobiles;

(a) *Delatis licet huc incumberet aura carinis,
Implessentque sinum venti de puppe ferentes;
Figebat vox una ratem.*

Quid inde? ponè cantum somni, post somnum mors sequebatur. Desinebat in somnum voluptas & in mortem somnus;

Nec dolor ullus erat; mortem dabat ipsa voluptas.

Hujus mali effugiū aliud non erat, nisi cantui aures & incantamenti obstruere. Ad hoc celebres Ulyssis adhibendæ ceræ: (b) *Quis cogitavit*

(a) *Claud.* (b) *Cassiod.* l. 2. ep. 40.

pauit felicissimam surditatem, ut quam vincere intelligendo non poterat, melius non aduerzendo superaret. In poeticis hujus ævi Sirenium compositionibus canoris, pari arte est opus. Jucundæ sunt fateor & blandæ; sed quas magnam partem inutiles, & quod pejus exitiabiles,

(a) *Nescire quam scire melius est.*

Sint ex auro, & gemmis Circæa pocula: quem urat tam immanis furor, ut velit de illis toxicum potare? Quis Medusæ vultum in Palladis clypeo spectare audeat, quantacumque insatiatus videndi curiositate, si sit in saxum illico vertendus? (a) *Et satis est vidisse somel.* Quantam honestatis & religionis perniciem invehit, non dico effrænis, & licentiæ jam projectioris, sed bonis adhuc & candidis, fiducia nimia expoliendi ingenii, ad hujusmodi librorum speculum; & spes fallax, non vulgarem ex iis effodiendi gazam? Iis planè sunt similes, qui ex caputibus draconum dum gemmas scrutantur, eorum halitu perimuntur, Cantu illecti advolant & visco capti hærent. Ad excitandam mentem tam copiosos bibunt è medicato liquore spiritus, ut extra se fiant. Via incedens lutulenta, tametsi leviter, aliquid
semper

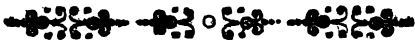
(a) *Aug.* (b) *Claudian.* *Gigant.*

semper sordium delibat. Stellæ ipsæ sunt licet stellæ, & ex pura cœli materia subactæ, humore tamen pastæ terreno & sordido, quem ex infima sugunt regione mundi, maculosæ fiunt & deformes; omnino rectè, si verè sensisset Plinius, *qui maculas non esse aliud, quàm terræ raptas cum humore sordes perperam existimabat.* At hoc ponamus ex vero dictum; animi vitam professi divinam & cœlestem, si fœda pascantur illuvie ex Petronio, Nasone, Apuleio, nostratibusque adeò pejoribus Italis lentè ducta; sordes scilicet mentis non contrahent, cum periculo optandi quæ legunt, & cogitarunt? Non erunt Jacobi ovibus similes, quæ versicolores concipiebant fœtus ad aspectum virgarum varii coloris, quas ripa subdola eorum oculis exponebat? Desunt videlicet meliores, & suaviores libri, si quis sano utatur palato? Quod mihi tibiæ (inquit Alcibiades iratus) cum iis inflandis torqueri sibi os deformi rictu, & genas turgere animadvertisset? Cedo lyras & cytharas, quæ cantu oblectant, non deformant: faceffant tibiæ, faceffant: & prorsus ab eo proscriptæ sunt, nec fuit in posterum Athenis qui vellet eas adhibere. Cur libris oculos, cur operam commodas; libris (inquam) qui te in monstrum turpiter commutant? Quid impressos animo Dei vultus, pecudum figuris obliteras? Habes ad manum tot
alios,

alios, & graviores, & utiliores; cur spurcissimorum vomitus auctorum, avidè relegis, ut illi quondam apud (a) Ælium aut imitatores Homeri aut fures, quos scitè finxit Galarnus apertis faucibus, vomitus Homeri excipere. Nectar habes in promptu purum; tantò suavius; quantò jucundius animi pabula, quàm cœnosæ sensuum, & viles illecebræ sapiunt. Ecquid Tyri Reginam, super convivio oblectant eruditi, quos refert fidicinis cantus, dum

————— (b) *Cytharâ crinitus Iopas*
Personat auratâ docuit quæ maximus Atlas:
Hic canit errantem Lunam Solisque labores;
Vnde hominum genus, & pecudes, unde imber,
& ignes:
Arcturum pluviasque Hyadas, geminosque
Triones.
Quid tantum oceano properent se tingere So-
les
Hiberni, vel quæ tardis mora noctibus obstet.

(a) Lib. 3. c. 22. (b) *Æneid* l. 1.

A D S C R I P T O R E S
impudicorum poematum Pa-
ranesis.

Audite magnæ mentes; terræ hujus Luce-
 feri! ad hoc vobis Deus sublimem ani-
 mum, & perspicax ingenium dedit, ut ejus in
 illum aciem ingrati verteritis? Ad hoc vos
 docuit manum & stylum cum laude ducere;
 ut impeteretis ejus honorem eo telo? An ex-
 pexiri debuit Dæmonibus inimiciores, quos
 fecit scribendi solertia Angelis similes? Quid
 est? alios nimirum in usus eandem impendere
 non potuistis industriam? imò loquar cum
 Tertulliano Israelitis irato, *Maluistis alium;*
& cape, quàm cælum fragrare. Potuit ingenii
 vestri lux beneficos radios fundere; ligni pu-
 tris splendore lucere maluistis ex putredine
 orto & sanie. Ingenium sanè sortiti non sitis
 nisi ad versus condendos docilem, & primum;
 ad cujusmodi versus? Ad impuros scilicet, vos
 egit potius naturæ impetus, & necessitas indo-
 lis, quàm pravitas animi & crimen voluntatis?
 (a) Quod jussit Pythagoras obscœnum præ-
 stare

(a) S. Basil. homil. 21. de lib. Ethnicis

stare fidicinem, mutandi solum erant Musæ vestræ modi ex Lydiis effœminatis in Doricos; extincturos omnino quicquid in aliis lascivum, & molle sonuisset. At si nacti eratis Musam adeo meretricem, quam vos Genium poeseos nominatis, audietis ex me, & quidem justius quod de Leucippo atomorum primo inventore & fati defensore, dixit Lactantius: (a) *Quantò melius fuerat tacere, quàm in usus tam miserabiles, tam inanes, habere linguam?*

Quàm præstet nescire prorsus poesin pestem legentibus, & mortes sic inhalantem! (b) Obstitit medicis sapiens Imperator præscribentibus uxori suæ vini potum, citra quem fieri prægnans non poterat, arbitratûsque morbo pejus remedium; *malo, inquit, uxorem sterilem quàm vinosam.* Quantò laudabilius à vobis idem in vos ipsos deflectatur, *malo Musam sterilem quàm obscœnam.* Si linguam non calleo nisi quadrupedum, malo videri homo mutus, quam quadrupes eloquens.

Opima videlicet spolia relaturi estis ex scriptionibus nunquam morituris, in quas cerebrum & artem extillaveritis, si dum eritis ob eas celebres in tetrīs, apud inferos æternum inter cruciatibus ululetis? absentes laudemini; totaqueamini præsentibus? Quid hodie lucri est

Hora-

(a) De ira Dei c. 10. (b) Feder. apud Aen. Sylv. l. 3. de reb. Alpha.

Horatio, quid Ovidio, Catullo, Gallo, Marti-
 ali, quid poetis cæteris, religionis quidem ſan-
 ctioris, ſed vitæ pejoris, ex famæ publicæ clara
 luce; dum ſempiternis ſepulti tenebris, api-
 cem quemlibet profanarum lucubrationum
 luunt cruciatibus horrendis? Quid iis prodeſt
 quòd hîc inter homines, abſentes ipſi neſcien-
 tésque prædicantur?

Eſſi multos poſt annos improbi laboris,
 exeat à vobis monumentum ære perennius,
 jaſtatúmque communi omnium approba-
 tione; (quod tamen aſſequuntur *pauci*, quos
 æquus amavit Jupiter:) illius gloriæ quæ eſt
 excellentium operum merces legitima, quota
 pars ad vos pertinebit?

Vos leget, vos laudabit pars hominum mi-
 nima & abjectiſſima; hominum, inquam,
 de trivio, vel pravorum: At cordati & gra-
 ves (a) (*Quibus ſolœciſmus magnus, & vitium
 eſt, turpe aliquid narrare*, abhorrebunt à vobis
 tanquam à peſtibus civilis vitæ, morumque
 honeſtorum; & ſublimitatem indolis malè oc-
 cupatæ, interpretabuntur Gigantum robur
 non propterea laudatum, quòd Pelion Oſſæ
 imponerent; ſed impietatis & ſacrilegii dam-
 natum, quod cœlum tentarent expugnare, &
 throno Jovem extrudere. Quod ſi parum vos
 movet quævis alia ratio, en vobis Deum
 ipſum

(a) *Hierom.*

ipsum in stabuli delapsum sordes, in miseras egestatis; in ludibrium & obscuritatem vitæ abjectissimæ, & atrocibus scissæ calumniis; in servilis pretii æstimationem, damnationem cruciatus, mortemque sceleratissimi & impiissimi latronis; ultro, inquam, & sponte in tam sæva & crudelia delapsū supplicia; dirâ totius innocentissimi corporis laceratione; ignominiâ nuditatis; acerbitate omnium dolorum, & infami cruce. Proдите, & interrogate cui tantum laborum? tantum itineris in Calvariam ex cœlo? tantum ærumnarum, sanguinis, lachrymarum? Quid tantus mercator lucrari ambierit præter animas? Quid aliud à nobis optarit, à Patre expetierit, agitarit, sudarit, nisi habere nos in vita imitatores sui, post mortem socios? Jam state ex adverso, & facti vestri indignitatem attendite. Ille ad servandas animas nihil omittit, vos nihil ad perdendas. De vobis in futurum quid tandem potestis augurari? Qua fronte rei ad eius sustemini tribunal, erumpentibus ex Orci barathro hominum innumerabilium vocibus, accusantium se vestro scelere damnatos, & volentibus sæculis eodem interitu alios absque numero damnandos? Perditionis tot hominum rei, vestrum scelus qua depulsione dilucetis? fuere siquidem illorum non tam scelera quàm vestra: offensionem lapsuris objeci-

K .

stis,

sis, & de sâtu vestro fructum exitii legerunt.

Mortalium neminem Lucifer æquioribus aspicit oculis, juvat, curatque impensius, quam quos videt in calicem aureum Babylonis de se libros exprimere; vel contagio erroris, vel fœditate poeseos pestilentes. Horum unus plus satis sufficit ad levandos tentationum hominibus inferendarum labore dæmones infinitos. Unum hujusmodi poematum centum dæmonibus æquipollet,

Timon Misanthropos, omnes oderat homines, uno Alcibiade excepto; quem idcirco amabat, quòd eum divinaret, ex perspectâ ipsius indole, multis exitio futurum; ac si res illi ex voto procederent, etiam Græciæ universæ. Subterraneos illos Archimisanthropos nulli æquè esse amicos, & familiares quis dubitet, ut hisce immortalis ævi pariter & venepi auctoribus, multa sæcula in Deum pugnaturs, expugnaturs passim multorum honestatem, & grandi numero damnatorum æterpos ignes accensuris.

Scriptorem scio in paucis eximium his rationibus, ex fidei luce velut syderatum cohortuisse ad sua poemata cum incredibili dolore tanquam ad orbis incendiarium Phaetontem, (qualem (a) Tiberius vocabat Caligulam:)

inde

(a) *Suet. in Calig. c. II.*

inde ut fulmen commerita, damnaſſe illa flammis ultricibus; ſed projecturum in præſentes & medios ignes, reſtitaiſſe; & vi occultâ inhibi- tum, eorumque tactum miſeratione, recogitaſſe totos ſeptem annos ingenti labore in iis conſumptos, noctes vigilatas, valetudinem acciſâ, proſtratas vires contentione ſtudenti, limandi, poliendi; cum nullum eſſet inter illa carmen, quod non ſibi aliquâ vitæ imminutione conſtiſſet; ad hæc expectationem illorum publicam, & magnam; ſummam denique ex iis gloriam. Proh incantamenta! quibus obſtupeſcebat manus, convellebatur à coopro brachium, reſiliebat pectus jam ab ſe diverſum; conſilii optimi propoſitum nobile tum credulitatis, tum crudelitatis inculabat; & tantum non veniam à libro ſuo petens, osculabatur illum & cordi apprimens, metum ignis quo illum perculerat ſpe lucis publicæ ſolabatur.

Avertat Deus ne quando ſimiles tollas animi parrus, quos perversitate indolis ac morum ſceleroſos, infames, omnique ex parte noxios, ſtrangulari abs te neceſſe ſit, fruſtratim diſcerpi, cinerari. Huic neceſſitati lege divinâ tibi impoſita, nihilo ægrius, & acerbius morem geres, quam ſi te oporteat filium manu propria, ferroque jugulare: ſunt autem *libri*, *filii* animorum, inquit magiſter Origenis Cle-

mens Alexandrinus. Præcipies animo emissio-
nem illius in publicum fore quam plurimis
causam offensionis & lapsum; tibi exitium;
horrebis interdum Christianus te tot suspiria
tam laboriosis emisisse studiis; hærebis tamen
inter illos morsus conscientiæ terrentis, in ri-
pa Rubriconis; vimque tibi ac Deo inferens,
in extremam tuam, & aliorum cladem ibis
quâ cœperas desperabundus, & tacitâ rabie
conclamans, *jacta est alea.*

Haud scio profectò ex duobus quid specta-
turus essem curiosius; Abrahamum senem
Isaacum suum in altari ligantem, manuque
haud minus intrepida quam mente, ignem
compositis ad sacrificium admoventem lignis,
& sublato in ictum brachio, siccis oculis, &
vultu eodem, in carissimi filii cervices vulnus
ultimum vibrantem; an verò optimum libri
pessimi auctorem, post elisos cogitationum
pugnantium conflictus, amicorum suavis, &
molitiones omnium dæmonum, addicentem
igni suum illud opus, & manu eadem quâ
tot annos conceptum, elaboratum, syllabatim
perfectum fuerat, spe certâ immortalis ad po-
steros gloriæ cremantem, seque unâ suo cum
partu necantem. Horum mihi duorum forte
mitius videatur & levius, jussis Dei parere, qui
mortuorum vita est, ut necdum natorum; &
totas patris delicias filium occidi, quem pote-
rat

rat Deus mortuum excitare ; quàm obtemperare occulto Dei imperio , & interioribus ejus aculeis, ad perdendum librum urgentibus, tot absolutum laboribus, & curis quot ferè sunt in eo characteres.

Amor tamen gloriæ , & infractæ ambitus generositatis, ecquid Bruti animum perpulere ad filios patriæ rebelles, & publici hostes morti addicendos ? damnavit Consul ; non servavit ut pater ; (a) *patrem exuit, ut Consulem ageret.* Sustinuit ligatos in oculis ad palum, & juvenes, & decori aspectûs ; quid plura ? Filios : (b) *Et qui spectator erat amovendus, eum ipsum fortuna exactorem supplicii dedit.* Quid illud ejus cor vel temperavit in chalybem, vel tamdiu pectori exemit, dum & damnaasset filios, & necasset ?

(c) *Vicit amor patria laudisq̃ue immensa cupido.* Tantum hæc valuit ut Patrem in eorum carnificem mutaret. Verum ubi sit filii jactura, & speratæ unà ex eo gloriæ, quanto fortius est illum occidere, nec robur ad hoc aliunde quam ex mera virtute sumere ?

Sed tam beatæ generositatis sperare factum vel optare quis possit ? utinam vel possit impetrari ut tolerabili spongiâ deleantur saltem ex spurcitia quæ libidinosum olent & turpe, sit-

K 3

que

(a) *Val. Max. l. 5. c. 8.* (b) *Liv. l. 2. Æned. 6.*

que liber superstes, si minùs optimus, at certe non pessimus. Quanquam ad hoc etiam, ô nefas! respondetur quod olim Romano Senatui, deliberanti de fluminibus ab ingressu Tyberis arcendis ad vitandas quas urbi invehabant inundationes; (a) *Nolle Tyberim proxius accolis fluvius arbatum minori gloriâ fluere*; non ferunt verbo, vel apice sua minui opera, malunt monstra videri integra, quàm monstrosa sed trunca.

MALEDICENTIA.

*Pronus ad obtrectandum genius,
& ad hoc insita ingenio
pravitas.*

Quis credat in famam garrire alienam, tam dulcè sapere, ut hoc semel experti, semper deinceps avidè repetant? Leo ungues cruentos si lambere cœperit, exinde perpetuò sanguinem efurit. Succis primoribus obtrectionis qui palatum, & linguam semel imbuerunt, linguâ malint carere in posterum, quàm

(a) *Tacit.*

quàm diſſectis abſtinere ; nec prius ab iis deſi-
punt , quàm deſinant vivere. Minuit illos non
taro ſenectus decrepita capite, ac ſenſu ; linguæ
aculeis & punctiõibus vix unquam ; ut
nunquam rubos veteres orbat ſuis ſpinis
hiems ; eſi frondibus exuat , & ornatu. Sunt
iſti ut plurimum acuti naturâ , ſed mittendis
ſolum in alios jaculis ; nunquam melius lo-
quuntur quàm cum pejus ; nunquam lucu-
lentiùs quàm dum urunt. Tota illorum indu-
ſtria in diſſectis, & jocis mordacibus, quibus pa-
randis ingenium non minori fatigant ſollici-
tudine , quàm Orator Græcus in efferenda li-
tera canina.

Audire iſtos Menippos, Zoilos & Momos,
in alieno ludentes corio, muſicæ inſtar eſt (ad-
eò lepidè id agunt) non qualem Pythagoras
obſervarat in numeroſo malleorum percuffu ;
nam habent eorum calami plus de vulture
quàm de cygno. Parte alterâ fundunt ſcriben-
do atramentum , alterâ toxicum ; qui erat
Demòſthenis ſtylus ; imò atramentum ipſum
eſt toxicum , quod ea venenat nomina quæ
ſcribit. Ex quo ſimiliter ut ii qui veneno ex-
tinguuntur ; nigra & livida in ſcriptis eorum
apparent infecta venenatis ipſorum obtreſta-
tionibus & diſſectis illa nomina. Acrimonia,
& ſolers vigor quæ ſolent eſſe in modèſtis in-
noxia fulgetra ſubiti luminis, ſunt in hiſ ful-

mina alatos ignes trahentia, & mortem
 cuspidi præfixam. Lucilium gerunt in
 pectore, (*a* *qui primus condidit styli Nasum:*
 In ore habent epigraphorum veterum lin-
 guam, quam Martialis definit (*b*) *linguam ma-*
lam. Sed quantumvis dulcè & copiosè ca-
 nant, nunquam apes dicentur mellificasse in
 eorum labris, ut quondam in Platone; sed
 scorpiones, atque aranei. Ferrum denique
 amant tractare potius secundo, quàm sty-
 lum scribendo: & quantò id tractant sub-
 tilius, tantò acerbius & vivos & mortuos la-
 cerant.

Ut autem sunt luce hac & vitâ inter homi-
 nes indigni, ferinum quid animo premunt,
 dum amicorum quoque præculcant gratiam,
 ut scurrili dicterio plausum vilem, & susurrum
 emant:

———— (*c*) *Dummodò risum*

Excutiat sibi, non hic cuiquam parcat amico.

Quo nomine Comicus rectè illos *vultu-*
rios dixerit,

Qui hostésne, an ciues comedant, parvi pen-
dunt.

modo

(*a*) *Plin. præfat.* (*b*) *Præfat. l. 2. Epigram.*

(*c*) *Hor. l. Sat. 4.*

Modò conceptum ridiculè dictum spuant, flocci habent mœrorem, quo torquendus est vir bonus in quem jactatum est. Unum ut bellè succedat quod ludunt, (esto calvi Poetæ caput excerebret testudo, dum suis carminibus Aquilam, à quâ dejecta est, satiet.) Sic isti gaudent aliorum dolore; ignominiâ tument quam aliis inferunt; Bonarottæ artem æmulantur (si tamen is fuit) qui vivum hominem suffixit in crucem, ut expressius Christum pingeret morientem; aut illud potius naturæ abortivum Neronem, qui Romam succendit, ut ex patria miserabiliter, & crudeliter ardente, Troiæ canendæ exemplum sumeret. Ah! nimium barbari acutorum risum aucupes! Experiuntur Japonii suos acinaces in cadaveribus damnatorum, & de lenta illa vel facili membrorum sectione temperaturam chalybis æstimant: vos inhumanius sævitis, qui ludicræ gladiaturæ umbratili specie, mucronem defigitis in famam alienam, haud minus illi mortiferum quam ferrum corpori, quod *duas* (inquit Vegetius) (a) *Vncias adaectum mortale est*. Scire tamen vos volo, Satyrorum patres & Satyrarum artifices, deformiores esse, quòd Semicapris quam formosos quòd sint Semidei: nec tam similiter sales vestri mordaces placent, quòd

K 5

acutis

(a) *Lib. I. c. 12.*

acuti; quàm displicent, quòd malignum o-
lent & sapiunt. Sunt hi demùm supremi eru-
ditionis vestræ nifus? Sunt hæ divinæ cogita-
tiones, quibus versandis divina vobis à Deo
data mens est? Excelsum, proh nefas! ab or-
tu sortiti genium, facitis illum ex Rege Ty-
rannum, & vitæ civilis carnificem ex conser-
vatore. Cadit in vos profectò illa in Peril-
lum ab antiquo scriptore intorta execratio,
quòd fundendi æris in Heroum statuas &
Deorum, artem innoxiam, vertisset in tau-
ri fabricam; in quo rei ardentes, cruciatibus
& mugitu faturarent crudelitatem Phalari-
dis. (a) *In hoc à simulachris Deorum homi-
niumque dedecoraverat humanissimam artem.
Ideò tot conditores ejus elaboraverant, ut ex eà
tormenta fierent? Itaque unâ de causâ servan-
tur opera ejus, ut quisquis illa viderit, oderit
manus. Horum porrò solet hoc esse suppli-
cium, ut diligantur à nemine, vitentur à pluri-
mis, cunctis odio sint; & illam vultu gerant
Nasuti Satyrici notam, in quem lusit Græcum
Epigramma:*

*Si meus ad Solem statuatur Nasus, hianti
Ore bene ostendet dentibus, hora quota
est.*

(a) *Plin. l. 34. c. 8.*

Suum

Suum Diogenes , Philosophiæ Cynicæ princeps canis , seu palatium seu nidum habebat in dolio. Versabat ipsemet hoc Cælum dignus sphaerâ tam nobili motor. Ex hoc antro scitanti bus reddebat oracula , vini magis quàm veri odorem spirantia. Ex eodem suggestu aliorum mores studebat emendare, magno si hoc impetrasset miraculo , ut dolium homines redire in sese compelleret, quod solet extra se illos exturbare. Philosophantis verò qualiscùmque foret, & quanta doctrina, illum enim Plato (a) *Socratem alterum vocabat, sed insanum*, quòd tamen illo in dolio, Philosophiæ sinceræ vinum mordaci aceto perpetuæ obtreptionis & maledicentiæ misceret ; pro discipulis habebat derisores, & totis Athenis habebatur pro cane rabioso.

Et verò lubens spinosæ Hystrici quis adblandiatur, quæ nunquam ita cautè tangit, quin acriter pungat ? Quis Scorpioni, (b) *cui semper cauda in ictu est* ? Quis amicum habere Leonem cupiat, qui ut parcat unguibus & denti, linguâ est adeo asperâ, ut lambendo quoque sanguinem eliciat ? Sint sanè nobis pectius honorati, quàm infensi ; sacrificemus illis, ut Romani febris Diisque avertuncis, ne noceant : ambiamus ex iis hanc gratiam ut longè se semper à nobis abstineant, & ad

(a) *Ælian. l. 14.* (b) *Plin. l. 1. c. 25.*

ad hoc tantum nostri meminerint, ut curent nunquam meminisse. Sequitur gravior adhuc maledicos poena, non modo ut alios ab sua consuetudine avertant omnes, verum ut multorum in se proritent iras, & odia, & ferrum. Quamvis enim plerumque satis intelligant, non esse stylo provocandos, qui possunt gladio respondere, nec verbis lacessendos fortè per jugulum redituris; sed oportere in eorum rebus, si minus cæcum, at saltem mutum se fingere; vix tamen hoc à se tam firmiter obtinent, ut incogitanter interdum non erumpant, & verba sibi patiantur excidere, quibus naturâ vel habitu assueverunt. Prudentius grues saxo rostrum obarmant, dum Taurum transmittunt, ne suis clamoribus aquilas illic in rupibus nidulantes ad prædam accersant. Instar bombycum hi sibi carcerem ore proprio struunt, & muniunt, & cum qui possit, acriter stimulant ad elidendum scorpionem super eo quod intulit vulnere; confirmantque reipsâ quod Pollio de Augusto dixit, (a) *stultum esse in eum scribere, qui potest proscribere.*

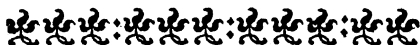
Non est ita proutem semper invenire qui det ut taceas, & ex te silentium suis de rebus emat. Auctor quidem erat Alphonsus Rex Aragonum, medicatâ frugibus offa canes ab latratu vel morſu prohibere; quod illi Martialis causi dico objecit:

Quod

(a) *Macrobi. l. 2. Saturn.*

- (a) *Quòd clamas semper, quòd agentibus ob-
strepis Oli,
Non facis hoc gratis; accipis ut taceas.*

Atque ut taceant, non rarò quidem acci-
piunt, sed hoc accipiunt unde in perpetuum
taceant; quæ fuit merces illius Zoili, qui aut
igne, aut lapidatione, aut cruce pœnam luit
lacerati ore maledico Poetarum Principis. (b)

*QUI ERRAT SCRIBENDO,
detrectare non debet emendatio-
nem; nec illam, qui nescit vel
exigere vel tentare.*

Nemo est tam terfi, limpidique ingenii,
quin excipiendâ scientiæ luce, aliquas
mittat ignorationis suæ vel tenues, vel den-
siores umbras. Animos nostros antiquus sa-
piens aiebat ignem esse & lucem; sed ex cor-
porum, quibus vegetandis addicti sunt luto,
præter pigritiam quâ tardantur; fæculentos
L item,

- (a) L. I. Epigr. 36. (b) Vi

item, quibus obscurantur, vapores contrahere: proin flammæ in modum tristi fumo confusæ, celeritatem illam motus congeniti, ex parte amittere cum splendore nativæ claritatis. Hinc nasci dicebat valde operosam veritatis inquisitionem, & valde incertam ejus inventæ fidem. Quamobrem *hanc veniam petimûsque, damûsque vicissim*, ut aberrantes subinde à scopo, haud tamen doctorum circulo excludamur; ut nec Luna cælo expellitur, etsi aliquando defectione obscuretur.

Et verò quis ferat homines aut venditandis suis, aut propugnandis alienis sic addictos, ut velint ea pro oraculis haberi, erroris expertibus; & pro auro omni suspicione metalli alterius planè eximio? S. Ambrosium audiant, qui sua sic deosculantur tanquam filiolos; Patris amore, judicis animum obturbante, & iniquiorem ex Patre meliori ferente sententiam. *Vnumquemque fallunt sua scripta, & auctorem pratercunt: atque ut filii etiam deformes, delectant parentes; sic etiam scriptores indecoros quoque sermones palpant.* De aliorum operibus, Augustinum legant, tum aliàs, tum epistolarum tertiâ, ubi profitetur, adoratorem se esse veritatis, non auctorum, & rationum magis, quàm dictorum; à quibus discederet, cum à ratione discederent. *Talis sum ego in scriptis, aliorum tales volo intellectores meorû.*

Hâc

Hâc imbuti persuasione , prudentissimi quique, ex iis, quæ elucubrarunt, nihil prius iudicio publici committunt, quàm intimi cuiuspiam sui censuræ crediderint, sed cordati, ac fidi, qui cum lanistis, ad discipulos batuentes, dicant pro imperio, *Repere*. At si non antè, quàm missis in lucem libris, deprehendant se reos esse alieujus nævi, manu ipsimet spongiæ admotâ castigant, retractantque ut boni pictores opus nondum arte ultimâ perfectum; sed illo adhuc Polycleti, & Apellis solenni suspensum lemmate, (a) Faciebat, *tamquam inchoatâ arte & imperfecta, ut contra iudiciorum varietates superesset artificis reditus ad veniam, velut emendaturo quidquid desideraretur; si non esset interceptus*. Hujus clarum præbuit documentum, vir sanè clarus Hippocrates, quem sua quædam non puduit de fracturâ capitis revocare. Cum tamen seriùs interdum auctores advertant animum in errata, quibus publicè vulgandis viam incogitantius prævivere; aut antevertantur ab aliis in ferendâ plagis medicinâ; recti verique amantes, ac probi iudices, id sibi dedecori non adscribunt, injuriosum non reputant, non irascuntur, nolunt suos errores publici regulam fieri; quod in veteribus Romanis hodièque ridetur. Si enim planè rudes matheosos, mendaci so-

lario metiebantur urbana negotia, (a) *Non enim congruebant ad horas ejus linea*, omnino, (inquit B. Augustinus,) (b) *nimis perversè se amat, qui & alios vult errare, ut error suus lateat*. Cuivis potius, si verum amat, æquè nihil esse cordi decet, quàm ut tùm ipse, tùm alii atque hi multò magis quos amat, errare desinant. (c) En paucis, quod sentit Augustinus vir, haud scio, mente an modestiâ major. *Non pigebit me sicubi hæsito quarere; sicubi erro discere; proinde quisquis hac legit, ubi pariter certus est, pergat mecum; ubi pariter hæsitat, quarat mecum; ubi errorem suum cognoscit, redeat ad me; ubi meum, revocet me*. Et hæc quidem modestiæ officia, ut spectent scriptores; multò magis ad eorum lectores pertinent. Nam si pensi nihil habent optabilioris, quàm ut in lapsus auctorum involent & carpant, idem faciunt ut vultures, qui putridis carnibus pascuntur lautius: Idem ut corvi, qui rostris avidioribus in cadavera rapiuntur; idque agunt fermè licentiùs, perinde ac si nusquam esset ab errore omni securitas, nisi in notandis erroribus alienis. (d) Certum tamen est S. Ambrosii effatum: *Sapè in judicando majus est peccatum judicii, quàm peccati illius, de quo fueras*

(a) Plin. l. 7. 99. (b) Ep. ad Marcellinum. (c) L. 1. de Trin. c. 2. & 3. (d) 2. Apol. David. c. 2.

rat iudicatum. Est hic tamen eorum agrestis & inurbanus tumor, (a) qui obtreclatione alienâ, scientia famam aucupantur:

(b) *Ferulâsque tristes sceptrâ Padagogorum,*

Semper gerunt, ictum auctoribus quos legunt minantia; non minùs hoc sibi arrogato imperio superbi, quàm alii sceptro. Hinc tot litium tricæ, tot apologetici tractatus; ne dicam paratragœdias, & singularium spectacula pugnarum inter scriptores etiam minimè vulgares, qui multum ætatis, & sudoris in hanc gladiaturam projecerunt. At enim cui bono?

(c) *Bella geri placuit, nullos habitura triumphos.*

Hoc verò est cachoetes prorsus non prætereundum velocibus oculis, sed aliquo, si potest, medicamine curandum.

Imprimis igitur, cùm hominem video, qui venter sit totus, & totus lingua, (quod in Demadem dixit Antipater.) prægustatorem se ferre auctorum præstantium, & in scriptis illorum aureis damnare, quod minùs intelligit; quod parum arridet, rejicere; quæ man-

L 3

dere

(a) *Plin. Præf.* (b) *Mart.* (c) *Lucan. lib. 1.*

dere nequit, arroderet: cùm fœmineum video cerebrum in divino Theophrasto ignorantiam arguere; & quod olim superba Omphale in Herculem ausa est, sic ad pensa & colum destinare Theophrastum: cùm audio Valentis cocum Demosthenem, velut dictandis condimentis evasisset doctissimus, Basilii magni Theologiam notare quasi & insulsam, & sapientiæ sapore vacuum: cùm hypodidasculus Joannes Ludovicus Divum Augustinum accusat inscitiae, & (*tanquam sus Minervam*) docere illum aggreditur dialecticas argumentorum formas; magnùmque illum Archimedem totum ex ingenio & mente, qui adversus Dei, & fidei hostes quot argumenta, tot fulmina condidit, indubitatis principiis ad dialecticas formulas in necessitatem consequentium revocatis: videre mihi videor *exeuntes de cavernis mures*; & paleis hastatos, in leones impetum facientes; ranas aquam stagni Dianæ turbare, ipsamque aded, si possint, undis absorbere molientes Deam; rudentes asinos ut in fugam gigantes agant. Hos (inquam) Aristarchos dum cerno in pungendis, delendis, castigandis, virorum illustrium scriptionibus occupatos, recurrit animo imprudentissimus asinus, qui ore spinosis & carduis allueto, ausus est totam Homeri vorare Hiadem, eò Trojæ majori vel pudore

pudore vel infortunio, quò fuerat olim honoratiùs illam ab equo Græcorum perire, quàm tunc ab asino.

Moriebatur Aristides, multis militaribus palmis clarus, & moriebatur venenata vilis bestiolæ punctione. Quare dolebat se inglorium mori, & tam vili ab hoste. Optasset leonis unguibus discerptus, elephantis proboscidi attritus interire. Doleant justius quos dixi, doctrinâ insignes, & orbis magistri, dum se vident configi non ab eruditis, sed à coquis & fœminis. Stellas, si sensu non carerent, puderet videre immensas lucis periodos in angusta coactas solaria, quasi joco tractas puerili. Indignarentur factam cælo injuriam, & *meatus suos* (inquit Cassiodorus) *fortasse deflecterent, ne tali ludibrio subjacerent.* Quid ergo acturos putemus tam multos in omni genere literarum eximios, & Doctorum quondam admiratione gloriosos, si nunc è sepulchri silentio audirent taxari se quàm cæcos, quàm simpliciores, quàm imperitiæ non ferendæ; idque ab hominibus, non dico, qui satis non sapiant, sed quos si sensu metiaris, non satis homines censeas? qui ut rudis popelli aucupentur plausum, & ab ignaris Alcidae, ac Samsones putentur, mentum leonibus mortuis depilant.

Secundò contingit sæpiùs, ut errori aliis

L 4

adscri-

adscribamus, quod est meræ nobis ignorantiae imputandum : possetque in nos meritò cadere, quod in Julianum apostatam retorsere sancti Antistites, cum lectum sprevisset S. Apollinaris Apologeticum. *Legisti, sed non intellexisti, idcirco neglexisti. Si intellexisses, minime improbasses.*

Romanis etiam in pacis otio, ab armorum scholâ, nunquam indulgebatur justitium. In hac prima erat lanistæ præceptio, ut dum adversario vulnus intenderent, nunquam se illius gladio prorsus detegerent; ne ille dum vulnus depellit, eâdem operâ inferentem citius feriret, quàm is posset ensẽ vibratum retrahere, & suo se gradui reddere. (a) *In quâ meditatione, inquit Vegetius, servabatur ista cautela, ut ita tyro ad inferendum vulnus assurgeret, ne quâ ex parte pateret ipse ad plagam.* Sit hoc item primum ac primarium præceptum illi observandum, qui contra scriptorem stylum movet, ne dum ejus incusat inscientiam, suam ipsemet inconsideratè aperiat. Nam labyrinthum ingressurus, ut errantem ex eo extricet, nisi filum teneat, cujus ductu inde se explicet, risui fiet Diogeni misellos grammaticos incessenti, qui dum in Ulyssis erroribus scrupulosius notandis toti essent, suos ipsimet non cernerent.

Non

(a) *L. I. c. 12.*

Non ante aliis parandus est morsus, quam sapientiæ nascantur dentes, quos ait Philosophus erumpere tardius. Instructu duplici opus est errantem corrigere volenti, doctrinæ scilicet, atque ingenii; ut sit ipse erroris certus, & inculcata videlicet ejus correctio. Quoties auctorum malè percepta mens, in ictus nos armat, Mutii Scævola; qui servum pro Rege, quem petebat, occidit. Impugnantur dicta, quæ nunquam dicta sunt, ac ne in somnis quidem cogitata. Impetimus infestis gladiis simulachra, quæ ipsi finximus. Si præmissus fuisset à nobis certamini fidelis amici oculus, Sybillæ nobis exhibuisset officium, ne cum Æneâ rueremus in pugnam & vulnera, contra umbras vitæ & corpore carentes.

Tertiò non est ullus mortalium laceßendus, æstimatâ illius eruditione de solo, quos edidit librorum examine. Laceßito nimirum æscit ingenium indignatione; excitantur sopiti spiritus, & accurrunt in opem, quò vocantur. (a) *Vt in lucernis oleum eò fluit ubi exurit.*

Quam multos vidimus, qui aureæ venas eruditionis, & fontem ingenii uberem celabant animo; cum se laceßitos viderent contemptu, velut parcius aspersos literis; experge-

L 5 factos

(a) *Sen. l. 4. qu. nat.*

factos subito prodiisse in arenam, & suis æmulis dolendum provocationis incautæ dedecus reliquisse? Quâ certè in re similes eos dixerim rupibus, quæ sunt metallis gravidæ; telo enim fulminis si petantur, mittunt ex eo vulnere augustum specimen, & indicia opum, quas premebant; jamque aurei celebrantur montes, qui moles saxorum inutiles credebantur. Quàm multi, quos cerebri frigus, obtusi sensûs effecerat, & pigritia naturæ durarat in silicem; ad styli pugnam provocati, non scintillas eo ex silice, sed jactus fulminum explosere? Estne aliquid stupidius asinâ? Baalamini nihilominus avarissimi prophetæ asina indignanter magis, quàm justè percussa, in defensionem sui eloquens facta est. (a) *Balae*, (ait Chrysostomus,) *erat asinus, animal omnium hebetissimum, nec minùs benè se defendit apud eum, qui ipsum pulsabat, quàm homo pradius ratione.* Mutis quoque, ut Croesi filio, defendendi sui necessitas linguam solvit, insiti amoris miraculo; cui nihil mirum est effari, quod nunquam didicit.

Quot sive invidia, sive rabies pugnandi contrà, vel opinionis magnæ ambitio impotens, ex aliorum depressione sibi comparandæ, egit in amentiam Semei, quem scribit (b)

Theo-

(a) In Psal. 47. (b) *Prafat. dial.*

Theodoretus ex lapidatione Regis sancti, famam quæsisse impudentem. Incauti huiusmodi homines, quos agnosce, & styli mucrone impune provocari posse existimabant; sensere postea leones, optaruntque, sed tarde, se campo subducere:

(a) ——— *Galeatum serò duelli
Pœnitet.*

Sementem Cadmi, dictis mordacibus & serpentum dentibus cum fecissent, armatorum ex illa repentinus surrexit exercitus:

(b) *Messis cum propio mox bellatara colo-
no.*

Cepisse illos cicadam pœnituit, auditoque illius importunissimo stridore, voluissent vel manu caruisse cum caperent, vel certe auribus, cum audirent. (c) Cum Deo Apolline, quem pastorem rebantur, Marfyam commiserunt: ubi verò sibi tanquam bobus detrahi pellem experti sunt, poscere veniam cœperunt; & promissis lanium mulcere, sed irritis. Nam qui pellem volebat, dari sibi verba non
L 6 passus

(a) *Iuven.* (b) *Ovid. Metam.* (c) *Lucian.*
in pralud.

passus est; nec se vinci precibus, qui cantu victor extiterat. Viperis demum & aspidibus circumsepti, præter suam temeritatem nihil dolere, nihil queri potuerunt, ut qui suâ temeritate se in illud periculum induissent. Sic qui monstris in Africâ pluribus, quàm hostibus cinctus. (a) *Nil Africa de te (inquit)*

Nil de te natura queror. Tot monstra ferentem,

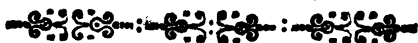
Gentibus ablatum dederas serpentibus orbem.

In loca serpentum nos venimus.

Sortem hujusmodi miseram nactus est Ruffinus, nihil reveritus magnum Hieronymum tentare, gloriosiusque sibi fore putans hujus æmulum fieri, quàm amicum. Expertus deinde grandi suo damno, quàm esset habilis in collineando, quàm gravis feriendo sancti viri manus; voluit se pugnae subtrahere. Questus est se insontem plecti: veri amore, non animi perturbatione se scripisse, quæ scripserat: non esse inter Christianos, præsertim Monachos, styli ductus habendos pro inflictis ferro vulneribus, cui Hieronymus: *Esto, me nescius vulneraris, quid ad me, qui percussus sum? Num idcirco curari non debeo,*

(a) *Luca. lib. n. 9.*

*beo, quia tu me bono animo vulnerasti? Confos-
sus jaceo: stridet vulnus in pectore: candida prius,
sanguine membra turpantur: & tu mihi dicas,
noli manum adhibere vulneri, ne ego te videar
vulnerasse?*

*LVBRICVM SCRIBENDI AD-
versus alios, & pro se nego-
tium, & apta utrique monita.*

PARum est haecenus monuisse, parcè ab
literis, largè ab audacia instructos, non
esse sutori ultra crepidam surgendum; nec
tollendos in vulgum, quem designaverit Ap-
pelles, censores oculos; quos cum non ha-
beat nisi magisterii tanti rudes, linguâ pari-
ter careat, opus est; ne quid damnet, quod
non intelligit. Superest videndum, de al-
tercationibus inter doctos, ne transgredian-
tur juris & recti metas, sive impugnent alie-
na, seu propugnent sua. Primum illud impug-
nandi aliena studium & certamen solus veri
amor moveat oportet. Scriptorem is amor,
tradito in manum innocenti stylo, militem
suum creet: magistram præficiat scribenti mo-
destiam: stylum doceat in errorem acuere, &

agere, ut chirurgi scalprum, in levandum quædam intemperie morbi brachium; non ut milites infestam in hostem lanceam. Homini denique alienos scriptorum errores notare volentis hæc sit in primis cura, probum in hac censura præferre & agere, de Christi porticu, (a) hoc est, de sapientiæ scholâ, discipulum. Cujus labra non rosas, etsi sunt labris colore persimiles, comparantur, sed liliis; non tam (ut piè Theodoretus vidit,) ob veri candorem, procul adscititio ornatu, Christi ex ore splendentem; quàm ob innocentiam floris pulcherrimi, nullisque in hostem aut vulnerandum, aut carpendum, spinarum aculeis asperati. (b) *Flos sublimis*, (ait Ambrosius de Christo, liliis adumbrato,) *immaculatus, innoxius; in quo non spinarum offendat asperitas, sed gratia circumfusa clarescat.* Dum pugnant stelæ in Sisaram, nec ordinem, nec gradum, nec cursum mutant aut deserunt, sed potiùs (c) *manentes in ordine, & cursu suo contra Sisaram pugnaverunt.* Est hoc planè idem officium scriptoris adversus alium pugnantis, incruentum quidem certamine, sed victoriæ gloriâ non levi. In quo ante omnia cavendum, ne in cursu dicendi pro re suâ, excutiat ephippia

(a) *Cant. 5.* (b) *L. 7. in Luc.* (c) *Judic. c. 5. v. 25.*

pīi scandulis , & ingenii laudem turbulenti animi vitio deterat; ne fastum Platonis proculcet fastu Diogenis : ne reum se culpæ constituat, dum alium culpat. Porro aliquem erroris aperti convincere , idem est, quod manum hianti vulnere admoveere , & fundo tenus illud explorare ; quod exquisita eget cautione, ne vulneris dolorem ex curatione graviori , deliquium animi sequatur. [a) Jubet Hippocrates ægroti oculos subtilibus lineis siccari, mollibus spongiis purgari vulnera, habili utrumque, & suspensa fieri manu. Ante illum Raphael , senioris Tobix doctior medicus præcepit filio, patri osculum daret , priusquam felle ipsius oculos liniret: (b) *Osculare eum, statimque lini super oculos ejus ex felle isto.*

Parem profectò necesse est industriam afferat , qui illuminandos errantis oculos suscipit; ne fel erroris exprobrati , ab amoris osculo disjungatur. Nam etsi nuda lapsus illius vulgatio collyrium est quoddam, pungit tamen, & leniendum est.

Scripturus Carneades in Zenonem rigidioris Stoæ patrem ac principem , copioso helleboro stomachum purgavit, à bile præsertim , ne quid scribentis ingenium mole-

ste

(a) *L. de Medic.* (b) *Tob. 11.*

Itè obturbaret; (a) *Et ex corruptis in stomacho humoribus, ad domicilium animi redundaret.* Qui purgatissimo se putat cerebro, iisque impugnandis pari, quæ emendare instituit; bilis nihilo secus amarorem penitus exuere studeat, non modò ut doctrina ipsa pro qua pugnat, sed ejus etiam propugnandæ modus culpâ vacet. Affectus animi, rationis harmonicæ vocibus consonet; nihil durum stylo, nihil extra concentum excidat: sacrificet Gratiis, priusquam in pugnam descendat; quod ut faceret, auctor erat Xenocrati Plato, (b) nimirum ut ejus ferociam aliquo gratiarum temperamento leniret. Cum Lacedæmoniis denique, prudentibus illis & fortibus, non ad mugitus tympanorum, sed ad tibiæ cantus prælium ineat. Quod factitatum ab iis refert Thucydides, (c) *ut modestiores, modulatioresque fierent.* Tranquillus alioqui lector in composito offensus, ac turbido scribendi charactere nauseabit, & objiciet, quod æmulo suo Philemoni, & imperitiâ Judicum etiam victori Menander Poeta: *Quasso te, bonâ venia, dic mihi, cum me vincis, non erubescis?* Probentur quantumlibet, & suspiciantur quos vibrabis ictus; si tantumdem ad pugnam modestiæ, quantum roboris non feres;

(a) *Gell. l. 17. c. 15.* (b) *Laërt. in Xenoc.*
 (c) *L. 2. c. 11. apud Gell.*

res; ex eâ titulum reportabis, quem Romæ secandi & urendi liberalior feritas chirurgo fecit, ut pro chirurgo carnifex diceretur.

Impeditior est pars pugnae altera, & difficilius intra metas officii se tenet, cui provocatio ut dolendi jus liberius videtur tribuisse, sic & ulciscendi. Est hæc inter procellas decumana, ad quam clavo est opus moderationis non vulgaris; sed summum obtinentis in se, suosque affectus imperii; quos nunc vi domet, nunc deludat; nunc eorum impetus aut frangat, aut exeat. Illud *inculpata moderamen tutela*, in defensione sui, est adeo lubricum, ut perinde sit ejus lineam tangere, neque transilire, ac per montis declive invitis pedibus præcipitare magis, quam currere; mole corporis descensus impetum, ultra destinatum, passus aliquot rapiente.

At verò si taceo, dedo me confitentem reum; si minùs audenter respondeo, quod erat innocentis modestiæ dictatum, reprehensionem facio conscientiae culpam agnoscantis. Fio scriptorum mimus, & vulgi ludibrium. Nam Jovis quoque faciem & barbam prætexunt araneæ suis telis, & prætexunt securæ fulminum, quorum facem prætendit quidem Deus, sed ligneus. Sed enim quòd sæpè ii, qui calamo pugnant, vestes è conflictu reportent laceras, & ora livida, documen-

cumentum est omnibus salutare, cavendi, ne calamum in eos insolentius acuunt, qui valent suos ipsi calamos in tela convertere, & pro atramento fel; pro punctiōibus plagas reponere. Sic videmus excussa nubibus fulmina cadere (a) *multorum metu, paucorum periculo*: Unum quempiam, eorum ignibus correptum ardere; omnes gelu & metu præstrictos rigere; & ab cælo timere quamlibet sereno, cum tam terribile fulminet iratum.

His moti complures, indignationi se tradunt penitus, & rationibus suis propugnandis nullam admittunt rationis metam; nec vident miseri, disputantis iras argumentum esse imbecillitatis, & præsagium causæ amittendæ signum; è contrario quiete animi, & oris risu portendi victoriam. Sic ille Sidonio Apollinari amicus princeps, tunc se concertando victorem rebatur, cum id adversarius indignatione proditâ fateretur. (b) *Obletatur* (scribebat Sidonius,) *commotione superati; & tunc demum credit sibi cessisse collegam, cum fidem fecerit victoria sua bilis aliena*. Ad hæc æmuli cujusvis, ut nullum est operæ pretium petitiones omnes depellere, (nam bellè negabat Xenocrates (c) tragœdiam, responso dignari comœdiæ scommata debere) sic valde dedecet depul-

(a) *Sen. de clem. l. i. c. 8.* (b) *L. 5. ep. 2.* (c) *Laërt.*

depulſiones omnes etſi neceſſarias, temperaturâ eâdem tinctas reponere. Si tela extra vivum pendent, ut quid angi perinde ac furere, ac ſi vitalia perſuaſiſſent? Centum ſagittas, ſuccuſſu corporis, imbelles, Elephas ſine ictu reddit, dum tantum,

(a) *Motâ cute diſcutit haſtas,*

Quin eſt adeò ſubindè aperta noſtra ratio, ut licet ſupervacaneum minime ſit, quid addi poſſet indicare; melius tamen ſpernatur velut otioſum. Nullum eſt animal hyſtrice in deſenſionem ſui armis inſtructius, in aliorum vulnera promptius.

(b) *Externam non querit opem: fert omnia ſecum:*

Se pharetrâ, ſeſe jaculo, ſeſe utitur arch.

Vnum animal cunctas bellorû poſſidet artes.

Haud tamen propterea ſagittis omnibus quibus horret tota, & toto corpore, irritantem petit. Rem unâ ſi conficit, alteram non addit; ac ſi minari ſufficiat, non ferit:

————— *Iraque nunquam
Prodiga telorum, cautè contenta minari.*

Spinas

(a) *Lucan.* (b) *Claud. in hyſt.*

Spinas arrigit tantum, & intento velut arcu monet, *Heus ! heus ! cave.*

Hunc modum tenuit Tertullianus contra Valentinianos. (a) *Ostendam, inquit, sed non imprimam vulnera, si videbitur alicubi, materiis ipsis satis est. Multa sunt sic digna revinci, ne gravitate adorentur.* Verum enim verò ubi periculosi momenti res, & intoleranda provocantis acerbitas, nec tacere, nec dissimulare sinunt; eatur fauè animosè. Omnes ingenii & doctrinæ, omnes rationum, omnes artis & eloquentiæ contendantur nervi: explodantur cum tonitru fulmina, non quæ graveolentiam fulguris secum vehant; sed quæ afferant illustrandæ veritati, lucis purissimæ candorem: non quæ furore incondito rapiantur; sed quæ librentur, æquâ ratione. Suus insit Jano bellorum Deo vultus duplex; juvenis, & senis; robusti, & cordati; moderati, sed acris & vividi. Ne queratur vir Sanctus, (a) *quod tanquam lupi in adversarios ruamus, sæpe sine victoriâ, qui tamen vinceremus, si oves essemus à Pastoris officio non recedentes, qui non luporum, sed ovium pastor est.*

Felices literæ si magistros haberent Apelli & Protogeni similes, qui amicâ certarunt æmulatione de subtiliori diversâ coloris lineâ,
sic

(a) Cap. 6. (b) Chrysost. Hom. 34. in Matth.

fic superducendâ subtili lineæ , ut neutrius violaretur color : Si tela quibus inter se pugnant,

(a) *Arma juris essent , non furoris :*

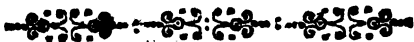
Si non essent maledicentiæ spicula sed radii veritatis. Verum quicquid tandem, & undecumque sit ; experimur ingeniorum lites ex civilibus in causas transire capitales , essetque meo judicio magis optandum ad salutem Reipub. ubi publici boni mens aliud non suadet, ut ipsa mutaret enses in vomeres ; & excolendis propriis ingeniis potius incumbere singuli, quàm impetendis alienis. At si tantus quibusdam belli est amor , & impatientia quietis alienæ , defunt scilicet (inquit Hieronymus , renuens cum Augustino descendere in certamen) defunt errorum primipili, Hæretici, Athei, & salutis venalis Politici, quos petas, quos impugnes ? Prætermittantur homines, occidantur feræ ? Canatur cum Entello, Daretis vice bovem occidente,

*Hanc tibi Eryx meliorem animam pro more
Daretis*

Persolvo, hic victor castus, artemque repono.

PRÆ-

(1) *Cassiod. l. 7. for. 1.*

PRÆFIDENTIA ERUDITIONIS.

*Magnifica sua in literis doctrina
opinio, alienæ vilis contemptio.*

NON est hominis tam angustum caput, quin ut uter Ulyssis plures claudat ventos, fastu omnes, & præfidentiâ tumidos; parésque tum turbinibus, ad miscenda cum terris maria; tum subterraneis vaporum fumis, ad succutiendam terræ molem. Norunt hoc pro virili suâ literati quidam, seipsis dicam pleni, an vacui? quorum illud sibi præ aliis eruditio arrogat,

(a) *Ast ego qua Divum incedo Regina;*

Quique se triumphali curru circumferunt, & eminent cæteris *ab humero & sursum*. Iis montes reliqui velut Olympo cedunt, & reconditoris cujusque magistros scientiæ, vix ad oscula pedum, aut genuum dignantur admittere.

(2) *Virgil. lib. 1. Æn.*

mittere. Soli ipsi sunt mundi Soles, illuminandis obscuris nati, & obtenebrandis sua nimia luce splendidis. Istos difficile statuo an esset miserabilius defleturus Heraclitus, an risu liberaliori lusurus Democritus. Estne quæso Philosophi lachrymis, an vulgi fannis dignus Alexarchus ille sua opinione Grammaticorum Alpha; qui suam Cælum arbitrabatur scholam; positos circum scansilium ordines, sphaerarum flexus cœlestium; auditoriū stellas; præceptiones suas, lucem; nomina, verba, pronomina, signa Zodiaci totidem; se verò Solem ipsum, quo & dici volebat nomine, & pingi schemate. Nec vacabat apud illum culpâ, qui fixos in eum mitteret oculos, nec ejus perstringi videretur splendore. Hunc certè Tiberius mundi cymbalum convenientius nominasset, quàm Appionem, & ipsum Grammaticum, & sui admiratione tumidum, sensuque vacuum. (a) Quid ille alius Rennius pila potius ventosa cognominandus quam Palæmon, qui publicas obibat vias calamitatem mundi lugens; ut quem post suum è vivis discessum, eadem quæ prius, exceptura esset ignorantia? Literas enim aiebat secum ortas, secum pariter morituras. Nullam certè quidem ad Epitaphium mortuo scribendum, literam quisquam adhibuit. Sed humanum

(a) *Plin. præf.*

num supergressa modum Alphonsi X. Castellæ Regis superba mens, & plusquam divina sui confisio, nihil reperiet æquale. Profiiebatur ipse astronomum, dicunturque nunc etiam quædam astronomicæ tabulæ illius nomine Alphonsinæ. Qua tamen in arte nec tantus, nec tam potens erat, ut ejus humeris Cælum Atlas auderet credere, absque periculo ruinæ. Verum cerebro suo tantum arrogabat, ut dictaret si Deo adstitisset, Cælum componenti, & suas stellis scribenti periodos, meliori consilio docturum fuisse, quo pacto suum illum laborem ordinatius digere-
ret, & proportionibus mutuis convenientius aptaret. Quærat nunc Deus ex Jobo arc-
num illud supra nos positum, (a) *Nunquid nosti ordinem cœli, & pones rationem ejus in terra?* Scholam Alphonsi si adibit Deus, promptum sibi ejus in astronomicis magisterium habebit: & si suas secum sempiternarum idearum deferet tabulas; emendabit illas Alphonsus, delebit, castigabit, cœli formam & mundi exemplar meliori ordine disponet. Non potuit aliud præter stultitiam, ab hujus capite, offensi cœli *in quod posuerat os suum*, arcere fulmina. Ejus ergo Deus insaniam misertus potius quàm iratus curavit; detraxitque homini coronam de capite, ut ex frontis
venâ,

(a) *Roderic. Sanc. Hisp. hist. l. 4. c. 5.*

venâ, tanquam stulto sanando, sanguis mitteretur. Docuit illum cœli motus non potuisse ab illo melius designari, qui Regni motus, & everfionem, nullis suis astronomiæ regulis, & politices calculis emendare, & restituere potuiffet. Domo pulsus ipfomet à filio, & exul in terrâ alienâ vivere defuit.

Alexarcho autem, & Rennio quin etiamnum hodie sint plerique stultitia suppetes, ambigi non debet. Flores sunt omnium tempestatum, hujusmodi homines, & nunquam marcescunt. Horum imaginem qui volet, fumum pingat ingentem, qui quanto se altius ad nubes tollit, tanto inflatur tumidiùs, & magnis se voluminibus diffundit. Picturam porro hoc lemmate animet, (a) *quanto grandior tanto vanior*. Istos de se magnificè, contemptim de aliis, & abjectè fabulantes cum audis, advertas illico quàm verè in eos quadret illud Philippi Macedonis ad medicum suum, *Philippus Menecrati salutem*. Quod fuit medico medicum fieri, & hoc hel-leboro ejus cerebrum curare. Delirabat superbe insanus medicus tam stultum in modum, ut suis ad Philippum præfigeret literis *Menecrates Iupiter, Philippo sanitatem*. Jactant hi nihil esse in scientiis sublime, quod suo pallio non involuant; nullas doctrinæ

M

gem-

(a) *August. Psal. 36.*

gemmas, quas conchâ non claudant ; dictata
 nusquam ulla ; quibus in mari literarum na-
 vigetur tutiùs quàm suis ; nulla documenta ;
 quæ veri ultimas , & recti metas pertingant
 certius ; denique (ut ait de stellis Manilius,)

(a) *Altius his nihil est, hæc sunt confinia mundi.*

Fontes alios scientiarum & rivos duntaxat
 esse jactant, se vero Oceanum ; alios talpas,
 se lynceos ; papiliones alios, & muscas, se
 aquilas ;

*O medici, medici mediam contundite ve-
 nam.*

Ventis saltem exitum laxate, quibus eo-
 rum rumpuntur capita ; quod assequemini
 eorum oculis in pauca sed clara veri lumina
 deflexis.

Primò sua cuique quantumvis exigua,
 nunquam non magna sunt. Privati amoris
 speculum concavum pro pilo truncum illi
 reddit, & pro culicibus Pegasos. (b) Hunc re-
 rum suarum qui cupit judicem , eas æquè
 magnificè prædicat, ut olim se suâque Clitus
 ille, qui naves Græcorum tres à se depressas ut
 vidit, perinde efferebat sese, ac si fugatus Xer-
 xes

(a) *Lsb. I.* (b) *Plut. orat. 2. de fort. Alex.*

res esset, injectique Oceano compedes; quinetiam se Neptuno potentiâ parem existimans, semper exinde Neptunus vocari voluit.

Quæ causa Lunam terrâ quadragies minorem, Soli nobis æqualem exhibet, terrâ centies quadragies majori? nisi quod Luna quod terræ propior, hoc major oculis apparet; Sol è contra ob longinquitatem immensis ab ea spatiis disjunctam ideo minor à nobis conspicitur. Similiter quia nemini quicquam viciniùs quàm suum cuique, hinc majus semper, & mirabilius alieno se nobis ostentat; alienum verò quod extra nos est positum, & à nobis longinquum, prope oculos fugit. Deinde Gryllos quis dubitet formicis compositos Gigantes putare? Qui paucillum id quod scit ex eo metitur, quod novit is qui nihil didicit, putabit se ex eâ nimirum comparatione literatissimum. Qui Athenas petebant studiorum causa, eos dicebat Menedemus (a) illuc magistros ire, discipulos ibi fieri, inde redire imperitos; non modò quòd quanto severioribus calculis computabant quæ scirent, tanto plura esse deprehenderent quæ nescirent: verùm quia in illo academiæ flore ex orbis totius ingeniis delibato, tam multos, & tantos audiebant,

M 2

ut

(a) *Plutarch.*

ut iis comparari, profiterentur se nihil scire. Hac arte Socrates Alcibiadis sui fastum sapienter depressit, qui hæreditario tumens censu, & immensis præterea auctus fortunæ opibus pro cive monarcham se ferebat. Geographicam illi objecit tabulam, ubi Europâ primum indicatâ, dein Græciâ, in hac Athenas vix tandem reperit; in quibus, ageris, & tua mihi (inquit) ostende palatia, & tuam illam agrorum infinitatem vastam; hæc si locum in mundo non habent, quâ possunt tibi spiritus afflare hominum omnium contemptoris? Qui se velut stellam magnitudinis primæ circumspicit, ne se cum minoribus componat; obvertat in Solem oculos, suamque mox sentiet cum luce ambitionem vanescere.

Tertiò, arrogantia est minimè ferendæ ubi magnus es inter multos, velle esse de maioribus unum, & inter majores maximum. Quam olim Pompeii superbiam damnabat odio suo Roma, (a) *qui ut primum Rempublicam aggressus est, quemquam animo parem non tulit, & in quibus rebus primus esse debebat, solus esse cupiebat.* Excellas quamlibet in omni genere literarum, Phœnix non es, nec princeps mobile quod suo impetu minores globos circumagat.

Nemo tam multa scit, ut præter ipsum alii
nihil

(a) *Velleius l. 2.*

nihil sciant, aufitque iis illud Caiphæ exprobrare, *Vos nescitis quicquam*. Non fuit natura tam sterilis ut eum te fingeret, typum tui aliis non servaret ; nec adeo egens, ut omnes ingenii opes in te conferret unum , mendicitate omnes alios damnaret. Ut quid ergo te tantum miraris ; ac veluti nemo sit qui possit ex æquo tecum stare, deliras tam largiter, ut dicas cum Deucalione, *nos duo turba sumus* ? Cur Proustes novus ad iudicii tui statutam & modum alios redigis, quasi solam recti, & veri mensuram ? Quam si excesserint, truncos pedibus facis ; si non attigerint, distento corpore producis.

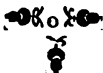
Sed esto, sis doctrinarum medulla, & inter summos literatorum summus ? non pudet tui prædicatione deprimere cæteros ; & adeo vili es animo ut putida tui dilaudatione, aliorum luminibus contendas officere ? Audiu quanto fragore torrentes se saxi allidant, non dissimiliter ac si forent irata maria ; cum ægrè secum aquæ palmum vehant, quâ latum alveum sibi sternunt. E contra regii amnes quanto silentio, quàm tranquillo in mare se lapsu reportant ? Quàm procul strepitu omni ; quo vel fossæ profundum , quam implent ; vel amplitudinem riparum quas occupant ; vel aquarum nitorem, aut rapiditatem significant ; muti prope ac taciti fluunt ?

M ;

Cui

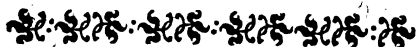
Cui est angusto in rivo piscatio, & suppellex ingenii, maximè verò iudicii curta; nihil est eo sonantius in laudum suarum molestissima inculcatione, & æmulorum despicientiâ. Quibus ille omnium aures quo importuniùs obtundit, non animadvertit eo apud illos contemni se largiùs; (a) nam (ut rectè omnino ait Symmachus) *In magnos animos non cadit jaclantia.*

Verum enimvero flocci habent superba ingenia si tantum in terris insolescant, nisi appareant etiam in cœlestibus curiosa; nec solum ambitu injusto primas in hominibus captant; sed ausu prætereà impio Dei naturam, & opera, ex intelligentiæ suæ modulo æstimantes de rebus divinis iudicium sibi arrogant. Sit itaque illis in alexipharmacum subsequens consideratio.

INCRE-

(a) L. 10. ep. 21.

INCREDULORVM MORBVS
*duplex, & quòd sacra fidei arca-
 na, Philosophicâ explorent cu-
 riositate; & quòd Philosophiæ
 placita pro certâ teneant sacra
 fidei veritate.*

DEscribendâ in globis, & tabulis terrâ so-
 lent Geographi cum ad metas venerunt
 cultarum regionum; ignotas hæc ténus, pun-
 ctorū lineis notare, adscriptis verbis. (a) *Terra
 incognita.* Quem morem Plutarchus in sui ex-
 cusationem appositè vertit, quòd Heroum vi-
 tas aggressus scribere, non potuisset illorum
 sigillatim gesta divinare, quibus essent im-
 mortalitatem apud homines consecuti. Anti-
 quitate siquidem nimia, & oblivione quæ il-
 lam subsequitur, magnam vitæ illorum occul-
 tari partem, ut Terram incognitam. Quod
 Plutarchus de illorum gestis refert, illud idem
 cadere potest in complexum illum rerum
 omnium, quæ possunt à nobis intelligi.
 Multa sunt in iis nota, latent multa non

M 4

mo-

(a) *Plut. in vita Thef.*

modo incognita, sed extra cognitionis nostræ facultatem, & sphaeram sita; donec in illam subeamus scholam, ubi primo, & solo divini Verbi aspectu nobis imprimatur æterna & clara eorum intelligentia, quibus indagandis hic frustra contendimus. Hujusmodi sunt occulta & incomprehensa sacrosanctæ Fidei arcana, quo minus aperta, hoc securiora; quo minus permessa curiositati mortaliū, hoc sacratius, & certius eorum fidei commissa. Quantamcūque quis excelsitatem intelligentiæ & acumen sit nactus, scrobicula est unius palmi ad Oceanum, si cum iis quæ cupit mente comprehendere se componat. Attollat quantumvis animum & contemplandi aciem in sanctos divinæ fidei recessus, non fiet propior quàm Gigantes cœlo, post Ossam Olympo impositum. Non habent noctuæ oculos Solis patientes, quem vix Aquilæ ferunt nictantibus oculis, quamvis firmioribus adamante. Piscatorii limbi, remone ac velo pedalibus, oceano temere se credunt, ad investigationem novi orbis.

Quid est obsecro mens humana, dum sensuum gravatur pondere, nisi Struthio-camelus, minor alarum mole quàm corporis, nec humo se valens efferre, nisi passis alis, gradum in terra ponat. Quanquam pennis simus alati amplissimis, evasuri scilicet ad nubes sumus?

sumus? Quid dicam, ad Solem, & majores
 stellas? Quis altissimâ licet imbutus rerum
 divinarum contemplatione, litare cum Athe-
 nienſibus non cogatur. *Ignoto Deo?* Quis
 (inquam) non fateatur se ad percipienda quæ
 de se Deus occultat inhabilem, & postquam
 suarum alas cogitationum ex ritu avium sa-
 crificandarum torſerit, non suam arguat im-
 becillitatem temerariam aureo illo Augustini
 dicto, *Melior est fidelis Ignorantia, quàm te-
 meraria scientia?* Nunquam fontium aquæ
 profiliunt altius, capitibus fontium ex quibus
 ortæ sunt. Tantum sursum feruntur, quan-
 tum in declivia fluxere. Atqui nostrum hoc
 qualecumque scire, unde, quæſo, nascitur &
 habetur nisi ex sensibus? Sensus verò qua-
 rumnam rerum sunt capaces, nisi earum quas
 claudit suis finibus natura? Ex iis denique
 naturæ finibus quî tandem possumus ducere.
Fontem aqua salientis in vitam æternam? qui
 fons scientiam designat supernaturalium, &
 divinorum. Verùm inter istos quos dicere li-
 cet impie curiosos, sunt qui se sui magistros
 inaugurant, & quidem ejus scientiæ, cujus
 nunquam mundus vidit discipulum: mentis
 acumen fatigant ut in apertum nudæ verita-
 tis, supra quam possit ac liceat, conspectum se
 penetrent; & vix dum fidei lacti sugendo
 idonei, ejus in ossa jam invadunt, ut eorum

M s

medul-

medullâ pascantur : ac velut nihil omiserint
in vasto naturæ ambitu quod non teneant
animo comprehensum , fidei arcanis admo-
liuntur profanam indagacionem. Inspectis,
& victis cum mari & terrâ inferis, spirant novi
Hercules majora :

*(a) Perdomita tellus ; tumida cesserunt freta ;
Inferna nostros regna sensere impetus ;
Immune cœlum est : dignus Alcida labor.
In alta mundi spatia sublimis ferar,
Petatur ether ?*

Ad hoc in pedem dum assurgunt, & alas
explicant, quàm opportune illis, & tantulis, &
tanta moventibus Samaritana quæpiam insu-
surret. Domine neque in quo haurias habes, &
puteus altus est. Dic sodes priusquam con-
scendas altius, quod S. Hieronymus te rogat,
cur pedes Elephanti, qui mons carneus est,
duntaxat quatuor dati sunt, quibus molem
corporis immanem regat & fulciat ; musca,
quæ punctum viventis est, sex pedibus niti-
tur ? Non pudebit opinor id nescire, quan-
quam ut hoc scias, nihil sciveris. Et scire te
credis, & intelligere, quod nemo mortalium
percipit, etiam si nihil non percipiat ? Ad pri-
mum quod quæro, de rebus quæ sub sensum
cadunt,

(a) Hercul. Fur.

cadunt, offendis cum Thalete, & in foveam laberis, meditaris tamen ascensum stellis altiore? Quàm tibi aptè hîc Zeno Stoicus correctoris operam commodet, ut juveni olim quàm mento depili, tam capitis vacui. Cui responsum audaciùs ad quæsitâ scitan-
ti, quæ ne ipse quidem satis perceperat; ob os objecit speculum, interim ad aurem suggerens, censerétne illa quæ interrogabat, & responsa quæ reddi volebat, barbâ illam decere? Ingenio polles sed quantulo si ad Augustinum? præ quo ut gryllus videris equo prævalido & generoso collatus. Et talis cum sis audes ea tentare, à quibus ille viribus suis diffusus se removet? Qui certè mari tantum non se cum Philosopho demergens, *O abyssè*, (inquit) *tu me capè*, *quia te ipse non capio*: Quinetiam locis sexcentis contestatur nescire se quicquam, ac ne capere quidem quid sit scire. *Nescio, & non erubescò confiteri me nescire quod nescio*. Et audes tu os aperire ac vocem mittere, ut impugnes vel in dubium revoces, quod duodecim sæcula, quod absque numero, & mensurâ docti, quod mortes martyrum infinitæ, quod nullis non locis, & temporibus edita potentiæ divinæ prodigia, quod tot consensus populorum asserunt, confirmant, chirographo inexpugnabili muniunt?

Sapientiæ tuæ lucernâ tenui, examinabis scilicet Solis lucem ; nec apud te Magistri supremi sapientia valebit, quod apud discipulos Pythagoras valuit ? (a) *Nobis curiositate opus non est post Christum Iesum, nec inquisitione post Evangelium.*

Alii, sunt genio quidem viliores, sed in verba magistri obstinatiùs jurati. Textum prisca Philosophi rancidum pro sacramento venerantur ; sententias pro divinis responsis : & sic inter se Christum & Aristotelem componunt, ut Christo credant ; Aristotelem, & Platonem non negent ; æquâ lance iisdemque ponderibus Evangelium librent, & Philosophiam. (b) *Quid Athenis, & Ierosolymis ? Quid Academia & Ecclesia ? Nostra institutio de porticu est Salomonis. Viderint qui Stoicum, & Platicum, & Dialecticum Christianum protulerunt.* Lugeat etiamnum Ecclesia, & æternum lugebit damna, quæ in ipsam profana & stulta sæculi sapientia invexit, ejusque scriptores magistri errorum ; nominabitque illos semper cum Tertulliano, (c) *hæreticorum Patriarchas.* Quot clades intulit nascenti Ecclesiæ Plato crebriùs perlectus ; nimium observatus ; ac tandem *hæresum condimentarium*, (ut Tertullianus scribit) effectus ?

Dicat

(a) *Tert. de præscrip. c. 7.* (b) *Ibid.* (c) *Advers. Hermog.*

Dicat tacentibus reliquis grandi suo malo expertus Origenes, qui sapientiæ Christianæ familiaris Soli, affluensque ex eo veritatis supremæ radios ducere, postea mutatus in noctuam, admirari nitedulam cœpit inter cæcæ noctes errorum lucentem, & ex Catholico degeneravit in Platonicum. Veritatem in fabulis perdidit, fidem sacrosanctam in Philosophia; & cujus adhuc pueri pectus osculabatur parens *tanquam Spiritus sancti, & celestis sapientiæ templum*, is errandi postea magister & ductor errantium, cum *nemo melius antea scripssisset*, exinde *nemo pejus*. (a) Quot autem etiamnum strages edit ille *statuendi, & destruendi artifex versipellis*, & auctor creditus mortalitatis animorum; hoc est uno verbo, rectæ fidei everfor, & eorum Pater qui hominis animâ non vivunt, sed vitâ quadrupedum. Quot ejus asseclæ, (b) *qui nihil aliud quàm Aristotelem ructat*, fideique effata tunc probant, cum à porticu non abscedunt. Quasi verò sit Evangelium granum ex Philosophiæ ipsorum legendum paleis, non autem verus panis, ad hoc cœlo missus, ut ejus sapor in fastidium paleas vertat, (c) *quæ medullam non habent, nec possunt nutrire discipulorum populos, sed de manibus stipulis conteruntur*. Rana sunt

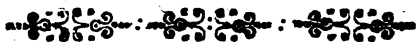
N

isti

- (a) *Cassiod. div. lect. c. 2.* (b) *Cyr. Alex. l. 21.*
(c) *Hieron. l. 4. in Jerem.*

isti (a) (ait Augustinus) clamantes ex paludibus limosis. Strepitum habere possunt, doctrinam vera sapientia insinuare non possunt. Discedente cœlo, & Patris voce desuper tonante, atque his vocibus filium commendante, Ipsum audite, an erit quis tam furiosæ amentię, ut aurem Christo alteram præbeat; Aristoteli alteram & Platoni servet? (b) Cœlum tonat, taceant rana, Ubi veritas docet sapientia muta est, Philosophia elinguis: Et philosophia nostra Christus est.

(a) *Sermon. 95.* (b) *Ser. 109. de temp. Petr. Dam. ser. 57.*

IGNAVIA ET ERROR

*Parum studentium, & multa scire
volentium.*

Vetus est omnium & concursus, nedum Hippocratis, (a) Theophrasti, & Aristotelis querela, fuisse nobis cœlum iniquius, & avarè nobiscum annos dispensasse, quos cervis, corvis & cupressis tam prodigè contulit. Ad longas & operosas artes, data sunt vobis vitæ brevissima

(a) *Sen. de brev. vita.*

vissima studia, & perplexissimo multorum laborum itineri, parcius (ut ita dicam) annorum viaticum. Interiere illa pridem temperandorum chalybum arcana, radicosum vitæ reparantia humidum, & vivos homines in modum balsami condire solita, ut milliario annorum jam vicini, mallent ex eâ discedere, quàm vitam protrahere longiùs; idque satietate vivendi potius, quàm necessitate moriendi. Nos hesterni flores, hodie jam consenuimus, cras cadavera futuri; perinde angusti, & diffabilis ævi, ut si nisi ad mortem minimè nasceremur. Pueritia priscorum nobis est decrepitum senium; illorum decimæ, opum nostrarum apex summus; supervacanea illorum, thesauri nostri aggeratissimus cumulus; ut de canitie ab Alexandrino & Tertulliano eleganter & vere dictum sit, *hanc esse aternitatem nostram*. At si hac vitæ tam curtâ brevitate alitius in animum inductâ inductum simul foret propositum utendi eâ brevitate; beneficii gratiam promereretur magnam, quod pœnæ imputatur. Nam queri cœlum fuisse nobiscum avarum temporis, & stultè illud prodigere; vitæque uti semipede, ut si multorum sæculorum æqualis esset parasangis; hoc certè dici nihil vel cogitari potest absurdius. Clamant omnes dolenter cum Medicorum principe, *Ars longa,*

vita brevis. At quis interea festinat eò pertin-
gere, quò illi etiam qui diligentissimè festi-
nant, serò perveniunt? (a) *Ad sapientiam quis
accedit? Quis dignam iudicat nisi quam in
transitu noverit? Quis philosophiam aut ullum
liberale respicit studium; nisi cum ludi interca-
lantur; cum aliquis pluvius intervenit dies,
quem perdere licet?*

Magno consilio Natura hominem in orbis
medio, velut theatri cujusdam ingentis in
centro locavit, (i) *Procerum animal, & in ef-
figiem pulcherrima speculationis erectum:* non
habitatorem otiosum, sed tanti operis accura-
tissimum inspectatorem: operis inquam) in
summæ sapientie suarum consensione tam va-
riis, tamque varietate adeo sibi consentientis;
in oculis pluribus coagmentati
Spectavit tamen utilius ali-
quid aliud lubet aliùs in ejus mentem
mundum videlicet non tam ho-
minum dedit admiratori suorum ope-
rum in scholam discipulis investigan-
tibus inagabilem operis suarum. Ad hoc
inagabilem suarum in ejus ac-
tibus animo, & volumi-
tas cœlum
tentibus, ad
laten-
(b) *Cassiod. de*

latentes causas inquirendas extimulat. Quæ nimirum sit vis illa quæ vastam Cœli molem circumagit motu perpetuo? An sit ab Assistente (ut vocant) intelligentiâ, an ab insita formâ impressus ille cœlo motus? Sit ne stellarum errantium cœlum multiplex, & diversum; ita ut continuatis complexibus, unumquodque in superioris cœli colligatur sinum, & cœlum vicissim inferius suo sinu excipiat: an verò una pro lare toti stellarum familiæ cœli domus sufficiat. Ex qua vel conflatur vel constet cœlum materia? obnoxia tempori, an immortalis? liquidâ, ut est aër, an durâ ut adamantas? Unde maculæ, & faculæ circa Solem? Unde certis locis obscuri Lunæ vultus? Quo igne accendantur, quo alantur pabulo Cometæ, & quæ præter jam notas repente apparent stellæ novæ? Sintne illæ Cœlo extraneæ, an cives? Sintne indigenæ; aut ab his infimis illuc advenæ? Planetarum errores qui possint ad certam regulam, & constantem reduci? Defectiones luminarium quo pacto fallant, quo pacto sciantur? Quantum cœli profundum? Numerus stellarum quantus? Quanta magnitudo, & velocitas illarum? Alas unde induant venti volandum? spatia unde sibi ad cursum decernant? Quæ incerta & arbitraria, sed statuta? Alas unde sibi agendum robur; ad agendum spatia unde sibi sortum, durationem & remissionem? Quæ incerta & arbitraria, sed statuta? Alas unde sibi agendum robur; ad agendum spatia unde sibi sortum, durationem & remissionem?

N 3

fio-

XII.

sionem, tempus metasque accipiant? Nubes aquarum foetas ponderibus, quæ manus suspendat? Quæ stillatim in pluvias exprimant? Uterum cum gerant tot aquis gravidum, ignes fulminum quo nisu pariant? In nives quis eas cogat? Quis denset in grandinem? Quis transmarinis coloribus pictor eodem semper ordine Iridem pingat & variet? Unde fontium capita in verticibus montium? Unde iisdem in montibus versicolores marmorum, & diversæ metallorum venæ? Quis mari accessus, & recessus dicet? Aquas tam abundè quis fluminibus suppleant, pleno alveo semper fluant, ripas nunquam vacuas deserant? Quis florum, quis herbarum fibras tam gratâ colorum varietate destinxit? Quid animalium, avium, piscium, corpora tam innumerabili partium ac venarum diversitate elaboret? Quis Elementis temperaturam, quis illum oppositarum qualitatum consensum mirabilem, quis occultas virtutes influat? Quicquid est denique, & quicquid factum est, cujus naturæ sit, & quomodo conditum? Scire omnia hæc, ad illa quæ sciri præterea possent, nihil est scire; & tamen hoc nihil quotus quisque est qui totum sciat? Tantum igitur sciendum superest, tam exiguum temporis & vitæ concessum est ad discendum; & hujus vel supervacua, vel minu-

minutias horarum articulatim concisarum
sat esse nobis somniamus ad studium? En
quicquid hactenus hîc probo paucis expres-
sum particulis ultimi capitis libelli aurei,
quem de otio sapientis Seneca reliquit. Cu-
riosum nobis natura ingenium dedit, & artis
sibi ac pulchritudinis suae conscia, spectatores nos
tantis rerum spectaculis genuit; peritura fru-
ctum sui, si tam magna, tam clara, tam subti-
liter ducta, tam nitida, & uno genere formosa,
solitudini ostenderet; ut scias illam spectari
voluisse, non tantum aspici. Vide quem nobis
locum dedit. ~~At~~ *At* quarenda natus, aestima
quam non multum acceperis temporis, etiamsi
illud totum tibi vendices. Licet possit mihi faci-
litate eripi, nihil negligentia patiatur excidere;
tamen homo ad immortalium cognitionem ni-
mis mortalis est.

Hoc cum intelligerent illi orbis magistri
sapientes, quorum æternâ memoriâ gaudet
posteritas, & æternis ditatur laboriosi ingenii
monumentis; illi (inquam) quanti nos faci-
mus minimos adamantes & puncta lapidum,
tanti ducēbant minutulas temporis illius
portiones cujus esse avarum, nullius præte-
rea, magnam laudem habet. Mirum erat vi-
dere illos in publico; ut in sapientiæ amo-
re, sic in suis latebris Mercurio similes, qui
Soli proximus videri vix potest; ejusque

unius contentus oculo, haurit ex eo lucis torrentem perpetuum. Tanto ardore in scientiarum studium incumbabant, ut breves vitæ moras sedulitate studii compensarent; quanto, septentrionis ultimi falcones, quo tempore solent in iis regionibus dies esse brevissimi, venationi ac prædæ intenti sunt. Sic enim legimus, iis volucribus hanc esse inditam à naturâ indolem, ut quò brevioribus temporis intervallis decurtunt illic dies, hoc sollicitius prædam quærant, hoc insectentur ardentius, hoc avidius in eam impetum faciant. Non pudebat homines barbâ; & mente canos in urbis frequentia interdum subsistere, si quid illic adverterent cognitione suâ dignum; utque Diogenes exprobranti quod comederet in foro, *cum in foro* (inquit) *esuriam, cur in foro non edam?* ita illis sciendi cupido, excusatio justa erat occasionis ad hoc undevis captandæ. Jam quod iussu naturæ debetur corpori, reddebant quidem ad vitæ subsidium, non ad pabulum voluptatis: quin etiam subinde vel sibi negabant, vel aliâ demersi studiorum occupatione omittebant. Carneades certè curarum cœlestium ebrius nectare, quò suas palcebat cogitationes; cum torus extra se, torusque mens esset, fami ac morti permittebat corpus; nisi cum sui, magna vi ad cibum capien-

piendum compulissent. Archimedem juras-
ses nunquam minus esse compotem sui &
conscium, quam cum maximè talis esset.

(a) *Abstractus à tabula, à famulis spoliatus, unctus ; super ipsâ pelle suâ, mathematica schemata exarabat.*

Nimiùm gnarus Demosthenes quantam
sustineret apud se in primis, tum apud homi-
nes sublimis ingenii expectationem, domum
sibi legit in carcerem ; & de rasi deformatio-
ne capitis, latendi sibi necessitatem imposuit ;
donec & caput novis capillis auctum , &
mentem novis scientiis ornatam esse cognos-
ceret. Nobis vice versâ quantum incumbit
addicendæ studiis operæ , qui ab illorum
hominum ingenio tam procul absumus ?
Et putamus horam unam aut alteram , som-
no negotiis & cœnis , quotidie subductam,
fore plus satis ad studendum ? Tam exiguo
tempore, discendi spatia qui metitur, annos
sibi Noëmi oportet spondeat. (b) *Parvis nu-
trimentiis quanquam à morte defendimur , ni-
hil tamen ad robustam valetudinem promove-
mus.* Gutta, fateor, stillans crebritate & diu-
turnitate scalprum fit , & marmor excavat ;
sed quia hoc marmor , & illa gutta est, quot
eget sæculis ut vel digitum unum in marmor
descendat ? Audisti parasitum in antiquâ sive

N 5

Aqui-

(a) *Plutarch.* (b) *Symm. Ep. III. Aulon.*

Aquilii seu Plauti comœdiâ, (*Boeotiâ* nomine) expostulantem de primo solariorum inventore, alienæ gulæ, artificiosius infenso, notatis videlicet ad Solem, & constabilitis horarum intervallis, quæ tempus negotiis publicis, & diei ordinem dispensarent. Irascendi porro in primum solariorum authorem causa illi erat, quòd iis inventis fas non esset esurire, nisi cum Solario placuisset. Sunt hi ejus versus ex Gellio:

(a) *Vt illum Dii malè perdant, primus qui horas reperit ;*

*Quique adeo primus statuit hic solarium ;
Qui mihi comminuit misero articulatum diem.
Nam me puero uterus hic erat solarium,
Multo istorum omnium optimum, & verissimū.
Vbi iste monebat esse, nisi cum nil erat ?
Nunc etiam non est, quod est ; nisi Soli lubet.
Itaque jam oppletum est oppidum Solaris,
Major pars populi aridi reptant fame.*

Huic similem quàm lubens optaverim tibi sciendi famem, & sapientis ambrosiæ sitim avidam ! Quàm velim abs te somni horas haberi pro sæculis, & curationem cæteram corporis pro tormento ! Is propterea quem dixi Demosthenes, à somno jejunos

occu-

(a) *Lib. 3. cap. 3.*

oculos, jejunas à cibo fauces abstinebat. (a) Idem *plus olei quam vini expendisse dicitur, & omnes artifices nocturnis semper vigiliis praevenisse.* Tibi quoque sit hæc rata & fixa lex, ne somno, quem avarissimum publicanum Clemens Alexandrinus appellare solitus erat, vitæ dimidium in vectigal profundas.

Prærogativo jure Sybaritis, est datum (hominibus bestiis) ut edictione publicâ gallos omnes oppido suo prostiberent, ne cantu nocturno interpungerent communis somni tractum potiore. Tu qui lecto non vis ut sepulchro condi, sed decumbere ad quietem; gallum, ut Pythagoras, fidum habe, qui albente aurorâ te excitet, revocetque à plumâ ad calamum, & à somniorum simulacris, ad doctas animi contemplationes. Nunquam enim se tibi fortuna sic addicet, ut Duci Timotheo cui reti conclusas Provincias congebat in sinum dormienti. Nemo in literario opere piscatur dormiens; est enim scientia, non fortunæ donum, sed fructus industriæ. (b) Dictum igitur sibi hoc quisque existimet quo Cassiodorus nonnullos voluit officii sui esse commonitos, *Vigila impiger cum nocturnis arvis; nox tibi pandat aspectus; & sicut illa reperiunt in obscuris cibum, ita tu*

N 6

possis

(a) Hiero. in Ruf. Apol. 2. Clem. Alex. Pad. 2.

(b) Lib. 7. Form. 8.

posses invenire praconium. Sunt hæ horæ diei pretiosissimæ, sive ob peculiares astrorum influxus (quod docet Ficinus) seu quod cogitata flore spirituum conclusa, quorum pars crassior somno digesta est, menti se ingerunt limpidiissimâ in luce primarum, quæ sunt veri archetypæ, idearum. Utcumque sit, docet experientia, ut mellis sic gemmarum, quæ in chartas scribentium cadunt auroram esse matrem; in iisque perinde ut intra conchyliâ, ad primos Auroræ radios, rores in uniones con- crescere. Hunc somnum qui dormit, experitur illum ex Tertulliano, (a) *recreatorem corporum, redintegratorem virium, probatorem valetudinum, patratores operum, medicum laborum; cui legitime fovendo dies cedit, nox legem facit, auferens rerum etiam colorem;* utque idem subjungit, resurrectionis, hoc est, longè beatioris vitæ magistrum. Angeli est ex ore belluæ profecta sententia quam refert ex Apollonio Philostratus; (b) *Oportere rectè philosophantes, adveniente aurorâ cum Deo versari, procedente die de Deo loqui, reliquum tempus humanis rebus, & sermonibus dare.* Ad animi studia, quæcumque illa sint, auroræ tempore nullum est aptius, videturque consensione tacitâ lux ingenii nasci, cum dies orbem suscitatur

(a) C. 43. de anima. (b) Lib. 1. c. 12. ejus vite.

citat universum. (a) *Beati qui se ipsos assimulant angelis ita vigilando!*

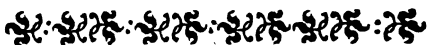
Haud quaquam verò hæc assiduitas debet impetus esse dierum paucorum, sed perpetuari per omnem vitam, cujus horæ tum plures, tum etiam meliores studio addicendæ sunt; aut certè ita est tempore utendum, ut cum insigni illo pingendi artifice dicere liceat, nullum unquam nobis à lineâ vacuum diem abuisse. Ardens flamma & parvo, & facile alitur; semel extincta, ægrè admodum reviviscit. Nec cursum Nili, Nigri, & aliorum hujusmodi fluminum imitemur; quæ terrâ se condunt sæpius, & in occultis voraginibus multoties repetito lapsu pereunt; è quibus toties erumpunt ut novum supra terram ineant cursum. Centum capitibus, nascuntur centies, eadem semper, & nusquam eadem. Sic longa otia multi studiis interponunt ex animi potius levitate atque impatientiâ laboris, quàm necessitate ulla, aut certè causâ aliquâ non levi. Hoc verò est semper inchoare, lentius pergere, nunquam absolvere.

* * *

N 7

IMPRV-

(a) *Clem. Alex. ibid.*

IMPRVDENTIA INANIS
eorum, & cassa contentio, qui ad-
versante genio discendas susci-
piunt literas.

ITer ad scientias, & artes quaslibet prospere
 inituri, suum ante omnia consulant genium,
 & proclivitatem naturæ ad illas capellendas;
 ut navigaturi ventum prius qui spirat obser-
 vant, & ex eo vela, & clavum flectunt. Natura
 similis est planetis, qui parum & lentè promo-
 vent quâ parte cursu feruntur retrogrado.
 Nō plura ex eâ exprimunt, qui plus premunt:
 sed qui compertis ejus propensionibus obse-
 cundant. Quicquid ultro & liberè suscipit, sor-
 titur exitus haud minùs faciles, & felices, quā
 Sirenum labor globis cœlestibus solo cantū
 versandis intentus. Huic si vim afferas, non
 crescit virtus eâ violentiâ, sed hebescit; &
 quod ante poterat, jam non potest. Aquæ si-
 milem dixeris, quæ frigore & gelu adstricta,
 stupere quodammodo videtur & emori, cum
 esset antea tam inquieti motus, & lubrici.

Quem in studiorum labore hinc difficul-
 tates

tates acriter impugnant, quæ in extundendis scientiis occurrunt permolestæ; hinc *Minerva invita*, geniusque innatus; natat is adverso alveo; sudat multum, nec promovet hilum; quoad rædio fractus, & illâ exili destitutus quâ sustentabat sese facultate, voluntatem quoque abjicit; factoque ipso, liquidò asserit, violentum nihil esse durabile. Hinc manifestum fit quantum errent, qui animum ad eas applicant disciplinas sive contemplatrices, sive practicas, sive ex utroque genere mixtas, ad quas nec eos natura vocat, nec inclinât indoles, nec genius invitat. Qui certè idem mihi facere videntur atque illi, qui flumina prono lapsu currentia, vellent in fastigia montium impellere.

Athenienses quidem ut prudentiâ valebant, principium esse nihil unquâ sciendi statuebant, à principio nescire cui te natura studio, quibus artibus finxisset. Inde illis solenne erat priusquam vitam filiorum occupatione aliquâ præmunirent, explorare illorum desideria, & impulsus puerilium motuum; atque explicare illorum in oculis instrumenta omnium artium, (a) *ut quâ quisque delectabatur, & ad quam sponte currebat, eam doceretur.* Cœlo duce illos vocari censebant, quo illos naturæ inclinabat pondus, foeliciterque

(a) *Nazianz. ep. 117. apud Basil.*

que in Ceberis arcanos sensus incurrebant, qui suæ primo in flexu tabulæ Genium collocavit, mortales omnes suo quemque ordine in hanc vitam accersentem, ubi (a) *mandabat quid eis, ubi in vitam venerint faciendum sit; cui vita se committere debeant, si salvi esse invitâ velint, ostendebat.*

Ingeniosus fabulator Deum fingit, hominum animas cum metallis pariter secuisse, rusticanis ferrum, aurum principibus, singulis denique pro ratione gradûs sui & ortûs, sua metalla infudisse. Primum ergo cuique, metalli ex quo constat sonum legitimum, & temperaturam pulsu industrius tentari ait oportere; post, ab eâ id exigere, quod dare potest. Advertat quisque (inquiunt Platonici) dum suus è cœlo delabens Genius per interjectos transiliret globos, cujus inde astri retulerit tesseram? Saturni morosi? an Jovis domini? an Martis bellatoris? hoc auspicio stylum, sceptrum, arma securus corripiat. Quid enim absurdius quàm nonnulla in scholis videri capita, quæ sunt rusticanis glebis, quàm libris versandis, aptiora? quæ sunt tanti ad literas stuporis, ut ex opposito Jovis puerperi, Bacchum cerebro, & ventre Palladem gerere videantur. Illorum ratiocinatio hebes admodum ac pinguis,

(a) *Dial. de inst. 3. de repub. sub finem.*

guis, & crassior Lacûs Alphaltitis aquis in quibus nihil est quod ad fundum usque pervadat; tarditate Indicum illud animal superat, cui Pigritia nomen est; quodque ut maximè properet, passûs unius nostri dimidium, centum suis promover passibus; diebus centum, unum milliare. Nulla est lima tam acridurata temperatione, ut eorum deradat rubiginem, nedum altius in eos penetret. Linguæ doctorum hominum omnes iis insudent lambendis, ut in deformitate fœctuum reformandâ urset, nunquam iis insculpent lineamentû hominis ad literas apti. Citiùs Ammonii equus fiat philosophus quàm ullus istorum grammaticus. Ut quid ergo scholas istis mercibus impedire? Ut quid in officinas protrudere, in quibus ut scalpro, & malleis, nihil relinquas intentatum, plus semper saxi sis quàm Mercurii reperturus? Ut quid homini caput obtundere, quod si aperuerit Vulcanus, ducturus sit ex eo bubonem pro Minervâ? Cur testudini quæris magistram Aquilam ut eam volatum doceat? Sapientiæ oracula cur conducis, ut ei capiti literas imprimant. Quantumcumque se jactu, atque (ut ita dicam) volatu se efferat ad libros in orbem de se spargendos, nunquam tot literas edendis libris describet, quot volando Grues atque Ciconiæ. Non sunt exigendæ à pumicibus spongiæ, nec

vert

vertagi cursus à molossis, aut à quercu poma ; qualemcumque illi furculum inseveris glandes reddet. Emascularunt Sybaritæ suorum equorum bellicam indolem , disciplinâ saltandi (quæ feminarum est.) Prorsus idem peccant qui ad arma natos , jubent literatos fieri , & eum qui semper esse Marcellus ambivit, fieri Archimedem. Quid enim in casum tenditur ? Potest natura impugnari, expugnari non potest : sibi relicta sui erit memor ; seriùs ocyùs eò remeabit unde violenter abstracta est. Latebit Achilles aliquandiù sub mundo muliebri : (a) *Ille apud rupicem & sylvicolam, & monstrorum eruditorem scrupèa in scholâ eruditus ; patiens jam usticulas ; sustinens stolam fundere, comam struere, cutem fingere, speculum consulere, collum demulcere ; aurem quoque foratu effœminatus. Durabit scilicet quoad suus Achilli erumpat in arma genius , muliebres exosus munditias. Genii hujus non Trojæ necessitas suum reddidit Achilli sexum. De pralio sonuerat, nec arma longè ; ipsum, inquit, ferrum virum attrahit.*

Quatuor hic, de sexcentis pono quos diversissimis studiis infelicitè addictos , suus ad literas genius felicissimè revocavit. Socrates adolescens statuariam professus , res
Gra-

(a) *Tert. de Pall. 4.*

gratias admirabilitate artis effinxit tam peculiari, vix ut orcus esset illas agniturus pro tribus furiis. Videns ergo, se in elaborandis marmoribus, nihilo quàm marmor dociliorem, & solertio rem; retusis & abjectis scalpris, ad eam se contulit, in quam erat naturâ pronior philosophiæ partem, quæ de moribus est: In eam sic scälpra ingenii, sic mentem acuit, ut qui, sculpendo erat ineptus ad fingendas hominum de saxo statuas; philosophando, statuas ex hominibus fingeret.

Pingendi artem amplexus Plato, dum se videt nequaquam pictorem, sed rudiarum pictoris speciem referre; & quicquid pingeret, solâ umbrâ dignum, lumen refugere; ab infautâ corporum designatione, ad nobiliorem depingendorum animorum se curam transfudit; missisque penicilli pigmentis mendacibus, veras aggressus est ideas in lucem proferre; suisque illas lineamentis expressas, mundo primus ostendit.

Augustus ambiens lauros poeticas Imperatoris addere, & Jovis non contentus fulminibus, Lyram Apollinis gestare; Ajacem composuit, tam adversâ venâ, ut risu exceptus, pro poemate tragico in drama comicum exiret: ipse tamen suo indignans operi, tam infelicem apud vulgus sortito exitum; in medio
homi-

hominum risu, suum illi tragœdiæ nomen servavit, dum ejus laceratione loco catastrophes drama conclusit. Ejus natale sidus fuerat Capricornus, atque ita sceptro non stylo, nec ordinandis scenis, sed orbi regendo parabatur. Contra Ovidio in forum protruso, major cum patre, à quo violenter addictus erat causis forensibus, quam cum alio quovis lis fuit. Geminorum influxu hilari instinctus averfabatur fori strepitum, musarum cantibus inhiabat. Ensem Themidis plectro mutavit Apollinis, orsusque tacite opus suæ metamorphoseos, è causidico repente transformatus in poetam comparuit.

En quanta sit, ut magnetis, sic genii vis & rapax propensio. Illum si detorqueas à septentrione, inquietus reditum meditatur, nec tantillo temporis spatio regressum differt. Similiter cujusque genius in nobis id agit, quod poeta fati attribuit :

(a) Ducunt volentem fata, nolentem trahunt.

Jam si honoris, aut lucri ratio vetet malè coepta consulte abrumpere ; hem ! tibi ex Academiis velut ex Lybia monstrosi partus, medici poetæ ; philosophantes historici ; mathematici jurisprudentiam colentes.

Sic

(a) Seneca.

Sic confusi satus, quos natura cuique indidit cum iis quos addidit studium, informem edunt foetum, qui cum utrique se debeat semini, ad neutrum pertinet.

Omnino itaque necessarium est ad foelicem professionis alicujus, siue inter multas communes, siue inter paucas privadas & literarias delectum, genium suum consulere, qui aurem docilem frequenti desideriorum lingua pulsât, quandiu optatis caret; iis verò potitus, tranquillis incedit lætitiis. (a) Fas itaque sit hîc etiam cum Aeolo interrogare proclivitatem nostram:

—— *Tuus ô Regina quid optes,
Explorare labor, mihi iussa capessere fas
est.*

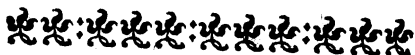
Alioqui luctante in oppositum genio, ambire palmas in aliquo genere literarum, idem est ac niti aureum ramum trunco revelere ad muniendam in Elysios viam, quem ramum si natura non dederit;

(b)—— *Non viribus ullis
Vincere, nec duro poteris convellere ferro.*

Sed

(a) 1. *Æn.* (b) *Æn.* 6.

Sed de necessitate Genii explorandi hactenus dictum est, modum illius dignoscendi non indicavimus, nec vocis characterem, quo absque interprete audire volentibus se prodit. Restat hoc solum, quod jam dictis adjiciam, ad informandam conjecturis de ingenii bonitate cognitionem alienam; ut quos habet officio suo, curæque commissos non admoveat rebus addiscendis, à quibus eorum abhorret indoles: in quo, ut potest suo periculo quilibet errare, spreto genii sui, seu propensionis consilio; sic possunt, qui alios regunt.

INGENII OPTIMI ARGUMENTA, quæ de suis observationibus physiognomi colligunt, infida.

ARchitectonicæ veteris coryphæi Diis templa ædificaturi, de tribus structuræ ordinibus, Corinthio, Ionico, Dorico, illum præferebant, qui esset illi Deo convenientior, cui templum parabatur; militari-bus Diis Marti, Herculi, Palladi, Doricum; gravem & severum: Veneri, Floræ, Proserpinae, Nymphis Najadibus, lascivum & mollem

Corin-

Corinthium: Junoni, Dianæ, Baccho, & talibus, Ionicum moderatiorem assignabant. Hac eadem lege naturam in formandis corporibus usam, Platonici quidam, & omnes præterea physiognomi sentiunt. Animorum enim corpora esse templa, cumque essent quædam animarum bellicosæ, aliæ viles, acres multæ, plures stupidæ, ac sensu cassæ, serviles plurimæ, paucae ad imperium natæ & Reginæ; lineamenta oris naturam aptasse unicuique illarum genio, & corporum fabricâ designasse proclivitatem animarum. His tota conjiciendi ars principiis nititur; & quæ in aliis observat exterius, argumenta censet, ex quibus intima eorum divinet. Jam cum ex moribus probis, improbis, multiplicibus, nec raro pugnantibus indicia sumere se profiteatur stolidæ, acutæ, vivacis indolis; ad conjicienda singula tot præceptis memoriam onerat, ut si foret ubique non ingenii unius, sed sexcentiformis indoles Protei pernoscenda. Harum tamen magistri divinationum ad conformationem potius, & temperiem attenti paucorum ingeniosorum, quam ad universales, & occultissimas ingenii causas; paucorum vultum fecere omnibus communem; adeo ut Porta, quasi Alcibiades novus, ex cujus ore pingendus esset verus Mercurius, de singulari sumeret ectypo, & signis sui ingenii propriis,

propriis, universales condiderit excellentis ingenii conjecturas. Hinc tantopere incerta & fallax opera, ex colore, temperie, aliisque affectionibus, lineis, formisque corporum; pronuaciandi de ingenii alicujus vastitate, acumine, & velocitate. Dò hîc vulgaria istorum ariolorum scita, de quorum tamen refutanda fide non laboro.

Ac primum negant Platonici, posse formosum ingenium, deforme corpus pro domicilio habere; Venerem in trino (ut loquuntur Astronomi) ad Lunam aspectu, typum esse ajunt, quo stellæ formam liberalem corporibus imprimunt, & consonare cum numeris, qui attemperant animum primæ mentis: Pythagoram fuisse pulchritudinis tam raræ, ut eum discipuli Apollinem crederent in veste Pythagoræ, aut indutum Pythagorâ formosum Apollinem. Nec dicto defuerit aliqua ratio. Est enim pulchritudo flos quidam inter terrenum hoc corpus ex animâ, seminis instar exoriens: atque ut Solis radii per objectam nubem, sic jucundè pellucet, ut hæc nubes, licet ex terrâ & aquâ, terra tamen & aqua jam esse desinat, Solisque ipsius personam gerat: haud ab simili modo animus, corporis sui inumbratus nube, pulchritudinis luce in illud refusâ, pulcherrimum efficit, quod Plotinus vocabat formæ imperiû supra materiam.

tiam. Quod si deinus animos nisi in corpora sibi simillima, haudquaquam descendere; nec posse invicem nexu amicitiae constantis, nisi quæ maximè inter se conveniunt, sociari; quis neget formosum animum deforme corpus averfari?

Nec dicas istis ariolis Æsopum natum propitio fidere, Therfitis speciem retulisse; Graterem monstri Africani; Socratem trunci sic materiati, ut à physiologo Sopyro stuporis archetypus, ab Alcibiade Silenus diceretur, foris turpior ferâ, intus humanor major; Denique Theodorum in Teætheto ita describentem Socrati adolescentem præstantis ingenii; *Non est, inquit, pulcher, similis tui est: simo naso, & prominentibus oculis, quamvis ille minùs quàm tu in his modum excedat* Ad hæc illi respondent, deformitatem hanc non consilio naturæ, sed casu accidisse; non formæ vitio, sed refragantis materiæ peccato.

Magnum, si vera sunt, ex his decus accedit feminis, quibus forma pro dote data est. In ea siquidem luti excolendâ glebâ laborat assiduè natura, ut inde flos ille venustatis lætius germinet. Sunt tamen damnatæ subjectione perpetua, & quanta vultu præferunt elegantiae blandimenta, tantam illas cerebri occultare vacuitatem vulgus putat; ut possit de illis, quod pronuntiavit de marmoreo ca-

O

pice

pite Æsopus, affirmari; pulchrum caput, sed cerebro vacuum.

Re quidem verâ si experti ratiocinabimur, nunquam sibi has leges indixisse naturam fatebimur, ut nisi auro nunquam illigare margaritas; nec sublimia ingenia, nisi corporibus exquisitè formosis sociaret. (a) *Potest ingenium fortissimum, ac beatissimum sub qualibet cute latere; potest ex casâ vir magnus exire; potest ex deformi vilique corpusculo formosus animus ac magnus.* Sæpiùs tegunt membra agrestia ingeniorum delicias, (b) & Leonis Nemeæi hispidum spoliū magnam mentem. Galba orator externâ corporis specie, informi duroque trunco similior, quàm homini videbatur: sed sub cortice illo aspero & duro pretiosam subtilissimi & perspicacissimi celabat ingenii medullam. Ut de illo jocans M. Lollius verè diceret, *Ingenium Galba male habitat.* Tædio sit alios referre quàm deformes tam ingeniosos, adeo ut cum magnete de scabritie corporis horridi & excellentiâ congenitæ indolis, certare videantur. Alii magna ingenia de mole capitis æstimantes negant vastæ mentis amplitudinem parvi globi angustis claudi, aut exigui capitis utero armatam Palladem concipi, vel brevi cranio gigan-

(a) *Sen. ep. 66.* (b) *Macrob. l. i. c. 6.*

gigantem animum arctari. At ii non satis intelligunt, punctum capitis medium mentem esse, quod orbis circumducti distensione non augetur : Non advertunt oculum, crysalli guttulam, esse orbis medii capacem, & tenuissimo pupillæ aditu illum excipere.

(a) *Parvula sic totum pervisit puppula cælum,*

Quoque vident oculi minimum est, cum maxima cernant.

Sæpè fit, ut quemadmodum cordis exigui frusto brevè ingentes clauduntur animi; sic modici capientis, sub angusto fornice magna lateat intelligentia. Ex pallore oris arguit quidam vivax ingenium, ut ignem ex cinere, & Nazianzenus non est veritus illum appellare, (b) *virorum sublimium pulchrum florem*. Neque verò id ab eo temerè & sine ratione dictum est, cum se flos sanguinis in mentis opera exstillans, vultum destituat decorem : & in Saturni profundarum cogitationum parentis pallido semper ac semimortuo sidere, natura videatur innuere, hanc ingeniosorum hominum sortem esse, ut pallos semper in eorum vultu infideat. Nonnullis ardentes interdum oculi, noctu scintillantes,

O 2

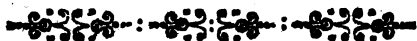
osten-

(a) *Manil. Astron. l. 1.* (b) *Orat. 14.*

ostendunt quænam sint veræ Palladis notuæ. Non desunt qui velox ingenium ex confuso arguunt pingentis caractere, manum scilicet esse tardam, & malè sequacem, celeritate cogitationum prævertente; unde fit ut perperam picti, & trunci characteres, sensusque confusi in hujusmodi hominum scriptis appareant. Nempe solent boves patienter clara vestigia ponere, feræ in cursu præcipitata & dubia.

Non institueram referre, nedum impugnare, omnes illas ingenii notas, quas habent pro certis acuti arioli, exsuccos cum collo humeros; temperiem carniū molliorem; amplam frontem, cutis lævorem, & tenuitatem; vocem ex acuto, & gravi mixtam; capillos nec ultro promissos, nec, quasi essent aridi, annulatos & crispas; macilentas manus; graciles tibias; staturam mediocrem; coloris amabilitatem, & his plura, æquè incerta & dubia. Sunt enim fere bifrontis indicationis, & quæ in utramque partem detorqueri possunt, nec diversis modo, sed contrariis inter se accommodari principiis, istiusmodi notæ. Speciem sibi aliquam referunt ingenii, sed plerumque falsam; opticâ quam tibi ipse descripsisti oculis imponente. Et verò si vel attendas experientiam longâ partam ingeniorum observatione; vel temperiem organorum famulan-

lantium ingenio, & menti ; de tribus quibusque exprimentis duo comperies esse falsa ; & interiores organorum affectus, cum exterioribus his signis non eo nexu copulari deprehendes, ut possit ex iis quicquam certi, sed nec ut plurimum probabile affirmari.

*INGENIORVM VARIETAS,
excellencia, proclivitates diverse,
quos ortus habeant.*

CONtrarias planè descriptis hætenus ii sectantur vias, qui cum statuerint radicem ingenii inesse animo, neque suspensas esse à corpore ejus agendi rationes ; negant posse ullo sensili argumento divinari quale, quantumve sit cujusque ingenium. Est enim (inquiunt) inter animas discrimen, non solum naturæ, sed graduum etiam adventitiorum quibus aliæ aliis excellunt. Laus est supremi artificis hæc in mundo formarum & ornatûs varietas, haud minor quam in hominibus ; quorum duos vultu eodem nusquam reperias, licet paucis membris eorum corpus absolva-
tur. Animarum ergo diversis ex gradibus, cum

O ;

inge-

ingeniorum nascatur varietas; ut quid eorum discrimen, & gradus quæramus in corpore? quasi (ut ille errabat archiatér) nihil esset anima præter consonantiam qualitatum, & humorum temperiem. Et sanè ex voce, colore, & lineamentis, subtilitatem ingenii, viresque concludere; Idem est, ut totum suâ totâ cum arte Apellem ex penicillo colligeret; totum ex gladio Scanderbegum. Divisus uno ictu gladii bos; extans pictâ è tabulâ brachium Alexandri, fulmine armatum; argumenta sunt vel roboris, vel artis non dubia: sic ingenii splendor non aliter, quàm ex operibus se prodit; alia sui vestigia non relinquit, ex quibus conjicias, cujusmodi formæ sit; umbrasve alias, ex quibus illius proceritatem metiare.

Hoc si quis addubiter, attendat tam multiplex inter ingenia discrimen, ut quasi stellæ, naturâ & genio dispares, ad diversissima contendant; dein scrutetur in corporibus variè affectis horum causam, & principium effectorum.

Alia impetus habent rapidos instar lucis; quibus ire, volare, pertingere, punctum est temporis. Aquilas dixeris, quæ aucupis jussu momento prætervolant. Quare similibus volebat Plato (pariter ut suo Aristoteli) rescindi alas, quò minùs impetu, ratione magis agerentur.

Multa

Multa sunt pigra, lenta, urgenda calcari-
bus, non ad cursum, sed gradum pressio-
rem; Xenocratis Mercurio gemina, alati ga-
leri & talarium vehiculo carenti. Stellæ sunt,
sed ex earum numero, quæ polo Arctico pro-
ximæ, progrediuntur lentius, & quasi Boreali
frigore torpeant, expedire se ad cursum non
posse videntur. Multa in modum aquæ, facile
admittunt, quicquid impresseris, nec diffici-
lius amittunt; tam velocia dediscendo, quàm
fuerant discendo; columbis similia, (a) qua-
rum omnis inclinatio in novos colores transit;
adeò, ut eorum unus, dum pingitur, alter pereat;
atque, ut in speculis, æquè citò omnis imago abo-
leatur, quàm citò componitur.

Quædam his planè opposita, perinde ac si
concreta essent è marmore, nihil nisi magnâ
vi scalpri magnoque labore excipiunt: sed
ubi semel exceperint, tenacissimè in poste-
rum retinent. Talis fuit Cleanthes, schola-
rum Hercules joco dictus, ut cui non minoris
stetisset Philosophi nomen, quàm illi alteri
nomen semidei. *Oris angustissimi vas*, illum
nominat Plutarchus, *difficillimè admittens, sed
semper retinens quod admisit*. In multis puerili
ætate non pauca eminent signa ingenii, ni-
hil præter vivax & acutum spirant, sed ii

(a) Sen. l. i. qq. c. s. & 6.

maturationibus de hinc annis incipiunt repuerascere; & qui adhuc pueri modulabantur ut lusciniæ cum Stesichoro, grandiores postea effecti, ut boves mugiunt. Ejusmodi nactus est ingenium Hermogenes ille priscus. *Senex inter pueros, inter senes puer.*

Ex opposito nonnulla, ætate annisque maturescunt, & cum essent truncis sterilibus non minus agrestia, rupto semel spisso cortice germinant; ramisque explicatis plures fructus, quam frondes alii, pariunt. Jurisperitus Baldus condiscipulis ludo erat: occinebant illi assidue *Doct̃or eris Balde, sed præterito sæculo.* Nempe illam in jure quâ claruit laudem nisi seram & valde operosam à se non extrudit; & centenario, si fas est dici, ut palmæ solent, gestato utero,

De iis quid censeas qui parem ad omnia sortiti amplitudinem capacis ingenii, pari facilitate & gloriâ in omne quaquâ versum feruntur literarum genus, humiliorum, sublimium; vastarum, aut brevis complexûs; perinde ut se Sol diurnus colori cuivis accommodat? Rari sunt fateor; sunt nihilominus, quorum cuique ille merito canatur panegyricus illustris.

(a) ——— *Quæ sparguntur in omnes,*

In

(a) *Claud.*

*Inte mixta fluunt ; & qua diuisa beatos
Efficiunt, collecta tenes.*

Fortunata ingenia ! in quibus cernitur,
quod magno naturæ prodigio unâ in arbore
vidisse se scribit Plinius, omnium scilicet ar-
borum surculos : quod Ausonius in Bacchi
statuâ, materiâ & arte, mirabili; quæ aliquid
ex singulis Diis referebat , & eam ob rem
non unius Dei effigies, sed omnium Deo-
rum, atque uno nomine Pantheon vocabatur.
Soli sunt illi quidem, sed multorum instar, &
excellentium, præ quibus etiam sic excellunt,
ut in eos illud quadret de Rhodio Colosso,
(a) *Majores sunt digiti ejus , quàm pleraque
statua.*

Soli ut sint, transformant se se in omnia
literarum quarumvis miracula ; nec satis
liquidò discernas, in quibus emineant; quip-
pe in omnibus ubique sibi unis pares , se-
cundum nemini; invidendi magis, quàm vanâ
petendi æmulatione. Quacumque tentare li-
buerit eorum acumen , perspicaciam & do-
ctrinam ; in promptu erit pro iis Vertum-
nus,

(b) *Opportuna mea est cunctis natura fi-
guris:*

In

(a) *Plin. l. 34. c. 7. (b) Prop. l. 4.*

Nihil juvet illos memorare, qui sunt his omnino contrarii, sunt enim palam noti: uni cuiusdam studio suus quemque affigit instinctus, ut si eos inde amoveas, ingenio & mente moveas. Videre qui cupit in quo emineant, punctum legat oportet, in quod omnes concurrant lineæ, omnium quæ sciunt; visu alioqui nihil dignum videris, imò nihil nisi absurdum.

Sunt præter hos alii magno numero characteres & typi, quibus ingenia, mille dotibus, vitiis, & proclivitatibus variantur. Jam quæ temperies corporis, quæ comparatio humorum, qui habitudinum sive qualitarum consensus sic animam dum operatur, aliter in aliis immutat, ut in quibusdam ad altiora mentis officia, sensu calla & stupens videatur; ad simpliciora, vicens, agilis, expedita? in aliis excellat contemplando; agendo nihil agat, nihil valeat? hinc illa ingenii munera, illic alia planè diversa, alicubi nulla promoveat; sitque ad omnes mentis & rationis operas, vel otiosa, vel inepta? Enim verò si actiones sibi proprias edit per se intelligens anima, edensque intra se recipit; corpus in iis quid potest, cuiuscumque sit temperamenti? quid cerebrum, quocumque modo situm?

super-

superest igitur, ut concedamus, ex animarum diversâ præstantiâ, non ex compositione corporum variè affectâ, nasci præstantiam ingeniorum.

Hoc tamen si pro certo demus; si ad agendum, corporis instrumenta, humorum atque temperatio ad bene agendum nihil animæ conferunt; unde fit, ut inopinâ contusione aut morbo caput icti, repente nonnulli, sensim alii memoriâ & ingenio excidant; caputque illorum quasi vas illud Pandoræ celebratissimum, aut Ulyssis uter, ut semel apertum est, deinceps spiritu & sensu exhaustum maneat? Unde immodicum cerebri ardorem sequitur interiorum æstus imaginum, disturbatio rationis, delirium, & sæpè amentia? Unde multorum puërilis ætas tam acuta & ingeniosa; viris tam tarda & crassâ, quàm esset antea subtilis & vivida? Est tamen anima una & eadem. Quis illi pennas detrahit ingenii? quis suas illi retudit cogitationes? quis fecit ab eâ, quæ semel fuerat tam diversam, & propè aliam?

Addamus aliquas regiones ingeniorum fœcundas præstantium; Atticam & Athenas nidum & patriam literarum, totas unum Palladis doctæ templum, tñam Academiam sapientum: ex alia parte Bœotiam *vervecum patriam*, mutis potius statuis quàm hominibus

nibus habitatam ; qui non majora edebant ratiocinationis signa , inter homines ; quam Zoophyta motus , inter animantes. Quin & urbes diversas vicinis quoque in provinciis cernimus ingeniorum ea inter se discrimina parere, (a) ut nonnullæ quasi Alexandria Ægypti, potentâ fundatæ, aliquæ in Olympi jugis sitæ esse , & pedibus extare altius quàm aliæ vertice videantur. Unde tam mira & tanta varietas, si nec stellæ , nec cælum , nec regio, nec spirituum vis humores attemperans, quicquam habet vel opis vel juris in actiones animæ proprias, quas sola gignit, & sola excipit?

Quamobrem illi tum probabilius , tum plausibilius & verius sentiunt, qui temperamento corporis affirmant ingenium juvari ; & diversitati geniorum, compositionem corporis , ut harmonicis ac multiplicibus cyharæ cantibus, intensiorem chordarum, variam famulari. Ut verò non de cytharâ solum, sed de musicâ etiam sumamus exemplum, eâdem ratione ex humoribus corporum variè temperatis, diversisque corporum affectionibus nascitur ingeniorum varietas; atque ex diversarum concentu vocum , diversis sonorum intervallis, ordine & dispositione tonorum diversâ, quâ solidorum, quâ diminutorum , propriorum & adjectivorum;

(a) *Plut. in Alex.*

diversæ

diversæ temperantur harmoniæ, Phrygia, Dorica, Lydia; gravis, lasciva, bellica, hilaris, morosa & tristis; ac denique consurgit differentia musices infinita. (a) Legantur ingeniorum seu toni seu modi, quos è complexu qualitatum primarum vario in corporibus humanis descripsit Cardanus; legantur mensuræ octo partium sanguinis, duarum bilis, melancholiæ totidem, ex quibus (b) Ficinus magni ingenii conflavit harmoniam, & id demum credat quilibet quod ipsi magis arriserit.

Vero certè similis est, ingenii opera, cum spirent aliquid igneum; quod arguit velocitas motuum, quibus aguntur cogitationes; & ignea natura spirituum qui ingenio famulantur; vero (inquam) est similis humores corporum quibus inest plus ignis, habiliores esse ad usum intelligentiæ; pituitosos ex adverso humores stupidam illam & somnulosam efficere. Bilis itaque ardens cum mediocri siccitate, ad ingenium confert quàm maximè; sed melancholia, quanquam secus nonnullis videtur, multo magis; non illa quidem crassior, sæculenta, & pituitæ frigore quàm bilis siccitate gravior; sed pars quædam adest bilis, terræ instar sicca & fri-

P

gida

(a) Lect. 9. in *Hip. de uere & aquis* Lib. 6
san. suendâ.

gida. Huic enim si aliquid quo acuarur & accendatur accesserit, ignem illico concipit, (ut solet halitus qui aliud nihil est quàm terra sicca & frigida, sursum raptus;) & ignem concipit ejusmodi, ut vi fulmen æquet, constantiâ superet. Hinc furor ille, & sapiens animi phrenitis, quæ totum extra se abripit, & totum recipit; motibus agit celerrimis, & figit; impellit ut ventus, sistit ut remora; omnes unâ illius cogitationes spargit & relegit. Ad hoc verò spiritibus pabulum subministrat sanguis; sanguini accedit pituita ut eorum ardorem temperet, ne vel siccitate nimia sterilecant spirituum semina; vel læsis æstu nimio organis, plus edant caliginis quam lucis. Necesse tamen est ignem dominari cœtera ex gradûs ignei portionibus metiri.

Hæc autem illa est, opinor, tam celebris Heracliti *sicca lux*, hic *igneus vigor* & *cœlestis origo*; cujus ignei vigoris quod est flamma purior, idest quod defæcatori ex humore accenditur, ac proinde minus habet caliginis & fumi; eò cogitationes inde profectæ plus de cœlesti mente quàm de terreno ingenio splendere & sapere videntur.

Hoc est electrum illud chymicum inventu adeo difficile, celeritate ingenii & maturitate judicii mixtum; nempe ingenio celerrimè mobili, tanquam Mercurio, judicio considera-

æ mentis ceu Chymico pharmaco Mercurii mobilitatem adstringente. Ingenium Leoni & Delphino simile, ardet ut Leo, currit ut Delphinus; sed Judicium est Leoni Frænum quo cohibetur; Delphino anchora qua sistitur. Ingenium est velum, saburra judicium, illud ala, hoc pondus; illud adolescens Janus & levior, hoc senior & maturus. Quòd autem attemperatio humorum qui ministerio suo menti adsunt, non sit una & individua, sed varia & multiplex; hinc multæ sunt & diversæ habilitates naturæ, dotes & genii, quibus in varias agimur incitamurque partes literarum. Cum enim aliquæ plus patientiæ, sive (ut loquuntur) phlegmatici ponderis, plus celeritatis aliæ requirant; nonnullæ formatricem imaginum firmiorem; hæ ducta subtilius ratiocinia; istæ felicitatem memoriæ; istæ arte in unâ capax multarum rerum ingenium, & habitudinis illarum inter se variæ cognitionem distinctam: prout humores diversè affecti sunt, & dotes illorum calor, frigus, siccum & humidum variè consonant, sic ingenii cujusque facultas ad unam est pronior literarum partem, quàm aliam; pro concentu affectionum quibus organa juvantur ad agendum. Hæc potro habilitas facultatis optimè comparatæ **versus genus aliquod literarum, fundamen-**
P 2 tum

tum est illius quem genium dicimus. *Natura* enim sciendi cupida, sui que apprimè conscia, eò desideris fertur solum cui obtinendo, sat esse sibi agnoscit præsidii. Facultatis ergo ad res objectas habitudo, & sciendi cupiditas; quarum hæc operi admovet, altera opus definit illum pariunt consensum naturalem, qui genii forma dici potest. Nequaquam igitur membrorum moles, figura, color, credibilia sunt argumenta, quæ consuli ab eo debeant qui vult quempiam ex ingenio ipsius literis applicare; sed ex ipsius factis & moribus; qui veri sunt naturæ testes & indolis, investiganda est interior habilitas, eligendâque ars, & scientia in quam majori consensione propendat. (a) Cum (inquit Plinius) suo ex fonte legi mel nequeat, stellis videlicet; ad hoc adhibeantur saltem flores qui plus habent de illius naturâ, *ibi enim optimus semper, ros mellis, ubi optimorum doliorum florum conditur.* Similiter cum hîc haberi scientia non possit nisi cœlo missa; adhibeantur saltem ad eam colligendam, qui congenitâ naturæ indole, igneâ & subtili, sed stabili atque moderatâ, summi-
liores cœlo; cum eâ magis conveniunt.

Am

(a) *Lib. 19, cap. 12.*

A M B I T I O

*Quam stulti, qui doctrinæ famam
dum appetunt, inscientia claram
famam edendis libris assequan-
tur.*

Utinam illa quæ ad famam doctrinæ quæ-
rendam tam multos agitat seu libido seu
magis rabies, æquè illorum ingenia, ut stylum
acueret; & quantum quotidie crescit libro-
rum numerus, tantum scientiis pondus acce-
deret. Vix scholarum in nido, primas cere-
brum nostrum plumas misit; & jam alites Jo-
vis sumus, jam Mercurii alato capite: scintil-
lam ingenii ægrè accendimus, & libris eden-
dis Soles dici volumus; & qui vix sumus di-
scipuli, magistri nomen & gloriam ambimus.
Quicquid menti occurrit, dignum partu cen-
semus. *Mus esto ridiculus.* Lucina præsto sit
oportet typographi manus, quæ tollat infan-
tem, & fervet immortalitati. Muscas, culices,
& gryllos quos capite gerimus, dignos arbi-
ramur, qui ut apes quondam, guttâ succinâ
P ; inclu-

258 *Character Hominis literati,*
includantur, ibique tanquam balsamo con-
dita asserventur in spectaculum publicæ ad-
mirationis, adeo

(a) ——— *Tenet insanabile cunctos*
Scribendi cachoethes, & agro in corde sen-
scit.

Beatæ literæ! si suas libri haberent hyemes,
quarum principio magnam partem folia po-
nerent, ut suis nudantur frondibus arbores.
Saperet mundus tunc multo sanius, multis li-
beratus errorum magistris, & mendaciorum
oraculis. Quàm multi præferunt (b) *Inscriptio-*
nes propter quas vadimonium deferi possit? qua-
rum inspecto fastu mox occurrat vel illud
Horatii,

Quid dignum tanto feret hic promissor hiatus?

Aut ludens in ingentem exigui admodum
castelli portam Diogenes, quam ille jubebat
occludi diligenter ne per eam castellum avo-
laret, & habitatoribus domum ac patriam au-
ferret.

Currunt impatientibus oculis & manu ple-
rique, illis ad legendas, istâ ad versandas char-
tas, (c) *at cum intraveris, Dii Deaque! quàm*
nihil

(a) *Juven.* (b) *Plin. in Prefat.* (c) *Plin. ibid.*

nihil in medio invenies? nisi forte Africam quandam, cujus oræ amœnæ; mediterranea magnam partem, arenæ sunt steriles, desertæ, glabrum nudissimum. Prima hujusmodi librorum falsa Parrhasii velum esse dixeris, tam artificiosè depictum, ut pro vero haberetur velo, & pictura sub eo latere aliqua crederetur. Zeuxis certè eo delusus (a) flagitavit tandem remoto linteo ostendi picturam: sed aliud nihil invenit præter velum, quo mendax pernicillus hominum oculis imponebat. Sic (inquit Seneca) (b) speciosa & magna contra visentibus, cum ad pondus revocata sunt, fallunt. Sic poma Sodomæ primâ cute blanda & florida, manus & oculos falso colore alliciunt; intus cinis & fumus, ubi ea fregeris in auras dissipantur. (c) Si qua illic poma cernantur, inquit Tertullianus, oculis tenuis, ceterùm contracta cinere scunt.

Miseret planè me doctorum hominum, qui sumpto avidè in manus, librorum ejusmodi aliquo, pro veris rebus fallacem opticen, & inanes colorum præstigias; pro Junone compræ & divite, nudam nubem reperiunt; suâque falsi expectatione plus dolent jacturam temporis in eo legendo, quam pecuniæ in emendo. Piscantur in eo tandiu, dum fastidio victi dicant *nihil cepimus*. Pervolitant curioso instinctu, quâ se prodit exoticorum sensuum ali-

P 3

quod

(a) *Plin. lib. 35. c. 10.* (b) *Epist. 66.* (c) *Apolog.*

quod specimen aut novæ ad dicendum structuræ machinæ ; mox, ut à Zeuxidis pictis uvis illusæ aves, sic illi à librorum avidam sciendi famem specioso fucō pellicientium inani lectione, quàm famelici venerant, tam jejuni recedunt.

Quot scriptorum laboribus pressoria torcula gemuerunt, in quos illud Ausonii bellè cadat:

*Utilius dormire fuit, quàm perdere somnum,
Atque oleum.*

Quàm multi vigilatas noctes, libris sudarunt componendis, quos absque somno nulus legat, nisi cui somnum excusserit indignatio in auctorem. (a) Quot libris titulo quem ferunt commodè subscribas illud Zuazi Doctoris Hispani, qui minimam quandam & desertam insulam, ubi nec herbæ pilum in Indiam navigans reperisset, hoc ex multis vocibus confecto nomine insignivit,

Nolite cogitare quid edatis.

Cum tamen (b) (ut eleganter ait S. Ambrosius) Libri sint quasi animorum portus, in quos non modò à tempestatibus ad quietem; sed

(a) *Ovid. in Hist. (b) Proem. lib. 4. in Luc.*

ed à paupertate ad copiam secura fuga sit.

1 Tres edo de multis istiusmodi librorum
tam inutilium & otiosorum tanto numero
edendorum causas. Prima est quod multi nihil
se putant egisse si librum ediderint, nisi biblio-
thecâ libris fartâ suo Marte cufis orbem dita-
verint.

(a) *Hinc oblita modi, millesima pagina surgit.*

Omibus, & crescit multâ damnosa papyro.

Volumina centum, mille chartarum singu-
la cum ediderint, iis unius ingenii tot partibus
unius mentis, unius studii & styli tot filiis in-
cedant tumidi; nec animadvertunt famam &
gloriam, haudquaquam librorum indigestâ
turbâ, sed delectu parati; nec æstimari nume-
ro, sed solo pondere. Quoties verborum præ-
ceps flumen, boni stillam ingenii non voluit;
nec mare integrum atramenti gemmam unam
regit; nec sylva chartarum, auri ramusculum.
Numeret sanè opus editum centum volumi-
na; cum Aufonii echonè de se profiteri hoc
poterit,

*Aeris, & lingua sum filia, mater inanis
Iudicii, linguam qua sine mente gero.*

P 5

Pro

(a) *Iuvenal. sat. 7.*

Pro magno patientiæ ostento haberi debet, si qui legit, se à projiciendo libro, scriptorem, ab hoc Martialis scommate abstineat.

(a) ——— *Vis garrule quantum*

Accipis ut elames, accipere ut tacens?

Quam sensatè, & pulchrè libros Domitius Piso *b)* thesauros aiebat esse oportere non libros, verba totidem gemmas, paria numero paginarum monilia: ut quicumque legerit; decenni authoris labore horâ unâ ditetur.

Heu! illa ætas quò abiit? quò mos eximius, scientiarum mel committendi ceris tenacibus. Quò descendebat lentius styli cuspis in tenacem ceram, hoc erat morosior in cogitando mens; hoc maturius quod cogitaverat. Nunc verba digitis calamus præripit, capiti cogitata; utraque tanto leviora, quanto minus perpensa. Scitè hunc adumbrat scribendi pruritum, jactator miles apud Plautum.

*Ego hanc macheram mihi consolari volo,
Ne lamentetur, nevé animum despendeat,
Quia jam pridem feriatam gestitem.*

Consolari calamos suos volunt lamentabiliter oriantes, & dicto citius librum unum
spuunt:

(a) *Lib. 9. Epigram.* (b) *Plin. in Prefat.*

spuunt : atqui suum est bono, non multo pretium. Velut quædam animæ, libri sunt. Non stat eorum nobilitas in mole corporis, sed in præstantia sensuum. (a) *In iis* (ait S. Augustinus,) *qua non mole magnæ sunt, idem est esse majus, quod melius.* Surgant moles montium saxi & rupibus, (b) *Adamas punctum lapidis pretiosior auro est* : tantum pretio illos vincit, quantum molis immensitate, ab iis superatur.

Si dicturus esses in confessu centumvirum sapientissimo, & omni doctrinarum genere exulto; malles eorum aures indiscriminatim vulgaribus & impolitis, delectu nullo, nec ordine, nec soliditate profanare? an non gemmas si posses, & aurum loquereris? Et non vides te libris quidquid ubique orbe toto doctorum hominum & sagacium est, affari. qui legendi tui & audiendi studio tenentur? *Quin tu potius Phocionis consilio uteris, qui rogatus, quid tam diu cogitabundus animo versaret; Sum, inquit, dicturus ad Athenienses, & verba retracto singula, ne quid excedat mihi quod forte dici minimè deceat.* Tu igitur qui scribere, qui scripta in publicum emittere cogitas; juxta prudens poetæ monitum

Laudato ingentia rura, exiguum colito:

Moles voluminum gigantas nulli invidas,

P 6

deas,

(a) 6. de Trinit. (b) Manil.

264 *Character Hominiū literati,*
deas, æmulare si quid in iis est rarum, & æquū
dignum: scribe aliquid quod solum, multo-
rum & laudem, & pretium æquet; de quo me-
ritò dici possit, quod de suâ Ceres Proserpinâ:

(a) *Numeri damnum Proserpina penset.*

Altera origo editionis librorum infaultæ,
delectus est iniquæ materiæ, & cui sustinen-
dæ par desit ingenium. Ode, epigramma, si mi-
le aliquid typis est datum, & placuit, fingitque
mox animus se ad Heroica & Tragica vocari.

(b) *Non ideo debet pelago se credere, si qua
Audet in exiguo ludere cymba lacu.*

Si tentet Hercules cælum vi capere, quid
mirum? inexpertus non facit, sensit quantæ sit
molis & ponderis.

c *Et posse cælum viribus vinci suis
Didicit ferendo.*

Metire humeros de onere quod moliris,
post si videbitur par oneri cervix, tolle sis o-
nus, & bene ambula. (d) *Prudentia hominis est,
nosse mensuram suam, nec imperitia sua orbem
testem facere.*

(a) *Claudian.* (b) *Ovid. 2. trist.* (c) *Seneca
Herc. fur.* (d) *Hieron. contra Vigilant.* Junga

Jungatur Briaræo Argus, nec centum præcipitent ad scribendum manus, nisi centum illis oculi præstò sint. Ne te campus ingens nobilis argumenti sic importunè sollicitet, ut non sinat te alas & vires prius attendere, quàm te aeri credas. Alas remitte quibus altius quàm decet eniteris; & in hoc ciconiæ pullos à nido recentes imitare: alioqui certius ad casum, quàm ad volatum impelleris. Sed de hoc erit alius agendi locus.

Tertia causa frequentiorum, in edendis libris, abortuum veriùs quàm partuum, impatientia est fœtuum formandorum, priusquam edantur. Frustra illis sed caute occinit, scribendi magister & canendi.

(a) — *Nonnumque prematur in annum.*

Membranis intus positis, delere licebit

Quod non eâideris; nescit vox missa reverti.

Quid igitur mirum si fungus unâ horâ natus, intra duas marcescat; & nostræ (quod ajebat Plato) lucubrationes in hortos mutentur Adonidis, qui subito & die uno nati, celeritè pereunt?

Vix sufficiebat Græcia suppeditandis Agatharcho pictori telis & coloribus; adeo is nihilo plus temporis in pingendâ tabulâ ponebat,

P 7

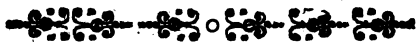
(a) *Horat. in Arte poet.*

bar, quàm Sol in Iride : ſed ex tabulæ contemptim inter fori quîsquiliâs appenſæ , ævi non erant longioris, quàm milites de Cadmi ſemente progeniti. At verò Zeuxis in partu ſuorum operum tardior elephanto , penicilli ductum omittebat nullum, quem ad criticum examen crebrius non vocaſſet; ſuadente illâ, cui uni pingebat, operis immortalitate. Viri docti quò ſcientiores , & ſapientius cordati, hoc ſemper fuere in cenſurâ ſui acriores. Gna-
rus quiſque illorum ſe ſua auribus , oculis & examini credere viſorum ſapientum & erudit-
orum, agebat apud ſe tacitus, quod de ſe teſta-
tur Plinius junior. (a) *Nihil eſt cura mea ſatis. Cogito quàm ſit magnum dare aliquid in manus hominum ; nec perſuadere mihi poſſum , non & cum multis , & ſæpe tractandum ; quod placere, & ſemper & omnibus cupias.*

Atque hæcenus ad illos , qui parcius ab ingenio inſtructi, aſſumunt ſcribendi argumen-
ta, magnis ingeniis paria Nunc verò prætere-
illos non debeo , qui præſtantis ingenii doti-
bus, naturæ munere acceptis , utuntur perpe-
ram; ſuâque tum ſtudia , tum aliena materiis
occupant, (b) *quas* , inquit Arnobius , *neque ſcire compendium, neque ignorare detrimentum nullum eſt.*

Quàm

(a) *Lib. 7. Epist.* (b) *Lib. 2. contra gentes.*

*Quàm infortunatus in studendo sit
labor, qui confertur ad inu-
tilia scribenda.*

Magistris chymices plus bonæ fortunæ
quàm sanæ mentis adesse dicitur. Men-
tem certè non habent, quanquam illo ex den-
so communis stultitiæ ramali, sortiti viden-
tur pulchriorem ramum, nempe aureum il-
lum prius ad inferos quàm ad Elyfios perdu-
centem. In hoc præterea sunt fortunati, quòd
dum artis præsidio illum investigant philoso-
phorum lapidem pretiosum, negotio facili id
planè quod quærunt inveniant, illam videli-
cet paupertatem antiquam & auream, quæ
philosophum omnibus exuens, unà omnem
illi sollicitudinem eximit servandi quæ ha-
buit, & metum ac periculum amittendis;
quod utrumque fuit jus ætatis auræ præro-
gativum. Argentum vivum congelare certant
in mortuum; nec vident Mercurium furandi
principem aliena tollere doctiorem esse, quàm
de suo dare. Contendunt lunam in solem mu-
tare, velut nesciant lunam tunc magis deficere
cum est soli propior. Sed præ omnibus suspi-
ciendis

cienda vis spei illorum blanda fascinatrix, quæ mentem stolidis cerebro excutit, somnum oculis, manibus nummos, pectore amorem omnium, aded sunt excæcati, ut supplicii sui continui non agnoscant cruciabilia instrumenta; torqueanturque revera sæviùs metallis quæ torquent, imò & stupeant nullo doloris sui sensu. Videas miseros ut papiliones ad volitare perpetuò lucernæ tenui, exiguum calorem angustæ fornaculæ dispensanti; ejusque lumini arridere simul, & fumo flere, quoad opere absoluto, pro vivi (sic enim vocant) seminis proventu, cujus illos tenebant magnæ spes; unum illud colligunt, *Ex nihilo nihil fit*. Difflavit illam subitarum opum expectationem flatus ridiculus. Globo vitreo insistsens fortuna, rupto globo ruens collum fregit: ex quo conficiant, si modo sapiant, non gigni aurum nisi commerciis; nec nisi circa argentariorum mensas concretere.

Duacus his lineis videre placuit, chymicorum vacuam & stultam operam, qui fumo vendunt lacrymoso quidquid sunt, & quidquid possident; ut in iis notarem clarius torquentiam scriptorum, qui abundè ingenio præditi, laborem, tempus, valetudinem fatigant in elucubrandis nullius frugis argumentis; & libris edendis, in quibus scribendis vita, legendis tempus infelice omnino conteri-

Scio

(a) Scio à Favorino scriptum, ad restituendam ingenii aciem, longo otio retusam, nihil magis conferre quàm tractationem materiæ ludicræ & inanis. Sic Therfiten ipse, & quartanam laudavit; Dio cæsariem; Calvinum Synesius; Lucianus muscam; sexcenti talia. Verum aliud est recreare fessum ingenium lepidis argumentis, & eorum hilaritate sopitum expergefacerere, aliud nervos intelligentiæ totos in iis contendere, & annosis studiis frangere, nullo aliunde gloriæ pretio, quàm quæ potest ex illis quisquiliis colligi.

Satin' tibi sapere videtur Aristomachus ille, qui annos sexaginta in observatione apum scrupulosissimâ, & minutissimâ consumit. Equidem conseo illum tot annos & tantam diligentiam temere imprudenterque profudisse, quibus omnium quæ latent in cœlo, & certam planetarum distinctamque notitiam emere potuisset. Irascitur Seneca in philosophastros ævi sui, qui nocturnas vigilas, & diurnarum concertationum clamores assiduos, conferebant in puerilia, non risu modo sed ferulis digna. *Mus syllaba est: syllaba caseum non rodit: mus ergo caseum non rodit. pueriles ineptias! in hoc supercilia subduximus? in hoc barbâ demisimus? hoc est quod tristes docemus, & pallidit*
Vulgo

(2) Gell. l. 17. c. 12.

Vulgò dicitur pueritia duplex esse, altera post cunas & fascias, altera post viride senum : repuerascitenim tunc ætas nimia. At verò qui vitam in his inanibus studiis, & puerilibus nugis occupat ; (a) *non bis puer est, ut vulgò dicitur, sed semper ; verùm hoc interest, quòd majora ludit.* Cui bono ? nêre in telam viscera adaucupium muscarum ? retia Neronis ex auro & purpura (mentem dico præclaris idoneam lucris) ad pisciculos captandos, & macros, & malos demittere ? *Qui non miretur, scribit de Platono Plinius, arborem umbræ gratiâ tantum, ex alieno petitam orbe ?* Usque ad cône raræ in Europâ umbræ ; aut umbra Platani barbara ; idcirco melior ; & digna quæ per naufragia ex mundi confiniis veheretur ? Tanta est nimirum nugarum futilium ubique penuria ? ut juvet iis gravi studiorum, & nocturnum, vitæque adeo multæ sumptu, numerosas farcire paginas ? Si possum animo in selectam prædam cum aquilis, & accipitribus assurgere, cur malim cum alaudis uno garricendi desiderio alas explicare ? volatu me à terrâ sursum attollere ? quod illæ dum faciunt, tandiu cantillant, quoad ruptæ garritu cadant ; suo illo cantu adeo lætæ, ut si canendi magistræ cœli Sirenibus fuissent.

Scribit Oviedus, Indias occidentis xylō, sale,
alumine

(a) *Lactant. lib. 2. c. 4. ex Senecâ.*

alumine & talium mercium supervacaneo proventu affluere, illas navi & vectu dignari neminem; auro duntaxat iis in portubus, & argento, & gemmis, & aromatis mercatorum naves onerari. Neque verò aliter navigationi tam arduæ ac periculosæ, qualis tunc erat, sua laus, & pretium constitisset.

Proh ! quàm diversa, est alterius generis mercatorum inconsulta negotiatio ! Navigatio vitæ hujus quam fermè in studiis ponitis ; felicitas indolis, & scribendi labor quibus potestis rem litterariam auro & unionibus augere ; quo tendunt obsecro ? Quibus, amabo vos, mercibus locupletamini ? fabellis nimirum ; altercatione frivolâ quæstiuncularum ; nugis, propè dixi, heroicis ; amatoriiis (inquam) nugis ; restitutione textuum, aut depravatione potiùs ; emendationibus arbitrariis, conjectaneis, imaginariis ; & quid plura ? *Quare appenditis argentum vestrum, & non in manibus ?* (inquit sacer vates Isaias.) Quod cum exponat B. Hieronymus de sæcularibus studiis, quantò veriùs de vestris, tum planè inanibus, tum sæpè fatuis dici potest ? An vivit aliquis Tiberius, qui vos matris Hecubæ nomen, qui usurpatum ab Achille inter Lycomedis virgines absconso nomen edere jubeat ? qui roget, quid Sirenes prætereuntibus nautis canerent ? Utram Veneris manum Diomedes vulnc-

vulnere violârit? utro pede claudicârît Philippus? An aliquis Domitianus ad quotidianam & diuturnam muscarum venationem vos invitat? Amplitudinem Romanæ urbis ostentaturus Heliogabalus, araneorum telas omnes, totâ undique decussas & collectas urbe, exaggeravit in montem dēmens, magnitudinem urbis ubiūm Reginæ, stolidè arbitratus hoc documento contineri. Stultum hunc nemo sapiens non videt; est tamen illorum archetypus, qui experimentum sui publicè præbituri, araneis pluribus quàm foliis libros implent argumenti planè inutilis, & tractationis evanidæ ac prorsus Inanis. (a) *Vitam taceretis, & putaremini esse sapientes.* Plaudat iis, si vultis, stultorum amicorum fatuitas celebris; alia propterea non erunt illorum, quàm quæ in Bæchi spectaculis laudavit Diogenes, magna stultorum miracula.

Inter hæc tamen obiter adverto, etsi cum aliqua fortassis auctorum offensiuncula, debere illam primo loco reponi, quam S. Basilus ut rectè, sic eleganter pronunciat, negotiosissimam prorsus vanitatem, astrologiam, dicamne judicariam, aut iudicii expertem; despectu magis stellarum dignam quàm aspectu, etsi omnes ex iis hauriat mendaciorum merces, quas nobis propterea venditat carius, quod

(a) *Iob. 13. 5.*

quod eas cœlo accersivit ? Horum ars est domos fabricare in cœlis duodecim, opificum manibus, qui sæpe in terra recto carent, iisdem ut plurimum victus inopiâ mendicis. Horum ars est dispensare opes hominibus, fortiri dignitates, infortunia & præcipitia, & quæcumque timentur minari ; quibus id meritò dixeris, quod ejusdem audaciæ cuipiam audenter Diogenes ; (a) *Quandonam è cœlo venisti?*

Proferuntur se illo in grandi, quod Deus extendit, volumine, cujuseumque ostenta, & vices, & beatitates legere fortunæ, characteribus stellarum splendidis, & arcanis scriptas aspectuum notis. Ajunt in astrorum periodis, se vitas cernere singulorum ; stellas & plauetas se posse Trino, Quadrato, & Sextili quasi magicis adstrictos figuris adigere, ut vaticinentur eventus ancepites publicarum, & privatarum rerum. Jactitant demum sese futura certò prædicere, ex similitudine observatarum figurarum ; cum tamen nulla unquam iis similis in cœlo extiterit, quæ suspensum ex se teneret legitimum nascendi articulum ; cujus quidem illi articuli pondus Hermetis lance pendunt, ex vi figurarum cœlestium quas prout dictabat inanis imaginatio finxerunt alii, vel ipsi ex suo quodam mysterio notârunt ; rebus fulti omninò vacuis, & soliditate omni cassis.

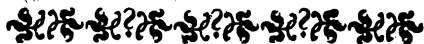
(a) *Laertius*

cassis; quales sunt nodi ambo, & partes utriusque fortunæ. Vero demum, si quando est ab iis non ex arte inventum, sed casu oblatum, perperam abutuntur ad conciliandam suis mendaciis fidem; & unam mille inter falsas prædictionem fortuitò veram jactant, ut falsa pro credibilibus venditent, credibilia pro compertis.

Quid hoc genere hominum facias, cujus sunt partes fallere homines in terra, in cœlo stellas infamare? Hos per me licet affigas Caucaſo, & illis Promethei vulturem. Nisi fortè majus videtur crimen, cœlum mendax, fraudulentos planetas, malefica sydera facere; quàm de Solis rota scintillam rapere ad animandas Epimethei mortuas statuas. Ne tamen hac in lite Judex ego sim, & damno cujusquam pronuntiem, malo ad tribunal Alexandri severi rem totam remittere; qui Tuti-um sibi præcipuè carum damnavit capitis, quod falsis promissis nundinaretur principis gratiam. Jussit enim verò hominem fumo præfocari, clamante interea magnis vocibus præcone, *Fumo punitur, qui fumum vendidit.*

✂:(†):✂

AVA

A V A R I T I A

*Reum esse Ignorantiae multorum,
qui libris scribendis eam, cum pos-
sit, non corrigit.*

NULLIUS commodis magis invita laborat natura, nullius rem ægrius procurant homines, quàm ejus qui curat neminem, & totus suus est, in frequentia populorum solus; peregrinus in patria; inter homines fera; Indignus planè qui ab alib vitam acciperet, qui uni sibi ita vivit, ut nihil ab eo ullus accipiat. Hujusmodi sunt absque dubio qui avarum ingenium omni literarum refertum copiâ, pertinaciter clausum tenent, maluntque tot opes secum mori, quam scriptis liberaliter commissas, prodesse posteris. Ut enim nullo præterquàm gloriæ post mortem immortalis, calcari pungantur,

— *An erit qui velle recuset*

*Os potuli meruisse, & cedro digna locutus,
Linquere nec scombro metuentia carmina,
nec thurs ?*

Verum

Verum urget illos validior publici commodi ratio, cujus neglectum, nequaquam sat purgat privatae laudis contemptio. Nec enim coelitus sapientia nobis dono datur, nobiscum ut pereat; sed mutuo, ut transferatur in posteros; quod arbitrarie non tam est liberalitatis, quam rigidi juris. Excipiat *sanè* lumen Solis, sed transmittatur inferius; nec subtrahatur oculis alienis, quod non est nostris jam necessarium. Ergo nostri majores, tot ante nos sæculis, solitarii, pallidi, & studiorum labore infracto, macilenti, plures anni dies, quam dici horas de vita sibi ademerint; ut magnis contentioneibus de locuplete ingenii sui venâ thesauros nobis aureæ veritatis excinderent, & gemmas refoderent nondum orbi notas; atque hoc suum patrimonium privatum, in publicam hæreditatem transcripserint; nos a vis ingrati, nepotibus invidi, & sua & nostra eodem nobiscum sepulchro condemus? Profectò qui se inter illos & futuros deinceps medium statuet; cogitabitque illorum exemplo, quid debeat; istorum bonum quid exigat; non satis intelligo; qui possit aut illis negare imitationem, aut suam eis opem. Nam si eorum imaginibus inspectis, - qui bello & pace claruerunt, pungitur animus ejusdem stimulo gloriæ; dum libri nobis ingentes animas ex quibus orti sunt, velut spirantibus etiamnum
statuis

statuis repræsentant ; quem non inflammer
 vel sciendi ardor quæ ignorat ; vel pudor avarè
 retinendi, quod alii publicis utilitatibus dicârunt : *(a)* *Sume in manibus indicem Philosophorum, hæc ipsa res expurgisci te coget : si vide-
 ris quàm multi tibi laboraverint, concupisces, & ipse unus ex illis esse.* Est, inquit Philo, Sapien-
 tia Sol ; hæc splendore qui privat, destruit :
 & mentes sublimioris intelligentiæ, flammis
 & igni symbolas faciunt multi Platonici ; I-
 gni (inquam) *(b)* *Cujus unius ratio ratio fœ-
 cunda, seque ipse parit, & minimis crescit scin-
 tillis.* Hoc majorum exemplum, si debilius
 persuadet, accedat commodum posterorum,
 quibus nisi barbarè admodum negare non
 possumus, quod sumus nostro cum lucro da-
 turi, suo illi commodo & bono accepturi.
 Tollatur hæc de mundo sacra lex, quam nobis
 natura, non mos lapidibus insculpsit ; ut amo-
 rem nostrum, sic nostra posteris relinquendi ;
 nunquid exinde mundus & barbarus, & agre-
 stis, & nullus sit ? Quod si putamus fortunatos,
 qui consanguineos sibi superstites pingui cen-
 su augent, & familiæ splendorem opibus ma-
 gnis stabiliunt quæ major esse ac relinqui po-
 test hæreditas, quàm quæ coaluit ex divitiis
 Q animi

(a) Seneca cap. 39, de insomn. (b) Plin. l. 8.

animi, & opulentiâ ingenii, longâ studiorum negotiatione exerciti? Hanc non atterit usus, non tempus minuit, nullæ absorbent vel publicæ vel privatæ clades; semper viva, semper integra, suo nunquàm non primogenio pretio, & utilitatibus censa. Quo sanè valido argumento hortabatur amicum Plinius, ut studiorum suorum fructum aliquem publico daret. (a) *Effinge aliquid, & excude quod sit perpetuò tuum; nam reliqua rerum tuarum post te alium atque alium dominum sortientur; hoc nunquam tuum desinet esse, si semel coeperit.* Scio equidem istorum tenacitas sordida quid opponat? Rei meæ (inquiunt) nulli sum debitor: sudent illi, ut feci; & per se invenient, quod pudor sit emendicare ab aliis. Hoc verò est pium esse non saxeum; literatum amicum, non literatis inimicum. Aliàs pigra educatione marcent ingenia, dum norunt sibi apud alios parta, quæ suo labore ab se quærere debuissent. Ingeniosos facit necessitas, & tandem magistros, qui futuri erant semper discipuli; dum sua jam docent, ac proferunt, qui nihil norant præter aliena. Sic finguntur Achilles frangendis cum labore leonum ossibus, ut eorum vescantur medullâ. Sic peritissimi evadunt natatores, qui sæpè luctati cum fluctibus, & ubi rapidior est alveus interdum relictî; necessi-

cessitate ipsâ magistrâ edocti sunt, quod diu & lentè ars docebat.

Sed parùm vident isti defensores, & vel sui commodi, vel ignaviæ suæ patroni. Sic enim literæ semper quasi nunc natæ, nunquàm maturæ, semper infantes sint; nunquàm natu grandes, & in justam proceritatem auctæ; si quis multos post annos quærendo insumptos, neminem doceat quod invenit. Enimverò, ut nunc aliquis pari felicitate & sollicitudine ac cæteri, qui præcesserunt, incumbat studiis; si nihil prætereà noverit quàm quod alii didicerunt, unde crescet res literaria? Quin imò nosse quod alius invenit, viam sternit ad inveniendâ, quæ invenit nemo; fiunt nobis principia, quæ illi consecraria sunt; inde incipimus quærere, ubi is desit. Sapiencia (inquit S. Augustinus) sponsa est non ancilla, & prolem de se videre expetit, *hoc est, ingenii fructus, & quosdam mentis partus, quos non tam libros, quam liberos dicimus.* Hoc si non impetrat, non ut illa Carthaginis Regina dolens & lachrymans in hæc verba erumpit:

—— *Saltem mihi parvulus aulâ
Luderet Æneas;*

Innocens filia virginitatem acerbius quàm mortem luget; morte gravius pœtans, quàm
Q 2
suâ

suâ in prole post mortem non vivere. Neque verò posteris illos ingenii fœtus non relinquere, miserum solùm videri debet; criminis offine est eos culpâ nostrâ non relinquere, & venturis ætatibus quodammodò invidere. Nam si aborsus culpæ reus, homicidii ream matrem constituit; (a) & qua originem futuræ hominis extinguunt, parricidium faciunt, antequam pariant; in sapientiæ utero fœtum præfocare cujus est gravida, ne in lucem edatur, nonne parricidii genus est? Nonne est (b) homicidii festinatio prohibere nasci?

Tucentur se alii annorum imbecillitate; senectutem excusant; non posse se aliis vivere, qui sibi ægrè vivant; post tot ultrò citroque discursus, negari crudeliter ut nido se reddant, vel ut à longa navigatione vela colligant & portu fruantur: Denique aliud nunc tempus, curas alias poscere; proniores in somnum ultimum oculos, quàm ad nocturnum lucubratiões, nec posse aliis sine periculo erroris se duces præbere,

Sunt hæ hominis voces, quantum intelligo, annos quos putat sibi residuos, non tam optantis pacificè vivere, quàm segni morte prævertere; mortem hic voco, vitam inertiam sepul-

(a) Minut. Fel. in O. Farv. (b) Tertul. Apol. cap. 9.

sepultam. Varro decrepitus hoc libris instabat jucundius, quod intelligebat se vitam proferre; sed vitam hominis; discendo, & intelligendo: seque ipse admonens ajebat:

(a) *Dum hæc musinamur, pluribus horis vivimus.*

Seneca sublimis illa mens, de senii frigore ardorem excibat ad studendum; unde alii ad inertis otium abjecti sunt, indidem ille ad laborem erectus, annos vitæ, quam totam non vixit, ultimos contulit ad eruenda in lucem arcana philosophiæ naturalis; & hoc seipse non satis capiens, canebat suo cum Poeta:

(b) *Tollimus ingentes animos, & grandia parva
Tempore molimur.*

Inde quasi pigra fodicans latæra; festinemus ajebat, & opus, nescio an superabile, magnum certe, sine ætatis excusatione tractemus.

Quis (inquit Plutarchus) observavit apes ullo unquam senio inertes, otiosas, ad mella desides, abstinere volatu, floribus & prædatione?

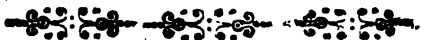
Q;

Ex

(a) *Plin. præf. l. 1.* (b) *Præfat. l. 3. qq. naturæ.*

Facultatem mihi, ajebat Gellius, (c) scribendi si abstuleritis, vitam abstulistis : *Neque longiora mihi dari spatia vivendi volo, quam dum ero ad hanc facultatem scribendi, commendantique idoneus.* Nolo mihi diutius vivere, quam dum possum aliis scribere.

Sit ergo is vitæ literatis ordo & dispensatio, qualis fuit Romanis olim Vestalibus. Primis annis ritus & cæremonias, majorum discipulæ, docebantur ; secundis, cæremonias illas exercebant, sociæ aliarum ; Tertiis easdem, magistræ juniorum, tradebant minoribus. Sic flores caducis frondibus, & fructus floribus prosperè succedebant.

Bonorum auctorum felicitas incomparabilis.

DEsiderium vivendi, mille artes invenit nunquàm moriendi. Scilicet herbis Medæ carebant Medici ; & Jovis ambrosiâ quibus vitam sibi immortalē accerferent : Quinimò (inquit Sidonius) (b) *medici assidentes & dissi-*

(a) *An sen. regenda Respub. in fine Noct. Atic.* (b) *L. 2. ep. 12.*

& dissidentes, parum docti & satis seduli languidos multos officiosissime occidunt. Vivendi ardor excogitavit telas, marmora, æra, mausolea, triumphales arcus, theatra & moles, quibus inscribendis, colorandis, sculpendis, fundendis, si minùs totos in vita homines, servarent saltem eorum aliquam speciem : sed nihil æquè vivos post mortem homines representat, ut prognati ex iis filii, quibus genus humanum propagat natura, & privato cujusque vitandæ mortis satisfacit studio. (a) *Mortuus est pater, & quasi non est mortuus, similem enim reliquit sibi post se.* Transfundit enim se adedò in filium patet, ut in eo etiam mortuus, & vivat & spiret. Tam procul nihilò seciùs à patrum vultibus, imò & indole, & conditione morum exerrant filii, ut Apis Ægyptiorum Deus ex patre fulgure bos nascatur. Patrum voluntati genitales temperies nequaquam obsequitur, sed naturæ ; nec ii formant quos volunt filios, sed quos possunt. Libri quos edit melior nostri pars animus, ejus sunt filii, hæredes, vivæ imagines : In iis solùm viræ tantum habemus repositum, quantum haberi post mortem potest. (b) *Contingit dissimilem filium plerumque generari ; oratio dispar moribus*

Q 4

bus

(a) *Ecclesiastic. cap. 30.* (b) *Cassiod. Proem. Variar.*

bus vix unquam potest inveniri; est ergo ista valde certior arbitrii proles. Est (inquam) proles immortalis, cujus subsidio, post vitam miseris mortui, incipimus gloriæ vivere; ut recepsus cœlo ex terris Hercules, fulgere cœpit laborum suorum stellis; post vitam in rogo, & pugillo cineris relictam.

Ac sanè quibus firmamentis stabilius magnorum hominum gloriæ, & meritum nomina fulciuntur, quàm librorum immortalitate? Inspiciamus rerum strages, quas agit ubique omnium edax tempus, præcipitando alias, reliquas sensim & lentè arrodendo. Rupes sub annorum decrepitæ pondere, subsidunt; in sepulchrum curvantur, membratim dissiliunt, ossiculatim disperguntur; & ipsæ quoque mendicare videntur e subiectis vallibus tumulum quo tegantur. Tabescunt rubigine, quæ sunt ferrea, & limâ temporis pulverascunt. Altissima quondam palatia superbis minuta capitibus, semesa nunc ostentant ædium cadavera, e quibus si pars aliqua mûrorum non tam stare, quàm ruinam perpetuè minari videatur, ea videtur à tempore relictæ, ut esset potius ejus trophæum victoriæ, quàm pristinæ magnitudinis aliquod monumentum. Ubi olim Decorum templa. Imperatorum aulæ, Senatorum sedes, Doctorum exedre fuerant; nunc cubilia sunt laporum, bu-

bonum

bōnum nidi, latronum receptus. In hac strage annorum, in iis ætatum ruinis, quàm magnificè invicta sæculis attollant capita, vivaces reliquæ ingeniorum præstantium; quam vivant in morte omnium securi, & æternâ vi-
reant senectute libri eruditi, & in libris ipsorum parentes, dicat Stoicus Romanus, & si-
leo. (a) Coetera quæ per constructionem lapidum,
& marmoreas moles aut terrenos tumulos, in
magnam eductos altitudinem constant; non pro-
pagabant longam diem; quippè & ipsa intereunt;
immortalis est ingenâ memoria. Hoc idem suo
suffragio confirmet acutus Poëta:

(b) *Marmora Messalla scindit Caprificus, & au-
dax*

Dimidios Crispi mulio ridet equos.

*At chartis nec furta nocent, nec sacula præsumo;
Solaq; non norunt hac monumenta mori.*

Fortunatus Metellus! qui filiis quatuor
succollantibus ad sepulchrum elatus; primis
consularibus, tertio tunc, & quarto post pau-
lū Consulibus; Velleium movit, ut diceret,
(c) hoc est nimirum magis feliciter de vitâ mi-
grare, quàm mori. Utcumque sit tamen de vita
migras,

(a) *Consol. ad Polyb.* (b) *Martial. lib. 10.*

lib. 1. (c) *L. 1. Hist.*

Charaſter Hominis literati,
migrat, & à filiis effertur. Parentes ſuos non ſi-
 lii quatuor; ſed quàm multi prodeunt in lu-
 cem, eorum libri, morti creptos & cineri, ubi-
 que cum pompâ circumferunt, deponunt in
 omnium manibus, oculis, veneratione.

Quot ſuâ patriâ obſcuri, & dote ingeniû
 paucis noti, librorum ſuorum præconio om-
 nium animos, omnium ſibi exiſtimationem,
 & laudem conciliant; ut lyra Orphei (inquit
 Manilius) in terris præclara quidem & admi-
 rabilis; ſed longè clarior & admirabilior in
 cœlis.

*Tunc Sylvas & ſaxa trahens, nunc ſydera
 ducit.*

Argumento ſit blandum illud, quo vulgò
 tenemur, deſiderium ſpectandi quo eſſent
 vultu, colore, conformatione totius oris; qui
 ſui ſpeciem animi tam pulchram ſuis impres-
 ſam operibus reliquerunt. Hinc tanto ſtudio
 eorum & pictæ, & ſculptæ ſunt viventium i-
 cones; atque his etiam ætate & oblivione
 jam deletis, ad aliquam veri ſimilitudinem
 conſictæ. (a) *Non enim ſolum ex auro, argen-
 tove, aut etiam ex ære in bibliothecis dicantur
 illis, quorum immortales anime in iſdem locis
 loquun-*

(a) *Plin. l. 35. cap. 2.*

loquuntur : quin imò etiam qua non sunt finguntur ; pariuntque desideria non traditi vultus, sicut in Homero evenit. Quo majus, ut equidem arbitror, nullum est felicitatis specimen, quàm semper omnes scire cupere, qualis fuerit aliquis.

Quin & ubicumque perplexis angimur difficultatibus, memoria statim illos requirimus, qui esse nobis earum Oedipi potuissent. (a) Alexander festinum lætissimi nuncii bajulum, vix sui præ gaudio compotem prævertens ; quid novi, ait ; nunquid Homerus ad vivos rediit ? Quippè nihil poterat tantus Princeps optabilius audire, etsi par erat orbis imperio.

Nunc si rogemus viros doctos, & exquisitè literatos, quo, præter communia, peculiari desiderio singuli teneantur ; dicturos arbitror magnam partem, in vitam ut redeat Plato, Aristoteles, Cōus senex ; ut Galenus, Archimedes, Ptolomæus ; ut Virgilius, ut Homerus, ut Demosthenes, Tullius, Livrus, Xenophon, Ulpianus, multoquæ ardentius sancti Paulus, Chrysostomus, Augustinus.

Non vixère illi tam diu, quàm erant hominibus utiles & necessarii ; semper enim est ejus acerba mors, qui mori sine damno publico

non

(a) *Plut. quomodo quis profect. &c.*

non potest, ut qui tantum publico viveret. (a) *Mihi autem* (inquit Plinius) *videtur acerba semper, & immatura mors eorum, qui immortale aliquid parant. Nam qui voluptatibus dediti, quasi in diem vivunt, vivendi causas quotidie finiunt: qui verò posteros cogitant, & memoriam sui operibus extendunt; his nulla mors non repentina est, ut qua semper inchoatum aliquid abrumpat.* Hi Soles doctrinarum quorum radius floret terra, vigent scientiæ, sæcula illustrantur; ecquid illum honorem videntur promeriti, quem lucis conditor luci ateribuit. Primam siquidem illam suâ laude, sua inter omnia opera, suo ore dignatur; non tam quod pulchra per sese, quam quod quidquid videt pulchrum efficit, & formosum. (b) *Tantum sibi prædicatorem potuit invenire, à quo jure prima laudetur; quoniam ipsa facit, ut etiam cetera mundi membra digna sint laudibus.* Hi sunt quorum animos Seneca, & meritorum suspicit gloriam; quorum adorat ortum in hanc lucem; quam viventes calcarunt terram osculatur; momentum illud mœrens lugeat, quo vivis ablati sunt; vocatque *Præceptores generis humani & Deorum ritu colendos.* Et, quidni? subderet Vitruvius. *Quid veret quominus*

(a) *Plin. l. 4. Ep. ad Maxim.* (c) *Amb. l. hex. c. 9.*

minùshocafficiantur & nomine & honore?

(a) *Cum enim tanta munera ab scriptorum prudentiâ fuerint hominibus preparata, non solum arbitror palmas, & coronas his tribui oportere; sed etiam decerni triumphos, & inter Deorum sedes eos dedicandos.*

OBSCURITAS.

Dua illius cause: Confusi natura ingenii, & ambitiosi affectatio.

SI falsum non constaret esse illud veteribus tam certò creditum; stellas custodes animarum & matres esse, suam illic habere unumquemque, primæ, ut vocant, vel mediæ vel infimæ magnitudinis, pro gradu fortunæ, quam esset inter homines sortitus; unde, quæso, nonnullas fluxisse cimmerias animas possemus fingere, nisi ex nebulosis, & lucis tam malignæ sideribus, ut stellarum magis videantur maculæ quàm stellæ? De animarum Æthiopum stirpe quadam has esse oportet, quæ obscuritatem à Sole ducunt parente luminis;

R

minis;

(a) *Sen. Ep. 14. Pras. l. 9.*

minis; à matre ordinis sapientiâ, confusio-
nem meram; ex foco sacri Palladii, quo splen-
dent accensa ingenia, nigrorem & carbones.
Atque illæ quidem spretâ, præ oculis noctua-
rum aquilæ pupillâ; quò sunt magis noctur-
næ & obscuræ, hoc se ad Palladem putant sa-
cratiùs pertinere.

Frustrâ his esset dicturus Socrates, *Loquere
ut te videam*, ratus animæ speciem sermone
contineri; quidquid proferunt & scribunt, ca-
liginosam operam sic affectant, ut nisi ad
chalybem crysalli tersissimæ, divinet nemo
quid velint, quò tendant. O felicitate inge-
nii infelices: O miseri Dædali torquendis la-
brynthis tam infortunati, perplexi, & am-
phractuarii, ut ex iis se ipsi vix norint aut pos-
sint extricare.

Non est tamen Unius generis quam im-
probamus obscuritas, nec eodem ubique ex
fonte nascitur. Parit aliam natura, ex arte alia
coalescit & coagmentatur; illam defectus in-
genii, hanc ambitionis affectus inducit; illam
facile venia & miseratio sequitur; hanc ju-
stum odium, & vituperatio.

Vulgi aut error aut opinio est; obscurita-
tem omnem, ingenii esse argumentum, ex-
cellitatem sublimis intelligentiæ ex ea colligi;
ut montis Athos altitudo ex nongentis um-
bræ quam projiciebat stadiis colligebatur: il-
luminasse

luminasse naturam obscuras noctes stellarum nitore, & quibusdam sapientiæ stellis obscura ingenia : ipsa Dei oracula caliginem esse perpetuam ; & lucem quam habitat inaccessible, & in qua videtur ; tenebras vocari, & quidem tenebras quibus unà monstratur & clauditur : fuisse hunc sty- lum veterum sapientum, eorumque intelligentiam & grandium altitudinem sensuum, ut montium capita, sublimitatem nubium & cœli adamasse : scripta illorum ad piscatum hoc uberiora, quò magis turbida ; hoc apertiora ad deprehendendos carbunculos, & margaritas solidæ veritatis, quò densioribus tenebris prætexerunt.

Deceptum vulgus hoc veri fuco, magis semper miratur quod minus intelligit : quod pellucet & liquet, quantæcumque sit altitudinis, propterea spernit, quod insipientium oculos facile admittat ; aquæ palmum censer sapientiæ magnum oceanum, quod prohibeatur illum oculis metiri.

Qui ambitu improbo, ingenii famam aucupantur ; hoc illusi errore, obscuritatem affectant & tenebras, suisque tum dictis tum scriptis, artificiosâ caligine vulgi venantur adorationem. Protheos agunt dum tenentur, ut elapsi tenentium manibus, non deprehendantur cujus farinae sint. Ægyptiorum cudent

hieroglyphicas literas, ut veri medulla credatur subesse ficto mysterio mendacis suberis. Omnis illorū periodus nodus est Gordii, imperii præmio solvendus; verba omnia, Sybillæ folia, confusè ventis portare tradita, ut ex iis oracula scitentur stolidè creduli; apteque illis ea accommodent, quæ ne ineptè quidem auctores cogitârunt. Aliàs velut è machina suorum Deos figmentorum in theatrum inducunt, globo nubium ita obvolutos, ut particula duntaxat mirè digestæ rationis se exerat auctoritatem reliquis factura, sed quæ indigestâ cogitationum absurdarum mox turbâ obruitur. Horum scripta dum legis sepiam piscaris, malignitatis vastræ piscem, qui naui quod portat atramenti nigrâ proluvie cum aqua serenum turbaverit, occultè se subripit.

*Naturam juvat ipsa dolis, & conscia sortis,
Vtitur ingenio.*

Quoties magnis foetum putatur mysteriis quod mysterio planè vacat. Ii enim Timantem imitati, velo plerumque tegunt; quod nec possunt ingenio, nec arte norunt exprimere. Sic novos se putant Heraclitos (nam Heraclito cognomen *σφοδρὸν* fecit orationis obscuritas) & fortè idem libenter audiant de scriptis suis quod de similibus dicere solentis e-

ras

rat Pithagoras, *Opus ibi esse Delio natatore.*
Delphicam denique auctoritatem & fidem
æmulantur, si nihil *nec dicant, nec abscondant,*
sed indicent tantùm.

Alterum quod dixi obscuritatis genus est,
naturæ vitio inditum, non pravitate volunta-
tis; hoc priori pejor, quod experts emendatio-
nis. Quibusdam natura ingenium dedit an-
gustum, brevioris sinûs exiguitate complecti
non valens partes indistinctas, nec nisi con-
fusas jungere; aut absque totius mutilatione
locum singulis assignare. Alios fervida incen-
dit indoles, quorum ex ardenti cogitatio-
num velocium conflictu tanquàm ex incen-
dio repentino, fumi plus sæpius quàm flam-
mæ oritur. Puncto temporis sexcenta in mo-
dum fulgetri obeunt; nova & advertunt &
requirunt; & discunt sexcenta. Felices si
pondus huic flammæ accederet, possentq; in-
jicere suo igni frænos. Ut enim rapidissimæ
ad cursum feræ, confusa post se relinquunt ve-
stigia: sic illi rebus solum attenti quas cernunt;
nil attendunt ad modum ea exprimendi, quæ
mens imaginibus, plerumque ab omni sen-
sum concretionem avulsis, momento conce-
pit. Inde ad eadem convenienti ordine dispo-
nenda, hoc magis inhabiles, quò fœcundiores
ad invenienda; dicendo scribendove non tam
unum effundunt partum, quam satus pluri-
mos;

mos; quibus post illum ingenii calorem, cum tranquillior est iudicii oculus, reformandis & perficiendis, nec sunt idonei, nec possunt adigi.

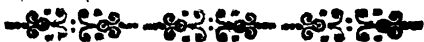
Hæc est meo iudicio, pars duplex obscuritatis vitiosæ, Prior ambitioso ex genio; Secunda fervidioris aut angustioris ingenii fonte progenita; Tertia quoque & ipsa obscuritas haud quidem scriptoris, nihil habentis quod mediocris intelligentiæ homines non commodè capiant; sed legentium crassior in-doles, & ingenii parvitas.

Si à primis auctor incipiat & maximè universalibus principiis, quibus ad singularem descendat materiam, (quæ præcipua est, & nobilissima tractandi ratio; cum videlicet se toto nisu alarum, falconum more, ut ita dicam, attollit dicentis oratio; quò se majori impetu præcipitet in prædam:) Si sapientiam suam certis quodammodò vestibulis induat, quibus & celet oratio, quod non decet vulgari, & quod celari non vult aperiat; quem morem Synesius (a) *per antiquum* vocat atque *Platonium*: Si scribat, ut quondam pingebat Timanthes, (b) *in cuius omnibus operibus intelligebatur semper plus quàm pingebatur*; Et cum ars summa esset, ingenium tamen ultra artem erat; Si (inquam) in hunc, quem dixi, modum

(a) *L. de insomn.* (b) *PLL. 35. cap. 10.*

dum sermonem suum autor instituat, tùm verò non desunt, qui querantur hæc non intelligi, qui noctem expostulent, obscuritatē, damnent, qui denique cum Tertulliano clament, *non lucerna spiculo lumine sed totius solis lancea opus esse*. Neque enim norunt simplices in seipsum animum referre, & agnoscere auctores scripsisse luculenter, se solos collyrio & luce indigere; & cum cæca Senecæ Arpalte medio in sole ridiculè conqueri *domum esse tenebrosam*

Quia verò ad emendandum obscuritatis vitium, si quidem sit ejusmodi, ut emendationem admittat, duo maximè valent, distinctio scilicet atque ordo, perspicuitatis parentes gemini; utrique tractando & commendando libri hujus servavi residuum, postremas scilicet octo illius sectiones. Quibus certè si fusius disserterem de illis videbor, quàm posceret instituti summa, haud tamen quod dicam, extra propositum esse videbitur. Enimverò cessit mihi non infeliciter paucorum excogitatio & dispositio monitorum, quæ à primo delectu argumenti ad supremam ejus absolutionem, visa sunt fore scribentibus usui, ut tùm ordinatius, tum facilius, atque adeò & felicius componant.

D E M A T E R I A E D E-
lectu, quæ scribentis vires non
superet.

PRimam hîc legem ponit Horatius, summi inter cæteras momenti, ne Pygmæi cum simus, invidemus suam Atlanti sarcinam.

———— *Versate diu quid ferre recusent,*
Quid valeant humari.

Si nacti sumus aciem temperaturæ mollioris, ne experiamur illam in ophite, porphyrite aliisque marmoribus, quibus nullum sat durum, nullum non impar scalprum reperitur. Velum nostrum vento providè metiamur; & remonem undis. Ne scapham in altum pro navi mittamus: Nobis dum scaphâ navigamus pro oceano sit lacus; pro Indiis exilis insula, non toto diei itinere peragrandæ.

Altum alii teneant.

Capiendis attentus pisciculis, si thynnium videas in tua retia properantem sese induere, usquene adeò te prædæ optimæ capiendæ spes
 avi-

avidior dementârit, ut non memineris haud esse grandioribus hisce piscibus capiendis tuum rete validius, quàm aranearum textum involvendis sistendisque crabronibus.

Quot nunc Icaro similes occurrunt, qui nec sat peritus in cœlo ales fuit, nec sat bonus in mari piscis? Hic merguntur natando, illi perunt volando præcipites. Frustrâ miser parens misero metuens, extrâ lineas jam vago, quas illi præscripserat, dum alas ejus humeris aptaret; frustrâ procul inclamat sequens; *ca-ve erres, redeas,*

(a) ——— *Medioque ut limite curras
Icare, ait, moneo, ne si dimissior ibis,
Vnda gravet pennas; si celsior, ignis adurat.*

Vicit periculum cupido, & aures oculus.

(b) ——— *Cœlique cupidine tactus
Altiùs egit iter.*

(c) Sconfigliato fanciul, sciocca farfalla,
Gia dal fuoco vicin' tocchi la sfera.
Ne ti souien che debili alla spalla,
Porti dentro le fiamme, ali di cera.
Icaro, oi me! troppo alto Icaro sali;
Icaro ferma il volo, e bassa l'ali.

R 5

Neu-

(a) Ovid. *Metam.* l. 8. (b) *Ibidem.* (c) *Italico suo relicta sunt illa carmina, ne quid eorum elegantia versio latina detraheret.*

Neutrum audit, dearmantur alæ; fluit cœra; nomen mari, suo casu & morte & sepulchro facit. Habent hos exitus, permitti suo desiderio volatus, & alæ cœli spatiis impares, quæ transmittenda suscipiunt.

Argumenta sunt quædam Alexandri ambitu superba, pingi nolunt nisi ab Appelle, nec fingi nisi à Phydia, stylum odere, quicumque ille sit, nisi sit aureus; aspernantur ingenia omnia præter sublimia, jure eodem (a) quo Jupiter montium vertices in terris delegit, arbitratus Deorum supremo suprema omnia deberi. Dicatur igitur de optione argumenti appositè, quod de Fortuna præsci sapientes dixerunt; instar esse vestis: meliorem esse quæ est corpori aptior, non quæ prolixior & major. Opus Pireico Pictori unum erat, pingere stabula & jumenta; (b) Serapioni nullum, præter cœlum & Deos; at enim multum de stabulis, Serapionis cœlum; multum de jumentis, ejus Dii habebant. E contrario Pireici stabula cœleste aliquid spirabant, & jumenta ejus ob excellentiam picturæ divinum aliquid. Non facit materia nomen artificis, nec pretium operi; sed labor nulli artis peritiâ securus. Si tibi ex animi sententia cedit Pireici humilis penicillus, & ex plebeiis argumentis minimè plebeiam vulgaremque laudem consequeris;

cur

(a) *Max. Tyr.* (b) *Appul. apol. 1.*

tur suos Serapioni Deos inideas; qui sublimioribus captus argumentis, deformabat pulcherrima; cum prudentiori delectu, potuisset ex deformibus formissimas edere picturas?

Quid mirabilius Archimedis sphaera? solertis illius, & propè divini artificis; qui collectis in arcum immensis spatiis, tardatis primorum mobilium rapidissimis flexibus, depressâ in globum altitudine cœli; orbem totum in compendium redegit: distinctis nihilò secius partibus, stellarum errantium servatâ libertate, ordine cæterarum, varietate motuum, habitudine spatiorum; omnibus denique ex cœlestium amussi tam doctè compositis, ut si contigisset peccare Jovis cœlum, in suarum molium aut cursum versanda vastitate; potuisset ex Archimedis cœlo emendari. Hujus tamen laboris materia vitrum fuit, quam nec saphirus nec adamas præbere potuisset, nisi valde indignam, & imparem. Æternitatem cœlestium vitro fragili conclusit; & vilis materia de operis pretio, & nobilitate nihil abstulit. Quam apud posteros vel memoriam vel laudem promeruit ingens illa & capax chrystallus, quam Carolo quinto Mercator in globum formavit, insertis ex auro circulis, & numeroso pro stellis adamante; ut si minus pulcrum, saltem (ut ille alius Helenam suam) divitem fingeret?

R 6

(a) Illi

(a) Illi Mercatoris adamantes tanto fuerunt contemptiores Archimedis vitro, quanto fuit ingenioſius doctius, admirabilius elaboratum Archimedis vitrum.

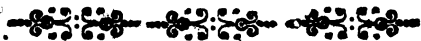
Neque propterea id ago, ut in materias humiles ſcribendi labor conferatur, quod ſoleat in his, quàm in min stritis, felicius ſtudium & opera laborantibus nobis cedere. Duntaxat moneo, qui non ſit Delius, nolit in gurgitibus natare; vadofis contentus ſit: qui *ſibi conſiſtat*, non ſat liquid  novit; ne, quod cogitaverat Archimedes, c elum tentet & terram movere: neque tractandis ſe rebus oneret ſublimioris intelligenti , quibus nec mente, nec ſtylo ſufficiat. Eximii operis pars princeps, argumentum eſt ipſius operis: ſi pr ſtans, ſi nobile ſit, ſi humum refugiens, dici non potest, (quod equidem expertiorum) quàm mir  ingenium acuat; & quaſi abjecta faſtidians, cogitationes ſuggerat excellenti  ſu  dignas, nec ſuſtineat demiſſ  explicari. *Crescit enim* (ait Maternus in dialogo ſeu Taciti, Quintiliani, *cum amplitudine rerum vis ingenii, nec quiſquam claram, & illuſtrem orationem efficere poteſt, niſi qui cauſam parem invenit.*

Ac ſan  Phrygium opus nemo ſat ſanus
can-

(a) *In vita Mercat.*

cannabo rudi commiserit. Dedignantur illud gemmæ, aurum & serica; & pudet in sede tam rustica videri. Incedunt superbi Tagus & & Pactolus arenis aureis quas calcant: aquei sibi non videntur, sed adamantini; Neque verò ignobilior illo liquor tam pretioso fundo debebatur.

Optet ergo, qui putat se parem tractando, materiam nobilis argumenti; si optat ex sua compositione, partus similiter generosos & nobiles tollere; alioquin idem ei quod Archidamo Spartanorum Regi continget, quem Ephori damnâtunt, quod frustum magis duxisset uxoris, quàm uxorem, (a) *tanquàm procreaturus Regunculos non Reges.*

ARGVMENTI PARTITIO, & primis lineis adumbrata tractationis ejus designatio.

ARgumenti delectum, quod nec vires superet scriptoris, nec dedeceat audituros, digerendum est certum in ordinem, & in quoddam nudorum ossium cadaver, suis ita distinctum membris, nihil ut ei desit, quod

R 7

tracta-

(a) *Plutarch.*

tractationis integritas exigat. Est hoc artis magistræ potissimum specimen, & quovis alio laboriosius. Quod enim agit in corpore membrorum proportio, hoc agit partium discriminatio in compositionibus auctorum. Illic pulchritudinis & elegantiae mater est, quæ ex apta omnium inter se consensione partium efflorescit; hinc mater perspicuitatis, quam ordo parit dilucidus. Quare Judicii pensum est, molis totius speciem integram, totamque ideam apud se designare; membratim deinde partiri, suoque ordini & muneribus singula reddere, ut factum scribit Ovidius ab Amore in chaos illapso; universa tandem inter sese connectere. Magna profectò dos est lucubrationis, per varias materias sic orationis corpus explicare, ut ubique sibi consentiat; ut egerente se nunc pede, nunc manu; post vultu, & pectore; idem corpus, & totum quavis semper ex parte intelligas.

Nec primo mediū; medio nec discrepet inum:

Hæc præ omnibus in Cælo suspicitur admirabilitas; discordium motuum tantâ concordia, & errorum in stellis tam emendatâ constantia; ut nihil varietas dissonum, nihil multitudo pariat confusum; sibi potius amicè occurrant planetæ, & velut se mutuis invi-

cent

eem aspectibus indicent sextili, quadrato, trino, opposito: quibus aspectibus alius non modò alium indicat, sed ipsum se inspectantibus vicissim ostentat. Ita est, inquit Manilius:

(a) *Haud quicquàm in tanta magis est mirabile mole.*

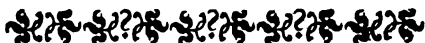
Quàm ratio, & certis quod legibus omnia parent;

Nusquam turba nocet, nihil his in partibus errat;

Nam institutæ scriptiõni justa divisio partium si desit, & qui pendet ex ea divisione bonus ordo; frustra illam refecieris extraneis mercibus, effatis heroicis, cogitatis sublimibus, eruditione omni novâ & veteri, ut iis splendeat ornamentis. Certum probabis, quod scripsit Hippocrates, nempe *malè affecta corpora, quò plus nutries, eò magis lades*. Quod si scriptoris opus statuat conferre volueris; hanc sanè statuat qui primæ manus rudi opere perperam informârit, radat deindè licet ac poliat quantum volet; nunquàm obtinebit ne inepta sit, & monstrosa. Apum igitur mori sanè provido insistamus, quæ ceras ante omnia struunt, & cerarum cellas suis ordinibus elaborant; post mellis in prædam magnis agminibus profectæ, cerarum loculos, paucis diebus prædâ illâ implent.

Appa-

(2) *Manil. Astron.*

*Apparatus materia quem Sylvam
nominant.*

Inventionem argumenti, & partitionem
compositio sequitur, quod est cadaveris sce-
leton, de quo dixi, suis carnibus, & pulpâ ve-
stire. In quo, næ illi videntur ludere, qui præ-
ter cerebrum, chartam albam, & stylum, cum
ad scribendum nihil afferant ; unâ excogitan-
dis, digerendis, scribendis : unâ rebus, & ordi-
ni & modo attendunt, rati fore se his simul
omnibus plusquàm pares : tanquàm ipsi sint
Soles, qui conspectâ solùm in nube Iridem
momento pingant, nullo colorum, circulo-
rum, & dispositionis apparatu.

His ; ungues dum mordent, dum spectant
lacunas, secum altercantur, multa scripto &
sæpè inceptant, nihil absolvunt ; opportune
aliquis in aurem insusurret. *Ex nihilo nihil.* Vin-
tibi aurum pluat è capite, cujus venæ ramu-
lum non habes ? Vis fluat & cusum & legitimi
ponderis, ac typi ? Vis idem chymicum cæla-
torem, inspectorem, quæstorem, principem
agere, hoc est nihil ? Mera est hæc & recta, ut
nihil

nihil agas, vena. *a)* Ne igitur resupini, inspec-
tanteque tectum, & cogitationem murmure a-
gitantes, expectemus quid obveniat. Compo-
nere, ædificare est. Solum & ichnographiam
qui habet, nihil dum habet; calce opus est, la-
pidibus, trabibus, ferramentis, aliàs nulla con-
surget fabrica. Quare *(b)* *Sylva rerum*, &
sententiarum paranda est, ex rerum enim cogni-
tione efflorescere debet & redundare oratio.

Qui mente non geris bibliothecam vivam,
longo prius & magno studio collectam ex hi-
storia & sacra & prophana; naturali & ci-
vili; politica & juridica; ex ritibus, senten-
tiis gravibus, atque etiam ex fabulis, hierogly-
phicis, proverbiiis; & quod his præstat, ex
philosophia tum naturali, tum morali; addo
& de mathematicis, medicinâ; & quoad opus
sit ex Theologia; hanc qui secum ubique bi-
bliothecam viventem non circumfert, opus
est mendicet ex auctoribus mortuis necessaria
sibi ad quotidianos usus.

Parum refert præclari conceptus propositi;
si dum id paraturis, deesse lac sentis, quo illud
nutrias; proinde fame illico inhonestâ tuis
in manibus perituum. Ob hoc Alexander
benignè recusavit Stasiratis operam, sta-
tuam illi ex Atho designantis; quod agris
careret

(a) Quintil. l. 10. *(b)* Cic. 3. de Orat.

careret urbs illa, quam in altera ejus manu locare statuerat. (a) *Delectatus enim ratione forma; statim quasi vit si essent agri circa, qui possent frumentaria ratione eam civitatem tueri.* Quos ubi audivit deesse, miti repulsâ sculptorem improvidum nictando dimisit. *Vrenim natus infans, sine nutricis lacte non potest ali, neque ad vitæ crescentis gradus perducere, sic civitas est.* Sic & argumentum, quantumvis illustre, si destituatur, quo alatur & crescat, pabulo; velut germen inter desertæ Arabiæ recoctas arenas editum, non prius humore quàm vitâ deficit. Quamobrem prudenter faciunt, qui priusquam apud se decernant quodlibet tractare, supellectilem consulant, vel suam si quâ pollent, vel alienam si proster ad manum, ex qua illud opiment, & exornent. Ut periti (ait Sanctus Ambrosius) architecti, ædificaturi aliquid, nihil prius, nihil solertiùs cogitant, quàm unde vel quâ lumen clarum immittant in omnia ædificiî destinati conclavia omnesque angulos. (b) *Antequam fundamentum ponat, unde lucem ei infundat, explorat; & ea prima est gratia, qua si desit, tota domus deformi horret incultu.*

Eſt

(a) *Vitruv. pref. l. 2.* (b) *Hex. l. 9.*

Est ergo imprimis librorum multorum peritiâ opus, & iudicii mediocritate in iis discernendis. Verum iis uti quæ illi suppeditant vel ad orationis divitias vel ad ornatum, labor est limati & acris iudicii. Quâ in re, certâ observatione notatum est solere unumquemque id sibi seligere, quod suo genio convenientius & delectabilius occurrit; nunquam enim ferè dicendi ratio à dicentis genio recedit. Atque ut (a) *neminem excelsi ingenii virum, humilia delectant & sordida; magnarum enim rerum species ad se vocat & extollit: sic Gallinaceos Æsopi habet non paucos hæc optio; adaman-tes spernunt pro vermibus; præter festucas & paleas alii nihil norunt tollere, velut cerebrum gerant è croceo succino concretum; amant alii colorem in floribus, odorem alii, picturam, liquorem, stillatam fragrantiam, Sepiasiam, & narium opes. Mel apes, & uniusmodi semper dulcedinis, saporis, utilitatis, ex omni florum varietate amant & colligunt, præterea nihil. Prata sunt libri, plantis & floribus amæna, ubi visu quidam legisse contenti, sibi faciunt satis; eorum odore ac spiritu excitant alii lassum caput; multi fascēs ex iis grandes metunt & remetunt; nonnulli texunt in coronas, exprimunt in succos eburneis ferendos domibus, extillant in odores: norunt paucissimi*

(a) *Quint. Dial. de Elog.*

cissimi ex rebus innumeris, maximèque diversis unius rationis saporisque mel ita legere, ut instituto coaptatæ idem dicant; & in unius tamen consensione propositi, elegantis varietatis oblectamento non careant. Judicium sequitur hic rerum delectus, Judicio verò præter viam cujusque genius, quo genio in peculiarem sibi stylum quisque afficitur.

Hinc fit ut fructus qui ex librorum lectione colligitur rori sit quodammodò similis; qui dum excipitur margaritifera conchis, parit uniones; dum putri combibitur arborum trunco, in fungos duntaxat ibidem generandos absumitur.

Porrò in parandâ rerum suppellectili, quam dixi, observo tam posse exsuperantia peccari quàm defectu; Neque verò debet tam curta & tenuis parari, ut exitura sit in corpus Aristarchi, Philetæ, sceletispirantis, cujus enumerentur ossa, venarum ductus, nervorum fila, pulsantes arteriæ, pæne dixerim anima; nec accumulari tam grandi copiâ, ut si formandus sit ex eâ non homo, sed Typhoeus. Superflua rerum congeries, si (a) *Magnus* absit *Deus*, qualem prisci dixere Amorem qui chaos diremit; seipsâ confunditur.

Ad hæc facit supervacaneus suppellectilis seu materiæ conqurendæ labor, ut lecto jam inven-

(a) *Plutarch. sympos.*

inventorum flore, pœniteat sprevisse reliqua, delectis sæpe plura; videaturque magis iudicii prodigi vitium, quàm laus moderati, tempus simul & messem tam uberem perdere. Hinc dum nimis omnia perplacent; dum locus omnibus avidius quæritur; compositiones crescunt ut ventres helluonum quibus plus est gulæ ut se ingurgitent, quàm caloris & stomachi ut coquant. Hinc humoribus corruptis vitatio corporum, defectio virium, oris pallor, centum incommoda. (a) *Idem igitur in his, quibus aluntur ingenia, præstemus; ut quacumque hausimus non patiamur integra esse, ne aliena sint; sed coquamus illa.*

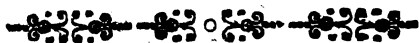
Sic nobis pro lege statuemus, ut non est unquam corpori indulgendum, quantum capere potest, sed quantum digerere; ita neque compositioni.

Sed jam electo argumento, dispositis partibus, quæ sita materiæ gazâ, suisque destinatâ locis; tempus est componendi.

HÆSITA-

(a) *Senec. ep. 84.*

HÆSITATIO EORUM quibus incæptu nihil diffi- cilius.

Sunt quavis in arte, omnique negotio principia semper difficilia, & molesta. Vim possunt majorem primi gradus in rupem arduam, quibus superatis planiori deinde & commodiori semitâ pergitur. Nulla fere ars est, in quam non meritò cadat hoc ad Phaëtonem sapientissimi parentis monitum,

(a) *Ardua prima via est, per quam vix man-
ne recentes
Enituntur equi.*

Etiam in lucris negotiatorum nihil opero-
sius quàm exire extra paupertatem. (b) *Pecu-
nia circa paupertatem (inquit Stoicus) pluri-
mam moram habet : vix extra illam ereptat.*
Unde Lampus quærenti quo pacto in Cræ-
sum ex Iro evasisset. In re, inquit, tenui facien-
da

(a) Ovid. l. 2. Metam. (b) Plutar. An sit
ni gerenda sit Resp.

dâ noctes vigilans egi ; nunc in opulentâ re
augendâ interdiu domiens supra modum di-
tesco. Pluris mihi stetit initio obolus, quàm
nunc magnum talentum ; & tantis in opibus
laboris nihil mihi superest, nisi ejus quem
hausi in excutiendâ paupertate. Hujus novi
scriptores difficultatis improvise terrentur
aditu, dum præter spem experiuntur arentem
venam, mentem ægrè aliquid aptè suggeren-
tem, animi sensa tum pauca tum vilia. Quid
plura? Impatientes sui, seipsi vel damnant
tanquam inhabiles muneri ; vel munus ode-
re, cujus etiam primas ferre non valent mole-
stias.

At enim debent meminisse nocturnas te-
nebras in medium diem puncto temporis
non exire ; primam lucem præire, multâ pri-
mum offusam caligine, ac paulò post albe-
scentem ; inde sequi auroram colore, & lumi-
ne ditiores ; Solem denique, sed turbidum,
tremulum, obliquum, & quasi in arduo à-
scensionis præcipiti laborantem, donec in
summum cœli cardinem evaserit. Memine-
rint etiam hominem priusquam homo sit,
consistat, loquatur, currat, eloquatur ; infan-
tem esse oportere, reptare, sustineri, vagire,
balbutire, verba discere syllabatim, & reddere ;
magnos viros non edi ut statuas fusiles ; fingi,
scalpi, elaborari ut marmora. An verò Apelles,
Zeuxes,

Zeuxes, Parrhasii ; quorum opera ut carent animâ , illam tamen spirabant ; primo penicilli, scalprorum & colorum contactu, artis principatum sunt assecuti ? An de sexcentis illorum adhuc tironum conatibus, non plurimi sic aberrarunt à recto , ut iis subscribi debuerit Leo, Lupus, aut quidquid depingere in animo habuissent ; ne quidvis aliud divinaretur ab iis designatum ? Enimverò natura ipsa artificum, & artium magistra , antequam lilium concederet artificii summi opus grande ; periclitari manum suam voluit in convolvulis candidis, quos propterea vocavit Plinius (a) *natura rudimentum lilia facere condiscantis.*

Si vidissent hi qui tam facile animum despondent, Romam suo cum Jove, templo & Capitolio ; orbis universi spoliis locupletato ; divinaissent nimirum, qualis & quantula principio fuisset ; cum

(b) *Iupiter angustâ vix totus stabat in aede
Inque Iovis dextrâ fictile fulmen erat.*

Ex hoc feminis grano, palma illa surrexit, quæ condecoravit triumphos omnes quoscunque Capitolium spectavit , lege rebus mortalibus communi, ut oriantur primum fontes exigui, & obscuro natali ; inde fluant

in

(a) *Lib. 21. cap. 5.* (b) *Ovid. lib. 1. Fast.*

in rivos, volvantur in flumina, fundantur demum in maria.

Et si enim fontes ingentium fluminum, patientes sunt interdum vastarum navium ; & qui gradus omnes literaturæ præcellentis superaturi sunt aliquando, jam prope ab ortu singularibus signis interdum id portendunt, ut is qui

*Monstra superavit prius
Quàm nosse posset;*

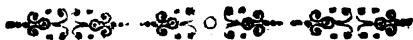
Et qui elidendis draconibus adhuc infans, prælusit Hydræ : hæ tamen paucorum tam illustres & amplæ gloriæ, non omnibus pariter obveniunt : quin etiam felicitatis ostenta sunt potius quam facilitatis ; & ingenii habilis, quàm artis. Illis itaque qui difficiliora experiuntur propositi sibi operis initia, non est propterea cœptis cedendum, quòd aspera sint, & minùs pervia ; nec dimittendus ignaviter Proreus, si primis se forte nodis exuerit. Caveant ne affectent magisterium ante scholam : atque adeo, destinantibus animo præclarum aliquid, satis sit illis, si cœperint.

(a) *Qualis speluncâ subitò commota columba,
Cui domus, & dulces latebroso in pumice
nidi;*

*Fertur in arva volans, plausumque exterrita
pennis*

*Dat tecto ingentem. Max aere lapsa quieto
Radit iter liquidum, celeres neque commouet
alas.*

Sic, meticulosi; sic vestro planè ingenio fiet. Alis nunc fortiter coneuſſis contendat oportet laborioso nisu ad volatum; erit, nec multo post erit, cum tranquillis alis in spontaneos volatus ultro se vestrum ingenium effe- rat, & componendi usu jam docile, nihil cunctetur eorum quæ voleis; & præter quidquid iusseritis.

*A C C O M M O D A N D A
est variis Argumentis styli
varietas.*

AD stylum devenimus, seu loquendi formam, vel (ut nominabat Hermogenes)
Ideam,

(a) *Virgil. lib. 3. Æn.*

Ideam, quâ uti eos oporteat qui scribunt.

Quâ in re quidquid est observatu dignum ad Quanti, & Qualis conditionem revocatur. Priori mensuram prolixitas ponit aut brevitās: alteri efficax dicendi ratio vel imbecillitas. Cumque his duorum generum singulis extrema duo sint & quiddam præterea iis extremis interjectum; inde fit, ut Quanto intelligatur summa prolixitas & summa brevitās cum interjectâ mediocritate: Quali autem; sublime, medium, & imum. Adhibuere tres primos characteres ad dicendum populi tres; prolixitatem summam Asiatici, brevitatem summam Spartiatæ, Attici mediocritatem: tres alteros, ex (a) M. Tullio usurparunt, quicumque excellere in dicendo: nemo non eorum magnus in singulis, & mirabilis fuit.

Asiatici styli laus est inemendabilis, ut prolixitate enecet audientes; & de quocumque instituerit dicere, dicat non quicquid debet; verum, ut ille apud (b) Senecam, quidquid potest. Carnificem aurium nominat (c) Scaliger; Verborum mare sine micâ salis. (d) *Nulla enim certo pondere innixus verbis humidis, & lapsantibus diffluit. Cujus orationem bene existimatum est in ore nasci, non in pectore:*

S 2.

ut

(a) Orat. ad Brutum (b) Proëm. l. 7. (c) Controv. (d) A Gell. l. 1. c. 15.

ut mirum sit perorantibus illis aliquos habere aures quibus audire velint, cum pedes valeant quibus valeant aliò se conferre ; quod garrulo euidam Aristoteles exprobravit. Quis non aliquando observavit prisca instrumenta veterum scripturarum, pergamenis commissa membranis, cujusmodi præferant literas? quor apicibus, ductibus, coloribus illusas ? Sed nihil denique præter A. vel B. tibi exhibent ; ut, nec Asiaticus stylus quidquam offert, nisi rem unam centum verbis.

Laconicus purus, huic ex opposito adversus, Hieroglyphicamagis adhibet quam verba ; (a) *ut in picturis Parrhasii, plus intelligitur quam pingatur. Studet enim ut paucissimis verbis, plurimas res comprehendat.* Quod de Thucydide notavit Halicarnassæus. Tres ejus periodi arctantur in lineam ; orationem prope unam tres linæ integrant ; vox omnis, quin etiam omnis prope syllaba ictus securis est, quod de Phocionis dictione agebat Demosthenes.

Inter hos medius incedit Atricus velut temperatum ex utroque electrum, insulsiatate Asiatici purgatâ ; enubilato Laconici obscuro ; illius retinet perspicuitatem, efficaciam istius : ut corpus bene compositum, quod nec totum caro, nec totum nervus est ; sed agit
caro

(a) *Plin. de Iud. Tunc.*

caro partes suas in pulchritudine, nervus in robore. (a) Attico verbum qui detrahit, is detrahit non aliquid *de sententiâ* ut olim Lyfiæ verum ut Platoni *de elegantiâ* non parum detrahit. Expeditum habet, quem vocaverat Seneca (b) *Pugnatorium mucronem*, quo destituitur Asiaticus: sed eo certat haud paulò securius atque habilius, quàm consueffet Laconicus; ictum vibrans nullum, quem nolit esse decretorium; atque, ut de se Regulus, semper punctim cædens, semper jugulum causæ petens; at enim cum eo semper periculo, (c) *ne genu sit aut talus ubi jugulum putat*.

Hoc scriptionis discrimen utroque extremo vitiosum, in medio optimum, non admittit stylus sub unâ qualitatis habitudine diversus. Hic enim ubique laudabilis & præstans est, licet non pari ubique laude excellat.

(d) Hoc ut clarius exponam, memoria repeto quod Aristoteles docuit, & M. Tullius; persuadendi artem, potentissimis niti præfidiis tribus, quibus evincat quidquid petierit; docendo videlicet, delectando & movendo. Hæc verò tria, ut sunt officiis maximè diversa, characteribus etiam dicendi, & formis uti plurimum diversis. Genus infimum styli seu dicendi, Eloquentiæ parens his claudit fini-

S 3 bus,

(a) *Gell. l. 2. c. 20.* (b) *Proæm. l. 2. Cont.* (c) *Gell. l. 2. c. 20.* (d) *Rhet. l. 2. Orat. ad Brut.*

bus, ut sit *Acutum, omnia docens, & dilucidiora non ampliora faciens, subtili quadam, & pressâ oratione limatum.* Hujus sunt dotes potissimæ, distinctio, perspicuitas, ordo, elegantia & proprietas verborum, procul translatis fideliter significantium. Non fulgurat, non tonat, non fulminat, non ambit illam dicendi magnificentiam & amplitudinem, quâ sublimis oratio superbit.

Medium, *Insigne & florens est, pictum & expolitum, in quo omnes verborum, omnes sententiarum illigantur lepores.* Neque enim illi propositum est animos perturbare, sed placare potius; nec tam persuadere quam delectare. *Concinneas igitur sententias exquirat magis quàm probabiles; à re sæpe discedit, intexit fabulas, verba apertius transfert, eaque ita disponit ut pictores varietatem colorum. Paria paribus refert, adversa contrariis, sapissimèque similiter extrema definit &c.*

Supremum denique orationis genus regium est, imperiosum, vi suavissimâ audientium voluntates domans & rapiens in omne arbitrii sui obsequium, Ad hoc nihil omittit sensorum sublimium, rationum & sententiarum nullum pondus, vires artis & verborum nullas: amplum est, magnificum, eloquens, torrens, sed maxime limpidum; figuris & motibus varium, sed prudenter commixtis;

nubes

nubes aquis foeta, & ignibus; fulminibus & imbri. Hujus iconem dictionis ex Quintiliano huc transfero. (a) *Quæ saxa devolvit, & pontem indignatur, & ripas sibi facit, multa accorrens. Iudicē vel obnitentem contrā ferens; cogensque ire quā rapit. Ea defunctos excitat, apud eam patria clamat, & alloquitur aliquem. Amplificat, atque extollit orationem, & vi superlationum quoque erigit. Deos ipsos in congressum quoque suum sermonesque deducit.*

Hi sunt characteres & formæ dicendi, se solis conceptæ obiter potius quàm descriptæ. Plura qui avebit dicendi magistros consulat: hæc mihi plus satis ad sequens monitum; nempe varietati rerum singularum, accommodari stylum oportere, ut lucem coloribus, quæ se tam constanter tam diversas transfigurat in formas. Alia est scena Tragicorum a Comicis; alia Bucolicorum ab utrisque. Rure, sylvis, mapali hæc tenditur; Comica casis humilibus & plebeiis; palatiis & templis Tragica. Coæquanda est materiæ dictio; nec dignam cothurno plebejus foccus nisi ridiculè sustinebit, nec vice versâ plebejo in foccotragædias, nisi admodum imprudenter eloquentia movebit.

Omni denique styli usum debet eadem solertiâ regere, quam adhibuere antiqui fuso-

S 4

res

(a) Lib. 2. c. 2.

res in conformatione statuarum; nec quàm quolibet ex metallo Deorum quemlibet fingebant; sed attemperabant eorum naturæ metalla variè commixta, sic ut molles aut crudi, sereni aut horridi, splendentes aut fusci ex officina fusoriâ exirent. Hinc laudatissimi famam iudicii adeptus est Alcyon, quod totum ex ferro fecisset Herculem, (a) *Laborum Dei patientiâ inductus*. Nec verò integris solum argumentis, debet styli conditio respondere, sed singulis etiam eorum partibus, quæ ubicumque, scribenti occurrunt diversæ, pro diversitate quoque singularum mutandus est dicendi character; utque interdum in tragicis, scena mutatur in rusticam, ut vel ex licentiâ veteri quidpiam satyricum, vel aliquid ex usu recenti pastoritium interjiciatur; sic ubi in ipso scribendæ orationis cursu materia se nobis objicit, alterius generis & dignitatis ab eâ quæ proposita nobis initio fuerat; (b) adhibenda huic erit congrua dictionis conditio, & ex consilio Senecæ, aliquid tragicè grande, aliquid comicè exile dicendum est.

Quia ut inter se plurimum differunt ejusdem quoque materiæ articuli varii, narrationes à probationibus, & probationes à moribus; sic modum exigunt dictionis multum dissimilem.

(a) *Plin. l. 34. c. 14.* (b) *Ep. III.*

milem. (a) *Omnibus igitur dicendi formis utatur orator, nec pro causâ tantum, sed pro partibus causæ.* Itaque totam molis alicujus lucubrationem attentè qui legerit, non minùs illic noverit varietatis decoræ & venustæ, quam in theatris; in quibus (ut ait Horatius)

(b) *Intererit multum Darusne loquatur, an heros;*

*Maturusne senex, an adhuc florente juventâ
Fervidus; an matrona potens; an sedulâ nutritrix;*

*Mercatorne vagus, culterne virentis agelli;
Colchus, an Assyrius; Thebis nutritus an Argis.*

Quibus item personis, & cujusque personæ partibus, sui debent tribui affectus proprii & diversi.

—— *Tristitia maestum*

Vultum verba decent; iratum plena minarum;

Ludentem lasciva; severum seria dictu.

Eodem planè modo, pro ratione oratoris compositionis, variandus est multis modis stylus; (c) estque ille, quem diu quæsierat Tullius, orator omni ex parte absolutus, qui & humilia subtiliter, & magna graviter, & mediocria temperatè potest dicere.

S S

DE

(a) Quintil. l. 12. c. 10. (b) In arte Poeticâ.

(c) Orat. ad Brut.

lit effigiem ex adamantibus, pyropis, sapphis, carbunculis, gemmisque, tanto fictam & pictam miraculo, ut inter tot opes, & opus ex iis confectum, dubia penderent de pretio illorum iudicia. Venus illa (a) quam Græci *Charita* vocitabant, nullius præterquam Apellis penicillo deberi dicebatur ab ipsomet etiam Apelle. Omnis gratiam compositionis, uni sibi stylus hic arrogat; ita rerum figuras ad vivum refert, ita nihil spirat nisi vivax. Et verò hanc esse modò tenendam dicendi, scribendique rationem styli hujus patroni contendunt: non esse nunc homines, ut cum olim quercubus editi, glandes pro tragematis esitabant: gustu in literis tam delicato & acuto esse illos, nihil ut auribus jam admittant (quæ sunt animi ora) nisi saporis pretiosi, & quod gemmâ capaci porrigatur. Solus est hic stylus scilicet, in quo (b) *turbâ gemmarum potamus, & smaragdus teximus calices.*

Prisca illa dicendi ratio inanis & vacua, horarum multarum oratione, longas instruit mensas, & epulas, & moras; sed hinc famem quam tulerat reportat conviva; & plenus frondibus verborum, sed fructu vacuus & cibo esurit. At hic novitius dicendi character, *moderna* (verbo sit venia) ætatis & inventi; eâ ciborum & copiâ, & varietate, & delectu mensas

(a) *Plin lib. 25. c. 10.* (b) *Plin præm. l. 43.*

menſas appoſitas onerat , ut primi ſapores ad alios mox ſecuturos, famem jam ſaturam incendiant, & convivas perpetuò ſatietatem inter & famem jucundiſſimè teneant.

(a) Qui certè mos fuit cœnarum veterum, de quibus ita Gellius ſcribit, *Dum libentiſſimè edis , tunc aufertur , & alia eſca melior, atque amplior ſuccenturiatur ; iſque Flos cœna habetur.* Nec quia hiſ ſtylus juvenili eſt ore ac formoſo, idcirco muliebris eſſe exiſtimandus eſt & mollis, minusque nervoſus ad perſuadendum : nihil ei roboris adimit gratia, & norunt milites Cæſaris (b) *etiam unguentati bene pugnare.* Scutum Ajax oſtenter ad horrorem ſine arte, ſine ornatu, ſeptemplici corio tectum : non minus fortiter Achilles ſcutopugnabit aureo, & adamantibus perſperſo. Alcibiades denique cogitetur æquali mentis generoſitate, & oris ſpecie ; coronatâ floribus galeâ, & ſago Artalico loncam regente ; ornatu eodem egregiè pugnans, quo alii triumphant.

Hæc eſt novorum hominum ſtyli noviti, quem ſolum probant, deſenſio. Labor quivis, illo ſi careat cogitationum non expectatarum (ſive, ut nominant, conceptuū) tormento, indignus eſt illorum oculis. Eorum palato nihil ſapit

(a) Gell. l. 14. c. 8. (b) Suet. in Jul. c. 6.

sapit, nisi acutum sapit, cætera iis melimela, fatuæque mariscæ. Res tandem, quas falsò putant iis subesse, sic adorant, ut ludo suo lusi præter otiosum conceptuum nomen nihil adorent; ejusdem scommatis jure rei, quo illam perstrinxit Martialis cultricem unionum.

*(a) Non per mystica sacra Dyndimenes,
Nec per Niliaca bovem Iuvencia,
Nullos denique per Deos, Deasque,
Iurat Gellia, sed per uniones.*

Negant alii, hunc esse stylum novitium, & hujus ætatis, cui nomen *moderno* faciunt: petendam esse illius Iconem ex relictâ à Quintiliano antiquâ tabulâ, tametsi is non fuerit primus ejus pictor. (b) Verum enimverò antiquus sit stylus ille aut novus; plausu exceptus vel explosus, si lance limati judicii perpendatur, boni ponderis unciam non dabit; si ejus vel usum vel naturam spectes, mera est levitas, nihil solidi continens, quia vanitas totus, & præter inanitatem nihil est. Indorum Occidentalium fatuitati nihil similius, quàm styli hujusce præcones: plurius est illis vitri fragmen, quàm gemma; plurius tintinnabulum æneum, quàm auri

T

pondus:

(a) L. 8. Ep. 8. (b) L. 6. 12. c. 10.

in eas intexunt, quicquid vel inseri postulat, vel potest intrudi. Eorum itaque tot partes cum videris, maledictum tibi occurret indignanti, quo alter Plinius superstitiosum perstrinxit auctorem antidoti, quinquaginta quatuor pharmacis, & nonnullorum particulis ita minutis, ut sensum fugiant componendi. *Mithridaticum antidotum*, ex rebus quinquaginta quatuor componitur; inter eas nullo pondere aequali, & quarundam rerum sexagesimâ denarii unius imperatâ. Quo Deorum perfidiam istam monstrante? hominum enim subtilitas tanta esse non potuit. Ostentatio artis, & portentosa scientia venditatio manifesta est; ac ne ipsi quidem illam noverunt. Eodem ex fonte oritur periodorum comminutio solemnis in multa & trunca incisa, ob congeriem recularum, quarum unaquæque absolvit sententiam, & cogitationem mutat; (a) & tam subitò desinunt, ut non brevia sint, sed abrupta: imò, ut alter Seneca, non desinunt, sed cadunt, ubi minimè expectes reditura.

Demum ne quod dicunt, dicere unquam videantur, centies id dicunt: quodque Manilius, de inchoantibus semper novum vitæ genus egregiè scripsit,

Victuros agimus semper, neque discimus unquam.

T 2

Hoc

(a) Senec. prol. 2. contr. Ep. 100.

Hoc isti bellè in se vertunt,

Dicturos agimus semper, neque dicimus unquam,

Eam ob rem eorum scriptiones, mirè ludum joci cruciabilis referunt, quem apud inferos Seneca Imperatori Claudio tribuit, ut semper missurus tesseras, mittere nunquam posset.

Nam quoties missurus erat resonante fritillo,

Vitæque subducto fugiebat tessera fundo :

Cùmque recollectos arderet mittere talos,

Lusuro similis semper, semperque potens,

Decepere fidem.

Triumphant tamen isti, & regnant potissimum ingeniorum primipili, in descriptionibus pingendis, ad quas ut venerint, illud sibi occinunt, *hic Rhodus, hic salta.*

Verùm tantâ illâ contentione artis & animi, quæ gigantæas sectatur hyperboles, dum se à vero æqualiter, & verosimili removent, quò putant se majora dicere, hoc dicunt minora & minutiora. De quibus (adeo sunt puerilia) simile aliquid Dorion dixerit, quod de tempestate terribiliter à Timotheo descriptâ, (a) *Majorem se in ferventi olla vidiſſe.*

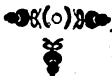
Quid

(a) *Athen. l. 8.*

Quid esset dicturus hodie, ille delicati iudicii Favorinus, qui Enceladum legens sub Æthnâ fulminantem:

—— *Liquefactâque saxa sub auras,
Cum gemitu glomerantem,*

censuit poetam de Gigante, & Æthnâ fabulantem, (a) *omnium quæ monstra dicuntur, monstruosissimum?* Quid, (inquam) nunc diceret, si audiret rosas ad genarum purpureâ luce radiantium conspectum sanguine minui; flecti arcus admirationis ex superciliis in triumphum virtutis aliena; decurri aternitatis campos passibus meritorum, &c. cujuscumque sunt istorum ridiculæ proceritatis affectationes, non in argumentis solum illustribus & per se se magnis; sed in familiari etiam sermone, rebusque vix bipalmaribus.

(a) Gell. l. 17.

VBINAM ERRET IUDICIUM
*in usu floridioris styli, & nimis
 exquisiti.*

DE hoc usu præ suo quisque genio, & rationibus quæ se illi offerunt, ut volet, sentiat. Ego quoniam id postulare videtur propositi mihi argumenti ratio, ut ex animi mei sensu aliquid in eâ re pronuntiem, hos flores statuo velut gemmas esse, ac proinde pretium illorum ex naturâ, & usu æstimo. Non sint adulteria florum, sed flores legitimi; non projiciantur passim & temerè, sed suis disponantur locis. Prius illud Ingenii pensum est; cujus est illos invenire; Judicii alterum, cujus est illos disponere. Ne legat Ingenium crystalla vulgaria pro adamantibus; ne intrudat Judicium per vim quæ nolunt, & à quo abhorrent; nec, ut Indorum Occidentalium barbari, cutem oris incidat ad inferendas illi gemmas; cujus incisionis vulnere turpiùs deformantur, quàm luce gemmarum decorentur. Suam habet vultus nativam speciem adscitiâ quavis pulchro-

chriorem. Pejus illum deturpat insertum margaritum, quàm inustus ab naturâ nævus. Dicendo scribendoque, pulchriora sunt quæ magis propria, minúsque percolata; ut etiam tabulæ, in quibus, pictor, (a) *ne errare quidem debet in melius.*

Fuderat Lysippus Alexandrum eâ oris vivi similitudine, ut ejus anima spirare illo in ære videretur tantum Regem. Nero in beneficiis etiam crudelis, & damnosus dum juvat; inter alia Græciæ spolia statuam illam nactus, putavit digniùs sub auro quàm sub alio quovis metallo futuram, & crustam illi auream curavit, ignorans stolidus æris cruditate militares illos Alexandri vultus referri meliùs quàm nitore metalli fœminei. Inauratus igitur Alexander esse opus desit Lysippi & vivere; videri cœpit mortuus, nec jam Alexander. Quare statim errorem emendatio corrigit, excoriatur aureus Alexander Neronis culpâ; multo limæ ductu cutis illi aurea detrahitur; evaditque nihilominus lacer, & densus, primo in ære pulchrior quàm in auro. (b) *Cum pretio periisset gratia artis, detractum est aurum, pretiosiorque talis aestimatur, etiam cicatricibus operis atque conscissuris, in quibus aurum hæserat remanentibus.*

T 4

Non

(a) *Plin. Iun.* (b) *Plin. l. 34. c. 8.*

Non sunt ornamenta ubique ornamento;
dehonestant subinde; ubi nempe,

Ornari res ipsa negat, contenta doceri.

Superfluis, & improbo studio conquistis diffluere; seque ornatu illo efferre altius, nota est Ingenii divitis, & Judicii inopis.

In affectibus deinde sive exprimendis, seu movendis; (quod ut summum dicendi, ac princeps opus est, sic summè arduum factuque difficile) calliditate exquisitâ indeprehensæ prudentiæ, ars omnis naturæ specie sic prætexenda est, ut is animi motus, non mentis dictatum videatur, sed eruptio doloris; cæque non elaborata sed nata; non studio ficta, sed dicentem occupans & afficiens vel invitum, coactumque ipsâ rerum conditione de quibus agitur. Hic verò quem usum habet exstillatus hic ad lucernam stylus, tormentum translatorum, allusiones ambiguae, acumina sensuum scalpendis auribus, quam movendis animis eruditiora? *Mortuum non artifex fistula, sed simplex plangit affectio*, inquit aureus verè Chrysologus.

Ad me quidem quod attinet, talibus crotalis tentantem affectus dum audio, tamque

inepto, & absurdo comptioris styli choriagio; linguæ vix impero, quin erumpam in illud, *Vtinam allium oleres*, quo prudens princeps delibutum unguentis & mosco aulicum, ab se & ab aulâ abegit.

Polus ille, supremus suo ævo theatrorum magister, quibus & oculis & auribus ferret styli hujus muliebris puerilitates, & mera crepundia? Ipse in Hecubæ personâ occisum Hectorem ploraturus, filioli sui paulo ante sepulti refossam urnam, pro Hectoris ossibus in scenam portavit; permissâque naturæ, lamentatricis arte, & officio præficæ; veris & acerbissimis lachrymis orbus pater amissum filium sub larvâ Hecubæ deflevit. Movendorum scilicet stylus affectuum tantò validior; verior, penetrabilior est; quantò naturæ similior: nec Ingenio tunc vacat, ingeniosi captare nomen, cum turba flebilium aut atrocium cogitationum animum succutit; nec transferre verba, legere, comere, ornare, cum turbido impetu ad linguam confluunt, impressionem in audientium animos factura. Imò quem regit sagax Judicium si quid tunc emicet, si quid se ingerat fecundioris venæ & cultioris acuminis, omittit in aliud tempus, & rejiciendo id in præsentia, Horatianum illud cogi-

T 5

tar,

rat, (a) *Et non erat his locus.* Quâ in re prudenter, magister oculis animum castigat. Nam ut illic perstricti nimiam, partem ejus molestam strictâ pupillâ commodè excludunt: sic ille nimiam atque importunam subtilium copiam. Sic Aristonidas Athamantæ pudorem, furias, dolorem æreâ statuâ expressurus, ferrum ære commiscuit; ejusque splendorem, hujus rubigine temperavit, eventu ita plausibili; ut quod minus dives, hoc pretiosior æstimaretur labor; & ferri vitio in æris virtutem solerter transcripto, tanto auro vâneret.

Ubicumque tandem, rem agi seriò oportet, pugnando, convincendo, objurgando, damnando, vel reum vel crimen; pro tonitru cantum; pro telis fulminum, rosarum jacula mittere, & imbrem croceum; pro torrente periodo, Sylvanos & siphunculos fontium; nemo non videt quàm sit à vincendis causis alienum. (b) *Non enim amputat a oratio, & abscissa; sed lata, & magnifica, & excelsa; tonat, fulgurat, omnia denique perturbat, ac miscet.* Nervosâ nimirum ac masculâ opus est, severâ & gravi. Nihil exquisitiùs comptum, nihil muliebriter elegans, nihil molle præferre debet: sed Plutonem potiùs referat oportet de quo Poëta tragicus,

T 6

Vul-

(a) *Horat. in arte Poët.* (b) *Plin. c. I. Ep. 20.*

(a) — *Vultus est illi Jovis;
Sed fulminantis.*

Quàm est absurdum (inquit Hippocrates) pingendis aëu fasciis studiosius nugari, quàm in vulneribus glutinandis; veluti horum sit balsamum, elegantia fasciarum. Lævigando ferro & expoliendo adhibetur lima, & quidem usu longo attrita. Ast tibi ærugine præsertim diuturnâ liberandum est, necesse est lima mordeat, dentes altius figat, ac denique fortiùs arrodât. (b) *Quid aures meas scalpis? Quid oblectas? Aliud agitur. Vrendus, secandus, abstinendus sum. Ad hac adhibitus es. Tantum negotii habes quantum in pestilentia medicus. Circa verba occupatus es.*

Stringendus in vitia stylus, ensis est militaris, cujus prima laevis non in auro cochleæ, nec in capuli adamantibus, sed in durati chalybis invictâ temperatione posita est. (c) *Quantò gemmis & auro fit gravior, tantò difficiliùsprehenditur, & impeditiùs versatur.*

Acutè juvenem Epaminondas risit, gladii sui ligneum capulum irradientem. *Ferro (inquit) tecum pugnabo, non capulo.* Risum tibi nunc movet capulus; ciebit tunc fletus, &

T 6

lachry-

(a) *Hercul. fur.* (b) *Senec. Ep. 95.* (c) *Synes. de Regno.*

Character hominis literati,
lachrymas ferrum. (a) *Auri enim fulgor at-*
que argenti, neque tegit, neque vulnerat.

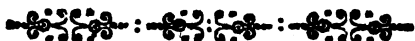
Sit ergo styli pugnacis & serii ornatus bel-
licus, non sponsalitiis; linguam telis ~~harmer~~,
non floribus oneret, ad omnem periodum
spuendis; quasi verò scelera scarabæi forent,
florum odoribus necandi; vel præfocandi es-
sent rosis adversarii; ut inter alia delirasse
fertur Heliogabalus.

Inauditum est stultitiæ genus, saltando
pugnare: & vibrandos ictus saltibus modu-
lari. Ludum abhorret, strictus & nudus co-
sis: ictus plagam facturus in hostis pectore,
nec in eo qui mittit habet illecebras, nec in eo
profectò qui excipit.

Nec sit propterea qui putet huic stylo gra-
vi & serio dotes eximias deesse, quòd elum-
bem vitet argutiarum venustatem: pulchrum
non facit leonem compta juba, nec ungues
inaurati, aut cinctum collo crotalium, & fo-
ratae margaritis aures. Hoc est leo pulchrior,
quò horribilior aspectu; hoc melior, quò
majorem spirat ferociam, & spectantium o-
culos à se magis avertit. (b) *Hic spiritus acer*
qualem illum esse natura voluit, speciosus ex
horrido; cujus hic decor est, non sine timore a-
spici; præfertur illi languido & bracteoso.

De

(a) Tacit. (b) Sen. ep. 41.

De suorum cujusque Operum Examine & Emendatione.

Absoluto labore compositionis (de quo id solum institueram scribere, quod spectat ad Inventionem & ordinem rerum, modumque eas efferendi, ex fine mihi proposito) superest ut expoliatur ad districtum severi judicis examen, singulis quibusque particulis operis ad morosum illius tribunal adductis, ut constet an (quod in suo Remigio laudabat Sidonius) insit scriptioni (a) *opportunitas in exemplis, fides in testimoniis, proprietates in epistolis, urbanitas in figuris, virtus in argumentis, pondus in sensibus, flumen in verbis, fulmen in clausulis &c.*

Expertus enim author comperiet rectè observatum à Senecâ, quæ flagrante stylo inculpatæ elegantiae judicarat, ubi defecit, videri jam alia, *nec se authorem in iis agnoscere*; fuscante nimirum scribentis ardore judicii serenum, ne placidè in limpido cernat, quod præcipitantiùs approbat. Quamobrem

T 7

qua

(a) Lib. 9. Epist. 7.

(a) *qua impetu placent, minùs præstant ad mâ-
num relata.* Damnatur à Quintiliano præ-
properus ille furor, magis quàm fervor scri-
bentium, qui malè meditati, ac velut imparati,
quicquid menti occurrit, in chartam ef-
fundunt. *Repetunt deindè & componunt quæ
effutierant: sed verba emendantur & nume-
ri; manet in rebus temerè congestis, quæ fuit
levitas,* Quare, inquit, ipsis præcipuè in tiro-
ciniis scribendi, consideratè ac lentè res aga-
tur; sua rebus assignentur loca; selignantur
verba, non projiciantur; nec bonum pute-
tur, quod citò adest. (b) *Non enim citò scri-
bendo fit, ut bene scribatur; sed bene scribens-
do, ut citò.*

Maro, quantus judicio vir: tamen grada-
tim componendo, profitebatur se (c) *møre at-
que ritu ursino parere;* versusque post partum
singulos lingendo perpolire, ut solent ursæ
lingere catulos & formare, alioqui non so-
lùm deformes sed planè informes. Non so-
lùm igitur suæ sunt cuique formandæ lucu-
brationes, verùm etiam reformandæ; ne quod
prætermissum à nobis fuerit, censurâ præste-
tur alienâ; eaque tantò magis inexorabili,
quanto nævis nostris mitius à nobis parci-
rum

(a) *Sen. Epist. 100. Lib. 10. cap. 3.* (b) *Ibid.*
(c) *Favorin. apud Gell. l. 7. c. 10.*

tum fuerit. Præit nobis ad hoc suo exemplo Deus, dum ab se conditum die uno mundum, quinque ornavit diebus. Cælo tenebras ademit, sterilitatem solo, stellarum luce cælum, terram floribus vestiit; quoad opus suâ perfectum manu, suâ ipsemet dignatus est laude. *Et requievit ab omni opere quod patrarat.*

Non erat illi difficile, orbem perfectum momento fundere: sed (a) prius (ut rectè advertit Ambrosius) condit, & molitur res corporeas, deinde perficit, illuminat, absolvit. *Imitatores enim suos nos esse voluit, ut prius faciamus aliqua, postea venustemus: ne dum simul utrumque adorimur, neutrum possimus implere.*

Nolim tamen quemquam in partus suos sævire crudeliùs, nec singulas modo illorum sententias, sed verba etiam vexare; quasi hoc *μυσικώτερα* quò magis torta. (b) Scripta enim sua (inquit Seneca) torquent, qui de singulis verbis in consilium veniunt. (c) Neque enim minus veniâ dignum est, remissius quoddam & negligentius in corrigendis suis iudicium, quàm superstitiosa in eis morositas, & quædam veluti Protogenis lentitudo, *manum de tabula tollere nescientis*. Nihil in-
ertia

(a) Lib. 1. cap. 7. Hexam. (b) Sidon. in Epist.
(c) Proæm. Contræv.

ertia & negligens manus, compositioni superfluum adimit; acrior censura & morosior etiam necessarium tollit: illa erratis parcens, pro illis boni nihil sufficit; hæc supervacaneè deradendo, etiam bonum quod inerat, in vitium vertit. (a) *Perfectum enim opus absolutumque non tam splendescit limâ quàm deteritur; & nimia cura deterit magis quàm emendat.*

Facit hic genius nunquam suâ plenè diligentia contentus, ut pensum idem millies retexatur, solvaturque hodie quod heri textum erat. Penelopis labor hic est, aut etiam Sisyphi; quorum illa in eâdem semper retexendâ telâ, hic in saxo eodem volvendo & revolviendo, sine ullo vel operæ pretio, vel morosi & improbi laboris sine insudabat. Sic Apollodorum sua in statuas quas sculpendo elaborarat, armavere fastidia: quibus enim sibi ipse non satisfecerat, eas comminuebat irato malleo ipsâsque interdum impetebat & corrodebat dentibus; quam ob causam apud sculptores Saturnus audiebat, qui suos necaret filios, & saxeos licet illos avidè crudeliterque devoraret. *Nunquid tu melius dicere vis quam potes?* ajebat antiquus dicendi magister, tironem increpitans juvenem, qui
cum

(a) *Plin. l. i. c. 9. ep. 35.*

cum non posset dicere ut optabat, & dicere nollet ut poterat, triduum totum in orationis cujusdam exordio desudaverat. Est hæc certa non quidem dicendi disciplina, sed nunquam dicendi; cui sunt magis obnoxii excelsioris venæ adolescentes. Iis enim egregios spiritus ad dicendum cum infuderit natura, non possunt esse vulgari modulo contenti: sed necdum viribus tantum pollent ut possint assurgere altius. (a) *Accidit ingeniosis adolescentibus* (inquit declamandi Romanus magister) *ut labore consumantur, & in silentium usque descendant, nimiam bene dicendi cupiditate.* Quem enim verò mihi reperias tam cordatæ mentis & judicii virum, cui tam cumulatè satisfaciant sua, ut iis velut auro perfectissimæ obrusæ, nihil addi, nihil detrahi posse existimet?

Hunc Deus modum rebus imposuit; ut nihil sit omni ex parte perfectum. Ne Sol quidem suâ caret fuligine, nec Luna maculis: stellarum aliæ sunt turbidæ, aliæ tristiores; sunt tamen cœli principalia corpora, nec idcirco spernenda, vel exterminanda, quòd minus pulchritudinis præferant quàm possent. Repetamus librorum memoriam, quoscunque fama ingenii, doctrinæ & artis, cum
admi-

(a) *Quintil. apud Petrar.*

admiratione omnium commendavit; vultus gerunt decoros & formosos, sed suo semper aliquo cum naevo; nec solum *bonus* aliquando *dormitat Homerus*, sed & *Argi* quantumvis *toti oculi*. Nam si quisque sua in lucem mittere negaret, nisi omnibus numeris absoluta, bonum librum mundus haberet nullum: sed quæ laudem in iis merentur, labecularum levium sic lanci præponderant, ut nostrorum operum commendatio quæ sit longè major quàm reprehensio, minimè desperanda nobis esse videatur. Utamur consolatione, quæ mancos, gibberos, distortos astrologus quidam erigit. Tollite, ait in cælum oculos, & in singula seorsum ejus sidera: non eadem omnia pulchritudinis specie commendantur. Sunt in iis quoque deformia nonnulla, sunt mutua pleraque & turpia.

(a) *Quod si solerti circumspicis omnia curâ,
Fraudata invenies amissis sidera membris.
Scorpius in librâ consumit brachia: Taurus
Succidit incurvo claudus pede: lumina Can-*
cro

Desunt: Centauro superest & quaritur u-
num.

*Sic nostros casus solatur mundus in astris:
Omnis cum cœlo fortuna pendeat ordo.
Ipsæque debilibus formentur sidera membris.*
Hujus

(a) *Manil. lib. 2. astron;*

Hujus denique sagacis in retractatione nostrorum operum, & exquisitæ diligentiae summa est & cardo, ut eorum judicium, censuram & correctionem amico credamus fido, intelligenti, perspicaci. Acutior est unus oculus in rebus alienis, quàm duo in propriis: amoris in partus proprios dolosa necessitas hoc magis decipit, quò agit latentius. Videri alterius oculus aliena, ut verè sunt: noster ut ipse est bene aut perperam deterfus, judicat. (a) *Familiariter domestica aspicimus, & semper iudicio favor officit; nec est quod nos magis alienâ iudices adulatione perire, quàm nostrâ.*

Amicus fidelis vicem tibi præbebit illius speculi quo spectatore & censore Demosthenes recitans, *quasi ante magistrum*, emendabat quæ ab illo vidisset improbari.

Sed nihil prius & verius cavendum, quàm ne censuræ hujus tam necessaria gratia ab amico exigatur, vel ut ritûs urbani formula, vel ut laudationis ejus piscatio. Quin si modestius & verecundiùs illam ager, expostulanda cum illo erit diffidentia amicitiae non satis liberæ, idémque erit similiter ut amicus ab oratore Cœlio in re simili lepidè objurgandus. (b) *Dic aliquid contrâ, ut duo simus.* Est tamen ista præceptio tam perplexi, difficilisque officii, vix ut ullum reperias etiam in paucis

(a) *Sen. de tranq. c. 8.* (b) *Sen. 3. de tranq.*

cis intimum, qui hoc aut velit ſuſcipere, aut
 norit exequi. Præguſtatoſem ingenii, & com-
 poſitionis alienæ nemo libens agit. Viget et-
 iamnum Philoxeni crudeliter interempti tri-
 ſtis memoria quem (a) Dionyſius tyrannus
 cavo marmoreo vivum clauſit; quod ejus in
 tragœdiâ, rogatus, notaſſet fideliter plurima,
 quæ decuiſſet emendari. Quippe erat ſoele-
 ſtus ille & ſanguinolentus, edendis quàm
 ſcribendis tragœdiis doctior. Ex amico tu
 quoque ſi quæres quod nolis audire, ad illum
 te mitto Horatii veterem Quintilianum.

*Si defendere delictum quàm vertere malles;
 Nullum ultra verbum aut operam ſumebas
 inanem,
 Quin ſine rivali, tæque & tua ſolem amares.*

Sed jam diutiùs Tireſiam egi, & creber
 cæcuſque offeſſator, viam aliis ſecundum præ-
 ixi. Haud tamen propterea me parum ob-
 noxium reprehentioni, quod mordaci limæ
 tentarim lævigare aſperitatem æruginis alie-
 næ. Quis cotem ſecando idoneam requirit ad
 acuendam gladii aciem? Quis in Mercurio
 viam peregrinantibus indicante in triviis, pe-
 regrinandi peritiam, & celeritatem requirat?
 Sen-

(a) *Plut. 2. de ſort. Alex.*

Sensûs cerebrum expers, (a) *sensum membris reliquis tradit*, ex Cassiodoro; quod ex eo fibræ omnium nervorum hautiant spiritus, quos per totum corpus ad animæ præclara officia transfundunt. Penicilli laudem, qui pingendo docet pingere, bene est, non sum promeritus: carbonis forte promerebor, qui mortuas lineas rudi præmittit figurarum designationi. Eæ licet pereant in picturâ, & coloribus obducantur, manet tamen earum vis, quæ coloribus ordinem, & regulam operi præscripsit.

(a) *De anim. præf.*

F I N I S.

